

74
24063

Rara

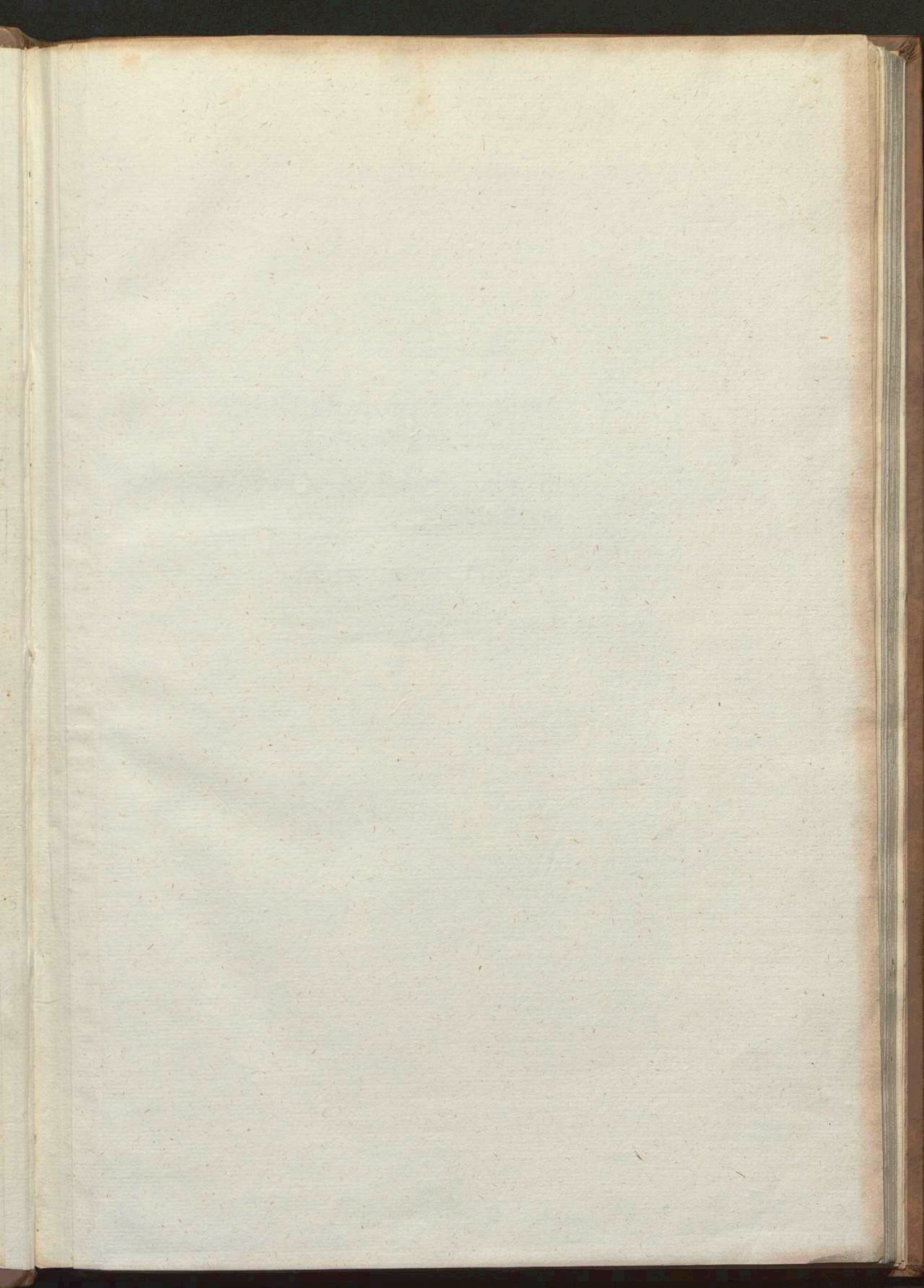

44/74/24063(1)

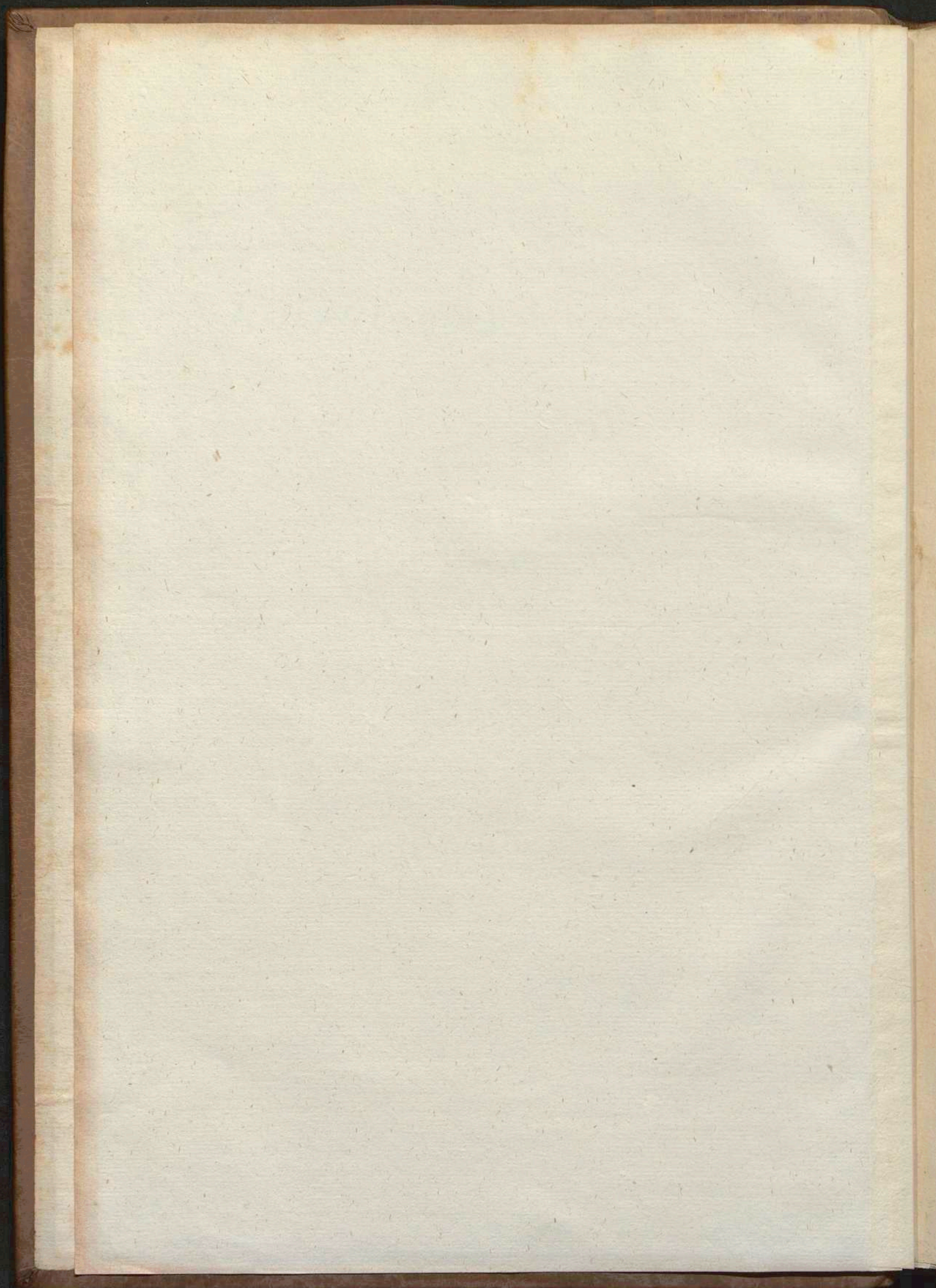
222a

10/166

Preclarissimi viri **G**eorgij valle
Cómentationes.

In **P**tolomei quadripartituz inqz
Ciceronis **P**artitiones, z **T**u
sculanas questióes ac **p**li
nij naturalis histo
rie **L**ibrum se
cunduz.

*

44 | 74 | 24063 (1)

IOANNES Petrus Valla Reuerendissimo in Christo patri: & Domino. D. Iohanni Stephano sancti Vitalis Cardinali Bononiensiq; episcopo Sal. Dicit æternam.

Cum mecum tacitus multum ac diu Reuerendissime Præsul cogitarim intemperatis esse hominis cessare ubi mortaliū generi prodesse posse animaduertit. Nec minus in uidi maleuolig; hominis non modo cessare: sed etiam tegere: & dissimulare quæ diuino munere sit ipse consecutus. Talia ego animo uoluitans nihil ut ex editionibus: quas pater reliquit per me nuper magna diligentia atq; impendio impressis satis abundeq; colligi potest: magis curauis: quā ut concreditos mihi libros citra omnem maleficam inuidiam in communem usum formis excusos foras inuulgarem: & hos suppressere sacrilegum impiumq; uidebatur: nec id effeci qd̄ misera solent & infelicia quædam ingenia: quæ paternis lucubrationibus etiam me fraudare uoluerunt: dum pauca quædam inuidentes aliis nouere ita cōniuentibus oculis aliena interuertant: ut neminē docendū putēt: a deo a nouis absunt excogitandis. His perditis ingeniis effectum est ut multorum præclarissime excogitata perierint. At nos certe grati pariter & ingenui animi officium cunctis rebus præferendo: non cuiuscunq; laboris genere deteriti: nihil quod penes nos extaret doctissimi patris qd̄q; usui ac commodo studiosorum cedere posse uideretur occultandum duximus: prout nostri ingenii fert imbecilitas iugiter aliquid noui in lucem profertendo. Cum ipsorum utilitate ac in parentem dulcissimum pietate commoti. Tum tua imprimis incredibili magnanimitate erecti: quæ licet undecunq; doctissima mediocriter tamen institutos haud quaq; aspernatur. Et tum hominis studium. & uoluntatem: non rem expedit. Scio in te seueritatem & comitatem esse q̄q; specie dispares: Summa tamen prudentia coniunctas: & utrumq; maxime pollere. Sed utcūq; accidit facis ut comitati seueritas sepiissime succumbat: & ita eos: qui quantulūcūq; ē: tibi quidpiam in litteris cōtulerint: æque ac munus rarissimum: summa caritate: liberalitateq; complecteris. Et perinde cum te unum inter principes religioni obnoxios atq; opportunos ueluti ī artium: liberalium eminenti specula positum omnes admirentur: bonis externis insignem: dotibus corporis omnibus egregium: & inclyto nobilitatis genere cōspicuum. Quē haud mirum si Pontifex Maximus in numerum fratrum suorum sanctissimo iudicio retulerit: iure præsentis in proleui ad syrum apotelesmata: seu: ut nunc loquimur quadripartitum patris editiones tibi dicandas existimaui. Et cui mortalium feliciiori suffragio dicari possent? q̄ tibi: si tuo oraculo comprobari meruerit quippe qui si inter grammaticos: aut rhetores: aut dialecticos controversia oritur litem celerrime discutis: si Arithmetici de numeris si Musici de uocibus earumq; rationibus. si de modis geometræ si de motibus Astrologi disserunt acerrimi ingenii disceptator appares. Quid quod quæ naturalis moralis simul & diuina dicitur philosophia: ut ex diuersis materiis unum pulcherrimum corpus coalesceret & incredibilis harmonia efficeretur omnia ad absoluendam: quam intuemur formam tibi affatim suggererunt. Et summa summarum hæc est qd̄ longe maiora & ampliora in te sint: q̄ ut neq; oculis: neq; auribus: neq; ullo sensu percipi possint: aut q̄ quæ ex Ioāne maria rêzinto uiro integerrimo mirifico tuarum laudum prædicatore. & sancto etiam ex aliis probatissimis uiris accepimus. Et nescio etiam an ea cogitatione tantum & mente ingenii homo quantūuis magni consequatur. Id citco parentis nostri manes nimirum in modum gestiunt cum sentiunt ea tibi consecrari: quæ ipse commentationis gratia descripta moriens non publicata reliquerat modo tibi placeant non minimam: sed maximam laudem tua de causa uidebitur consecutus. Vale.

COMMENT.

GEORGII VALLAE PLACENTINI IN PTOLEMAEI AD SYRVM
APOTELESMATA COMMENTARIVM

PTOLEMÆUS mathematicorum omnium facile princeps ut quidam scripsere Adriani uixit temporibus ad Antoniumq; usq; peruenit: quo tempore Galenum inclitum medicinæ auctorem perhibent floruisse: nec non Herodianum grammaticum & Hermogonem rhetorem: qui de arte rhetorica libros reliquit non contemnendos. Primus autem apud græcos traditur Chius cænopides de astrologia scripsisse nonnulla: qui in fine belli floruit peloponnesiaci quo tempore Gorgias rhetor uixit & Zenon eleates: nec non ut quidam censuere Herodotus historicus Halicarnaseus. post cænodipen Eudoxus astrologiæ famam non paruam consecutus quo tēpore Plato philosophus fuit insignis & Ctesias gnidius medicinæ autor præcipuus habitus est. historicusq; non inuenustus.

eXORDIUM igitur in hoc opere sibi assumit Ptolemæus in illos qui astronomiam artem non esse censuerunt. quippe qui inconstantem esse uoluerint indicare. cum omnis ars habeat quod facile deprehendi possit: quodq; commodo usuiq; cedat humano eaq; ars necessaria habeatur. Cauillantium itaq; alii incessunt: quod compræhensu difficillima sit. alii quod incommoda & inutilis: contra quos exorditur. nam qui difficiliter compræhendi posse putauerunt aiebant nō omnibus questionib' interrogatum respondere mathematicum q̄ sunt aliq̄ ad q̄ nō respōdet dicendo nō apud esse de oibus respōdere mathematicum: occurrit non hæc spectanda sed peculiaria ipsi arti & quæ sint inspectione definita. q̄ uero inutilem eam sunt arbitrati aiebāt tametsi nobis sit cōpræhensibilis uendicabilisq; nō tamen ex ipsa ad nos ullum prouenturq; cōmodum. siquidem prædicto nobis aliquo cauere non possumus. sed prorsus præmonitū euenire hoc quoq; diluitur dicendo si cauere ab omnibus nō possumus euitari tamē aliqua posse. & perinde ostendit eos frustra aduersatos. Syro hoc opus inscribit eiq; p̄fatur cui cūctas alias quoq; inscripsit traditiones. sunt q̄ putēt hoc ab eo fictum nomen: uerū constat apud potioris sententiæ homines fuisse medicū: qui his artificiosebat discipulinis. 1. ORDINE & potestate. Hoc est numero. cur nēpe q̄ res astronomica apotelesmaticam antecedit. Impossibile nāq; ferrem sententiā nō inuēto astrorum decursu. at potestate quo pacto? qd̄ per se dignā memoria u cōtineat utilitatem & ob ueritatis inuētionē: & qd̄ non est id qd̄ apotelesmaticū eorumq; ut plurimū sed in scientia positū & nulli errori obnoxii. 3. NEQ; eodē modo perfectam. Nempe ut prior habet: quæ sibi satis est neq; alterius eget adminiculo sed p̄ se incōstans egetque alterius perfectiōe. 4. IUXTA cōgruum philosophiæ modū. Cōgruit certe philosophia id qd̄ ipse mox ostendit aduersus astrologiam incessentes quandoquidē hi neutiq; qd̄ philosophiæ est peragūt: sed quod amētium & falsa fallacia adductoꝝ mentiendique cupidoꝝ. 5. IN NONnullis nāque difficulter inspicit. quodcūque inq̄ parte astrologica uult astrologiā impugnare is cæco similis est: cui sensus errorē offundit pugnādo cæcutit in ea quæ ex sensu offendit. si ad apotelesmaticā impugnat partē. p̄textu utitur absoluto causasque scribit: quas iā dicta cōstituere patrocina. spectando nāq; ue præcepta quæ difficulter deprehendant cuncta talia esse censuerunt. nec nos sane lateat sicut in morbis sunt qui eueniēdo difficillime possit expugnari eodem modo inesse astrologiæ quæ longe difficillime deprehendi queat. 6. HOC nimirū distribuitur. Reliquū est ut ordiat sicut prius indicauit ostendere possibilem cōpræhensibilemque astrologiam subsidereque demonstrat perspicuas assumendo demonstrationes ex ipsoque sensus testimonio ordineque multo & cōsequentiā utitur primo a sole inde a luna: & tertio a cæteris uagis stellis. Intuemur siquidē iuxta solis motū anni quattuor fieri tēpora annuisque eis tēporibus nostra affici cōmutarique corpora. sed quid anni memorem mutationes cū dies quoque conuersionibus proximi uniuersitatis ad nos immutādos plurimū possit. scandens nāque sol aerem in cōplexionem temperiemque uernam adducens talem quoque nostris aduehit affectionē ac p̄cedente die est intueri in totum. temperies in partibus cōpræhendi. Quod si omnino euidentis quæpiā efficitur affectio

par est ut etiā sensum incertū ratiocinio iudicandū inueniamus: at luna quæ neutiq̄ sole uim maiorem nacta est uidetur nos euidentius trāsmutare qđ sit terræ uicinior plurimā nobis ex se ingerit affectionē. uidemus nāq; marina aīalia cū luna pariter augeri: minuiq; cū luna necnō quādā corporis partes ut ungues & capillos erat etiā sacrum in ægypto aīal: taurus fere expositus cuius pudibūda augebātur & minuebant. sunt hodie quoq; lapides quidam qui tā cōminuunt q̄ augentur demonstratq; Ptolemæus a quib; uagis stellis quicquidē solent ab his quoq; astrologiæ periti præfagia p̄tendere nā quando saturnus in aquario & iupiter cū sole fuerit hiemis auget temperiē siue ut nūc loquimur cōplexionem at cū Mars permeat carrū & leonem extēdit æstatis ætuosam essentiam. Indicat autē etiā ex ipsis herentibus cœlo stellis. appropinquantes nāq; stellæ uel distantes iā memoratis uarietates nec easdem affectiones habet. quare ex cunctis ars cōparatur nec impossibilis est. 7. FACIentibus in omnem perigiū. Non dixit in omnem terrā sed pergium quo nobis indicet alterationem incipere ab ætheris faciei corpore administrare totā terram quæq; intra ipsam ætheraq;. 8. COMprehensio primis elementis. Quæ sub luna ait omnia nō ait prima tēpore elemēta: sed loco quæ tenuiora sunt quo p̄pinq̄iora fiunt corpori æthereo quæq; primā inde excipiunt mutationē quā sequentibus tradunt. 9. ET PAucis apparuerit. Neq; enim tā sunt incognita ac sepulta ut plurima egeant demōstratione. Capiunt initiū a uertice & ex cōtinua mutatione & ex ui sua ipsorū questio fidem facit. anni nāq; temporibus firmū indicat robur ob eas aut quæ quotidie spectātur mutationes qđ cōtinuū est indicat & perinde ex omnibus sensus noster ad hoc tollatur cognitionē. 10. ET FLuxus aquarū. Hoc tempore plures illo sunt pauciores aquæ ut fluxus tēpore mutantur. 11. DA VERTicem nostrum. Hoc anni tempore luna terræ p̄pinq̄uissima. plurima a sole indicauit: nūc a luna potestātē demōstrationem conuertit. 12. Nisi q; ad solem. Hic perigiū lunæ & p̄pinq̄uitatē eius nobis significari expedit qđ quādā dixit simul augeri cū ipsa uel pariter minui ut sæpe de fluminibus nō ait maiora fieri: aut minora minuēdo sed sunt celeriora & turbatiora & tardiora. qđq; id uerum sit ostendit qđ de mari mox loquit. 13. CONuertendo suis orbitibus. Vt etiā inter nauigandū apparet ex occasu nāq; & ortu lunæ præstantur atq; p̄nunciant nauigantes qualis futurus sit aeris cælique status. 14. SVCCensiones æstasque. Cū ex luna indicant affectiones rursus a uagis demonstrat stellis: quæ p̄fecto totā nō queūt anni naturā cōmutare. at intēdere calorē possūt uel frigus annuū nā si cū sole fuerit Mars in cācro uel leone æstum intendit æstatis sin ī capricorno: aut aquario remittit hiemis frigiditatem de sole rursus oportet easdē figuras inspicere nō enim solum ad solem figuras faciūt stellæ tales uel tales annua tēpora conficiendo sed etiā ad se inuicem. Mars enim saturnū petens domoue quapiā sua saturnus martē spectans multū æstū mitiga: ac si in signo igneo saturnus a marte aduentante irriter multam spargit frigiditātē. at in hieme in signo frigido aeris frigiditātē soluit. 15. DICendo superius. Rursus uniuersasti qualitate mutationes annuas habente ex sole & luna subiungit quinque uagas stellas statū aeris uertere neque id quisq; ambigat martem facere mutationē reliquasq; uagas. id nāq; nunc uult discrimine notare. id inquit ita faciunt ut tamē qualitas custodiatur uniuersalis nec mutare naturā possunt qđ ab sole efficiunt. 16. SVB stellarū figuratione alteram quoq; his ponit differētiam qđ p̄pter Solem factæ differentiæ potiores qđ sūt & diuturniores quæ uero sub sole tū cōtinuæ: tum magnæ quæ porro aliæ stellarum neque ut solis neque ut quæ lunæ īsignes & ambitosæ hoc est diuturniores & ignobiles id sane ambitiose significat sensus expers non oīno sensus expers sed minus sub sensum cadens. memorat etiā tempora quibus maxime hæc figurationibus accidūt ut in sole transitus & tempore conuersiones in luna uero cōiunctiones explenilunia. at in stellis fulxiones & occasus. nominat autē fulxiones ortus qđ tū appareant & emicent inclinationes aut per latitudinē motus. 17. QVOD autē his inspectis. alterā ponit demōstrationē cuncta per ætherium corpus transponi. Iā a principio obscure cōmentus qđ in quem possit cōstitui astrologia obliuiose uero etiā eius partē præfagiendi significat ut nō solum circa ea qđ facta sunt p̄fectaque mutatio consistat: sed etiā circa ea quæ necdum facta sunt. sed quæ debeāt absolui cōfestim nempe agricolæ sciunt qualia sint tempora idonea at terræ arationem & quæ cōmoda

COMMENT.

ad nauigandum ac ab aeris tum status significatione sese ostēdente præfagire possunt cuiusmodi prærendatur fructus: pastores quoq; quando inire pecora incipiāt ubi oportet & quomodo & quādo fieri præfagiuntq; partus aialiu ex flatibus tum spirantibus: & tum eueniēte aeris mutatiōe atq; ex maiori possunt. 18. SOLis potestātē dicit. Quæ annua facit tempora. Ita nempe prænuntiatio, ipsa eminet ut nequidē ipsa rationis expertia lateat aiantia. nouit nāq; quando inire marē oporteat: & tum solū in cōgressum peruenire quæ porro etiā sese conuertant ad hunc potiusq; aliū uictū & quæ sortū ferāt & absoluāt nec solū id phisicis cū causa quæsitū est res ipsa uerū etiā mere nauigantib⁹.

19. AT quæ minus ita habent. De insignibus significationibus uult traditioni insistere quæ ex obseruationibus solis & uagantiū sunt iureq; ipsas locauit ambitiosas diu namq; perdurant meq; enim luna hæc conficit sola. Cæterū cum etiā per latitudinem nota adhæserit aliquatenus Herentibus cælo stellis: ut tauri caudæ. periti igitur quod integrū est cognouerunt: & quando concidunt. at Idiotæ aliq̄to pinguius & minus accurate & ob hoc consueuere triduo ante uel post triduū obseruare. 20. NECESSARIū. Necessariā ait obseruationē nauigantiū qui non ut naturæ inspectores ad obseruationes cum delectu propositoq; perueniunt. sed q; mare nauigare cōpellatur: quid igitur prohibetur? Causas cōmemorando quibus uulgares in cognitione hallucinantur. nūc ait ne quidē ipeditū iri eū qui in antiqua agatur historia de his exacte cognoscere naturas ipsoꝝ ut plurimū etiā qualitates non utique naturas q; per naturā: sed per qualitātē significatū iri quod consecrante dicit. licet enim per omnia iam dicta integre quispiā ueniat eget tñ is consecratione. 21. ASSIMULATER dicere de ipsis at fieri posse in singulis. Non solū inquit hoc actus modo poterit in uniuersum de genituris aeris p̄dicere q̄q; neq; etiā de membris particularibus & singulis hominibus: sciendū est quod cōprehensens uocat & hominis geniturā. nam quæadmodū de ambiente talis positio stellarum tale facit cōprehensens: eodē modo etiā talis ortus tale facit corpus & ut perhibēt talē aīam potestque quod reliquū est coniectare qualis sit constitutio cōprehensentis a sanitate morbūue accōmodatior cōparando namque quæ a principio erat constitutum inuenit similitudinē aut aduersantiā. Cæterū peritoꝝ uiroꝝ est non solū de ipsoꝝ rum arte respondere ac ipsam indicare inuestā sed etiā rationes aduersariū exquirere & coarguere hoc igitur etiā Ptolemæus facit demonstrans artē ex sensu elici posse solo nanque sensu innixi inuenimus quid de ambiente constituto circumfusoque aere dicere conueniat. q; si hoc multo magis naturali acti inspectione poterimus tam uniuersalia q; particularia dicere. reliquū est ut dicat impulsus & causas a quibus cōmuni instructione quidā moti artē ipossibile esse censuerunt. primo igitur periti hanc artē constituere deinde forte fortuna de quibusdā uera ptulerunt cuiusmodi solet accidere existimauerunt artifices hallucinatiōesque ipsoꝝ ad artē prodixerunt. non utique recte. nec enim ascribendū arti quod quispiā omisit sua imbecillitate secundo loco aliquopiam adducti præfagio alia disciplina astrologiæ induerunt existimationē: creditique sunt astrologiæ peritia. Thales nempe de cunctis præfari proponēdo deque p̄fagio eorum quæ naturā habeant nullā sefellere. ut qd' quispiā comedit frustratiq; p̄fagio eorū quæ naturam habeant eadem nosse peritos compulerunt. neque hi recte neque enim ut dixi hallucinationes taliū ad artem sunt relegendæ. 22. ET ad magnitudinem p̄nuntiatum: Quoniam me morauit hallucinationes imperitis euenire nō ob artē sed ipsoꝝrū inscitiam ne quis arbitret omnino pronunciare esse indubitātā ait quod si quis exacte ipsam adierit non posse profus ab errore in munis esse sed esse quādoque ubi fallatur non per inscitiam sed per artis naturā magnitudinemq; eorum quæ pronuntietur. qd' nanque enunciatum de diuinis humanisque reb⁹ ubi in terra alicubi non contingat particulatim erga quempiam & utrunq; habentem habet namque qd' & cæteræ artes ut oīno non sit necesse contingere. habet etiā qd' nō aliæ ut circa ingenti auerles. 23. IN totum ad quale: adhuc namque propositum est ipsi tradere ac demonstrare quæadmodum præter alias artes habet quidpiam se lectum astrologia qd' ipam facit cognitu difficilem nec concedit ipsam cuiusuis intentioni obnoxiam. Indicat autē ex eis quæ uniuersalia ueluti in aliis artibus est sine controuersia inuenire quæ eueniant ab antiquis obseruata in astronomia autem non item: primo namque longiori tempore huiusmodi reuolutiones fiunt ut hominis unius uita ad id satis esse non possit. deinde non usq;

quaq; conformes ac similes sunt reuolutiones sed uniuersitatis motus ad terram figu-
 rati: necessario quauis facta mutatione: & affectiones quæ ex ipsis mutatae dissimilesque
 antiquis inueniuntur. 24. DE materia inspectione circa quale. In totum aliquo defi-
 nitum est modo. at particulariter indefinitam habet differentiam ob eorum quæ eue-
 niant in experientiam. statim namque in seminibus non est ipsis differentia. horizonte
 namque ac circumfuso aere eodem posito iniectione saminum equi & hominis fit ac dif-
 ferentia quatenus in peculiaritate quæ ab horizonte sit nõ spectabitur ac subiiciat quis
 piam eadem esse samina nec quicquam interesse differentia ut hominum preter locũ
 non fortuitam affore differentiam nam qui in perfide alii animo & corpore sunt: ut q
 in scythia alii eodem modo & mores & educationes: ut quæ gignant differre necesse
 sit. 25. ET præsertim ex multis dissimilibus commixtum admodum exactæ profert p
 positum. Vult enim dicer: omnem artem præ se rei alicui⁹ ferre imaginem. at qui simi-
 litudinem præferens hallucinatorium non est. inde causam negligenter apponit. cur
 ars similitudinariam præuenit quod circa materiae qualitatem informem compellat
 suum examen, obliterare at materiae conuerti uarietate. 26. NISI quis iam opinione
 moueatur. Accedere incipit ad astrologiam ad ipsamque pede præssim sermones ac
 cõmodat: nisi quod nunc dictum uidetur aliis artibus accõmodari. omnis namque in-
 quit ars dissimilium complexum efficiens inspectionem compræhensu habet diffici-
 lem id n- mpe est uidere in medicina multa siquidem contraria pugnantiaque euenta
 in morbis eueniunt. perturbaturque tum medicus unum uolens expugnantibus effice-
 re præfagium id sane in siderum quoque consideratione est uidere nempe pugnantibus
 figuris optimique uiri est nosse complexionem ex his omnibus confectam hoc est in-
 nanem & cassam inducit opinionem perceptam & inductam sensui pugnao. 27. ET
 insup alimenta. Sit nãq; consuetudo hirudinibus uesci. etsi tẽperamentũ circumfusi aeris
 ipm ibecillum ostendit & afflictũ ceteræ consuetudo præfagiũ firmum prouenire non
 prærendit. 28. QVORUM unum quodq;. Quorũ igit inqt unũq; non cõpræhendi-
 tur circumfusi cœli causis multum potest præfagio obiici impedimentum. tam & si po-
 tens fuerit circumfusus aer. non tamen per sese satis est ad præfagium. sed opus est cir-
 cumstantiarum causis extrinsecis. 29. QVONIAM dixit circumfusum aerem aliis es-
 se potentiorẽ demonstrat ut potentius quod sine eo nil cõsistat cum tamen ipse pos-
 sit. at hæc porro. tanq; cõplemẽta sunt: q; totam nõ oporteat artem abolere utcunq; ra-
 riuscule in aliquo occurat hallucinatio: id namq; artis est proprium: demonstratumq;
 est non in sublimitatibus modo ut præfagiũ habeat sed etiã in extrinsecis. Iure igitur
 causæ expers culpæq; minime obnoxius artifex fuerit pariter extrinseca cõcipiens. ue-
 luti medicus ad exactũ ægritudinis psagiũ licet quæpiã pterita percũdetur aut qpiam
 iam accidentũ ad integrã præfagii peritiã. sciendũ est aliquid aliud ptendi ex ppositis
 quæ artis mœtã pnuntiẽt & quousq; pcedat psagiũ & ubi cõsistat q; primordia ars
 habeat qbus artifex innixus reliqua pficiat. 30. VELut gubernatoriã. Vult indicare
 nõ alienã esse questionẽ. Inspicit nãq; in aliis ut i gubernatoria medicinaq; est uidere:
 31. QVod uero utilis. Quo nẽpe nõ in omni arte ubi scientiæ cõstituentis & substi-
 tuẽtes causæ binæ obuenerit possibilis & utilis incõpræhẽsibilis sit expers. cõstitutio-
 nis si inutilis & nihil utile hominũ uitæ cõfert supflua ars eiუსmodi existimat hoc igit
 a principio ppositũ pridẽ in astrologia demonstrare fuerint nãq; forte aliq; utrũq; artis
 coarguẽtes aduersum quos instãtes scribit exordiũ. fuerit si quidẽ ridiculũ nos in cas-
 sum laborare quo oportuerit inutilẽ & incõmodã pterire. absoluẽdo igit primũ capi-
 tulũ qd de possibili est. dicemus etiã de utili. nã licet ars utilis & cõmoda sit. si impossi-
 bilis sit ubi cõsistat nõ habebit. ceterũ magis cõmodã demonstrare & utilẽ doctrinale
 aliqd facit. cõpræhensi nãque & paucis aliqd resumit iã dicta memoriæ auditorũ reno-
 uans. quæ uero sint iã dicta tẽptemus nos quoque paucis enumerare in antiqua eũdo-
 uestigio qd cõmunes euentus circumfusi aeris cognoscimus. p astrologiã eadẽque ratio-
 ne particulati hoĩnũ euẽta i corpore & aĩa. alias nãq; aiebat fore aias & alterata corpo-
 ra iuxta suã ortus cõplexionẽ & extrinsecus eueniẽtia ut possessionẽ & dignitatẽ & for-
 tunas q; his sunt pxima. hæc nãq; oĩa indicauit exorsus a binis luminarib⁹ aliisq; cir-
 cum uagãtib; peruenit in totũ indicans quẽadmodũ & circumfusi aeris mutationibus
 opus sit

COMMENT.

opus sit conferre pariterque iudicasse ortus humanos demonstrando ut possibile sit de singulis dicere quæ etiam in uniuersum manifesto & sine ambiguitate possibilem artem indicant & ex abundantia significauit cognitionis mensuras ut imaginaria: & ars est; quando sine frustratur. at hoc rariuscule. dicendo nãque qualia oporteat discere artificem compleuit de possibili capitulum. at magis de utili loquitur tanq̄ demonstrans assumptum quærit; quidnam finis spectet præfagii hoc nãque prius perspecto demonstrabitur utile & cõmodum esse circa astrologiam præfagium. 32. **Q**Uousq̄ sola p̄uenit. Sola conuenit hic accipere ob id quod ab ætheris uĩ capitur & peruenit ad terram totam & neutiq̄ supra ætheris substantiam perueniat mutatio de a principio dexteritate dicit in ortu. adiecit quæ possint ad corpus ut quæ agant ad animas potestates. nãque ex corpore sũt suntq̄ corporis ac actiones animæ sunt operationes. 33. **E**T qui per tempora ipsorum affectus. Cum dixerit quæ substãtialiter insint corpori & animæ nunc ait quæ necessario ista consequuntur ut temporis breuitatem temporis longitudinem. significare conuenit ut aliquando quidem diducit hæc & propria de anima & propria de morte corporis scribit. quandoq̄ autẽ de ambobus pariter scribit. 34. **E**T quæcunque extrinsecus. extrinseca dicit quæ in aliis quidem sunt & erga nos sunt alia arbitramur autem hæc esse nostra ut possessiones & concubitus quæ comites uitæ uocauit dixitque esse corporis & pueri quod dixit genituram: ipsaque dignitas hæc nãque corporis non sunt sed animæ. recte etiam dominam & i naturalem adiecit. neque enim naturalem iam dominans quoque est uelut panis dominansque est etiam nutrimentum naturale & aqua sine quolibet bene esse non potest at ex phasianis & bellariis alimentum naturale quidem est non tamen dominans. 35. **E**THERUM per tempora fortunas. siquidem ad ea quæ animæ bona ut assumptum uult ipsum præstruere: est autem inuenire qualis sit præfagii finis ad efficiendam animæ uoluptatem. nec dubium quin utilissimum sit nobis conscians ad proficiendum. specta uero ad corporis bona. ut hoc præfagium. manifestum quoq̄ ex his utilissimum sciendum igitur est hic confessus accepisse propositiones. sed ostendit progressu orationis utrunque istorum esse uerum & bene sumptum & ut dicam quod est demonstrauit quæ dicenda sint capita exponendo. 36. **S**I Non ad opes cuncta humana. In animam & corpus & externa quæ sunt utilia distribuit. demonstrans igitur de præfagio bona esse in anima in corpore & externis respondet tertio. tam & si non ad opes spectat ob hoc non debet uiciari. nam philosophia quæ cunctis dominatur scientiis pecuniarum curam non habet nec quisq̄ ob id ipsam conuiciatus est & nequidem iure hanc incessuerit quando sane mentis nemo minus & deterius spectandum duxerit. 37. **O**MNino exquirunt: eadem fere capitula inuenias impossibili & cõmodo quod priscum est custodiendo. nam quemadmodum in parte quæ de possibili traditur non solum demonstrauit possibile esse in astrologia præfagium. uerum etiam contrariorum falsas demonstrauit rationes & nulla in parte ueras cum dicebat quando autem professiones: eodem modo hic uult demonstrare non utile modo esse ab hominibus ab astrologia præfagium sed etiam aduersos cõuincit sermones. illic siquidem accusabant enunciãntes de eis quæ non habeãt præfagiendi naturam quod altera arte utantur quod astrologiæ deputatur hic perimunt qd̄ utile in præfagio dicendo oportere prorsus ad fati necessitatem ire nullamque ex astronomis prætendi utilitatem quod omnino uenturum sit. aduersum quos priscus est sermo primo & si necessario uenturum sit præfagium tamen fore utile quod de trimenta ex subitaria uoluptate ac mesticia exterminant plus nimio intuemur nãq̄ plures confestim audientes uoluptarium quidpiam: aut mœscũ ilico concidisse mente consternatos ac defunctos uita. præterea nõ omnino fati necessitati ait alligari quod sint quæ possint non enenire. idq̄ in rebus ostendit animo carentibus. nam sunt etiam quædam solubiles ægritudines q̄ si nocte medicũ fuerint idoneũ dissoluũtur nõ perimũt. sicut nõ habeãt interimet. nõnulliq̄ lapides aliqd̄ efficiũt citra alicuius ministeriũ ut si nõ obiciãt nõ faciãt: uelut magnetis lapis si aliũ nõ obiectet trahit ferrũ stirpesq̄ nõ nullæ aq̄ p̄fusæ factũ ferũt q̄dã nõ. in qb̄ si cõtra fiat nõ eueniet qd̄ p̄positũ erat fatũ itidẽ i aliis alia ut in palma nã mascula arbor scẽminã nõ continẽs ex arefcit. qd̄ si hæc ita hũt falsum est qd̄ dicit cuncta fati p̄uenire necessitate. non ergo ueḡ aiũt qui p̄nũciãnt i utilẽ esse astronomiã qd̄ oĩfariã oĩ est fiãt q̄ ab ipsis p̄nũciãta. 38. **A**D nihil dñantissimum.

ad oppugnādam diductiōē in propriū uelut quorūdā propria incessentiū dicentium in aduersantia quorundam in proprio. Id namque incessentis est. significat igitur dominantissimū ueritatis. nam quod uerum id propriū est. quod falsum impropriū est. 39. ET hoc quidem simpliciter ad modū & non in cassum. Hoc est falsum & impropriū neq; artis expert. sed simplex & artis expert. neq; incassum hoc est examinātū ut si dicat ab ipsis nobis expeditū facile coarguetur nō. n. itegre sumptū est. 40. PRImo qdem cōsiderandū. Integras facientes demonstratiōes nō solū ostendunt falsum esse qd' ab aduersariis dictū est. sed etiā ex abundantia q' ueq; qd' ab illis longius suscipiendo pductū significatū est in nulli ipsis pdesse opinionē id qd' facit Ptolemæus duobus modis coarguendo tum ut cōfessum ac receptū: tum ut indinidū & falsum. 41. AD Libellam ad libellā uerbū apud ipm significat ordinis cōcinitatē citra ullā pturbationē supra nā que laticia ex altera parte respōdet ad libellā. 42. SED ut cæli. Cū nobis falsam indicat opinionē nūc docet uerā qd' cælestia qdem oīa motū habent nō cadentē at terrena mutabilē solutionēq; hnt fatū admittentē p accidens & p cōsequentiā. Nō dicit accidens nō p se qd' adest & abest sed accidens ait qd' p concidētiā & p hypothesim prius subiecti id nempe accidit & hoc comitāte hoc consequet. 43. ET ut hōr qdem. in aliter trāsuit epichirema. manifesto nāq; demonstrās in anteriore nō oīa necessario similia aliis. Veq; mutabilia & alterabilia. nunc rursus idē uult demonstrare p alia epichiremata. Intuemur nāq; inquit uniuersale fatū supare particulare ut in particularib' pestilentis & bellis ita igit' euenient q' sunt fati. occulte igit' nobis illud sūmisse ostēdit nō solū nō oīa necessario posse euenire sed qdam ex præsciētes cauere nos posse naturalis dexteritatis. 44. PArticulare ait fatū & ortum. dexteritas nāq; naturalis nobis figurā describit i nobis. aitq; difficulter obseruabilia ualida & imutabilia. 45. SI Vero fuerint bene obseruātes & non ualide non pariter cōuertent. Vniuersaliū figuratiōē aliā qdem sunt ualidā & difficulter obseruabilia: qbus neq; sacer uir. neq; medicus pōt occurrere. neq; obseruatores. neq; dissolutionē facientes etiā particulariū porro alia qdē sunt facile solubiles aliā insolubiles. 46. ET Hæc prias comitant naturas. Non ait semper facile obseruabilia solutionēq; suscipiētia solui. sed qn' copiā i diuersum agentis & soluentis ut tam & si nō affluerit hæc quoque faciat utpote q' sunt a principio naturali comitātia non ex peculiari natura sed ob cōtra agentis inopiā. 47. HOCque uiderit quisq; accidēs. ad uniuersaliū rōnem trāstulit nā qd' in hoīe dictū in cuncta q' in ortu & interitu trāstulit q' naturale habet principiū enumerādo lapides. & stirpes & ulcera in singula hōr pcedendo exercet orōnem ut in uulnere erit tabes non obul' te auxilio. in lapidibus aut ut in lapide Hesculano. is nāque ferrū trahet si aliū non atterat. In stirpibusque si cōtigerit trahet fructū stirpes aere pluuia mittentē ita igit' qpiā fati hēt consequentiā. 48. NON p inanes opinionēs: Inanes nō extera ait. sed frustrarias ne cuncta putent de necessitate pendere. 49. VELut aliquor qdē ob multa & magna. Non cuncta arbitrat esse insolubilia uel cuncta solutionē admittentia. ueq; qdā solubilia quādā insolubilia: ut i medicis est uidere pstantibus q' depræhendūt qualdā ægritudines curatu faciles qdam q' ut plurimū curā non admittūt. oīno nāque i cuiuslibet ortu fit auersio aut in affluentia aut inopia. Nā mediocritas alio nō uertet. 50. Naturaliter & iuxta fatū. Ne inquit putet quispiā hæc faciētia oppugnātem affectū rōnem extra fatū esse hæc siqdē sub fato est sed fatū cū fato pugnat soluiturque a fato fatū. 51. AVT agentē pfectū. Non fit inqt ante custodiā fortuitū. qd' si fiat rōni seruit psagii. 52. MIRabit aut quispiā. Cōpleuit etiā de possibile & de utili capitulū ex ipsa demonstratiōe faciens principia demonstratiōis oportuitque deinde ad reliqua pcedere capitula. at id non fecit ueq; aliqd' apponit capitulū in quā aliud pulcherrimū & idoneā ambiguitatē q' dissolui possit cōe ambobus præpositis theorematis & possibili congruēs & utili Nā quia demonstratiōes hōr ex magis uniuersalibus & magis particularibus fecit censuit transferendū q' uniuersalia in particularia. iure in hoc quæserit quispiā cām p quā q' uniuersalia sunt credunt hoīes ac particularia neutiq; & obseruant quidē uniuersalia: nō utique particularia. hoc nimirū ppositū est ipsi quærere & inuenire intuemur nāque homines hieme imminente prius obseruare & admoneri & uestem comparare quæ possit corpus calefacere. potionesque calidas necnon alimenta. æstate uero ingruente temperatam uestem frigidisq; utendo potibus nihil ultra curando aut alii rei in
alii rei in

COMMENT.

sistendo obseruatione ex aliis stellis ad luminarium figuram intensioremque temporum annuorum temperamentis: sed credendo uniuersis operibus particularia negligendo intuemur namque nautas obseruare tropas hoc est Solis conuersiones lunarumque figuras: quæ nam huius sit incertitiae causa inde ad id quod a consuetudine abest excidit hoc quoque modo talem auget impitiã. addit porro aliam homini carnem non posse inueniri facile quempiã qui finem nonit ac ex astrologia prescientem sed præ custodiendo per medicinã & operariã. raro. namque datur inuenire uirum his insignem omnibus. quod autem hæc uere autumet quodque non leuiter commotis sit fidem facit ægyptiorum librorum traditione. ægyptii namque carnem huius cognoscentes incertitiae ne utique propria medicinalia cõpegerunt. sed propria astrologica & operaria ceteræ simul cuncta conscripserunt ubi affinitas & quæ consequuntur cõpacta sunt unus & ipse uidens non præter incertitiã cõmunicantium obistere inuentibus non posse.

53. PRæparantes ipsorum naturas ad temperatũ. Ad cõtrario contrariũ circũfundendũ. duorum namque cõtrarioꝝ mixtionem temperiem efficiunt. In æstate quidem calefacti utimur plurimũ refrigeratibus at in hieme diuerso affecti temperamento calefacere nos studeamus. reditus. 54. Reditus in mare nauigantium ait impulsus ad primordia coituum.

55. CUNCTI homines excõmunitã quæ notione impulsu persuasi sunt ut oportet coitus ex fructuũ in terrã mutationes fieri lunæ augmento. 56. IN Particularibus. Tam & si magis particularem trástulit sermonem. uerũtamen ad particulare non spectat quod hac fiat hora. homines namque spectantes annua æstiuosa tempora & refrigerantia non potuere considerare aduentatã ipsis temperamenta ex aliarum figuracione stellarum. quibus cõsequens est considerare unũ quemque hominem. & si possibile est uniuersales æstus in primis obseruare ex ortu & ex aliarum temperie stellarum possibile fuit obseruari primas naturas sine impedimento absolutas. 57. MEMorauit eadem tibi superius quod quæ solutionem admittunt si inueniãt ex altera parte respõdentia & oppugnãtia soluent. quod si non inueniantur ut a principio omnifariã omnino definita obueniãt. Pariter uero etiã notionem nobis indicauit unde homines commoti dixerunt cuncta necessario cõtingere. 58. LICet sint pauca. Artis quidem est quæ sæpe amplecti. at quæ rarenter frustrari at ipse ex abundantia id uolens demonstrare inquit. Licet non sæpe sed rariuscule nos liberauerit. atque ita a mare oportet quæ aliquãdo a malis in munis. 59. AT nunc & deinceps prima namque natura quæ cælestium. Prima certe natura cælestium secunda his substructa quæ potest ex altera parti parte non necessario a fato definitis hoc sane in secundo loco ex fato ipsi uult significare prima igitur cõstructa ab ægyptiis sub fato. Secunda uero hæc possunt dissoluere. 60. UT absque horum cognitione auxiliisquæ diuerso modo cadentibus. a prisca hoc quoque dictum medicis ut omne antecedit curã. cognitio & recte quidem cognitio percepta cura confirmatur regiturque ab errate aut etiã medela ab errat. 61. FACiem uero sermonem. ubique doctrinalem custodit modũ. Cõplendo igitur quæ a principio pposita sunt ac potius alia tractaturus capitula & futura determinat & doctrinã & futuroꝝ quæ dicenda sunt p̄cinit capitula. dicã igitur inquit de effectiua stellarum potestate naturaliter ac introductorio more. philosopho namque cõuenit tam de essentia ipsarum dicere quæ de parte differere. 62. DE Planetarum potestate potestates stellarum effectrices Ptolemæus principaliter quidem ex pueniente ad nos ab ipsis facit potestate. deinde etiã respiciendo ad solẽ motus ac ad sphaeras ipsarum stellarum positiones referendo sermones. in quibusdam enim positionem solũ capit. sicut in aliis quibus cũ positione etiã motũ. Intarde igitur motis satis sit positioni motũ cõparare multum enim uere cõducit temperamenti qualitati motus qui uelox. accedente namque ad solem stella assumendo illius potestatem se cõfirmat. sumpsit ergo a sole principiu quod aliis erga nos sit uahementior: quodque sit medius & extrema a medio figurã accipiant & quæ utrinque ad medii habitudinẽ extremorumque hæc inspiciant. Sol igitur calidus & aridus est id propterea & talem affectiõem ex ipsis nostris aduehit. Corporibus cõfestim igitur motus ad centrũ quod nobis est ad uerticem æstatẽ facit. Calidũ & aridũ statũ sed quod in quã æstiuo tempore. ubi id semp eueniat in meridie cũ ipse in medio supra terrã fuerit hemispherio. igitur Saturnus qui ab ipso longissime abest alienissimã a solis potestate enim actus est cõplexionẽ. nempe refrigerã & ob ingentẽ frigiditatẽ lãge a terra abest. Intuemur namque in magnis frigoribus aquã cõcrescere & arefcere at luna uapore terræ p̄pinqua & exaltationibus referta est humida. par est ut quoque frigida sit quatenus a sole distat.

eatenus namque a sole abest quatenus & Saturnus sed quia ut diximus in cæleriter
 mobilibus motus positionem urget Luna utpote uelociter mobiles semperque ad
 Solem conuersa figura quapiam solari fruitur lumine & incalescit. potestatemque ha-
 bet calidam & humidam ipensiusq; humidã q̄ calidã. Cum igitur inuenerimus & me-
 dii & extremorum potestaté facile etiã aliore scire poterimus. Iuppiter nãq; inter frigi-
 dum & calidũ sidus Saturni & Martis téperatæ potestatis est. siquidẽ excontrariis est té-
 peries. sicut Mars utpote solari uicinus globo igneam est uim adeptus infestã. Veneris
 stella Soli uicina caliditatem admittit ut humido detinet unde & temperata esse poti-
 dicitur par nãq; est ut in stellis temperatis potius imperet caliditas q̄ humiditas Mercu-
 rii aut stella duplicem habet téperiem unde & cõmunis esse perhibet aridus nãq; est &
 humidus hoc nãq; ex celeritate motus quod a positione globi admittit. 63. ET tabe-
 faciens. Sunt pleraq; quæ diximus regionis subiectæ inuicẽ. at téptabimus quædã quo-
 q; incerta augurari ut propositum ex euidentibus fidem facere ut tabefaciat luna corpo-
 ra & humectet. nã si quis sub lunari lumine somnũ capiat se confestim sentiet humidi-
 tate aliena refertum ac si quis carnes lunari subiiciat luminis illico putrescunt. 64. ET
 Circa terram humore exaltatione. aridũ quidem ob distantiam a terra est. at frigidum
 ob Solis absentiam. 65. QV Andoquidẽ aliã quidem ita aliã uero ita. Quoniã dixit
 cõplexiones stellæ ex ad solem & lunã constare figurarum constitutione: ut demon-
 straret figuras non frustra neq; simpliciter fieri sed uicisim suã cõplexiõem indicare id
 ostendunt quæ ex ipsis fiunt irritationes id in nobis præuentionibus p̄stat. 66. CON-
 flagroso colore proprie. hoc tanq; ambigente aliquo ac dicente unde apertum sit Mar-
 tem succendere intulit colorẽ manifestã facere complexionẽ. 67. SEMinalium spiri-
 tuum. aliã alii stellæ addit cõplexionis demonstrationẽ. In Ioue abers quæ ex ipso cõ-
 ficiuntur ut sæmina ex ipso sunt spiritalia quod si sæmina etiã temperata quid enĩ aliud
 tam eget téperamento q̄ sæmen. 68. CALEfacit nãq; clãmenter. admirandũ sane ui-
 detur quod ab ipso dictũ est excellentẽ nãq; temperiẽ in caliditate dicendo bonam té-
 periem utriq; attribuit terræ & nobis. at mirari non est æquũ quod nõ tantũ relinqua-
 tur caliditas ut bonæ complexionis terminos excedat. Præterea illud quoque uidet ad-
 mirabilius ambiguitatẽq; ingerit incuriosius prospicientibus. Veneri & Lunæ eãdem
 tribuit cõplexionem non utiq; ambobus etiã bonam cõplexionẽ dederit. Id utpote se-
 quens similes cõplexiones ratiocinari promissit auditori. quod aut id ita habeat ex ipso
 cognoscendum. sermone procedens de beneficis & maleficis loquẽdo euidenter lunã
 ait esse téperatam ubi temptabo ego quoq; id memorare. 69. OB Magnitudinẽ suo-
 rum luminũ. Causam iterat cur Venus humida quo modo Luna. nã luna iure q; oĩum
 proxima terræ sit. Venus aut ob uicinitatẽ non ob ipsam mō siquidẽ minorẽ oportuit
 habere humiditatẽ sed ob sui luminis magnitudinẽ suppetit ob hoc plus humiditatis.
 70. AT Mercurii. Hæc stella. ancipitem habet duplãq; complexionẽ. q; nãq; motus ue-
 locis est nec a sole longe distans arida. utpote lunæ incumbẽs globo humidus efficit
 Mercurius at ipse uolens ex abundantia demonstrare duplicem & ancipitẽ stellæ uim
 ponit in utrisq; notibus mutationes celeres efficere. Hoc quid est. nempe additionẽ &
 ablationẽ. Mutationes siquidem hæ sunt fit aut id ab aduentitio motu cerebroso strid-
 dulo & spiritofo ut siquis uirgam uel quid uis simile uahementius in aere quatiat strid-
 dorem & flatũ facit ualetq; proximũ mouere eodem modo etiã Sol cerebrose motus
 stridore & flatu uelociorem ipsum facit motũ. q; aut cæleriter mutet & moueatur dũ-
 taxat præter alias stellas nõ facit stationẽ cætẽ licet stationem facere uideatur scrupu-
 la tamen aliqua mouet. at alienum non est aliore quoq; non omittere opiniones. qm̄
 natura aridam & humidã esse dixit stellã & in prima statione humidiores sunt stellæ &
 in secunda aridiores ut mox ostendemus cũ uelit demonstrare ob hoc duplam habere
 complexionẽ Mercuriũ id propterea cõmemorauit. Faciunt aliã quoq; stellæ statiões
 & ipse humidæ euadunt atq; aridæ at Mercurius plus aliis & cito stationẽ facit ob con-
 tinuantia ut naturalem uim habeat a stationibus effectã. 71. DE Beneficis maleficisq;
 Cum hæc ita habeant tria quædã sunt comitantia & inuicẽ consequentia cõplexio. po-
 testas. & operatio prius complexione opus est quo ex ipsa potestas producatut inde ta-
 lem potestaté comitari consueuit operatio. sciendũ est de complexione orationẽ bre-
 uem esse

nem esse stidē de potestate. at de operatione magis arduā particularibus rebus uarieta-
te refertā rerū igit naturā se utus ordinē quoq; doctrinā fecit de cōplexione nāq; dicē
do & quali p ipsā potestate mox de ex cōplexione exorta ptate differit querēdo qua-
lis nā cōplexio uim cōsueuerit gignere sæminalē & qualis corruptibilē ordinē doctri-
næ ipse assimulat uniuersitatis ornamento noscēda nāq; ait prius elemēta & quæ in ipsis
sint qualitates. Inde ita ad ipsoꝝ deueniendū potestates: qā igit ut dixit elemēta fusioēs
uocabat cōsequenter nūc ipsoꝝ potestates dicit cū elemētoꝝ fuerit usus exēplo æquū
fuit ut transferret ad simile nēpe stellas: quia igit inquit ituemur sæminia humida & ca-
lida elemētoꝝ. Corruptoria autē arida sicut & frigida: stellarum quidem quæ calidæ
& humidæ eadem sæminales & bonæ existimant ut quæ aridæ & frigidæ corruptrices
erunt tres ergo bñficæ Luna Ven⁹ Iuppiter corruptrices aut Saturnus & Mars ob cōple-
xionum in moderantiam: sola uero mercurii hinc manifesta ex iam demonstratis cō-
mune habens. Complexionē aridi & humidi. sol autē q aliquando nobis propinquū
or calefacit aliquando distantior refrigerat mō igit aliquo ad motū ob huiusmodi di-
stantiā ipse quoq; naturā habet duplicem. 71. QVAtuor fluxionū. Fluxiones uocauit
elementa quod tanq̄ præpositis his cuncta ex his nascentia fiant ipsaq; effundantur
in quolibet qd fiat subiectū tēperatū in tribus in uniuersum iduxit nō in ioue & uene-
re solū sed et in luna hocq; absoluet in postq; memorauitq; tibi ut commonuimus

73. CONuersos qm̄ dixit ipsos cōmunes maleficos ideo dicturus est qm̄ malefici fiāt
ad stellaz figuraciones & qm̄ sæminales ad bñficos qdē delati illoꝝ participatione be-
nifici efficiunt ad maleficos aut uim tenēt corruptricē ad figuraciones simpliciter natu-
ras suas pmutates. 78. DE Moribus & sæminis stellis locisq;. Rursus postq; prima ge-
nera in hoibus forma & figura ex cōplexione stellaz & effectū ut plurimū diffingit in
diuinis autē non ita sed ex formationibus est capere. Cōplexiones diuidendo generi-
bus aliquo pacto diffingēdo diximus nāq; uelle cūcta de stellis artificiose cōpta uniu-
uersitatis assimulare formationi: terrena nāq; extracta quodāmō sunt & effecta: multo
magis cœlestia isq; hmōi ordinis causa cōstituit sed qā uolumus nosse hęc ut digerā-
tur ex illoꝝ affectione p similitudinē eoz quæ in nobis eoz quoq; potestates subie-
cimur: nō iniuria post cōplexionū & potētiā inuētiōē naturas quoq; cōplexionib⁹
consonatē absolui. Sciendū tres eē figuras q; stellas faciūt masculēscere ac sæminefce-
re. Cōplexionē: figuratiōē ad solē: & ad orizōtē. Cōplexio quodāmō qā ituemur mu-
liebre genus humidū & molle naturæ opificio confectū qd facile effingi possit at uirile
durū & intractabile manifesto quotcūq; iuenerimus stellas magis humiditas eas dici-
mus sæmineas: quas aut aridas eas magis masculas. Cū hęc ita habeant erunt luna &
uenus sæminæ mares aut reliq; pter mercuriū is nāq; aridus & hūidus demōstrat⁹ du-
plicē naturā hēt tā mas q; sæminā noiat⁹ at ex ad solē figuratiōib⁹ masculēscūt & sæmine
scūt hoc pacto: masculæ dicūt: cū maturæ fuerūt: apparēt nāq; tū tanq; iuniores & nup-
genitæ uiq; hnt ualidiorē: sæminæ aut cū uespitiā: at ad orizōtē: hęc subaudi supra
terrā hemisphæriū ab horoscopo ad occasū usq; in duas distribuit ptes & qd sub terra
ab occasu ad horoscopū usq; itidē in ptes duas. Cū ergo sint ptes q̄tuor sciēdū duas q;
dē solarā appellari: alias uero totidē libycas: q̄lia igit uocat solarā: nēpe q; ab horosco-
po ad meridiē & ab occasu ad sub terrā usq; hęc nāq; sibi cōferūt & iuicē sunt similes:
q̄les porro libycas nēpe a medio cœlo usq; ad occasum & q; a loco sub terra ad horo-
scopū usq; stellæ igit cōstituræ in solarib⁹ q̄dripartus masculant in libycis aut sæmine
scūt & mix ut nō sequēs hemisphæriū totū solariū uocauit ac masculatē: alteꝝ at liby-
cū sed ut appuit q; p diametrū accepit q̄dripartia utpote q; tradāt iuicē sibi q; nī suæ hnt
potestatis quæq; in principiis sunt hemisphæriorum & ob hoc quæ ualidius possint.

79. DE Masculinis & sæmininis stellis rursus quia primo genita. Neq; prima rur-
sus comprehensa sunt simpliciter a ptolemæo sed singulæ dictiones significant quid ue-
lit igit rursus idicat uniuersitatis secutus exornatū cuncta expōit ut ordie uniuersita-
tis prima nunc quoque proposita quod prima significat esse aliquod aliud genus cō-
mune maris & sæminæ ferens collationem. & nota ut hermaphroditorum plus enim
ingignitur sunt namque simplices elementorum potestates uerum domini domina-
tur humida essentia magis aliis alia spectes sæminis unam modo attribuisse qualitē.

COMMENT.

humidam ut masculis reliquis ita namq; & Iupiter. Comparietur masculis caliditatis quæ in ipso magis dominatur. 80. MATVTINOS quidem existentes & præcedentes significauit quæ sint matutinæ stellæ. id documentum uerbis non admodum apertis explicatum est incuriose spectantibus cæterum ut concisis ita aperte expressuz intelligas sciendum est alias quidem partes solis præcedentes iuxta uniuersitatis motum & alias iuxta solem ipsum sub mutatis namq; motibus submutata etiam compereris præcedentia. Prisci autem iuxta uniuersitates motum capiendo præcedentes partes uocabant quæ prius ascendebant solis consequentia quæ inferebantur. sub terra. 81.

CONTRA cæli medium. Non solum medii cæli oppositum dictum obscurum erat dimetiens quam diametron dixere medium cælum sub terra est tamen plurima euidentiã deligens sub terra intulit. 82. DE DIRVNIS nocturnisque. Similiter facientium tempora posteaquã de stellarum potestate differuit assumulando ipsam ubiq; uniuersitatis ornamento. Quia igitur in duo interualla tempus maxime distribuitur iure uult docere quæ complexio cui interuallo affectione distineatur. Compleatq; theorema. Aliquando quidem a complexione similitudinis partempræs aliquando autem a repugnantia. In cõmensurabilibus quidem habentibus complexionis qualitatem ex simili temptat at in cõmensurationis ex partibus ex contrariis. semper quidem in cõmensurationem cadentibus simile simili additum eandem qualitatis custodit speciem at in cõmensurabilitatis expertibus simile quidem auget. completionis in cõmensurabilitatem. ut quod dissimile. Cõmensurabilitatem mixto gratificatur. Igitur Iupiter & sol. utpote cõmensurabiliter habentes caliditatem diurni sunt uocitati ut luna & uenus nocturni ob cõmitantem ipsas humiditatem. at diurnus uocatur saturnus & mars nocturnus saturni quidem diurnam sortem adeptus est utpote frigidior existens. Consuevit namq; calido amixtus cõmensurabilitatem perficere. At martis nocturnam factionem natus est utpote aridior existens. Consuevit namq; ipse quoq; humido amixtus mediocritatem enancisci. mercurii porro hinc promiscuum custodit complexionis & ambabus conuenit factionibus modo diurnæ modo nocturnæ. Matutinus namq; existens est diurnæ. Vespertinus uero nocturnæ. At iam didicimus quo pacto quidem stella fiat matutina nec non pariter uespertina ut quæ dista sunt omnia iuxta uniuersitatis ordinem sint pronunciata. ob hoc incipientes dicebat mox. Videbatur namq; hic similiter referre proportionem mox. Cum autem ait facientium non est existimandum qd dies uel rursus nox faciat & opus conficiat. Sed qd nobis tempus constituat. In has namq; spectando factiones temporis motum depræhendimus. pulchre per spicue adiecit. Quoniam alia quoq; sunt quædam quæ nobis temporis manifestum faciant motum ut horæ & id genus alia. At non ita perspicue ac manifesto & euidenter. 83. MASCVLATVM non incassum. hoc adiecit uoluit namq; non solum iuxta complexionis potestatem familiares efficere factiones uagis stellis. sed etiam per masculinum & scemininum. 84. NAM BONAE complexionis. futuræ occurrit ambiguitati diuinitus indagando. Cur in saturno & martæ non eandem custodiuit rationem sed contrariam. Inquit igitur inter stellas quæ sint temperatæ gaudent simili. Seruatur siquidem ipsarum complexio ob simile quæ uero distemperatæ gaudent dissimili. Nã ipsarum ob simile non custoditur cõplexio mēsuræ inæqualitate parta ob aduersantiã. 85. IAM CERTE præter eas quæ ad solem. De insitis complexionibus stellarum disserens nunc de ascitiis libet tractare quas admittunt ex ad solem figurationibus. Late namq; nos non oportet qd quemadmodum masculescunt & sceminescunt ex ad solem figuris eodem modo etiam complexiones mutant ut figurantur. illud sane significatu dignum & quoquo modo est causa inuenienda qua comitante proposito theoremate quod est de naturali complexione non ipsum compegit præcedenti sed comparando plura huiusmodi theoremata & cūcta quæ sunt de ipsorum potestatibus & quæ cūquæ relinquuntur complexionibus. nunc hoc scribit uerum. Causa aperta est magis ascitiis cognoscētibz ī eis q̄ pposita sunt. Ex qb⁹ nãq; ipse iqt. Cã patefiet nec. n. uult cūctas stellas asciticias admittere cõplexiões s; solē lunā iouē saturnū martē alias uero nō. seu hoc mō. Cōsequēs erat prius cõmuniora & oib⁹ cõgrua describere theoremata

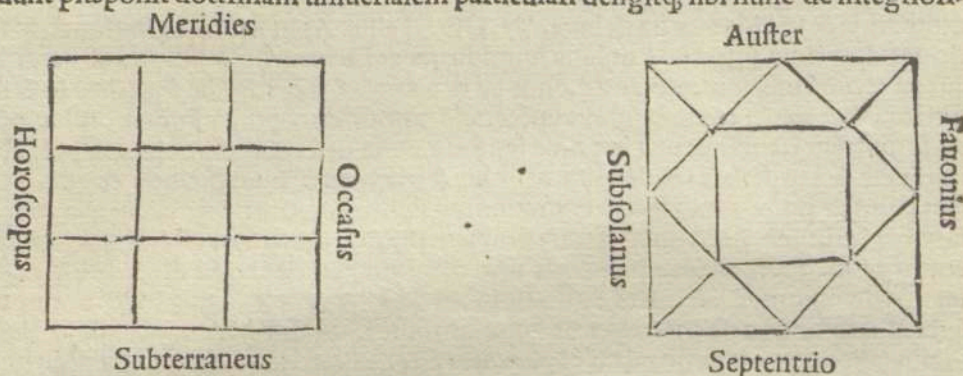
COMMENT.

siue ita magis propria ac non eodem modo quæ in omnibus dici possent. Secūdo igitur in his manifestabitur ambiguitas cur non omnes ex ad solem figurationibus complexiones cōmutant ait non omnes stellas posse dimetiente a sole abesse. nam ueneris & mercurii non possunt tactum abesse utpote celeritate motus soli semper propinquū inueniuntur atque hæc quidem ita perficiantur. 86. DE LVNA. Incipit canonem & doctrinam in luna exercere utpote figuras ipsius euidentioribus existentibus & proprie sub ipsa cunctis percognitis. fit autem palam in quadratis. humidior nāq; est luna a coitu ad diuiduam usq; q̄ uideatur tum modo partu edita: ac sicut infantes nuper editi sunt humidi eodem modo ipsa quoq; multitudine humiditatis & a prima diuidua ad plenilunium usq; calidior est. Incipit nāq; quam a solari globo accipit in mundum iaculari caliditate. nec p̄terire nos oportet quod quomō dictas admisit qualitates eodem etiam modo abiicit. primo nāq; humiditatem admittit & primam abiicit. manenteq; calliditate. aut etiam aucta euadit calida & arida rursus abiicit caliditatem & inuenitur arida & frigida atq; ita in luna. 87. DE STellis. At in stellis per stationes in statione nāq; prima p̄p̄modū ut luna humidiores at i acronicho calidiores ab acronico aut ad secūdā usq; stationē aridæ. unde ad occultationē usq; frigidæ hæc dicēdo & simpliciora theoremata scribēs subdit uniuersalē rariōnē de cōpositis figurationibus quas ad se inuicem faciunt ut una in prima statione altera in secunda statione. at periti hominis est dicere perfecta & definita. at ex his & in expertis inuestiganda cognitio est. iam enim de potestate ad solem figurationum statim cōmonens ut etiam alia quædā sunt cōplexionem ipsarum mutantia sicut iam præfati didicimus id etiā ipsi exprimit coitus ad magis significandū. magis nāq; & minus perficient quæ dicenda forent. uolet nāq; in reliquis dicere ut ex figurationibus ad solem cōplexiones stellarum non perfecte mutantur hoc est intenduntur ac remittuntur. 88. ET MATutinæ solum. Recte solum adiecit quia aliæ quædam cōplicantur figuræ ut in eis quæ iam dicta didicimus & ad horizontē figurationes. Sicut dicebat ut in sola hac figura i circūfufum nobis aerem operantior hic quoq; circumfufum dupliciter intelligendum in uniuersum & qd̄ est geneleos. nam quemadmodum in uniuersum figurati aerem inuertunt eodem modo & in genesi cuiuslibet. 90. DE ANni horis. Et anni horarum intulerit quispiam horarum cōsiderationem medico magis congruere q̄ astrologo. at habet hoc modo. est profecto cōmunis consideratio. medicus quidem ob frigiditatē & caliditatem nostris aduenientem corporibus satagit horarum cōplexionem. at astrologus mutationes ex solari motu aeris circumfusi exquirens pariterq; exquirens horarum complexionem. ita sane examinatum & perite Ptolemæus exæquitur hoc capitulum ut ne quidē inutile sit medicis. uerum in primis corellarii modo præbet inde theoremata quæ nos præcepta nominamus. cōplexio siquidem aeris est temperata at in ipso dominatur humiditas sicut uehemens frigiditas hiberno tempore cōtrahitur quæ a solari caliditate dissoluitur. ut æstiuo tempore calidissimus cum sol ad centrum quod nobis ad uerticē est peruenerit ac ad meridiem. autumnii uero aridior æstiuo æstate sugente & absumēte humiditatem. & hiemis frigidissimus aer utpote sole distante a centro quod nobis est ad uerticem & absentia refrigerante aerem nostrum. hac de causa assimulant quidā signiferum circulum animali: nam ut in animali quattuor ætates intuemur & prima quædem est humidior ut nuper editorum infantium secunda autem calidior ut adolescentum tertia uero aridior ut iuuenum. quarta porro frigidior ut senum eodem modo & in signifero circulo quaternæ sunt solares horæ proportionēq; habent complexiones cum complexionibus. 91. OB PER adueniens frigus incipiente caliditate diffusionē Hoc dictum obscurum minimeq; obuium. erit manifestum si excessam depræhēdēdo legamus hoc modo ob per adueniēs frigus diffusionem incipiente calliditate uidetur defectus in dicto at nihil deest. at cum uelit ut dicere causam quapropter fit diffusio intulit incipiente caliditate. 92. IDEo etiam signiferi. Hoc quoq; dictum uidetur cognitu difficile. id contigit q̄ non intulerit continuatim ipsi dicto. quod si uoluisset Ptolemæus deinceps complere quæ inter se habeant affinitatem non connexuisset suo præcepto oportet nāq; inducere illud incipiente caliditate diffusionem. ita nāq; apertius p̄spiceretur at quod dicere uoluit est huiusmodi q̄ caliditas tum incipit resumere hoc ē

IN PTOLE.Q VAD.

In aere indicat id aries his nãq; signiferi dicitur initium sicut ueris in ipso ex solis motu absoluti at qui oportuit signiferum si circulus est non habere principium. siquidem circulus sub una linea perfectus circum currente non habet principium. 93. IN PRIMIS præcipuam faciens. Quemadmodũ inquit in animalibus anteire alias credimus qualitates humiditatem eodem modo quoq; in signifero humiditatẽ hanc ipsam anteire cæteras qualitates iure putamus. 94. ITIDEM etiam quattuor horizontis locorũ & angulorum. De quattuor potestate. hætenus de stellarum differuit uarietate & introductorio modo auditorem arte instruxit. nunc iam incipit de ipso solo differere signifero. nam quod dudum de horis anni dixit non fuit citra stellarum potestatem. siquidem sol motus circa signiferum circulum annuas horas conficit in præceptionibusq; aliæ quidem sunt uniuersales aliæ uero particulares & uniuersales quidẽ sunt circa uniuersalia assumptæ. particulares uero circa partem. atqui uniuersalia particularibus præcedunt præponit doctrinam uniuersalem particulari deligitq; sibi nunc de integriori-

bus partibus signiferi docere. procedendo autẽ etiã de partibus ipsius tractare. secat igitur signiferum circulum in partes quattuor ducendo dimetientes hoc est in horoscopum & meridiem & occasum & subterraneum. ipse uero iure angulos appellauit. omnis si quidem linea in circulum incidens secansq; ipsum angulos efficit. opportuneq; intulit proposito de horis doctrinam multam nãq; ad se inuicem habent similitudinem distributæ in æquales numero partes. quodq; uidetur singulis horis his perficere quadripartia. ait autem hæc ipsarum temperies sicut & in horis quãuis quibusdam uisus est idem dicere ut iam prius ista memorauit. nec recte uisum est memorauit siquidẽ non per se sed per accidens uolens dicere ut permutant complexiones stellæ in ipsis quadripartiis constitutæ & masculescunt & sceminescunt. at nunc per se doctrinã sancit capitq; uniuersalia capitula quæ in die quandoquidem a solis caliditate uoluit ipsarum inuenire temperiem. horoscopus igitur uim habet aridiorem sole incipiente exugere a terra humiditatem. medium autẽ cælum calorem & occasus humidior. ut subterraneum frigidum ob iam a nobis causas sæpe memoratas. addit quoq; aliud præceptum pulcherrimum quod uenti ex quo cetero flent ab horoscopo hoc est ab oriẽte subsolani a meridiano cui pportionem habet meridies austeri ab occidua parte nempe ab occasu fauonii ut ab subterraneo qui ursæ loci dicuntur septentriones. noris nãq; medium cælum in meridie constitutum & subterraneum ad ursas eritq; quod dicitur apertũ si unq; uel a subterraneo flarint uel a meridiano. non iniuria post centra flatũ fecit mentionẽ. alioqui pulcherrime & cõmodissime congruente inuicem potestate. uel centrorum expressa. affert etiã ipse causam aliam quam nos hoc loco respuimus utpote cõmuniorem. neq; enim uentus unus in singulis flat angulis sed cõplures quorum quod uis suam habet appellationem cum cõmuni nomine unum nuncupentur. 95. VT AB oriente subsolani ut a medio cælo. Hic manifesto indicat se partem septentrionalem uocasse subterraneam ut nos p tulimus. iam hætenus profecto indicauit ut medio cælo oppositum subterraneum uocitarit per diametrum nãq; habet medio cælo. opportune sane ueutorum fecit mentionem ne quis opinetur superfluam esse astrologo huiusmodi doctrinam. ac nauiganti magis congruere huius doctrinæ cõmostrat utilitatem. quia inquit nostra est intentio inuenire a stellis quæ fiant contemperamenta ac ediscere. at præpediuntur a uel uen-

COMMENT.

torum est etiam quando intenduntur ut sit eorum maxime necessaria cognitio nec modo ex uentis sed etiam ex horis & ex solaribus . frigidiores namque stellæ magis frigiditas horas mouent & in frigidis ætatibus ut contrarii contraria . extenditur namque uis ex simill at ex contrario uis remittitur. 96. Iuxta proportionem . Bene & integre illatum est nam non in ipsa hora stella insistit usq; sed in uicinitatis sine idq; appetitura . id nãq; & in solaribus epicentris . artificis est nosse q̄tum queat intendi uel remitti uis huiuscæ stellæ & p̄portionem boni temperamenti inuenire. 97. NAM interiores . Complendo doctrinam angulorum uniuersitatis uult nunc pronuntiare futura memoranda capitula ipsi nãq; hæc consuetudo superius namq; cū de opportuno doctrinam compleisset prædixit quæ futura . at igitur uniuersaliores signorum potestates assimilari eis quæ in ipsis fiant ut aries taurus gemini aeris habent uim similem . quia inquit hæc in singulis signis potestates figuratæ ad solem aliasq; stellas cõmutantur scire expedit ut prius imixtas ipsorū potestates exquirendo. 98. PER se & ad se inuicem interpretatur irremixtum non ad stellas dixisse sed ad signa . uult nãq; non solum per se signa indagare sed etiam quam uim habeant ad se inuicem figurata. 99. DE Tropi cis & solidis & bicorporeis signis . Ac prius de tropicis & æquinoctiis & solidis & bicorporeis signis dicemus quæ sint differentia non eandem diuisionem est inuenire apud Ptolemæum & reliquos antiquos alii nãq; patiuntur signa in tropica & solida & bicorporea at Ptolemæus in æquinoctia partitur . qui ergo in tria partiuntur aiunt omnem anni horam habere principium medium & finem principium ergo conuersio seu trope dicitur . tum nãq; incipit circumfusus aer alium conuerti statum . medium aut signum quod supra primum tropicum ubi trope facta est ita & media solidiora & ualidiora esse prohibentur . finales autem partes disoma quasi dicas bicorporea nuncupantur . significat nãq; præteritam horam & futurã at qui in quaternas distribuunt partes alunt differre tropicum ab æquinoctio . tropicum nãq; signum a contrario in contrarium fit mutatio . fit uero hoc in capricorno & cancro in ariete quidem hiems ab autumno finitur incipitq; ab ultima diminutione dies augeri . at in cancro æstas a uere dieiq; diminutio ab ultimo fit augmento . si quis dicat & in ariete fieri mutationem non sincere loquitur non enim mutationis usus sed contrariæ mutationis . at æstas & hiems horæ solæ sunt contrariæ . at uer autumno . media igitur certum est esse q̄ posterius tropica uocata sint quia contrariæ fiunt in ipsis cõuersiones q̄ in ipsis existente sole dies noctib; fiant æquales . omnis nãque diminutio & omnis auctio præcedente æqualitate conficitur . solida porro nominata quod tum præcipue sensus noster resumat conuersionem circumfusi aeris . disoma uero q̄ est bicorporea non q̄ ex binis cõstituerint corporibus sed q̄ inter binas anni horas cõstituerint hæc nãque sunt horarum postrema tradit sane doctrinam nobis quo pacto facile possimus cognoscere solida & bicorporea . æquinoctium nominatur q̄ descriptus circulus per ipsa dirimat ac secet hemicyclia in quibus cuncta complentur in æstiuo nãque semicirculo copia fit frugū iugis . at in hiberno sæmina & plantamina . sunt qui aliam perferant doctrinam usus ipsorum q̄ enim iquiunt sub impari sub mensuram cadunt ea masculina sunt . quæ autem sub pari fœminina . solent nãque pythagorei eiusmodi proferre rationem parem numerum uim habere secandi & passiuam . impari uero infecabilem & passioni non obnoxium & efficacem unde factum ut hic fœmina & ille mas appelletur. 100. VTNtur & quidẽ ordine . Sunt inquit qui non solum in totum capiant masculina & fœminina signa sed etiam in cuiuslibet genitura horoscopum masculinum subiiciant atque ita continuatim uni unum apponendo . alii horizontis quadripartium ut iam prædidicimus uelut alii quoque tropica non modo in uniuersum capiunt sed quæ etiã geneseos . signum nãque ubi est luna tropicū esse recipiunt deinceps solida & bicorporea inueniunt a lunari autem signo ordiuntur ob facilem mutabilitatem facilemque lunæ motū alioqui ad uniuersalium transfert orationem non enim solum in tropicis est inuenire & masculinis alios aliam nomenclaturam intelligentes quod hoc loco sit superfluum exponere per se nãque certa sunt nomina unde sint composita ut non egeant interprete . alioqui ubi usus aduenerit in re iudicanda memorabimus quæ superflua nunc arbitramur. 101. DE Configuratis dodecatemoriis familiares inuicem fiunt . Iuxta institutum ubi cõpleuit signorum per se po

testatem nunc transit ad quæ ad se inuicem quæ constituuntur in figurarum inspectio-
 ne hoc autem est quod supra se factus promisit ubi aiebat & per se & ad se inuicem scire ex-
 pediat ut multum sit ibidem loci aduertendum nam quæ dicuntur minime obuia sunt
 quam ob rem nos ut par est aperta faciemus & descriptionem ad sensum producemus.
 Cum ergo figuræ sint quattuor dimetiens. triquetra. quadrata. sexangula. scire expedit
 ut ex tribus quibusdam causas reddiderit ex angulis & partibus & signis indicat enim
 in his harmonicas rationes cõprehensas. Inspiciamus igitur primo in cuiusmodi rō-
 nes harmonicas referre pposita tẽptauerit. bina igitur maxia interualla sunt in musica
 diatessaron & diapente & ex his constans diapason. estque diatessaron ī sesquitercia rō-
 ne ut diapente in sesquialtera & diapason in dupla molitur itaq; indicare per huiusmo-
 di rationes figurarum factā distributionem. indicaboq; ego ut in angulis & in partibus
 & in signis singuli quos memorauimus numeri cõprehendantur. age prius tibi indice-
 mus quot sint anguli & cuiusmodi numeri; partiū & signorum. Cæterum tum dime-
 tientis proferatur. apparet nãq; ita ex lineis duntaxat creditus. at nos postremo ex abū-
 dātia demōstrare conabimur ut dimetiēs rationes quasdam in sese comprehendit har-
 monicas ac ad alias congrue consonaq;. Constat igitur triangulum ex angulo recto
 uno & tertio partibusq;. 120. & signis quattuor. quadratum ex uno duntaxat recto & si-
 gnis tribus & partibus. 90. sexangulum ex angulo nimirum recto binarū tātum partiū
 & signis duobus & partibus. 60. Sciendum enim ut ex distributione est uidere quæ p-
 posita sunt sectum orbem maximas sectiones per dimetientes binos constituere angu-
 los. altera siquidem dictarum rectarū linearum in alteram incumbens per dimetientem
 figuram efficere ad duos angulos. scinduntur autem bini anguli a dimetiente in par-
 tes æquales quadratam figuram constituendo unum modo rectum angulū habentem
 in partes autem inæquales faciunt triquetram & sexangulam. triangulum siquidē ut
 diximus unius & tertie partis recti anguli est. at sexangula figura binarum partium tri-
 um hoc nãq; relinquitur ex recto ad binos rectos efficiendos nam si ex duobus unum
 ac tertium abstuleris. reliquum erit binarum tertiarū. collecti igitur omnes numeri ha-
 bent hoc modo. alii quidem angulorum in. $\frac{1}{3}$. in. $\frac{1}{4}$. alii aut partium. 120. 90. 60. alii
 autem signorum. 4. 3. 2. inspicie igitur quemadmodū eadem spectantur differentium
 subiectorum numeroꝝ. at eadem ratione singulorum quantitatem cõprehendētium.

102. DE ANGulis. In angulorum numero harmoniæ rationes cõprehenduntur dia-
 tessaron inquam & diapason unus enim ac tertius numerus trianguli anguli ad unum
 trianguli sesquiterciam custodit rationem quæ est diatessaron cõsonantiæ at unus qui
 quadrati ad sexanguli angulum qui habet bipartiam sesquialteram habet rationem. ha-
 bet enim ipsum & eius dimidium qui numerus est diapente consonantiæ at is triangu-
 li qui unus & tertius ad eum qui sexanguli qui erat bipartiam duplam habet rationem
 qui est diapason eodem modo & in partibus inuenies & in signis. nam. 120. numerus ip-
 sius nonaginta sesquitercius est & 90. ipsius sexaginta sesquialter & idem rursus. 120. ipsi-
 us. 90. sesquialter & iterum ipse. 120. ipsius. 60. duplus & 4. ipsius. 3. sesquitercius at. 3. ipsi-
 us. 2. sesquialter & iterum. 4. ipsius. 2. duplus quod si etiam. 2. cõpares numerum qui est
 angulorum dimetientis & pariter cõcernas cõperies ipsum rationes quasdam ad alias
 custodire ut ad. 3. sesquialteram. 2. custodit & ad. 4. duplam & 180. partium numerum di-
 metientis considerando inuenies eodem modo pportionem custodire & 6. signorum
 comparando eis quæ ante ipsum eandem comperies consequentiam. Quod si quis co-
 gnorit quæ dicta sunt facile poterit quod dicimus intelligere quod si quis negligentius alienā
 arbitrabitur esse dictionem Δ . $\square$. $*$. nos certe ut pñuntiauius etiam descriptione fi-
 gurarū numeros & harmonicorū interualloꝝ exponemus hoc modo. 103. PRIMū fi-
 gurata. Non simpliciter neq; ut quispiam putauerit primum induxit sed duo quædam
 indicans quodq; maxima & prima habitatio figuratorum est uel etiam quod non opus ē
 arbitrari per figurationes solam esse habitationē. sunt enim aliæ post ipsam quas post
 eam dicet quandoquidē in una recta linea facit occursum. hinc scribere incipit causas
 figurationum. hincq; quæ de dimetiente exoluitur. cõpatiuntur enim inquit quæ per
 diametrum signa quæ ea unam rectam lineam colligant. licet dixerit quispiā in aliis quo-
 que figuris rectas esse lineas signa colligentes. Cæterum primo quidem non unam sed

COMMENT.

plures. deinde hæc per centrum perducitur. centrum circuli dicitur esse principium. magisq; compatibles sunt quæ per centrum ductæ utpote cõmunicantes principio unde & in angulos rectos figuras partitus est ne solum diameter rationem ad principium habeat sed etiam reliquæ figuræ audierimus autẽ alias quoq; causas huius ipsius quæstionis progressu orationis. sumptis autem binis maximis dimetientis aliarum quoq; consequenter scribit. expedit aut subaudire dictæ orationi quo fiat apertum quod appositum assumptis nãq; opus est inducere ut erit & aliorum causa manifesta. maximas uocauit dimetientes expedit inquit inducere ipsas & considerare portiones cum angulis. super particularia uero numerales rationes quæ insuper particularibus rationibus inspiciuntur. 104. DIMIDII ac tertii. Quoniam mentionem fecit portionũ & super particularium exponit quomodo portionum. quomodo super particularium. significare autem expedit ut hoc per consonantiam intulit in portiones ut nos quoq; indicauim⁹ paulo ante & in angulis consonantiam cõprehensam dimidii & tertii. nam dimidiũ dimetientis quadratum constituit. segmina uero tria triãgulum & sexangulum at tria segmina quodãmodo. duo triangulo dimidium ac tertium. ut sexangulo bipartium. sunt qui dicant sicut duas causas uult nobis reddere partitionis figurarum unam quidẽ ex portionibus. inquit enim secantur figuræ & maxime monadis portiones. at qui maximæ monadis portiones dimidium & tertium & bipartium ad unius quadratũ. 105. IN MEDIO sumptum sesquialteri & tertii. Hoc admodum obscure enuntiatũ illud nãq; in medio sumptum fecit obscurum quod autem ait est huiusmodi quadratum i medio sumptum trianguli & sexanguli constituit sesquialteram rationem & sesquitertiã quælibet enim super particularium rationum in duobus saltem consistit numeris. quia igit tres sunt figuræ & earum tres numeri necesse est unum pariter cum aliis assumere quo constituantur super particulares rationes. quadratum igitur simul sumptum utraq; ut etiam ipse dixit medium sumptum sesquitertiã & sesquialteram efficit rationem nam cum triangulo sumptum sesquitertiã facit rationem sicut cum sexangulo sesquialterã figurarum cõparationem reliquam facit atq; triangula quidem & sexangula utpote ex simili specie constituta bona esse quadrata uero & dimetientia ex contraria uel constare pugnam & repugnantiam controuersiamq; significare. 106. DE PRÆSIDENTIBUS & obtemperantibus signis itidem præsentia. Contubernia reliqua signorũ exponit non solum enim familiarescunt figuris sed etiam aliis quibusdam ut fere etiam. nunc quædã est signorum familiaritas qua sunt quæ præcellat: quædam uero obtemperant uult igitur tibi binas reddere causas unam qua omnino inter se inuicem afficiuntur. alteram uero qua alia præminent alia obtemperant. afficiuntur itaq; inuicem quod æqualibus temporibus ascendant similitudines nãq; affinitatem amant generum at ipse causam dixit qua hæc signa sunt æque ascendentiã quod in quã in sin æqualibus parallelis præscribit uero in æstiuo hemicyclo sol constitutus diei faciens incrementum in reliquo autem diminutionem q; uenerabilior sit auctio diminutione. 107. AB EOdem utrolibet æquinoctialium signorum. Vtriuslibet intulit utpote similibus existentibus ambobus citra ullam diferentiam a quibusuis oporteat incipere quomodo nõ dixit signorum sed punctorũ. non oportet enim ipsum accipere signum sed punctum uelut inter arietem & pisces ut sit prima pars Arietis æqualis ascẽsus piscium trigesimæ & secunda arietis uigesimæ nonæ partis piscium atq; ita uicissim reliquas in tauro quoq; contra primam partem trigesimæ aquarii aliasq; simili modo ut in fuerint æqualibus parallelis si enim æquales sunt circuli in temporibus æqualib⁹ attollentur & deferentur at circuli & signa in scendentia similiter deferentur & attollentur idque in exiguo indicatur astrolabo. 108. DE Respectantib⁹ & æque ualentib⁹ signis. Rursus æqlis esse ait potẽtiã tria contubernia & affinitates unam quidem per figuram. secundam uero iuxta imperium & obedientiam ut tertiam nunc propositam quæ aspectu & obtutu est hoc autẽ ait accidere q; ex eisdem orient punctis. nam quia in eodem sunt parallelo nempe semper ex eisdem oriendo & occidendo locis ob hoc noctes in utrouis ipsorum alterius noctibus exæquantur diesque dieb⁹ quia æqualia quoque hemicyclia sol permeat hoc qd in paruo ostenditur astrolabo sunt aut hæc utraq; signorum tropicorũ. nos præterire non debet in æquinoctialib⁹ esse utrisque esse descriptos orbis æquales nam qui æque

distat æquinoctialis paralleli sunt inter se inuicē æquales nō utiq; etiā hemicyclia iam inuicē sunt æqualia qđ si sit quidē erit amboꝝ cōsensus at mō non ita in partibꝝ æquales sunt circuli at in paribus idē est circulus æqualiter necessario eadē amboꝝ Sol permeat cōspiratio igit cōsensusq; ipsis efficitur ex pluribꝝ ex uno eodēq; esse parallelo ex quo noctes noctibꝝ & dies diebꝝ adæquant & horiæa interualla sunt eadē at nomēculatura ex uno solo qđ ex eisdē locis orient & occidunt ducit nāq; ex eodē loco oriens spectari. 109. PVNctōꝝ iteq; punctōꝝ non signoꝝ dixit. Hoc sane in utroq; pōt dici tropicoꝝ. pōt & in utrinq; sumptis signis audiri qđ etiā sibi uult significare. 110. OB EA quæ dicta sunt. Si quidē ad ad cōspirationē spectans dicis hæc. cernere ob hæc dices sin ad nomēculaturā qđ iidem sint occasus & ortus. 111. DE In connexis. In connexa aut uocat. De conspirantibus dicēdo signis uel p figuram uel p quāpiam similitudinē nunc uult memorare ea quæ nō unā ad se inuicem hnt cōspirationē nō p figurā non p similitudinē aliquā hæc aut inquit sunt qđ per unū uel quinq; capiunt nā per quinq; hinc est manifestū ad inæqualia nāq; capiunt qđ sit alienum nā æquilateræ sunt tales figuræ. at quæ p unū sese auertunt. 112. AC Vnius angulus cōtinent. Oportuit duo cōprehēdere si a prima parte Arietis agas rectā lineam ad cētrum & aliū a prima Tauri angulum facies tertii recti oportuit nāq; si proportionaliter opus fuit custodire mensurā non ob temperantium ipsis angulorum binorum tertiorum recti esse angulum mō autem tertii erunt recti quæ est unius duntaxat signi quattuor rectis sectis in duodecim si gna proportionem habebit in quolibet signo tertiu recti anguli. 113. AVT per unum aut per quinq; factorum. In uniuersum cum tradidit ut opus sit cognoscere qualia sint signa in cōnexa quæ per unū distent a se inuicem aut per quinq;. 114. DE Domiciliis Contubernium aut habent planetæ. Cōmemoratit de per se se domicilio & ad se inuicem signorum nunc uult dicere de stellarum quam habent habitudine id quippe consona est enunciatio. Cum duodecim igitur sint signa eliguntur ex ipsis quæ magis septentrionalia ac utpote calidiora tum nāq; Sol ibi constitutus in aduerticē centro nos calefacit impensius. Inde principium constituens distributionis tribuēdoq; singulis luminaribus ad unum hemisphærium ex utroq; hemisphærio distribuit ad unum signū non iniuria neq; citra rationem sed spectando ad hæc tria ad motum ad naturā propriam uersionem ad globi positionem ac ad figurationem bonis stellis bonam attribuendo figurationem ad luminaria at contrariis contrarium. supra nāque tibi memorauit ut figurarum aliæ quidem sunt bonæ aliæ uero malæ. septentrionalia signa Cancer & Leo sed Leo utpote masculinum Soli dedit ut Cancrum utpote fœmininum Lunæ. at ambiguetit quispiam causam quærens cur non potius Geminos Soli attribuerit. Cui occurrimus qđ Leo solidior & ualidior æstiuæ conuersionis. sed est etiam imperiosum & regium signū calidissimūq; qđ oīa familiaria & cognata sunt Soli. deinde qđ a leone est ad Capricornū usq; Soli dedit ut a Capricorno ad Cancrū usq; Lunæ. post hæc Saturno ex utroq; hemisphærio ad unum duodecim dimetientē ob sphæra primū ob naturā secundū ob frigora. n. debuit longissime a luminaribus capi ut corruptorium ad dimetientē. nam demonstrata hæc figura non bona esse & maior in circulo aliis dimetientis figura ne utiq; recta lineadepræhensa fuerit. Rursus post Saturnū Iuppiter constitutus ex utraque parte sphære ad lumina figuratus ac p triquetrum latus Martis existens naturæ corruptricis tertium sortitus globum Mars post Iouem excipitur per quadratū latus qđ est corruptorium perniciosūq; ad reges uniuersitatis figuratus post uero Veneris figura sexangula figurata excipitur motum hns cooperantē utra siquidem bina signa a sole abesse nō pōt & ne quidē ea itegre accepit ex distantia etiā signa. at Mercurii stella ob eandē cām semp uicinior nō plus signo uno abesse pōt. 115. AC Talia. Ut uidet in acernū agere hoc & talia adiecit qđ nō iunt sola enumerata sed etiā alia aliqua ut decani. lāpenæ de quibus in ibi differet. Habet naturā. Hoc est cām nā cuiuslibet naturæ causa ut sit obtinuit cūq; cās scribit ut habet naturā unū qđq; enarrās. 116. DE Triangulis & qđ ipsoꝝ domiciliōꝝ domus. In hoc capitulo querit primā cām p quā afficiuntur stellæ triangulus. secūdo loco cām p quā alia qđē huic alia uero illi. inuenit at cām qñ a natura stellarū masculia ac fœiā exquēdo & qñ a cohabitationē qđ ad domos oblitꝝ forte etiā aliquā a sublimitatibꝝ. hoc. n. silet qđ necdū de sublimitatibꝝ tractarit. accipit subide ut dicat

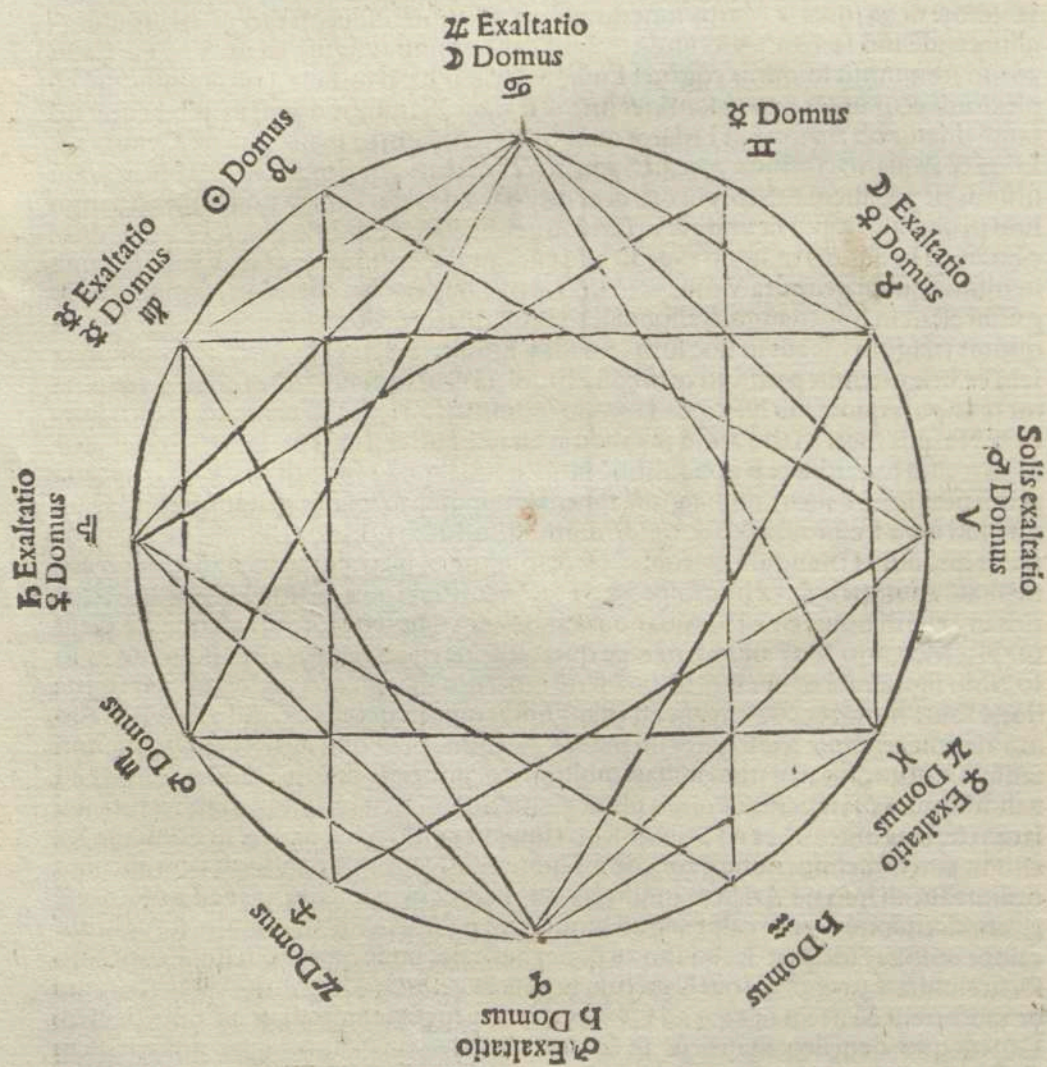
COMMENT.

ut dicat primo simul afficitur triangulis ob æquilaterum conuenit siquidem cælestib⁹ æquale deinde q^d signifer circulus ex tribus circulis terminat ac circūprehendit æquinoctiali æstiuo tropico & hiberno tropico ut medium eius cōtingat locū 1 alii i extre-
 mis ad cōtactū euntes ipm terminat opus est partes toti eē cognatas unde etiā indicat
 cuilibet trianguloꝝ triū orbiū pprietas ascriptas primo qdē triangulū p Arietē Leo-
 nem & Sagittariū cōstituit igit diurnū est & diurnis accedit habet nāq; domū Solē &
 Iouē. nā Mars est licet domū habeat non assumit ob factionē dñi igit ipsoꝝ erunt Sol
 & Iuppiter. Veꝛ quia Sol diei est effector ipse interdiu i perare triāgulo phibetur. 117.
 HABet sane uentos. Habet sane uētos hoc triangulū accurrentes. quo aut accurrentib⁹
 possimus occurrere tractandū est de uentis quo & mixtiones ipsoꝝ & cōpositiones cō-
 mittere possimus. luminaria utpote uentoꝝ oīum dñi ipsoꝝq; parietēs aliquos nō hnt
 definitos at aliæ stellæ uicinos cōplexionibus suis & factionibus uētos admiserunt. nā
 Iouis stella utpote tēperata septētrionalib⁹ flatibus est accōmodata ipsaq; gignit qppe
 uerus aquilo utpote collocatus inter septētrionē ortūq; tēperatus est. Saturni stella sub
 solanū amplexa est ob diurnā factionē nā ut iam pueniendo diximus cōtrario gaudet
 nō simili. ita ppemodū Martis stella africo magis gaudet flanti ab occasu ob nocturnā
 factionē hoc uento gaudet. Veneris stella magis austro cognata est ob cōplexiōis simi-
 litudinē opus est a quolibet triāgulo ex dñis domiciliōꝝ stellis inquā mixtiones face-
 re uētoꝝ ut qa Iouis & Martis sunt domus in ipso boreolibycon dicem⁹ triangulum i
 aliisq; eodē mō facim⁹. at secundū triāgulū ex fœmininis signis Tauro Virgine Capri-
 corno fœmininū fœminis cōgruet Lunæ & Veneri: hæ nāq; sunt q̄ ob similitudinē cō-
 plexionis eo gaudēt. cætera similiter hnt. & si n. etiā Saturnus domū in ipso habeat nō
 tamē dñatur ob factionē ut i Marte quē ante it tertiū porro masculinū ex Geminis &
 Libra & Aquario cōstitutū accedit Saturno & Mercurio qa domos in ipō hnt. reliquū
 ultimū est p Cancrū & Scorpiū & Pisces qd̄ Marti deputat Soli q̄ nō p primū triangu-
 lum in alio alio captū sit unde & noctu & interdiu i perat similiter gaudēs ob iam dictā
 cām. at qa in quouis triāgulo expedit aliū esse simul dñantē assumit & Venus & Luna
 in diurna quidē genitura Venus & in nocturna Luna causaq; aperta est. significatu di-
 gnum est ut in hoc triangulo assumpsit triāguli dñatores dorothei snā ille quidem in
 quouis triāgulo hic aut in hoc solo causamq; intulit. 118. ESTq; Aries ad æquinoctia-
 lem ex hoc ostendit partiū ad totū cōsonantiā nā sicut totū sub tribus circulis termina-
 tur triangula quoq; sub ipsis quodāmodo terminant. 119. ET Occasuum mōstri libe-
 rum. Ne quis dicat Martē aridū & calidum ait ipse tam et si talis nō tamen fœminescit
 sub occasuū humiditate p oppositionē primi uenti siquidē secundi trianguli contrariā
 primi positionē habent. multaꝝq; alia inuenies opposita in ipsis ut q̄ hoc quidē masculi-
 nū illud uero fœmininū & hoc quidē diurnū. illud uero nocturnū significare aut oportet
 ut quodlibet triangulū & tropi cū est & solidum & bicorporeū leuitatisq; ac ad unū
 uersitatē consonantiæ ex hoc inspectæ. 120. PROPTer Iouis factionē. Quia. n. Mercu-
 rius ut sæpe diximus est cū luminantibus eandē cum ipsis seriē sortitus est inuētis q̄ igitur
 pro Mercurio Iouē assumit nempe quia factione cū eo certat. 121. Assumptus es so-
 lo. Solo significare opus est q̄ ultimā seriē ecōtrario subegit excedentē triāguli cogna-
 tionē solus. n. præter oēs sortitus est triangulū at quia in quouis triāgulo secūdas ratio-
 nes assumit celerime has stellæ tam natura q̄ factione præponit aliis. 122. DE Sublimi-
 tatib⁹. Quæ uocant uagarum stellæ sublimitates principia rationis causaq; semper ad
 ualidissimum & Imperiosissimum uniuersitatis Solem f̄cit ita igitur complexiōes stel-
 larum uolens inuenire ex ad Solē absentia inuenit ex illoq; in cœpit & in domibus & i
 aliis ut iam didicimus nunc quoq; de sublimitatibus sermonē habiturus non alienum
 orditur aut ab ipso nā Arietem inquit ei attribuerunt q̄ in ipso incipiat ad septētrionē
 facere ascensionē & tum calor augeri humilitatē p dimetientē in Libra q̄ ibi cōstitut⁹
 calorē minuere incipiat declinādo ad partes australes unde Saturno naturā contrario
 ibi sublimitatē præbet ut Ioui Cancrum utpote beneficū & septētrionalium flatuum
 productorem Martem relegat ad Capricornum q̄ in parte australi & ad dimetientem
 Cancri quo benefico maieficus sit contrarius: ut etiam Saturnus per dimetientem
 Solis assumpsit. Veneris sublimitas Pisces adepta est ob humiditatem & uenam

INPTOLE.QVAD.

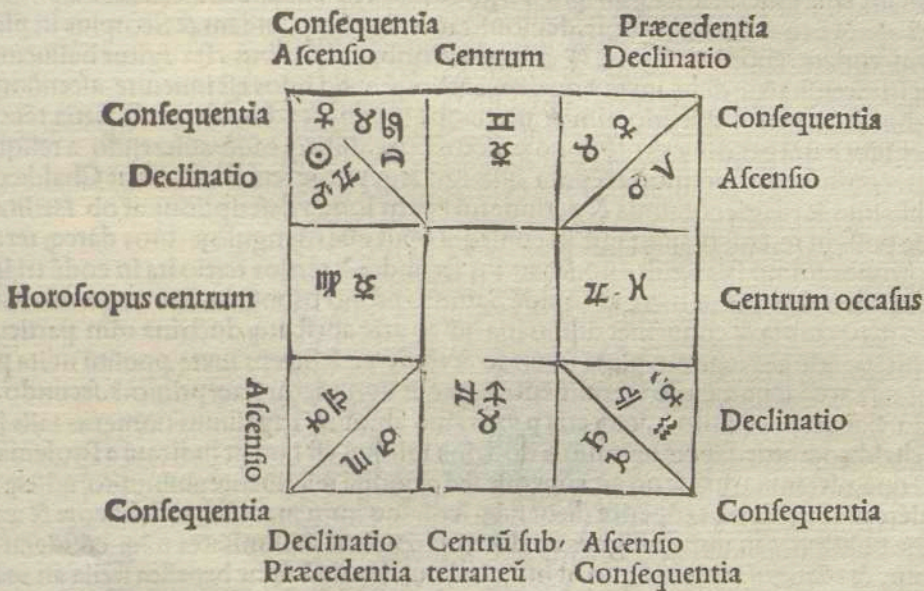
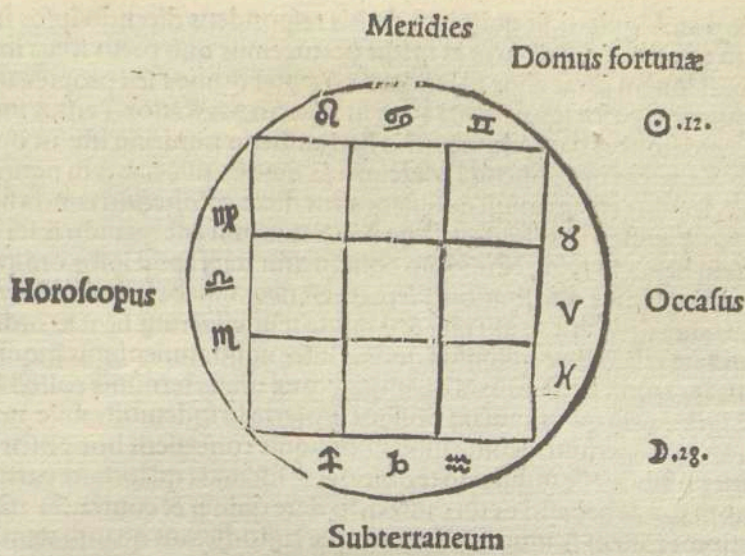
In ipsis fieri uersionem ut Mercurii per dimetientem assumpsit signum Virginem aridum oppositumque humido. Virgo namque arida utpote autumno in ipso constituto. 123. QVEMadmodum & i domib⁹. Causam uult aperire unde a sublimitate per dimetientem assumpsit. dicitur sane quod eadem congruit causa etiam hic quae & in domibus dicta dictum ibi est ut dimetiente maior in circulo recta linea non inueniatur in Saturno igitur assumptis quoque aliis stellis hoc consecutum est. 124. PRIMam facit fulxionem. Et Luna inquit propius nacta est sublimitatem Arietis utpote ex coitu illic factam aiunt fieri. tum enim magis auctio proprii luminis fit cum in alio signo haec per se inuenta fuerit & non cum Sole ac uelut domos ipsorum connexas dederunt eodem modo etiam sublimitates ipsis assidentia signa attribuerunt utque haec sint notiora apertioraque subiectis explicabimus figuras.

DE terminis

COMMENT.

125. DE TERMINIS. At de terminis duplici maxime utuntur modo ac diuersis modis opinati sunt ueteres unde polis ex priscis unus ueteribus contradicit coarguitq; falso ab ipsis dicta ante quem binæ fuerunt sententiæ una quidem a gyptiorum quam contentiosius coarguere conatur. altera uero chaldæorum quæ cognitu perfacilis ac ad re præhensionē obuia age igitur nos quoq; secuti Ptolemæum intueamur quomodo omnino opinati sunt ægyptii de terminis deinde ita etiam redargutiones ipsorum exponemus. Hi igitur non disciplina quapiam & consequentia terminos assumpserunt. sed aliquando ad sublimitates respiciebant aliquando ad domos & quandoq; ad triangula. at oportuit sic facere ut consequens esset uoluerunt. aut unum dictorū capere in quolibet aut omnia simul in oibus quærere. Quæsierit autē quispiam causam quare in hoc signo primo terminos distribuere. hoc in hoc. Cæterum si dixerimus aut ad domum ipsius respiciendo aut ad triangulum: aut ad sublimitatem hoc modo inueniemus nos il-

IN PTOLE. QVAD.

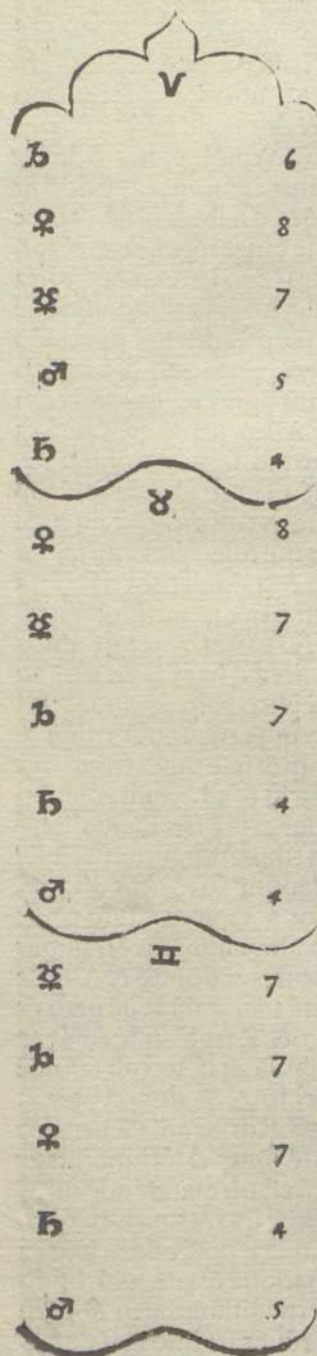
lupos maiori ambiguitati. sit quispiam de his respondens dicendo ipsos iuxta domicilii dñatum terminos distribuere ei igitur occurremus quo pacto Mars in Ariete honore præcellit Iouem dicat alius id irridens nõ ppter domos sed propter sublimitates ei occurremus quo pacto igitur Mars Ioue in Cancro præstator. Tertius inter hos suadeat nobis credere per triangulum potius fieri audietur nimirum iste ut oportuerit in Capricorno Venerem præponendã Mercurio. Is quidẽ nullã habet in signo rñem. at hæc triaguli domina est. sin in sup quispiam alius dicat colligendo cuncta fieri distributionem is quoq; audiet opus fuisse in Aquario Saturnum esse quando is ita trianguli q̄ domus rñem habet in ipso. testimonio conuincitur itaq; apud ipsos ordinis causa. cæterum nequidẽ quãtitas distributionis seruata est. neq; n. habet rñem dicere qua huic quidẽ stellæ tanta dederint. at alii tâta & si quidã temptauerunt sicut in ordine & i quãtitate responderẽ rationibus quibusdã quibus hisce utatur inuenimus iniquum tempora domiciliis iperantiũ stellæ iuxta quantitatem ex oibus terminis collectã conueniẽtem. Primũ igitur neq; ipsius causam possunt proferre id in demonstrabile neq; ppriam quantitatem rñem cõperiunt. deinde inter ipsos si quis concesserit hoc. priscis scriptorib; illud audierit possibile esse uniuersali termino; conseruata quantitate particulares permutare quantitates & habenti uerbi causa octo dare quinq; & contra. Ita nãq; dubiosissimam fecerimus rñem & uniuersalẽ termino; custodiemus quantitatem tam & si quidam captiunculis utendo aiunt ad ascensionẽ signi temporum quantitatem referri. collecta siquidem ascensoria tẽpora eandẽ cum terminis efficiũt quãtitatẽ. hoc falsum. nã hæc signo; differentia; falsæ demonstrant linearibus demonstrationib; q̄ nãq; ex falsis constant falsa sunt dicit itaq; ab ipsis Virgo & Libra in æqualibus ascendere tẽporibus in. 38. & Leo & Scorpius in. 35. demonstrat contra Leo quidem & Scorpius in pluribus ascendere tẽporibus q̄. 35. at ♄ & ♃ paucioribus tẽporibus. Ita igitur hallucinati sunt in ascensu tẽporũ nã iuxta æqualem auctiõnẽ apud ipsos est inuenire ascensiones signo; descriptas. Capiendo nimirũ ascensionẽ Arietis & addendo tertia tertia tẽpo; inueniunt extra per dimetientẽ signo; ascensiones. illincq; eadẽ auferendo a reliquis signis constituerint ascensoria tẽpora. quæ igit ægyptio; sententiã: talia: at Chaldaeo; simpliciora & magis cõmunia & perinde nõ egent longa descriptione at ob facilitatẽ facile possunt recenseri. aiunt igit hi consequi opus esse triangulo; dños dareq; terminos primos primo trianguli dño: secundos secundo: & tertios tertio ita in eodẽ triangulo atq; adeo in sequenti in ♄ ipsi quidẽ Saturno primo tribuũt in diurna generi. Mercurio in nocturna & conueniet dissonãtia qd' ab arte abest atq; doctrina cãm particularis q̄tatis talẽ aiunt primo plura secundo & tertio ac deinceps iuxta ppositũ ut ita partiant ne excedãt nume; sed terminent. 30. partes signi detur itaq; primo. 8. secundo. 7. tertio. 6. quarto. 5. quinto. 4. itaq; etiã p excessum absoluet trigessimus numerus talis igitur chaldaeo; artis expers termino; doctrina reliquũ est iam ut iudicatã a Ptolemæo doctrinã pferamus quã se nõ ait cõperisse sed a quodã rescribente absumpto adseq; pueniẽte ut uix potuerit cõperire dictũ nãq; scribẽdo librũ manifesto chaldaeo; & ægyptio; opiniones in unũ colligens ita doctrinã confecit sublimitates nãq; cõsiderat ac domos & triangula q̄rit in signo ut hñt rñẽ duas an unã. sit ne benefica stella an malefica planetã nã si binas habeat rñes siue beneficas siue maleficas ea pponet ob duarũ rñõũ fortitudinẽ sin ad unã hẽt unũ q̄rendũ est utrũ benefica sit altera an malefica & pponendã benefica. hoc nimirũ in totũ custodiemus pter ♄ & ♃ nã quia ultimæ capiuntur maleficæ ob suas factiones pponent in domibus luminariũ. Mars qdẽ in ♄ ob noctis factionem assumet at Saturnus in ♃ utpote diurnus. atq; hæc de ordine. De quãtitate sciendũ q; benefici ad. 7. partes capiunt at malefici at quinq;. Mercurio autẽ sex q; natura sit cõmunis cõem nactus est nume; medius iter beneficos & maleficos. illud quoq; ne nos prætereat q; si qua binas habeat rationes stella non ordine modo sed etiam quantitate præferetur augebitur namq; ei unus terminus id ipsum unum auferetur aut ab ♄ aut a Saturno hi siquidem ut pote motu tardiores gaudent minori terminorum numero. Scire autem opus est ut in dominis domiciliõrum cognatio familiaritatur inspiciatur præferetur namque exaltatio inde post id triangulum & tertio domus.

126. VTP Luximum proprie. Vt plurimum censeo licet ab alias causas temptauerint quidam dicere

COMMENT.

quidam dicere aut q' non solum in domorum domiciliorum dominatibus esse causæ rationem: quas etiam proprias uocauit at etiam triánguloꝝ & exaltationū. 127. COM muniter delatorum terminorū. Cōmuniter inquit q' cōmune & cōmuni sententia eod em exposuerit terminos. 128. TEMPoralia distribui. Quod quælibet stella domici lii habens imperiū tales annos præbeat qualis est terminorū quantitas. Distribui igit dixit ueluti stellis distributis cuncta tempora ad terminorū quāritatē aliter ac aliter. ait utiq; subiecimus quantitatē terminorū ita habere ut scribunt ob scribentium dignitatē fidei arbitratiq; sumus hæc cum causā dicta non concedet ipsis ratio in particulari quā titate. possibile enim permutare quantitatem. Colligitur nāq; etiā hoc mō cuiusuis ter

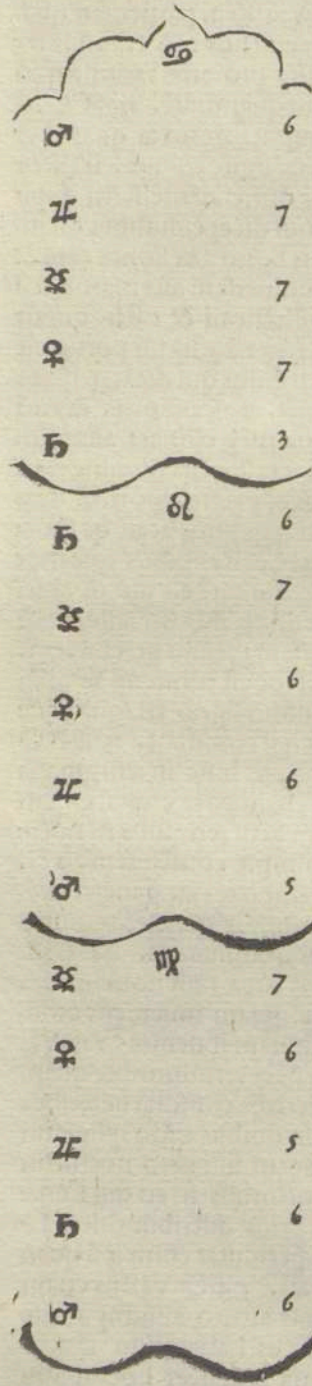
mini quantitas non habebunt utiq; proferre rationē quō cuiuslibet stellæ talē uel talē tribuant quantitātē. 129. COM muni tractatu hoc est doctrina simpliciore iuxta quam per auctiōnē æqualem ascensionē fecit signorū. 130. ET Por tionibus portionum utendo. Hoc difficile intellectu. dupli ceter nimirum exponitur sunt. n. qui dicāt cuiuslibet quan titatis terminorū hoc est in quo uis signo ascēiones capi & componendo dicant conuenire uniuersam ascensionū col lectionem uniuersæ terminorū collectioni & ob hoc dixit uti ipsos portionū portionibus. Idem nāq; signū portio est signiferi at signi portiones termini. Sunt qui dicāt q' ipam cuiuslibet termini ascensionē capiat. at ascensionē duorū signorū cuiuslibet stellæ & augmentū p climata ascensio num apponentes tantū dixere numerūq; esse terminorū ut etiā q' ex cōpositione cā ascēibiliū cōparere tēporū unde p suasionē exponunt terminus iuxta ægyptios ac ne q's iporū dicat instans quo pacto eis nō usus ē & si exponis ipse inqt exponit ob antiquorū in dignā credulitatē eis utētiū at sci re oportet in particulari quātitate duob' modis | hallucinati sunt & citra causæ rōnē sola quātitate usi sunt ueteres. 131. EVNdem habēti p signū ordinē. Hoc est triquetra familia ritatē. eā ut iam tibi diximus in quouis signo triángulo que rūt & nō sublimitate aut domo & ipsi comitant. 132. PRO secto eiusdem trianguli duorū ppriorū. hinc in ænigmatis modum coarguit circa terminos chaldæorū errata eidem nāq; stellæ in die quidem alios præbent terminos in nocte uero alios quod dissipatū est & minime consequens. 133. EXEMPLARI modo genesibus. Exemplares ait geneses exē pli causā assumptas a præscis inueniuntur geneses termino rum colligētes geneleos temporis dominatum. 134. CIR ca ordinem non receptum. Hoc est circa inuētionem citra causæ rationem nam sine causa quidpiam inueniens uide tur non iuxta artem sed iuxta fortunam inuenire. 135. VE TERum descriptione. Particularis nāq; terminorum quan titas dissentit estq; dissona at uniuersalis consona ueteribus & dictis exemplaribus genesibus in quibus ordo ipsis fami liaris custoditur quo alii quidē diurni alii uero nocturni. diurnus quidem præponitur at nocturnus in eo qui Lunæ duobus modis a natura nāq; uult prius distributionem fa cere atque a signorū familiaritate permutat enim ipsi quan titatis numerum ut mox ut noris ait. 134. Q VIBus etiam adhærent puncta. In libello inquit attrito absumptoque earum appositione stellarum plures habentium ratio nes inhærebant puncta indicantia uidelicet hoc ipsum ut additio his ipsis facta est. 135. AVferuntur quæ additæ

INPTOLE. QVAD.

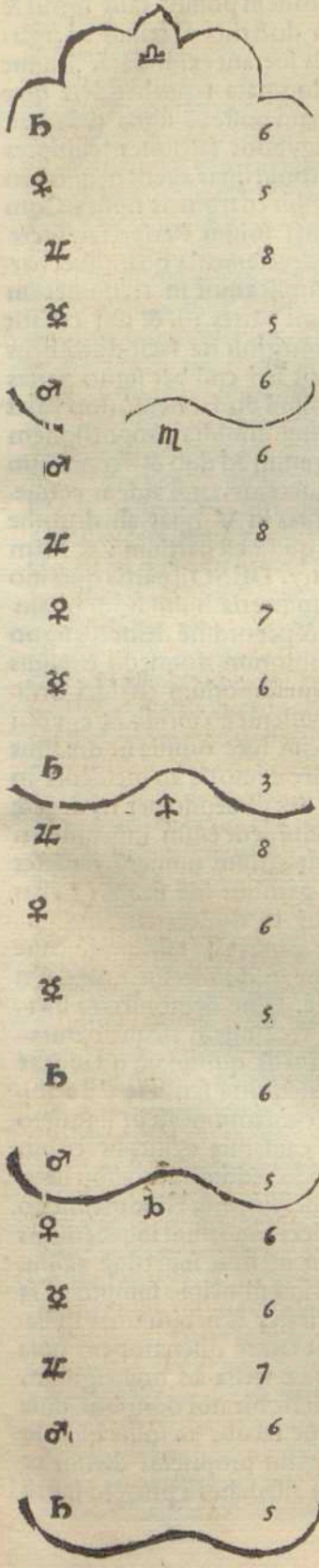
nult tibi ostendere disciplinā qua possis dinoscere ex quo auferre oporteat quali porro addere. aufert igitur a Saturno & Ioue ut plurimum q̄ sint motu tardi magis ipsi ablatione gaudent q̄ minimum locū pluri tempore permeent. adiecit aut̄ ut plurimum q̄ nō semp a Saturno & Ioue fiat ablatio. est siq̄dem q̄n̄ & a Venere & Marte cū plures rōnes habuerit Saturnus & Iuppiter in eodē signo. tum demū ablatio a Venere ubi est. illud quoq̄ sciendū est qui prima ablatio iam ut plurimū sumptæ sit stellæ. his igit̄ determinationibus multā euidentiæ rōnem fecim⁹ uniuersalē disciplinā ad particularia exercendo & in singulis cās demonstrādo. occurrit nāq̄ doctrinæ uniuersali disciplina particularis. ponat̄ igit̄ Aries i hoc

quæro q̄ habeant rōnes inuenio nāq̄ Martē & Iouem. hic siq̄dem domiciliū hēt ille uero triangulū at q̄a beneficū ē J̄ & triangulū hēt p̄stantius igit̄ habet domiciliū ipse primus assumet. q̄ro aut̄ q̄s habeat in Tauro rōnes & inuenio uenerē binas hīc rōnes triāguli & domiciliū assumet secundum. & apponet ei una a qb⁹ iam accepit Iuppiter & hēbit in Ariete Iuppiter q̄dem. 6. at Venus. 8. Rursus eadē doctrinā utendo puenio ad ♀ in quo q̄ro q̄ habeat rōnē & inuenio Mercuriū. addo utpote habēte binas rōnes doq̄ ei partes. 7. unā a Saturno capiēdo inde redeo itē ad V neq̄ sane est trinū signū excedere. ita nāq̄ iubet fieri inquisitionē q̄ uniuersales ānuæ horæ iuxta hūc definitæ sint nūer. Cōperio igit̄ Martē hīc rōnem doq̄ ei partes q̄nq̄ & Saturno reliquo habētiq̄ triangulū in trinis signis reliquas ad complēdas. 30. partes. 4. absoluto igit̄ Ariete uenio ad Taurū capioq̄ p̄ Ariete Taurū ad ♄ usquequo signoq̄ trinitas feruet ob iam dictā cām. Quæro igit̄ a Tauro incipiēs q̄s in ipso habeat rōnes & inuenio Venerē ut iam dictū est doq̄ ipsi partes. 8. inde ad geminos ueniēs inuenio Mercuriū ipsum quoq̄ binas hītem rōnes domus & triāguli tribuo igit̄ ipsi partes. 7. tertio ad Cancrū inuenio q̄ exaltationē hīte qd̄ p̄ponit̄ domui & triāgulo do igit̄ ipsi partes. 7. q̄a igit̄ unū q̄dem hēt rōnē nō utiq̄ qualēcunq̄ sed q̄ has p̄cedit neq̄ aufero neq̄ addo ei sed ei deputatas p̄beo partes. 7. inde resoluo itē & inuenio in ♀ rōnē hītem J̄ triangulū tribuoq̄ ei partes. 4. & ultimo ♄ partes. 4. q̄ & ipse in ♄ triquetrus est dñs at ablationes ex J̄ & ♄ facio & ad. 4. ipsis tribuo partes nā a J̄ solo nō abstuli q̄ prorsus exprē familiaritatis nō habeat ad trina signa. nā in altera trinitate signoq̄ cū nullā hēt familiaritatē ex ipso solo ablationē facio sicut & in ♄ Implēdo aut̄ ♄ uenio ad geminos & capio p̄ Tauro ♀ expedit aut̄ admonere ut p̄ cōpleto alteri illius uice capimus doq̄ ♄ rōnes hīti binas in ipis partes. 7. domus & Δ inde mox ad ♄ & inuenio Venerē hīte triangulū Iouē uero exaltationē tribuo igit̄ Ioui partes. 7. & ♀ septē inde ad ♄ ueniēs inuenio J̄. solū hītem triangulū. at iā accepit resoluēdo igit̄ uenio ad geminos & inuenio Δ. J̄ doq̄ ei ptes. 4. & ♄. 5. deinde triangulū hēt in ♄. Rursus ad ♄ ueniens trāseo & inuenio ♄ binas habentē rōnes Δ & humilitatis tribuoq̄ ei partes. 6. inuēta sane cā est ob quā ♄ qdē in ♄ h̄ aut̄ in ♄ inde in ♄ post existente q̄ro & inuenio J̄ triquetrū dñm doq̄ ei partes. 7. nō n. erat possibile ex ipso capere J̄ factā ♄ additionē & exaltationē & triāgulū hīdo in trina signoq̄ collectione Iouis triāgulū enim in ♄ i cartcro aut̄ exaltationē & in Virgine Mercuriū inueni binas hīte rōnes. ordino igit̄ post J̄ tribuendo ei

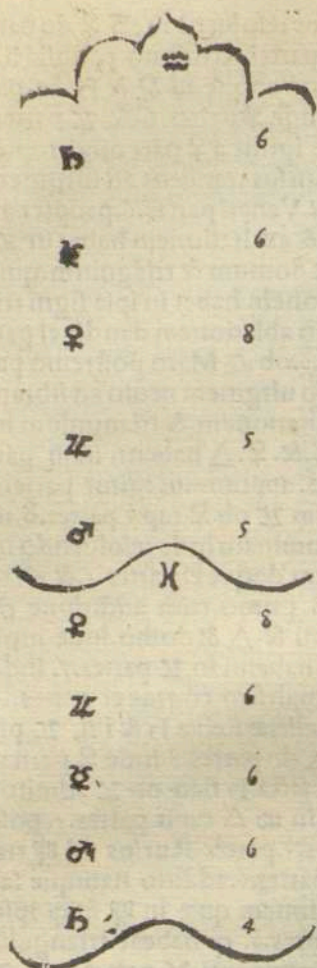

COMMENT.

tribuendo ei partes.7. Rursus resoluens in ♄ ♀ do partes.7. ob Δ & reliquas tris partes attributo ♃ nulla habenti rationem in trino signo eoque ad ♄ & ♃ do partes.6. & Mercurio.7. ob ♃ inde ♀ partes.6. & ♃ partes.6. & Marti reliquas. relicta ē igitur a ♀ pars una propter humilitatem ipsius in ♃. Rursus transiens ad uirginem tribuo Mercurio partes.7. & Veneri partes.6. propter additionem ♃ & ♄. Nam ♃ & exaltationem habet in ♄ & triangulum at ♄. in ♄ & domum & triangulum. quia igitur Iuppiter nullam rationem habet in ipsa signi trinitate ex ipso maiorem facio ablationem dando ei partes.5. ♃ dando prius partes.6. ob ♄ Marti postremo partes.6. ob ♄ tribuo cōplendo uirginem uenio ad libram & inuenio Saturnum & exaltationem. & triangulum habentem; do igitur ei partes.6. & ♀. Δ habenti in ♄ partes.5. fit enim ex ipsa ablatio. apponimus igitur partem unam & in ♃ & ♄ & ♃. nam ♃ ob ♀ capit partes.3. in Sagittario & domo & Δ dominatu inde resoluendo inuenio ☿ Δ habere rationem doque ei partes.5. & ♄ reliquas rursus tribuo in ♄.8. primo cum additione ♄ do partes.6. domino existenti & Δ & domo. inde mox ♃ partes.8. at ♀ triangulum habenti in ♃ partes.7. inde ☿ præstruitur enim relicto malefico cōgrue ei partes.6. dantur & reliquæ partes 3. relicte stellæ ♃ & i ♃ ♃ primum propter domum & Δ do partes.8. inde ♀ partes.6. ex ipsa namque additio ♃ facta ♃ nāq̄ ob ♃ admittit & non dat ☿ ob ♀ habens in ♃ Δ capit partes.5. post hūc ♃ partes.6. & ♄ reliquas.5. partes Rursus ad ♃ trāsiens inuenio Δ ♀ doq̄ ei partes.6. additio namque facta. ♄. ob propriam exaltationem quæ in ♃ fit q̄ ipse præcellit inde ☿ præbeo partes.6. q̄ habeat triangulū in sequenti signo tamen ♃ dominantī V. partes.7. at ♄ recurrendo in ♃ partes.6. & ♃ reliquas partes.5. non enim fit ex ipso ablatio q̄ multas habeat rationes in trinitate signi. De uenio hinc ad ♃ ♃ præpono & primū præbeo ordinem dando partes.6. inde post ipsam Mercurii stellæ partes.6. q̄ & ipse habeat Δ & ♀ addo partes.8. q̄ sublimitatē habeat & Δ i * * ide tertiū ♃ partes.5. ex ipso namque fit additio ♃ & ♀. postremo ♄ præbeo reliquas.5. partes. denique ad ♃ ueniens inuenio ♀ dominam existentem Δ & exaltationis doque ei partes 8. auferendo Ioui sequenti præbeo q̄ triangulum habeat in V partes.6. tertio ☿ is namque maleficis præponitur partes.6. post ipsum autem ♄ præbeo partes.6. q̄ Δ & domicilium adeptus sit in signi trinitate postremo ♃ reliquas partes.4. hæc nimirum hoc pacto expressa sunt quæ ut sint euidentiora descriptione supra expressimus particularem ipsorum & uniuersalem quantitatem comperiesque collectionem terminorum cuiuslibet * colligendo antiquorum tractatum sententias. 136. DEDO decatemoribus. Distribuerunt autem quidam & in hæc in super optimus est magister. qui non solum uera & emenda præcepta tradit sed etiam falsa coarguendo quæ diuel.

lere in cassum mentem iuuenilem possint. talis igitur & ptolemaeus inter minorum doctrina excelluit coarguendo quæ falso ab ægyptiis fuerant existimata: & nunc quoq; uult alia ipsorum dogmata repræhendere quæ inanem spectant gloriam. nam posteaq; signa distribuit in terminos erant apud ægyptios factiones tenuiores quæq; 12. partium & unipartium quas aperit nequis ceat negligentia omisisse scribit coarguens frustra. Comptas inanis lactantiæ causa solum Perspectas, fuere apud ipsos huiusmodi dodecatemoria quamlibet partem quam habuit * multiplicarunt in. 12. numerum & cuilibet signo præbuerunt partes. 30. & ubi cessarit illud esse dixere dodecatemorion ita facit dorotheus at ipse non in. 12. facit sed ait sed cuilibet signo partes præbuit 2 1/2 & ubi cessauit illud dodecatemorion dixit id sane dorotheus bina namq; dimidia proportionem habent cū. 30. numero. duo enim ad duo & decem ratio cinantibus nobis erit. 24. numerus. cum autem conueniant assumptæ sunt tres partes in V quas ait dorotheus & iuxta prolemeum. 2 1/2 quod est partium. 6. & idem ex ambabus erit doctrinis. 137. **DE SOLI** partia quæ monomœria noiatur. At monomœria huiusmodi quædam erant partes quas ceperunt & per ordinem deinceps signorum ac per ordinem dominorum domicili cuiusuis stellæ unum præbuere quemadmodum chaldei ordinem Δ sequuti terminos diuiserunt eo modo & ægyptiis in monomeriis quia igitur eiicunt hæc omnia ut diximus quæ inanis lactantiæ uocarunt dodecatemoria ab incidente in partitionem. 30. partes signi distribuendo per. 12. dedere cuilibet signo. 2 1/2 partes tantum enim inuenitur. 12. ueteres autem alii propter duodenarium numerum. 5. partes multiplicabant quæ cum 2 1/2 partibus idem sit. nã. 2 1/2. par-

tiū collectū cōpone numerum conficis. 30. dodecatemorii atq; dodecatemorium simul illudit & demonstrat ut in tenuiora secundo hoc est partes 2 1/2 tantumdem inuenitur duodecimum portinois quod ueteres quia apertius in duodecim numerum multiplicabant. 138. **NEQVE** persuasibile neque naturale. Hinc demonstrare incipit falsa esse omnia quæ ab ægyptus probata sunt neque credibilem neque naturalem habent rationem. hoc est neq; ueram neq; falsam at habens quidpiam quod uideat. 139. **QVIA** naturas. Non uult quidpiam modo intra dodecatemoria scribere sed amiscet ei necessaria præceptumculū quæ est huius modi principia cunctorum ait in signiferis inspectorum aut a tropicis fieri oportere aut ab ægnotiis causamq; deinceps scribit. Cuncta enim inquit prius demonstratorum ad hæc spectando reddidimus. alioq; ueteres his astipulantur principiis. 140. **ALIORUM** namq; principiorum. Hinc manifesto conuincuntur qui dodecatemoria nouere si igitur V dodecatemorium inuenimus in ♄ cadens aut utimur ipso aut non utimur. si igitur non utemur superflue assumptum erat sin utemur neutiq; arctis potestatem capiemus ipso a principio sumpto de faciebus & faculis talibusq;. 141. **CVM** protulerit familiaritates & habitudines stellarum ad signa inspectas uult nunc cunctorum quæ dicta sunt facere discretionem quia non semper familiaritatem unam & habitudinem habet hæc stella ad hoc signum. Sed est quando binas & plures adeptas sit familiaritates uult de his tibi omnibus differere. Ac tibi dicere que sit faciei proprietates quid sit in suis esse faculis ac solis quid sit simpliciter gaudere hos in hoc loco compertos. Faciei igitur proprietates dicitur ut pleriq; aiunt. Cū inuenti fuerint in suis signis in luminaria asseruantes a principio suorum

domicilioꝝ figuratiōē non ad Solē modo: sed etiā ad Lunam in exemplo aut est id manifestum ut si Venus inueniatur in ♀ at ☉ in ♃. & luna in ☾ in tali namq; figura non solū in sua Venus domo inuenitur sed etiā per sexangulā figurā ad luminaria figurata matutinaq; ad Lunam ut uespertina ad Solem hoc nāq; est faciens ī primis faciei proprietatē. In suis aut faculis esse dicuntur cū non solū proprietatē habēt faciei sed & in suis inueniuntur triangulis aut etiā terminis ac exaltationibus tum enim in oibus fere rationibus familiares facti in signo faculari ac splēdescere dicunt potestatibus. At in solio esse cū non omnia ut in faculis sunt consecuti sed minus ipse quidē Ptolemæus differentiā faculæ & solii obtulit uerū non aperiemus. nā ex translatione principū solii hæc nomina translata sunt. Siquidē lampene quā faculam diximus sedes uocitata argentea ac sublimis in qua Princeps residens splendidior apparet. thronus hoc est solii prædicto inferior & materia confectū lignea ita nimirū stellæ quoq; iuxta horū differentiā nominatæ sunt dicuntur his gaudere omnibus cū in alienis inuictæ fuerit domiciliis non usq; alienæ fuerint a locis sed cōmunicarint factione ut cū ♀ uerbi causa in domo ♂ inuicta fuerit & e contrario ♂ in domo ♀ nam nisi ita inueniantur gaudere non dicuntur. 142. ALIam uero quandam naturam mixtā. Ne quis halucinetur quæ in alienis domibus & perfactionem mala est & malæ figuræ ait mixtam aliquam in talibus inueniri non simplicē neq; talem qualis iam demonstratoꝝ quē solus artifex nosset. dicit uero de talibus oibus in eis quæ sequuntur. 143. DE ATTactibus & defluuiis in totū quidē attingere dicuntur. Dicendo signoꝝ per se potestates ac stellæ inde etiā familiaritates quas ad se inuicem habent signa & stellæ ad id quod relictū est uult memorare ut stellæ ad se inuicem familiarescūt per attactus & defluuia. in totū igitur inquit quæ adducit attingere perhibetur præcedentē præcedens aut defluere. at non hoc simpliciter nec utcūq; audire oportet uim defluuii. præcedens stella cū non multo interuallo abfuerit a sequenti stella & tum assequitur potestatē attactus stella sequens cū non plurima interuenerit distantia id multū & parū non idem est in omnibus stellis siquidē in motu tardus ut ♄ et ♃ ad attactū & si plus uel minus interuallum idoneū ad defluuiū stellæ nequaq; in totū nāq; motu celeres cōprehendūt motu tardos & confestim absunt. at motu tardi neq; cōprehendunt neq; absistunt perinde licet defluant 2 uel 3 uel quinq; partes dicendum est ipsos in eisdem esse attactibus. at qui attactus duplex esse perhibetur unus quidem corpore cū in eodem signo alter aut figura cū indifferentiis fuerint stellæ locis figurantur sane ad se inuicem iuxta quampiam dictæ figuratiōē. sciendū aut est ut in per figurā attactibus simplicem quendā esse modum at in eis quæ corpore duplex est modus nā tum per latitudinē dicuntur stelle attingere & defluere. Sol namq; sub signifero permeans in mediis signoꝝ orbē facit articulis qui latitudine signiferū secat in septentrionalē & australem partē. euenit itaq; stellā attingere hoc sidus per longitudinē neutiq; per latitudinē sed separari a solari unum quidē sub australi alterū aut sub septentrionali & in eodē signo existentes cum autem per figurā contingerit id non potest euenire q̄ neutiq; p̄ medios articulos ī ambobus sit signis deinde etiā aliud quidpiam p̄ illo inspiciatur radios figuratoꝝ in terrā delatos contigi inuicē & cōmisceri. hætenus igitur primū cōpleuit librū post utpote ī ordine perorationis subiicit quoddā utilissimū capitulū. docet namq; quādo ualidissimæ sint stellæ quādo imbecillæ. Contingit aut hoc aut a figuris circa Solem aut ad horizontē orientales nāq; & præpositæ sunt ualidiores at occidentæ & abductæ imbecilliores. mediū quoq; cælū noctæ aut orientes sunt ualidæ ut sub terra & occidentes imbecillæ. hæc consequitur alia non ingrata præceptio locoꝝ discretio utpote corolarii uicem obtinens. noris in hac dictione quēadmodum primo quidē mediū cælū deinde oriens tertio subterraneus & quarto occidens & consequenter ascensiones primus est locus cœli medii secundus horoscopi tertius subterraneus quartus occidens ait etiam q̄ locū extremū ordine tamen bonū q̄ triangulum sit horoscopi dextrūq; triagulum atq; in his primū uolumen absoluit totius constructionis negotiū. 144. QVAtenus non longū sit intermediū ipsoꝝ interuallū. Ne una quidē sit in 30 partibus signi altera uero in prima sed minimū a 13 partibus & ad naturas stellæ tam tarde motæ q̄ celerantiū ut nos in prima inspectione percurrimus. 145. QVAE ad partes. Id est illos duntaxat opus est cōsiderare attactus q̄ ad eandē partē signiferi inspiciant an sint septē

trionales an australes inspiciantur ac ne unus quidem sit septentrionalis alter autem in parte circuli australi. 146. EX HIS omnibus. Ex omnibus enim quæ dicta sunt colligitur ut quantitatem quæ per uim stellarum ex iam demonstratis cognoscimus qua discimus utrum boni sint an mali potestate quale namq; id uult indicare utrum ualidiores sint an ibeciliores nō ex his sed q̄ deinceps subditurus ē. 147. ET MAGIS i oriēte Quia dixit cōmuniter ascendunt ne quis ex hoc opinetur ipsum dicere eiusdē eē ordinis secundū & octauū locū subiungit secundū meliorem medii cœli non ad nos sed ad antipodas hoc uel aliter quoquomodo figurantur inquit p 7. & per. 9. locū. 148. DE SIGNIS significantibus amores & cupiditates. Signa explicantia amatorias concupiscentias sunt ν ζ η θ ι at κ & λ significant quidē talia sed minus illis: sunt autem partes significantes amatorias concupiscentias quas in sequenti inuenies uolumine. si ergo in uno horum signorū Luna fuerit & figuratur Veneri aut γ uel dēfluat ab hōrū uno & alterū attingat δ quidē significat passionē gaudibundā at Mars coitus ad ditamētū q̄ si cōtingat Luna solē post susceptionē existēs in uno iam dictorū signorū ostendit auellere & excipere uirū mulierē æque talem concubitū sin Luna sit in signis discriminatis nempe π ρ σ ostendit ancillā & amasiam habere uirum & mulierem ad se inuicē. q̄ si τ sit in horoscopo ostendit additamentū gaudii & amasiam at aquosa signa significant liberorū genituram multam si in ipsis Luna cōperta sit: & geniturā marium significat. ν ζ η θ ι cōtingendo β aut γ contingente β hæc cū ita habeāt si horoscopus fuerit signū masculinū & Sol eius similiter cōfirmari mariū genituram sin a gēitura ipsorū significatur pædopeia. Luna Solem attingens additionem amoris significat: at δ additionē gaudii & alacritatis. sed ϵ accusationē unius in aliū ob cōsuetudinē & ζ probescit erit consuetudinū finis bonus sin improbecit malus. si attingat β conicitur ad liberorū procreationem significatq; mulieris occasiones copulæ cum uiro in iudicium cadentis si γ attingat exclusa Venere significat tumultus sin δ significat refrigerationē impedimentumq; coitus.

GEORGII VALLE Placentini Enarratio in Ptolemæi apotelesmatum uolumen secundum. Distributiones uniuersalis considerationis.

m
 Axime præcipua cunctorum in tabulis expositorum cuncta introductoria præcepta cuiusmodi in tabulis quoq; memorare contigit: iam quæ reliqua sunt uult memorare apotelesmatum. 1. CONSIDERARE. Consideratio est Ptolemæi in hoc secundo libro uniuersalia scribendi apotelesmata memorabit aut tibi ipse quoq; in exordiis intentionē ordinemq; præceptorum quo ei utendum est. atquo possimus dictionem cōsequi age nos quoq; ex diuisione uideamus qualem demū possit cōsequi præceptionē. per astronomiam igitur prælagii unū est circa stellarū motū. alterum aut circa actionem astronomicū in quam p̄sto sit unū quidē circa actionē factibile alterū qd̄ in mediū prodeat id nempe factibile bifariam distribuitur in tabulare & apotelesmaticū. tabulare aut in stellarū & signorū per ipsas & ad inuicē secatur habitudines. at apotelesmaticū in uniuersale & particulare pronuntians nāq; fore aut per omnes gentes & ciuitas prælagit aut in quempiā hominem sed rursus particulare expers sectionis est. definit nāq; i sectionis expers sed uniuersale secatur in causis particulares & uniuersales. circūstantiæ siquidem prouenientes gentibus aut ex uniuersalibus causis proueniunt aut ex particularibus igitur cūcta præit pars tabularis id nāq; cum materia uidetur habere proportionem. possibile aut non est quæ eueniant circa materiam nosse non præsciscendo materiā quæ nā sit. Iure igit præoccupauit de parte tabulari dicere Ptolemæus sequitur porro factile huiusq; uniuersale. semper nāq; consueuit præire particulare utpote ualidius qd̄ potest ad se particulare conuertere. Non dubiū aut quin uniuersales causæ magis particularia antecedant eisdem rationibus. 2. SI AVTEM hæc ita habent. Consequenter Ptolemæus dicens de tabularibus artis p̄ceptionib; nūc de apotelesmaticis uicissim differens uult. ob hoc nāq; cuncta ista nobis descripta sunt quēadmodū ex distributionē demonstrauimus. par est ut prior doctrina antecedat. dominatissima dixit ob falso ab aliis existimata ut paulo ante memorata ægyptiorum dogmata. 3. IVXta naturale. Hoc est artificiose & nō

absq; rōne & ut succisui. 4. PER maiores. Nō dixit hinc alteꝝ qdē ualidi⁹ quicq; sed unū qdē sub maiore fit cā alteꝝ uero sub minore. cōmuni nāq; notione creditur ualidi or causa minorem & imbeciliore superare. 5. ET STEllarum ad singula. Si inquit uelimus inuenire causas mutationū eorum quæ uniuersalia sunt. hæ ex inclinationibus familiaritatis ad stellas de iclinationibus scribere necesse est ut ad signa ac stellas familiaritatem habent. 6. ET EORum quæ in familiaribus partibus. Non solū inquit de inclinationibus dicemus sed etiā de eclipsibus hoc est de effectibus adueniētibus in partibus climatū hoc ē i ciuitatib⁹ uel locis aliq;bus. 7. IUXta uagas. Quia dixit q; iuxta stellæ tales uel tales mot⁹ fiūt mutatiōes i cūctis nationib⁹ ait ut in luminarib⁹ cōtingāt ut i aliis stellis q; lumina qdē p eclipticos coitus faciunt mutatiōes. uagæ aut aliæ circa ortus & ut plurimū circa stationes. 8. CORporaliter: Sunt nāq; hæ æternæ iuxta stellarum familiaritatē intulit tamen fere q; in uniuersum potest ipse dicere & ostendere ut plurimum necesse igitur ut in nationibus inueniantur cōmunitates quædā non utiq; omnino effugerunt uniuersæ gētis proprietatē. 9. DE GENTilibus propriis differentis. Gentiles proprias differentias ut i exordio cōmemorandū esse diximus nūc tradere in animo est. erat aut nobis pronuntiatū de corporali proprio modo tradere cursum gentiū uniuersalia. Quo igitur possimus iterū quæ dicta sunt colligere talibus sermonibus uti nobis necesse est. habitationes sunt sub parallelis. singulæq; per ipsā descriptū habent parallelum. habet porro qualibet centrū ad uerticem suumq; finientem quem uoce græca dicimus horizontē a prospectu descriptū hemisphæriū quouis modo: sicut enim in uniuersitate uisus noster determinat finientem hoc apparēs hemisphærium separans ab occulto eodem modo & hic uisus admittit proportionē nouit igitur hominem instantē aliquo. in loco descripto ab horizonte is igitur locus est centrū finientis necnon rectā lineā quampiam hominis sublatā in cœlū usq; terminus igitur qui i regionis ad uerticē centrū est describit igitur parallelū per ipsum. & agito per planum descriptū omnesq; per planū productum parallelas regiones illæ sub uno esse dicuntur parallelo. horarum itaq; differentia per parallelas inueniūtur eo q; aliæ quidē magis orientales aliæ uero magis occidua cōtingit sub eodē esse parallelo: quæ aliæ magis ad ortū aliæ magis ad occasum aliæ porro magis australes aliæ magis septētrionales. quippe q; parallelis distinguunt indica regio a scythica alius siquidē est parallelus magis australis & alius magis septētrionalis Sol semper indicat ad uerticē centrum obliquatur siquidē signifer ad magis australia magisq; illis appropinquat. quorū facies æstus ingentē attestantur sed quid ego facies dico ubi stirpes & animalia circumfusi aeris facile ignea ostendunt cōplexionē necnon stirpium foetus. piper & caryophyllū quæq; sunt huiusmodi at scythia plurimū a solis centro ad uerticem distat unde & prædictis omnia habet contraria at qui in medio ii ægyptii sunt & syrii asianiq; temperati utpote in medio duorū positi distemperatoꝝ extremorū. quocirca agrestes non sunt gentes ac feræ sed expositæ faciesq; ac rationales. cum aliæ ob distemperantiā atrocitatem immanitatemq; sint consequutæ. his morum facilitas obtemperatum & benignū cœlum. 10. ET ANGulos uniuersos. Quæ namq; regiones nō differunt parallelis differunt angulis nempe orientali & occiduo sunt & huiusmodi obliquæ dispositæ quæ inter septētrionem & æquinoctialem angulos nāq; de more ortū & occasum uocat ut supra quoq; didicimus. 11. SVB ecliptica. Differentia namq; regionū non per se expositione gignunt sed per accidens. præcipua aut ac maxima causa est solis distantia atq; propinquitas quas habitudines uocitauit Ptolemæus nā positio accedere propius facit & abesse magis solem. Solis aut calliditas est taliter uel taliter habitantiū disposita corpora. recte nimirum in causa esse signiferum dixit quando quidē per ipsum sol mouet censetq; solem necnon signiferum causam esse. 12. IN VNO septētrionaliū quadripartitoꝝ existentiū. Oceanus tanq; finiens terræ uniuersæ esse existimat secans terram in partes binas supernā & infernam. dispescitur ab æquinoctiali in partes binas septētrionalem & australem in quatuor quoq; dispesci partes inuenitur australes binas q; sunt antipodū & totidem septētrionales. 13. ET MORibus ut plurimū agrestes. Nam distemperantia in causa est immanitatis ipsoꝝ. inueniuntur enim omnino in partibus truces & in agrestibus lenis ingenii at inspiciendū qd plurimū qdq; dominat. 14. QVOS

uocamus cōmuniter æthiopus. Sunt sane eorum alii orientales alii occidui: uerū uno ac cōmuni nomine appellantur æthiopes. 15. OB RIGORIS proprietatē. Distemperā-tiam diximus causam rusticitatis esse significatū; necessarium est ut in æthiopibus cau-sam intulit caliditatis non simpliciter sed perpetuā calliditatē excedentem distemperā-tiā; imoderantiā ita hic non simpliciter accusat frigiditatē sed perpetuam ipsam esse.

16. ET IPSA quidem differente. Hoc duobus modis audiendū aut quod est quādo fiunt apud ipsos distemperantiā aeris: uno modo hieme longius procedente frigore. altero aut æstu sed rariuncule uel quod non eisdem fruuntur qui enim propius ad australes acce-dunt aliā nacti sunt distemperantiā. 17. ET CIRCA deorum historiam. Historiā cogni-tionem dicit aut ægyptios & chaldæos siquidē hi totam in uenere astrologiam ip-se aut ægyptiā sine controuersia dixit quod defluxus signiferi stellarū; aliarum hos tales efficiat. 18. INCVbat nam; his signifer. Comparat iterū hos illis iquiens magis ori-entales animo ferociores qui non tales effœmationes nam solares illi hi aut lunares assimilatur dextris diurna factio ut nocturna sinistris ut igitur dextra sinistris agilia alacrioraq; ita orientales occiduis sunt expeditiores. 19. ET oīa præferētes. Hoc alii aliter audire. nam sunt qui ad licentiam referant cuncta dicentes ut sit cōsequens illius quod antecessit subiecit nam; ipsos ingeniosos calor siquidem eis utrūq; suggerit ut etiā sint agrestes. 20. MVLTaq; celantes. hoc prioribus intelligendū cōtrariū nā frigi-ditas in causa est ne quid licentiose dicant & insidiose. 21. AB AFricō facta. A coitu nam; luna in occasu nobis prius emicat. 22. IAM autem quādam circūstantiā. Cū in uniuersum de gentiū locutus sit differentiis per regiones quia particularia quādam aduersantur iam in uniuersum dictis id definitū emendat circūstantias morum uoca-uit mutationes. ut igitur intuemur in dictis uniuersalibus calidis frigidisue locis op-positas magis & minus complexionēs & in australibus partibus frigidiores nonnul-los locos & in septentrionalibus calidiores aut ex' regionis positione aut ex p-pinqui-tate ortus & occasus eodem modo est uidere & in moribus naturales quādam singu-lorū proprietates quæ proueniant de naturā terræ proprietate ut cum in tota terra plu-rima plana loca fuerint equites fiunt cū maritima loca aut stagnantia adhæserint lacus que accolæ nautæ fiunt & quæ sunt id genus. uel affectionis ordo cōmostrat ut cū ma-gis ad ortum hæc illa ad occasum posita & hæc magis australis illa magis septemtrio-nalis. 23. IPSAq; ut plurimū. Inueniuntur siquidē ut iam diximus particularia quæ-dam diuersas morū hebere mutationes quæ signiferi stellarū euenit proprietatē: quāob-rem regionis suas signiferi stellas aperire necesse est. 24. DE REgionum ad triangu-la & sexangula stellāq; cohabitationis. Quattuor certe triangulorū doctrinæ ordinē p-positioni consonū facit dicēdo opus esse particularia ab uniuersalibus antecedi de uni-uersalibus nationū tradit proprietatibus cōplendoq; nunc ad particularia transit euri-diteq; propositū perficit suū quia tibiam de triangulis differuit & singulis triangulis bi-nos uentos attribuit & stellas binas uult accommodare cuiuslibet quadripartio suum trian-gulum inuenietur nam; proprietates regionis cōsentiens signorū proprietati cōplentiū triangulū huiusmodi orbem terræ in binas dispescit diametros unam quidē per lon-gitudinē ad terrā uero per latitudinē a meridie in septētrionē longitudinē ab ortu in occasum ut sit per latitudinē australis pars & septemtrionalis per longitudinē uero in ortū & occasum. si quis ad uentos referat dicet in subsolanū & africanū aquilonem & au-strum. quattuor ergo triangulis & quattuor ex sectione in uētis quadripartiis accomo-dare singula singulis. est aut opus per ordinē triangulorū facere accommodatiōnē. pri-mū triangulū est ut iam didicimus ♄ & ♃ p ♅ & ♁ dominans nāque sol uēto cui-piam non imperat. uocatur ergo primū Δ & borrbolicū in altera nāque parte aqui-lo flat in altera uero africanus ac sub his duobus absoluit quadripartiū estque hoc pars dimidia antedicti aquilonalis sub qua est celtica galia eodē modo accedit ad secundū triangulū ♄. ♃. ♄ itemque ♄ & ♃ ob iā dictas causas erit igitur oppositū quadripar-tium priori notapelioticū. ut si dicas austri solanū sub quo ē magis ad ortū pars æthio-piæ quæ uocat magna asia. trās ad tertiū Δ quod ♄ ♃ & ♄ cui ipat ♄ & ♃ erit igit hor-rhopetioticū ut dicas aqlōi solanū ut attribui-m' cōtinuū qdripartiū at illud occidui ut iā pdiximus sub quo ē scythiæ regio considerato mihi & quartum per ♄ ♃ & ♄ cui dominatur

COMMENT.

cui dominatur ♂ & ♀ quod est notolibicum ut dicas austru africanum sub quo quadripartio libya & occidua æthiopia & occidua pars est æthiopia in reliqua Europæ parte nec te prætereant ueteres in binas partis orbem terrarum dispescuisse Europam & asiam ut Europam dicerent orbis terrarum partem dimidiam quod diximus fecantes in longitudinem occasus. at partem alteram orientalem asiam. ita igitur quadripartia Δ adiacent & imperantibus dominis. Sciendum autem ipsa quoque quadripartia figuras habere triquetras incipiuntque a lato & in aliquem desinunt angulum ut se inuicem contingant quattuor quadripartia ad punctum unum. latiora igitur quadripartiorum contrariam oppositorum quadripartiorum complexiõem nacta sunt at angulares partes neutiq; contrariã sed similem contingunt siquidem in angulo transferuntq; ac assumunt suam potestatem utpote disposita sibi per medium sub nostro mari. 25. MVLTa siquidem sunt maria ut ipse ait enumerans. Vnum ipse communi nomine uocauit columnas Herculanæ & desinunt in issicum sinum sectio autem non ibi desinit sed superueniens uertici montis desinit ad seras appellatos ubi fit sericum unde & a loco sericũ dictum. 26. TV Apelioticum a uentis est igitur per longitudinem quod dirimit orientalem & occiduam partem orbis terrarum. 27. MAGNæ asiæ. Magnam asiam dixerunt ut dudum protulimus æthiopiã partem quo distinguat ab asia parua maritima quæ a nobis nunc dicta asia est quam illi ad totum orbem terrarum uocauerunt nam quod libet quadripartiorum per se dictum ut pars orbis terrarum est ad ipsamq; assumitur opposita complexio comperta contrario quadripartio. at pars angularis contra est affecta similem nãq; habet complexionem quia considerantibus nobis uerum inuenitur non opposita sed unita orbis terrarum hoc est ut ad orbem terrarum. uel q; magis abusuum quadripartium orbem terrarum appellauit. ex tali distributione quia etiam uniuersaliter docuit quadripartia orbis terrarum & ut quodlibet sub uentis circũuallatur & sub potestate tenetur dominantium triangulis utq; capere expedit differentias habitationum quæ in quadripartio & primæ q; imperantibus domiciliis applicantur partes Δ . secundæ autem sequentia angularibus quadripartii oppositi & ipsum contingētis nunc uult uniuersaliter dicta ad particularius transducere ac docere. utitur autem ipsius ordine quo etiam usus est attribuitq; ipsis domiciliis dominis Δ & ipsi Δ sicut prius totum quadripartium & trinis signis dirimit quadripartium ac ipsorum domiciliis dirimit autem etiam iuxta positionem cuiuslibet regionis. Arieti quidem uerbi causa quæ sub æquinoctiali Ω quæ sub æstino $\Uparrow$ sub hiberno nam his de causis in Δ doctrina dicebat attactus qui ad tris circulos Δ quæ qui in medio. alias autem dat Δ at opposito ut iam diximus distribuitq; regiones cuiuslibet signo oppositi signi Δ singulasque singulis quæ in ipso signis. erunt autem: omnia aperta in ipsa hærentibus nobis dictione. incipit a primo quadripartio posito ad primum Δ est autem borholibicum quod communiter prius uocauit europam. quia igitur inquit primarium Δ duces enim ac principes efficit sub ipsis domiciliis dominos. tales Romani bellicosos autem & audaces ♂ dominatus ∇ quia uespertinæ fulxionis est mars dominus domiciliis ac ipsum quidem Δ priora quidem masculata cernimus siquidem posteriora turpiora & difficulter mobilia magis sub crassitudine & Ω priora quidem magis uirilia. posteriora uero tenuiora & $\Uparrow$ turpiora magis & effœminata unde facit sub ipso dominantes domicilio magis naturæ aduersantes concubitus & auersantes fœminas hi patientes firmitudinem nõ habent remollescuntq; mutuos habent coitus & sese de amant. 28. AT Alia partes. Hoc est latiores ad libicum politæ non angulosæ & contraria subeuntes triangulo admittente contraria. 29. AD Vespertinum dominos signorum capit in particularibus domiciliis non in uniuersalibus tum namque uentorum ut Solem non admittit in triangulo neque enim uentos procreat cunctorum si quidem dominus siderum quia uero Ω suscepit dicit quadripartiorum alia esse uespertina: alia matutina. si inuenerit stellas uespertinas quadripartio domiciliis domio quas uespertina quoque ipsas existentes fulxionis cape rursus & alias quidem gaudentes alias uero non gaudentes. at propositum quadripartium uespertinum est. inde & effœminatũ ipsum dicit. iam utiq; ut uespertina assimulari fœminæ & matutina masculo. 30. ET Piacularis priora nãque ♂ & ipsum Δ ipsis præbuit nũc autem β dispositis hoc ē patietib' uñ amās libertatis tales nãq; romai oēs libertatis amātes. 31. HO spiales

splendidi totius quadripartii ne quis putet angulos attingentia contrarii quadripartii non omnibus signis habitatione conectantur & ipsorum dominis domiciliorum sed aliquibus iure ipsi praefiniuit. 32. ET SERmonibus mirum artificem, notandum est quemadmodum accepit, & stellam semel quidem dominam in his aut ut mediam & omnibus in medio positis regionibus dominante quia uespertina nam quidam occultum est. at occidua quae sane mysteria ad amorem referuntur pecuniae. Cumulatores enim & occultatores in stella consuevit pronuntiare eos qui sub ipsa consecrantur ab ipsis genitales partes. & uenerant assyrii. uenerant & indorum plurimi blemniae noiantur inde aegyptii susceperunt. at per se praecipue sole uenerant quem mithrum dixere. Coluntur apud ipsos partes genitricis ob fabulam quam de Sole apud ipsos uel quod Venus aspectrix sit humanae geniturae. Confert quippe ipsa ob seminalia membra. 33. EFFeminati. Gens quidem per stellam effeminata at non simpliciter uerum amplexa & effeminatos facit uelut postea nosse tibi licuerit uerum ea Venus mascula neutrumque legitima. Veneris autem probatae solares inquit sunt. 34. EX Hoc. Non adorationes ut nos habemus sed mente sola cordeque quod Sol cum corde habeat proportionem in toto corpore suis plucens & custodiens uiribus. 35. ORientale. figuram sapius didicisti ut diurna factione gaudeat in qua solaris est. assimilata itaque etiam orientalis solari factioni ob ad sole familiaritatem. 36. Floridis. Hoc est splendidis floribus ac uariis ex factione euenit chaldaeis ex his namque chaldaei apud quod maxime floruit astrologia: atque improbiore quod ipsi in copulata tales efficiat. & sine diis negligere inquit iudaeos iudaeos ex tali aut esse positione quod ex appellatione innotescat regionis inquit abundantia. seminalis namque in stella iam ante dicta est. 37. PER orientalem congruentiam. sunt quippe in aequo solano quod innotolibyco at oppositi qui in opposito angulo aequo solani nec haec figura gaudetes corruptionis causa qui sub ipsis sunt quod autem in ♀ Δ mulieres uiris benignas effecit figuratio exaltationum permutarunt inuicem iterum se Δ & ♂ in ♀ Δ existenti ♀ obtinuit exaltationem at ♀ rursus in ♀ Δ id ♂ est signum. 38. DEXtra mamma. Hippocrates autem non propter usum commodumque bellicum uult ipsas mammas abscindere: sed quo ualidiores efficiant partes dextras alimentum capientes ubi conseruatae sunt. 39. COMMunicantes fere quinque planetarum dominatum uespertino. ait autem ♂ uel ♀ uel ♄ & in aliis quadripartis eisdem obtinuisse domiciliorum dominos at non ita in fulxionibus quilibet gaudet habent enim ♂ & ♄ innotobortholibyco propter ♄ & ♄ uespertinos ♄ & ♄ in notopeliotico ob anguli oppositionem ob uespertinum abripientes figuramentum. 40. IGITur habitationis consociationem. Quattuor quadripartio: doctrinam compleuit de eis docendo quam uniuersalia quaeque particularia. at nunc aliud quiddam uult nosci opportunam ponendo quaestionem exponit namque cunctas iam dictas regiones breuiter sola nuda nomina ex iam demonstratis proditurus deinde non in uniuersum quadripartia exponit regionis neque in uniuersum Δ proinde ex his omnibus facilem facit quaerenti inuentionem enumerando regiones adiicit alias quasdam ad determinationes congruentes adhaerentibus. 41. EXPositio ascendentium regionem. Considera inquit in regionibus & fulgentes ascendentes per signa quibus substratae sint regiones atque ex illorum proprietate ei loco inesse considera inquit Solem & Lunam & horoscopus quod si ne queas inuenire a principio in quo exposita sit quare situm accedentis regionis uel tum regis uel tum dominantis & cape genesis quod fuerit illius tanquam genesis. Hocque nobis tradit Ptolemaeus oportere in qualiscumque loci accessu nostro quaerere splendidioris & imperium habentis loci genesis. medium namque caeli spatium proportionem habet cum ciuitatis horoscopo & circulo. at non simpliciter capiendae sunt haeretes caelo stellae uerum quae uergant ad signorum positionem & comprehensos sub circulis descriptis per Polos signiferi haec nimirum in canone per discemus. 42. AGGReffus ad uniuersalia defectuum praedicia. His ita comparatis cum dixerit uniuersales locos & particulares aequum putat memorare circumstantias quae memoratis adueniunt locis. Hoc namque in eis quae antecesserunt consequens demonstratum est. post id gratissimum subdit praecipuum de ipsorum praesagio. quod profecto causae bifariam diuiduntur inconiugationes eclipticas hoc est in coitum & plenilunium in his namque defectus constiterunt & in stellarum factos accessus ubi quadratam uel oppositam faciunt figuram praecipue cum stationem fecerint. at praesagia in quattuor diuidunt. praesagienti namque opus est locum dicere tempusque in

tempusq; in quo genusq; patientium horumq; rationalia uel rationis exptia & huiusmodi quadripartium aut præiudicii quale esse debeat locūq; de quo debeat cōtingere.

43. DE Digestarum regionum cōsideratione. Considerandū uero signū in quo cōtingit eclipsis & ex ipso triangulū & adherens quadripartiū. nam circa regiones q̄ sub quadrupartio dicemus consequi futurorum præiudiciū. q̄ si insup. r uelimus magis particulares quærere locos affectus regiones signi solū capiem⁹. sin aut ciuitatem ipsam uelimus considerare utendū genesi ciuitatis ut iam dictū aut etiā regis uel sperantis & in eadem in genesim ciuitatis cōparabimus nimirū horoscopū & loca luminariū ei quī eclipsis. ac si inuenerimus hæc sub ipso quadrangulata p̄nunciabimus circa illā maxime contingere ciuitatē sin non fuerit genesis ciuitatis a medio cælo dūtaxat dominantis quadrata & oppositiones eclipsis quæremus q̄n cōtinget at quo id inueniamus debemus prænosse centra ut in genesi eclipsis q̄ p horiæa annuaq; tēpora quæq; facta ex eleuatione. hæc nempe canonis præ manibus habiti sunt præcepta. supponat aut ut iā dicta iuxta æqualitatē horæq; eclipticæ sint ut quot horas p̄durarit eclipsis. demus igitur tris horas eclipsim p̄durasse. si ea sit lunaris dicemus ad tris mēses dñari ipsius p̄iudicia. sin solaris sit eclipsis tris annos pro mensibus capiemus. sed quia non solū quantitatem scire expedit. uerū qd̄ ualidissimum & actionis recens discere. cōsideranda ut diximus eclipsis sunt centra. ac si inueniatur signum in quo eclipsis contingerit horoscopo appropinquas ipsi dicemus in prima tertia parte totius tēporis. sequetur præiudiciū. sin aut in medio cælo fuerit prope ipsum Ω bina tertia tēporis dicemus p̄ter ad binas partes. Si uero in occasu fuerit prope ipsum ad ter. iū quadripartium ipsius dicemus prouenire hoc est emergere in ultimo tēpore. nam q̄ sub terra eclipses non ad nos attinēt q̄n nobis obscuræ sunt at si debeant euenire tertipartio scire necesse est q̄ in hoc ipso tēpore acciderit remissiones & intensiones cōsiderare igitur conuenit qui tum facti coit⁹ aut plenilunia nā si in eclipticum inciderint signū aut in quadrangulū dimetientēue extendunt. nā alioqui remittunt casum eodē mō etiā faciunt stellæ eclipses remittentes & incendentes. nā stationē facientes orientales factæ uel ad dimetientē uenientes uel quadrangulata intendunt diminutionem nāq; exercent cum sunt ablatrices & occidua.

43. IPSius initiationis memorauit prius capitula qualia & quot sint circa q̄ præfagietis de eclipsib⁹ effici debet initiationē igitur uocauit ut p̄sagium q̄ finē p̄cedat protelesim uocat futuræ præsciscens tēpus significationum.

44. DE Tempore orientiū non ait si gnificationes eclipses sed eclipsium factas mutationes. Scire nāq; quādo contingat eclipsis præsentis traditionis non est sed canonis præmanibus habiti & instituentis quantitātē non dixit qualitātē sed adiecit præstituentis. nā inuenire quantitātē eclipsis ad canones attinet inuenire aut q̄diu duret ab eclipsi actio præsentis traditionis est ut mox cognosces.

45. FIRmifatus. Interptat q̄lis sint firmifatus H & h nāq; cū ♂ possunt oppositiōe Solis abesse.

46. SENSibiliores. Sēsibiliores sunt ī excessu & in pte existētes & plurimā sphæræ partē admittentes. De phosphoria. Phosphorias nominat signa ī quibus sunt lumina non solū enim opus est ut iam didicim⁹ horoscopum quærere ciuitatum sed etiā lumina.

47. SVB eodem nāq; tēpore. Hoc præceptū cōmune ē tam solaribus q̄ lunarib⁹ eclipsibus omnis nāq; eclipsis reipsa non hora uitā in omniq; loco cōtingit sed differentibus.

48. OMNIS motu celeri non eundē diu tenet locum. solares nāq; non ob magnitudinē id pati uident lumen nāq; solare licet deficiat confestim respundet id nāque euenit ut in subito spectantibus hi nāque & cū aer densior fuerit uisum operit possunt diutius uisus radium mittere nec præpediri ab aeris circūfusa crassitudine.

49. ECLipticam horam & poli eleuationē. Quoniā igitur inquit demonstratū est non eadem hora eclipses in omni apparere loco quælibet suam habeat horā necesse est. Opus est igitur horoscopum & alia centra in quauis non simpliciter neque ex cōiectura. Sed iuxta rectæ sphæræ disciplinā quā eleuatiōem uocauit. Polus enim sensim ab humilioribus in sublimiora eleuatus rectissimus efficitur ut imolari sphæræ positione. sed age paucis inuentionis tibi disciplinā expediāmus. Considerādum igitur clima capiendique sunt adherētes numeri horæque quaten⁹ eclipsis cœpit apparere inde nūerus cōponēdus tēporis horæque & ascēsiōnū q̄rēdusque tot⁹ nūerus sub quo dodecated morio spatiūq; sub eodē climate exitiū illudq; dicito eē horoscopū numere iducēdo in sphærā rectā q̄re sub qd̄ cadat dodecatedemoniū ac p̄tē & id mediū cælū compies ad

dimetientem his reliqua bina climata. sed hæc oīa conticuit utpote in suis locis de eis differens. 50. EXTendit in umbrationē. Ne quisq̄ in asseruatione actionis tale audiat idq̄ qd̄ inuenire expedit ī canone discamus & ob hæc duo ut ex canone præcognita ī hanc partem accedere. 51. EX Habitudo ad centra. Tempus actionis ac intētionis ex habitudo ecliptici loci q̄ est ad centrū capitur ut iam a nobis dictū in præcedēti inspe ctione. 52. IVXTA primū quattuor menses. Vt in anno capit exemplū uerbi cā & per hypothesim. nā cū sint tria centra in tres partes distribuit tēpus & primo primā attribu it partem secūdo aut secundā & ultimo tertiā. 53. CVM per cām quia sæpius remissio nes fiunt & in ipso tēpore quadrimestri quærendū est si incidūt tum cōiunctiones lu minariū in eclipticū locū uel præsentia uel cōfiguratione uel extremos noctis faciēdo præcedētia hoc est auferuntur. at non oībus cōgruit extremū noctis sed eis q̄ possunt abesse statu dimetientis. 54. DE Genere dispositoꝝ. Cum dixerit de tēpore nūc se ad tertiū transfert capitulū qd̄ est de qualitate genēꝝ quo usi poterimus dicere circa q̄lia cōtingat ab eclipsi dispositio. Est aut̄ capitulum difficile ob multiplicē signoꝝ diuisio nem & stellæ domicili dominaꝝ signorumq̄ uariā distributionē. nam quia nobis cō tingit suadentiū conformatio & sua signoꝝ pprietas. Eclipticarūq̄ & sequentiū cētro rum ut ascendentiū & consequentiū signū eclipsis uerbi cā centroꝝ suscipientiūq̄ do minas domicilioꝝ stellas eclipsis & sequētis centri par est ut tibi tradamus disciplinā qua possis inuenire domicilioꝝ dños locoꝝ iam dictoꝝ & formationes & signoꝝ su as proprietates. cuncta erunt cā propositi præfagii nec nos latere oportet etiā hærentes cælo stellas dominas fieri domicilioꝝ. Exponemusq̄ tibi disciplinā hoꝝ inuentionis. pponatur aut̄ prius uagantiū ratio necesse nimirū est eclipsis & sequētis centri aut unū & eundē esse domicilii dñm aut duos aut plures & aut unum ī utroq̄ centroꝝ aut du os si igitur unus fuerit ambo non locoꝝ domicilii dñs considerādo signum in quo is est formā suamque eius pprietatē dicemus quale generis ppriū. sin aut̄ non is ipsos cō præhenderit sed alter quidē ipsoꝝ plures habet rationes ex sese illū præiudicamus sin aut̄ ambo easdem habent rōnes præcellit qui eclipsis est dominus. si plures duobus in ueniant æqualesque habere rōnes quæremus in ipsis qd̄ cōmodius ut quis ipsoꝝ in su pra terram hemisphærio quis obiectus & quis orientalis qd̄ si hæc fuerint cōmunia in oībus pferemus factionē neque enim fieri pōt ne inueniat ex dictis ulla differētia sunt profecto rōnes sicut debent intelligi domicilii dñatus dñi contactu & de fluxu ad ecli psum non dubium quin etiā ad centrum Δ domus exaltatio termini. hærentes utique cælo stellas capiens unus in centro lucidas & in parte eclipticæ. Capiuntur sane modis nouē quos par est ut pronunciat in constructione pdiscere. Quoniā igit̄ domicilioꝝ dños inuenimus age signoꝝ quoq̄ diuisiōnē exponamus. tertia quidē hæc est aliquā do quidē a forma aliqñ aut̄ a positione & aliquādo a ppriate. 55. ORDiamur a for ma terrestri aquatica. uitæ ancipitis uolucris. Signoꝝ igitur quædā sunt terrestria. quæ dam aquatica quædā uitæ ancipitis alia aëria terrestria quidē $V. II$ & quæ talia. aqua tica. Pisces uitæ ancipitis Cancer. terrestriū alia rōnalia rationis expertia alia. Rationa lia quidē $II. III$ & reliqua rōnis expertia. quorum quædā sunt fera quædā mitia. fe ra qdem $\Omega. \eta$ mitia aut̄ $V. \delta$ & talia ferorum aut̄ alia sunt gressuta. alia serpentia. aq ticoꝝ quædā fluuatilia. quædā marina. X . quidē marinum Cacer fluiatile mirari te no lim' si in præfationibus diuidendo in primis usi fuimus exemplis nā inde multa proue nit explicatio ut iam præmonuimus ubi de domicilio dño locuti. aërioꝝ aut̄ quæ erit diuisio cuncta nāq̄ aligera sunt ancipitis uitæ. sufficit enim genus qd̄ ex ipsis qualitatē a positione uero in duo quispiā fecerit sectionē in totidē nāque etiā signoꝝ positio dī rimitur in septētrionalia in meridionalia & tropica & solida & bicorporea. considera igit̄ formā signi ecliptici suscipientis domicilii dñm & ad formā expositionē dicas ge neris esse qualitatē. 56. EXEMPLū. Exemplo quālibet ductæ diuisiōnem tibi demō strare temptabo ut si signū humanā habeat formā de hominis fore quod uenturū di citur sin uolucris formā ut Ψ de uolucris p̄cipue q̄ humano uictu alunt ob Ψ sin de māsuetis ut de bobus uel eqs ut in V uel δ si fera ut in Ω de feris aliq̄ eodē mō. ueꝝ de positione etiā mutem' II & σ & Ω in septētrionalibus partibus positionē hñt dice musq̄ ab hoc circa terrā iuges ferre mot' at Λ & β & $\approx$ positionē ad meridiē admise runt dixeritq̄ quispiam ob hoc improuisos aquarum fluxus at in tropicis existentes & æquinoctiis

COMMENT.

æquinoctiis cõiter quidẽ circa aerẽ significat mutatiões & in quolibet horas speciatim uero circa in quolibet pducta ut inuerno tpe q̄ de germine stirpiũ tũ enĩ incipiũt germi- nare stirpiũ extrema. i. hiberno cõsumati fructũ & ipsoꝝ collectus in altuq; eodẽ mō ita tropica magis turbida & pestẽ minitãtia dicim⁹ ob reꝝ humanarũ iugẽ mutationem at solida fundamētis obfirmata ob uigorẽ & soliditatẽ: ut bicorporea hoĩbus & regib⁹ ob duplicẽ habitudinẽ: rex enĩ erga subditos & subditi erga regẽ ita hũt. Dirimẽdo igitur formas signorũ suosq; ipsoꝝ modos q̄rit in oĩbus modũ quẽdã. Cõplẽdo circa q̄litatẽ generis capitulũ circa quã ætatem cõtingat prælagii iudiciũ discreti generis num cir- ca primum an secundũ an tertium & utrũ ualida sit facta affectio aut iminẽs. primum itaq; inspiciemus excentroꝝ & ecclỹpsis habitudine. Si enim plurima horoscopi euene- rit ecclỹpsis circa media & primã ætatem eueniet calus: sin medio cœlo in mediã æta- te si in occasu circiter senilẽ ætatem: nam ultimũ cẽtrũ nempe occidũ a fulxione stel- larum: nam in solari ecclỹpsi oriẽtales ualidissimũ indicat casum: uesptini porro contra- rium: in lunari autẽ uesptini ualidi ut oriẽtales ibecilli. 57. FORMATIONIS ac sui mo- ris. Differt enim formatio a moris pprietate q̄ formatio est p formã species & expres- sio: moris autẽ pprietas & sua cuiuslibet natura in quouis qua signoꝝ alia: alia terre. stria: aquatica alia sunt. 58. QVOD de ecclỹpsi. Centrũ ecclỹpsis nõ dicit ecclỹpsim præcedens causaq; manifesta nam in pcedentibus cẽtris nec dum fuit at insequẽtib⁹ quẽnamodũ igitur in centro qd̄ sub terra nec dũ fuit nullã habet habitudinẽ eodem modo & in pcedentibus cẽtris ipse aut tibi manifesto dicit q̄ ante ecclỹpsim centrum sequens est & ipsius sequẽtis centrũ intueris quã uult qd̄ ecclỹpsis est iuxta pxime cõ- parentes attactus uolet memorare rōnes qbus domicilii dñatũ cõsequunt stellã signo- rum quarũ una est p attactũ & effluxũ: at q̄ attactus & effluxus duplex est unus qd̄dem per præsentia alter p figurã quã in eodẽ ferre signo apparet. 59. SI Vero non ipm ex hoc igit manifestũ q̄ prius ut uno existẽte domicilii dño cẽtroꝝ nõ accepit solũ qd̄ si mul ceptũ sed simul cũ eo domicilii dominatũ adeptũ alterius nẽpe ex centris. 60. VT MARIS epicẽtrum. Non dixit epicẽtrũ: sed epicẽtro reꝝ q̄ est magis epicẽtrũ: hoc est melius cẽtro meliora sigdem supra terrã eis quã sub terra: si nõ ita discernatur ponamus tum cõmodius cõcludẽdo quale uero sit cõmodius didicimus si ita ambiga- mus ad factiõnẽ trãseamus. 61. LVCIDIUS nõ enim simpliciter neq; neq; utcũq; hære- tia cœlo accipiemus sed lucidius adueniẽs centrũ declinatẽ hoc ẽ in qua facta ẽ ecly- psis excessit nonũ locũ. Illic enim diligẽtius factũ intelligemus ut expedit in quouis igitur assumptorũ trium capitulorum & tribus modis capit hæres cœlo pcedens in ortu uel ex ortu tribus enĩ existẽtib⁹ capitulis & tribus modis quolibet sumpto oēs fiunt nouẽ. 62. NON accepit ut sequẽs cẽtrũ sed cõticuit occasum sigs enim accipiat hoc centrũ ut sequẽs inueniẽ sub terra ecclỹpsis ut nihil nobis cõuenit ut in totũ nõ. n. ex si- gnis hoc solũ cognoscimus sed ẽt ex surgẽtius difformatiõẽ. 63. IBI autẽ hoc max iẽ a rōne abest nã ¶ priuat qdã hũs pellẽ in humeris cũ alis hũs, pportionẽ. 64. HO- rũ nãq; qdã sunt p se humanã faciei & aligera qdã ad su; humanũ aquarius cõueniẽ- tia & pisces. ✠ igit ob aquã quã fundit e uase at. ✠. qd̄ sint iouis domus hoc est dulci- um aquarũ minister. 65. AD argo. Historia historia ait ipsam & in mari & in fluuio in ægypto tñ ipse in ægypto accepit. at tu nõ solũ in ægypto si tales hẽt locos simile capi- as nec nõ æqnoctia quã æqnoctia in partes diuidũt æquales noctẽ diẽq;. at æqualitatis inq̄t allatores q̄ mumẽ hũt sacra uero circa fructus. Iam icipit docere circa quã ætatem contingat affectio. Capiunt trib⁹ ætatibus: pportionẽ hũtia capitula: & circa fructus idẽ cõtinget. Proportionẽ. n. hũt cũ priã ætate q̄ nup excreueit & circa q̄tã ptẽ sp cõtin- git sed aliqñ qdẽ plus aliqñ aut min⁹ qd̄ & in minori te uult docere q̄ namque cõtra naturã sunt figuris uĩ minuũt alii aut a natura i ipso fiũt ualidiores. 66. DE q̄litate p̄i- dicit. Quarũ cap̄m ad q̄rtũ ultimũq; puenit capitulũ quo cã idicat a p̄iudicii q̄litate hæc species duplex diuisa in speciei suam proprietatem opus est nãq; nõ solum dicere tale esse sicut bonũ uel malũ sed & hoc bonũ & hoc malũ. ait aut pri⁹ ut p̄tionẽ q̄pia; & p̄nũciatus: diuisio igit talis est stellarũ inq̄t quarũ aliarũ toti⁹ p̄iudicii sunt effectrices: aliarũ aut qualitates nã luminaria totũ absoluũt ipsa si quidem sunt q̄ ecclỹpses luminũ indicunt: aliarũ domicilii dominatum habent q̄ ex ecclỹpticis iuenitur locis: ecclỹptici

autē loci sunt luminū & taliū : Cæterū & robur & ibecillitatē lumina uagis stellis præbent ut iā dictū: at qui uagæ & herētes cælo qualitātē præiudicii faciūt at pronūciatus pius sanctusq; est huiusmodi. 67. SVBnectit porro ne putes appellatiōes de stellis sūptas in ipsis eēntiis sumi sed in qualitatibus qd̄ sane in signis ac hærētibus cælo opus est intelligere: secundo in iis est pronūciatio q̄ opus sit cōplexiones non solū facere uagas ad se inuicē sed etiā erga signa necnō erga hærētes cælo stellas quæ cū ipsis cōsurgāt: notæ nāq; sint horū oīum cōplexiones. qm̄ igitur de his satis longū sermonem habuimus. age inspiciamus qua demū disciplina qualitātē præiudicii possimus inuenire considera inquit domicili dñas stellas & per se cū aliis figuratas. ac si iueniat habitudo in ipsa inspecta talē dicito ēt præiudicii qualitātē: ipse autē tū ex simplicioribus orditur præceptionib; ut enī uno solo inuēto domicili dño & figurata ad aliū scribit præiudicia cōplexiones ad se inuicē hærentiū cælo & ad signa & ad pariter cōsurgentes. quia infinita res: obticuit reliquitq; artifici p se iudicandū. manifesto autē cōsumationes scribit: facileq; ex ipsa hac capiemus distinctionē: nō ergo longius pferenda p̄ceptionis inspicandæ oratio. at quæ in dicendo minus obuia explicare moliemur in utroq; p̄iudicio boni inquā & mali nec enim satis artifici nosse qd̄ honestū uel inhonestū sit sed etiā qd̄ suū cuiusq; ut tale bonū malumue. 68. DOMInātia loca. Didicisti q̄ sint loci dñantes eclipsis & sequētis loci. 69. COMplexionisq; ad se inuicē & locoꝝ. Inspice ut domicili dños te iubet cōsiderare uelut ad se inuicē ferunt aut ad alias aliquas uagas & quam habitudinē habeāt ad domos in qbus sunt hoc nāq; artificiosum & ad particularē idoneum inuentionē: dixit nāq; supra ut orientales existentes ad ☉ in solaribus eclipsibus sunt ualidiores uespertinæ aut imbecilliores & cōtra. 70. DE STellaꝝ facientiū potestate. Ad lunā uagasq; cohabitationes ad uagas nāq; assumens hærētes cælo dic cuilibet cōplexionē in introductione ut in primo libro. 71. PROprie quidē de hoīe Intueris ne ut custodiuit duplicē præiudicii speciē: dixitq; q̄ i torū facere cōsueuit quæ autē p̄prie h. 72. FVgitationes. Nam fugaces & defluentes occultant & p̄spicuos ipsos efficiunt. & occultū tenebrosū stellæ huius p̄prie. 73. A Quibus utibiles. Hoc inspicimus in reliq; eueniens cū ad quadrupedia usq; penetrat malū utibiles nāq; cōplexionem ipsoꝝ absumūt. 74. SERpentiū cōcernit. Circuitus nāq; terræ in duas partes ob imoderatā frigiditatē coeunt inuicē & multitudine hoc modo genus eclipticoꝝ aīalium causaq; corruptionis hæc efficit stella. 75. REFLVxus. Non tanq; p̄prie effectrix sed clam gaudens suffusionib;. 76. AVT urucis & locustis. Significare opus est ut bruchū non cōmemorauit. tā & si sœmina ledere cōsueuerunt sed illa utpote fragrantia & marti seruido accōmodat hæc autē utpote humidā h stellæ. 77. IN CONtrariū delatorū ut ēt p hoc h aduerses cōplexioni ille nāq; augmentū corruptibiliū facit aīaliū; hic uero eorundē facit diminutionē. 78. Præcipue iuueniliū. Hoc ē uiridiū ætate h q̄ dem senilē tribuit ætatē simpliciter extendēdo. 79. COHAbitat cum illoꝝ naturis. Inuenitur enī de ☿ cōmunis esse naturæ stella figuræ uiuentiū qualitātē imitat. proprie autem est omnium magis simul efficiens quia cōtingit ipsos quandoq; simul figurari uerum aliam non subire complexionem necessario scribit qualis ipse sit per se naturæ est autē inquit celer & mobilis & actiuus & facilis fabricæ & si ad beneficium ferat ad bonum efficiendū se conuertet sin ad maleficum actiuum & mobile suum quicquid ē conuertet. 80. ARIdorum & diurnorum. Nō quod diurnales morbi sint aridi sed qd̄ ut demonstratum est ut ostensum est aridus uel humidus natura tales facere morbos cōsueuerit. 81. ET CEleritatem circulationis. Nam ☿ ob naturam flagrantem hoc demonstratur quod apotelesmaticum. at ☿ horum effector non sua causa sed quia celerimus motu. 82. PROprie suæ naturæ affecutus singula. Cunctæ doctrinæ circa res sunt simpliciores quas clarius affecunt quales circa cōpositior sunt difficiliores. Cōpositioꝝ nāq; mixtiones satis possunt sermonū i expientiā parere id cōtēplatus Ptolemæus ipsoꝝ artifici relinqt iuentionē simplicia nāq; discēs pōt & cōposita iuenire q̄ qd̄ sint infinita manifestū eē poterit inde q̄ fiāt mixtiones ad domos ad se inuicē & ad ortum hærentium cælo. hæc dicendo & quodā modo docendo totū p̄positum alia quædā simul magis necessaria ac ad p̄positū tendētia in porationū ordine exequit primo qd̄ ut cognoscendū est si qui inuēti dñi apotelesmatū ualidi sequuntur an ibecilli. secūdo ut opus est

COMMENT.

ut opus est. & quomodo geneses compatientes cum eclipsibus inuenire & rursus ut in aliis disciplinis cui propositum capiat. opus enim est domicili dominam stellam aut bñficā aut maleficā esse ac si benefica sit aut malefica uel proprie habebit ad illā regionē neq; super excedet. 83. SVB contrariorum factione. ait etiam maleficos aut igitur iacebunt sine domo & superferentur at si beneficus uel etiā domesticē ponatur neque superatus protensam habebit utilitatē. non simul habitantes & super euadentes in minutā & debiliorem habebunt actionē. at malefici contra non simul habitātes neq; simul domicilio dominantes regione deteriores fiunt in ledendo at domicili domini minus offendunt. considerandæ aut in parte compatientes geneses hoc modo. considera capitula geneseos modosq; luminariū si hi fuerint inuenti in locis eclipsium manifesto cōpatientur q̄ tali eclipsi genesis. 84. CASV eueniens qd̄libet. Accidit aut cū non solū ipse solus inueniatur suam imixtā habens potestatē nerū etiā cū in hoc & in suo fuerit signo. 85. ITA multifarie intellectus. Considera namque ut multifarie inueniant opus est stellam capere ad aliam stellā & ad signa & ad solis figurationes & adhærētes cælo stellis & ad horizontē infinita nāque in uersibus infinitis non suffecerint dena milia contrariæ factionis. 86. DE Supereuadentibus. Supereuadere dicuntur stellæ cū pauciorum sunt partiū supereuadi uero cum pluriū uidetur nāque per se in ipsum ferri paucioribus contrariam uero dicit factionē maleficiorū nam si inueniatur maleficus etiam adhærēns factioni & præcellens duplicabitur malum at offensoriæ contrariū patiūtur beneficis: malefici qui sub cohabitatione illi nāque explicatam habent actionē hi uero imminutam idem patiuntur & in supereuasionē. ambo nāque diminutionē sustinent. hoc uero accidit ob cohabitationē quæ boni alicuius effectrix. 88. HORum tutissima & si horū oppositionibus cæterū & si quadratescunt scire oportet mediocrius esse in signifero ferri q̄ particulariter quoquomodo euitare nāque non est & ualidiora sunt talia. 89. DE COloribus eclipsium & cometis ac tabulis conficientibus obseruandā disciplinā erga uniuersales circūstantias. In uniuersalibus circūstantiis capitur doctrina ut cōpleri uideatur. nā accedit quodlibet dictorū q̄ttuor capitulorū. at cōplendo præceptū quoddam dicit gratissimum quo possimus præsumptorum imprimere cognitionem utrum recte uereque domicili dominū inuenerimus an ne & ex quo uniuersale cōpletur præfagiū. Considera igitur inquit q̄ eueniunt utimur aut in ipso corpore aut circulo corporis deficientis fit inquā quandoquidē specie uirgæ aliquando etiā aliter ut corona & id genus cūque inueneris atrū colorē dicitur h̄ esse nota & domicili dominatus in hanc refertur stellā & sub uiridis idē significat nā in tali cōplexione dominatur nigri mixtio sin albus color h̄. & si alicuius dictorū cōsentiat domino domicili significantium colorum firmiorē tum habebis inuentionē. rufa ad ♂ referunt sicut flaua ad ♀ ac uaria ad ♁ non id modo sed etiā aliud est maximū præfagiū qd̄ tibi cognoscendū. potueris utique considerare eclipsis magnitudinē partem illā considerādo circa quā est ob tenebratio atq; opacitas atq; ita definiendo & an in omnem substratā regionē concidat an circa partē & quā partem considerando namque partē suppositā omnino patefacit casum. 90. DE Cometis. Secundo loco scribit præceptū in primis necessariū huiusmodi quia nāque pnuntiauit de omni uniuersali casu suntq; uniuersales nō in eclipsib⁹ sed in consistētibus in aeris transformationib⁹ ut ensis facie hñtib⁹ & simulacroꝝ effigiebus taliaque iure de his quoque loquitur quo ex oībus uniuersalē possit efficere circūstantiā. Cuncta igit inqt hæc umbrosā phantasmata martialia mercurialiaque sunt expedit igit his prospectis qualitatē præiudicii ex eis quæ dicta sunt de ♂ & ♁ pronuntiare regionē uero expositione quo nā reclinata fuerint extrema uisæ rei p̄cipue si in quas partes comam habeat id credibile sit esse ex figuræ formatione Nā si figuræ sit expers circa hoīes dicito. sin fere effigies circa feras. si torres circa stirpes quæque ex stirpibus. tempus aut̄ q̄tum actio ex tēpore cognoueris in quo apparet ex quo enī apparens tēpore breuis erit actio. longo aut̄ diuturnū erit apotelesma. at ex ad solē figuratione cognoscemus utrū cōfestim an lōgius eueniat apotelesma. actionisq; principiū cū sunt matutini hi nāque ante solē cōparentes orientē celerrime euentura significāt significatūq; erit nō multo post. Vesptini aut̄ post solis occasum apparētes tarditatēque significāt. præceptor aut̄ noster aiebat torre quopiā uiso minari circa ligna

uenturum aliquid ut circa nauigia ut in actio promontorio bellum nauale fuit **Cæsa-**
ris aliaq; talia miranda memoratur dic quado tali causa sedanda sint cū tales figuræ ab
soluentur ex α & φ cohabitatione inuenito tū φ præsidem dixitq; ad ablationē usq;
eius permanfurā uim atq; ita fuisse expedit igitur considerare prope φ & α ablationē
ac dicere quoad phantasia permāeat. at in β natura dictis ne quis cōseat superflue hæc
dixisse cuiuslibet usum scribit unde non simpliciter dixit in β natura sed dictis adiecit
quoad fuerit inclinatio circulum capere opus est ac si partes cernamus supernas colorē
habere dicito fore apotelesma circa septemtrionales partes sin circa inferna circa austra
les si circa anteriora circa orientales sin circa posteriora circa occiduas. uel dolior; hoc
est hydriæ doliorum fiunt sane tales species multiformes fidelia; animaliu uariarū
stirpium habentia deformationē & his conuenientiū adueniunt. namq; in bellis inter
neciones. interitus. obsessioes quæq; id genus intemperatis aut statuu. ruina: morbi
pestes: interitus quæq; id genus. ob enim signiferi partē quattuor sunt in prælagiis cu
stodienda primū locus in quē euenire contingat. secūdo genus circa quod debeat eue
nire. tertiu tēpus in quo euenturū prælagiū. quartū qualitas apotelesmatis in qua de
beat primordiū esse apotelesmatis. species utrū martialis an mercurialis sit a punctoꝝ
punctoꝝ cognoscemus. 91. DE ANni numenia. Demōstrata disciplina circa uniuersa
salia est ei intentio in toto hoc libro uniuersales circumstantias tradere & ipsarum præ
sagia id in uniuersum distribuens & iterū particulariter. p̄cipue de uniuersali tractauit
& cōplēdo de ipso doctrinā trāsuiuit ē aut circa horæ eueniētes circūstātiās & circa an
nuas numenias. q̄re aut prius qualē præcedere oporteat solariū reuolutionū neomeni
am. nam differenter ipsam cōficiunt. alii enī inquit calendæ ut itali alii thoth mēsis se
ptembris ut ægyptii ac alii aliter. quid igit inquit non est nō est i' circulo capere princi
pium qd' si capere oportet unū in signifero capere nō poterimus. unus enim erit att
ctus æstiu & unus hiberni & binæ aut aliæ æquinoctiorum punctoꝝ per quæ puncta
secat ipsum equinoctialis erunt perinde ipsius quattuor principia $\vee$ $\underline{\alpha}$ φ η & rursus
in ambiguitatē maiorē delabemur. alii namq; aliud amant. fuere p̄fecto quattuor opi
niones alii nāq; arietē duxerūt præponendū q̄ humida essentia in hoc signo augeatur.
affluit sane hæc qualitas etiā in ætate puerili prima existente ac alias antecedēte. alii p̄
ponēdū causæ esse duxerūt: q̄ dies lōgissima i hoc fiat signo p̄cipueq; apud ægyptios
hæc studiose exq̄sita numenia. tū nāq; etiā nilus oīum ipsoꝝ bonoꝝ cā iundat. alii por
ro principiu faciūt a capricorno non iniuria putātes q̄ primū augmentū dies in hoc
signo cōstituat. Quoniā igit quaterna principia & rationabiliter assumpta consequēs
est ut uir peritus cunctis utatur neq; ullū postponat quattuorq; perficiat nemenias. nā si
una sit anni hora unā neomeniā esse oportuit principiuq; unū erat subiicendū. nūc aut
opus est præsciscētē in quo prælagio p̄sciscere qualis sit hora utrū naturalē conseruet
speciē an ne. erit autē hoc si factas luminū cōiunctiones in prædictis neomeniæ locis
uel propinquis & uicinis cōsideremur & signoꝝ naturas domicili dominatū habētū
stellæ ex harum nāq; habitudine figurationūq; factæ sua cuiuslibet proprietate etiā se
quentes per horas casus cognoscemus. 92. IN QVAuis conuersione. Indicat præci
pue neomeniā a solis motu capiendā. omne enim principiu in solis circulari cōuersio
ne inspicit. idq; inquit manifestū ex ipsius ui atq; actione. is nāq; rex oīum astroꝝ lon
geq; potentissimus. 93. ET A nomine reuolutionis. Cōuersio nāq; ab eodē p̄cto mo
rus ad idē punctū dicit quoddā principiu ē. duo qdā subiicit prius ex qbus opus sit ani
numeniā inuenire ac solis motū & i signifero locū nā quēadmodū multis existentibus
stellis unū ad id petūt solē eodē mō multis existentib' signis i signifero uult magis ad
hoc familiares de ipsis deligere locos ait retineri nō posse tāq; circulū ispectū ubi nihil
aliud i his assumat. 94. VT PRins diximus. Docuit te i horæ doctrina ut his assi
mulant cōplexiōes p̄portionēq; hēt q̄libet cōplexio alicui ætati redūdatq; i hac hora
hoc cōplexio ut i aere humiditas p̄xima dixit p̄pe tpe quo futura reuersionis capiam?
statim nō multo post euenturū coitū uel pleniluniū. 95. ET p̄cipue iteꝝ hoꝝ eclipses.
Sæpe nāq; nō simplices cōiunctiones inueniunt quæ propinquæ cōueniunt: sed cū eclī
psibus præcipue quæ subuersiones aeris in totū namq; dicēs ut quærere te oportet p̄xi
mos coitus plenilunia ue. deinde tibi uult dicere quo pacto opus sit inuenire qualitātē

COMMENT.

apotelesmatum eadem est fere & in his disciplina quæ& prius ducta ut cum ad ea per
uentum sit discem^r: rursus lumina ab aliis separat stellis datq; soli uniuersale & robur.
aliis particulare præueniens utiq; huiusmodi præceptum descripsit cū inquit ☉ & ☽
instituunt ac ut duces sunt aliorum ipsi causa euadunt eius quod totum i actione. hoc
nunc quoq; inquit ut ☉ est qui in torū facit horasq; per significationes signorū confici
ens per quas signorū unum quidē uernam habet proprietatē alterum æstiuū & uentos
ac simpliciter ut diximus uniuersalia omnia is efficit particularia uero stellæ aliæ unde
a sole quidē conuersiones ac mutationes uel etiā uulgares cognoscunt at tenuiores &
reliquis uagis confectas periti soli intelligunt & solertes. 96. ITEM signorum quoq;
Subaudiendum ☉ facit q; is sit quo signū unū facit uer. alterū uero tropicū. 97. IN
uniuersum iterū. Si namq; discere uelimus quæ nā sit primæ horæ cōstitutio proximā
capiemus coniugationē. sin mensis cōstitutionē in eo signo euenientē coniunctionem
ratiocinabimur. 98. RELIquum fuerit. Opus est inquit qui uelit talibus curā inice-
re summat cognitionē stellæ & signorū in primo libro particularius uero in hoc secū
do libro quo ex dominantibus domiciliis stellis cōsequentes exequatur circūstantias.

99. DE PArticulari ad cōstitutiones signorū natura. Reliquū est ut dicat suas signo-
rum naturæ proprietates quod duobus fit modis tum longitudine tū latitudine. ita
namq; stellæ cōsueuerunt in signis facere motus ipsarū hærentiū cœlo stellæ nō dicit
pariter orientiū sed ipsum signum cōplentium. ne enim quisquā ambigat quo pacto
omnino unum signū uel unde habet uel unde habeat differentē cōplexionē ipse cau-
sam præocupauit q; ex differentibus hærentibus cœlo constiterint nō ex similibus am-
babus cōplexionibus hoc est callido & frigido. 100. DE PArticulari cōstitutionū cō-
sideratione. His ita prius expositis. exaruit quodāmodo ut cōueniat particularia cōie-
ctare ut fere ex cōiugationibus at nō in primis uerū ut demōstret necessariū esse ei qui
uelit particulares nosse circūstantias præuidere alia quādā capitula prius differetur de
ipsis præcipue oportuit nāq; scire neomeniæ principiū seu principia & unum naturæ
principiū & insuper uidere uniuersales. & particulares stellæ & signorū suas propieta-
tes ex horū namque mixto temperamento apotelesmatū sua proprietates deprehendet.
est sane mirari doctrinā & faciliē Ptolemæi distributionē. ita namque in totū secat ex-
orsus ab interioribus apotelesmatis per media penetrās desinit i indiuiduis minimisq;
primo nāque uniuersales cōiunctiones cōsiderauit eclipsium in quā. secundo loco par-
ticulares cōiunctiones a quibus possumus nō omnem gentē aut omne tempus nosse
sed quoquomodo ac quapiā modificatione. deinde ad particularius procedit quo nos
se possimus mensis cōstitutionē rursus non ibi cōsistit sed docet porro quo pacto pro
hebdomada inueniamus circūstantiā atq; adhuc tenuiorē ad tris dies & adhuc minu-
tius quæ in hac ipsa diecula cunctorūq; minimoꝝ tempore horas ut peritus horā dice-
re possit in qua fiat circūstantia & hucusq; sermo pgressus insistit. neq; enim relinquit
adhuc temporis alia circūstantia. proinde admirari par est peritiā & faciliē scientiæ tra-
ditionē Ptolemaicā age uero utrūquodq; dictorū ut hēt paucis absoluam^r opus ē igit
præuenientes diximus cōsiderare proximos uersioni coit^r & plenilunia cōtingit nāq;
qñq; coitū tum contingere qñq; pleniluniū. tuū sane fuerit ppriā deligere domū dein
horā inuicta cōiugatione faciēdo cœtra ut iam a principio didicimus faciēdoque cœtra
rursus eadē disciplina. Considera domicili dños qb^r in locis sint nā ex locoꝝ pprietate
& domicili dominatū habētibus stellis dicemus futurā circūstantiā opus quoque est
partiū inuenire cōstitutionē: eodē mō coitus & plenilunia cōsideranda neutiq; pxima
tropicis aut æquinoctiis sed quæ facta in eo quolibet signo si propinqua tropici eueni-
ens coniugatio sit coitus ex qua in quam ab omni signorū trino spatio discemim^r: oēs
coitus capiemus in trino signorū spatio in pleniluniū pleniluniū in huiusmodi cōside-
rationib^r mestrui i quā cōsiderādā lunæ latitudo cui nāq; procūbat uento ei dat ortū.
at particulares circūstantias cognoscemus ad tris & septē dies ex ☽ ☉ que figurationib^r
fiunt aut ☾ figurationes tribus & parte quarta diei & septē dieb^r & parte: parte inquā ob
totū mēsem lunare hoc est ☽ & ☉ uiginti & nouē hac parte absolui. Si igit p hebdo-
madas partiamur mēse s quattuor erūt hebdomades. sup est aut dies una & pars & qd^r
relictum necesse est cunctis partiri hebdomadibus atque ita lunæ figuræ nō erūt septē

duntaxat dierum sed & partis alicuius. q̄ si per trinarium partiamur supererunt dies ne
 cesse ergo per trinarium partiri. Sciendum aut̄ maiores figuras lunares per septē dies eē
 minores uero per tris. sed age figuras Δ exponamus quæ per tris fiant dies quæq; per
 septem sunt aut̄ omnes ut iam didicimus magnæ per hebdomadas quattuor est namq; Δ
 coitus in prima diuidua inde plenilunium & quarta secunda diuidua. inter has igitur fi-
 guras æquales numero his interiacent figuræ inter coitum & primam diuiduam media
 prima mestrua inter primam diuiduam & plenilunium utrinq; surgens: media plenilunii &
 secundæ diuiduæ & coitus secunda mestrua contingit igitur figuras lunæ accuratius
 absolui intra septē dies. tenuius aut̄ tris & plus ut iam dictū. cum ergo uolueris dicere
 futuram cōprehendentis aeris motū status cōsidera in hac figura luna existente cui stel-
 læ debeat copulari & qualem uenti faciat latitudinē nam ex hæc cōplexione inuenies
 absolutā suā proprietatē cū diē uelis inuenire cōsidera fulxiones quas hærentes cœlo
 stellæ faciunt ad ☉ matutinas uel uespertinas tum nāq; contingit maxime mutationē
 absolui & cum epicetra adierint lumina in illaq; erithora in qua cōtactus fit huius stel-
 læ aut transitus in centris qua enim hora unum horū aliquid perficit ea præfagiemus
 circumstantiā fore scire aut̄ opus est scripsisse monobiblu significatiōnū hic memorat
 figurationes hærentiū cœlo ad ☉ & matutinas & uespertinas quas adeundo possimus
 hæc oīa ex ipso consequi in quouis quadripartio at in quouis euenientē mutationē ex
 in quolibet signo luna constituta aut plenilunio disce. 101. PROPE abeuntē tropicū
 ad determinationē. In primis necessariū hoc scribit nō opus est inquit utcūq; coitū uel
 plenilunium capere. coitum proximū coniunctioni tropici capere oportet quæ ī ipso tro-
 pico cōtingat. plenilunium aut̄ omne uniforme semper cōiunctionū custodire mirifica
 doctrina est quæ ita præcepta cum dixit necessariū esse etiā triū signorū spatiū tota con-
 stitutione & signorū singulorū. dicit aut̄ in quolibet signo & in ipso cōcidente cōiun-
 ctione. at non sunt simul in eodē signo similis speciei cōiunctiones. hac de causa proxi-
 mam tropico capit hæc aut̄ erit in proximo bicornoreo at si aliquādo cōtingat in ipso
 signo circa partem unam erit signi nec opus est omnino in illo ipsam signo ratiocina-
 ri prætereuntis dixit quia tanq̄ iam procurentis uersionis. considera quem mensem.
 habeat constitutio unde non dixit prætereuntis signi sed prætereūtis puncti. 102. SI-
 MILLITER centra. Hoc est fere prædictis. oportet namq; capere ut iam didicimus partē cō-
 iunctionis & clima & ascensoria tēpora & horiæa: & ex his inuenire cētra & domicilli
 dominos æqualis ad solē accessus. nam in eadē parte lumina inueniunt & æqualitas
 est motus. quia hoc dimetientis etiā euidentius est. uidetur nāque aliqua recta linea p̄
 tensa ipsoꝝ ponderare motū æqualitatēque metiri ad has enim coniunctiones aliasq;
 ipsoꝝ iudicat figuras principalioribus ualidioribusque existentibus ut iam diximus fi-
 guras tridui præpositione & parte consistunt. at secunda mestrua trium dierū coitus &
 prima utrinque cōsurgens ante tris plenilunii. at secūda ob æquale Δ . ob hoc cū aliud
 dicere uideatur declarauit propositū. triquetra nāque figuræ nō aliæ sunt q̄ quæ dictæ
 & sexangulæ. mestrua namque sexangula figura cōstat. at utrinque surgens Δ hæc nā
 que cōsequētia esse sæpe ductū. 103. ALIÆ lucidiores. Neque enim oēs quæ nō uagæ
 stellæ: sed magnæ. Sciendū est posse in cōplexu stellæ nō lucidiorē uel nō satis micā-
 rium quēadmodū in uergiliæ una fieri qd̄ in lucidiorē ut ad quæ ζ quæque refluxus
 nō ubique id sed in locis ubi hæc cōtingere cōsueuerūt refluētia ut ī mari rubro refu-
 xu factō effugium inuenit Moyses cū iudeoꝝ populo ut ante dixit particulares circum-
 stātiās perite & elegāter distribuēdo qm̄ cōtingit aliqñ uniuersales aliqñ particulares
 uniuersalibus congruere de his determinat. uniuersalia enim inquit sunt ualidiora a
 quibus possunt particularia superari. Quod si aliqñ cōuenit uniuersale cū particulari tū
 longe ualidior efficietur apotelesmatū imperiū. 104. DE SVBLIMIUM significatiōe.
 Cōpleui particulariū q̄ in totū qd̄ erant sed adhuc ad magis uniuersalia cōparata par-
 ticularia noiāntur. Vult autē in his aliud quos apponere maxime necessariū præceptū
 ipsam conficiens cōsiderationē nam sicut in eis quæ præcessere posteaq; dixit de eclipsi-
 bus quædā p̄cepta dixit q̄ ad eandē renderēt p̄positionē ita hic quoque cum particula-
 riū doctrinā cōpleisset quædā descripsit quæ præcepta explerēt præcedētia nēpe quo pa-
 cto possimus in aere notas insurgentes præsciscere ex sublimibus necnō ex consistenti-

COMMENT.

bus figuris nebulosis. Consistunt aut hæc aut circa solē aut circa lunam aut circa uagas
 stellas uel etiam circa hærentes cœlo præcipueque nebulosas habentes cōstitutiones
 ut præ sepe & id genus alia quomodo igitur in horum quolibet cōsiderabimus primo
 que a sole cōsiderare oportet ortū & occasum solis ac si uelis nocturnū præsciscere sta-
 tum occasum specta qualis sit. nam si purus spectet ac sine nebulis consistat in ipso circu-
 lo aut circa ipsum sudū aerem prænuntiatio. q̄ si nubes inuenias cōtra. sciendum quoq̄
 cum sol nō sudum indicarit statum aliquādo quidē imbres fieri quādoque uentos. id
 ex coloribus discernimus qui circa ipsum consistunt nam cū uarium habuerit circa cir-
 culum colorem assistentem uentos prænūciat præcipue si radii succensi fuerint ac quo-
 dam modo uibrent. significat aut ēt locū unde uentus flaturus est subuirdes aut atros
 aut etiā aliter habens circa ipsum unum alterumue: tempestatum & pluuiarū est signifi-
 catio at a ☾ non statum dices modo nocturnum aut diurnum sed etiā proxime futu-
 rum ut iam didicimus triduo prænuntiando. figurā namq̄ sua ipsius cōmutant. cum
 enim tenuis fuerit circa se quicquam non habens sed pura uere apparens sudum statū
 significat. sin autem rufa colore fuerit præcipue circa ipsius circuli partem quæ luminis
 expers uentorū est significatrix. q̄ si aliis fuerit coloribus insignis nimbos magis præte-
 dit. Colorum autem uarietas ipsorum indicat actionem utrum cum uehementibus uē-
 tis futurus sit nimbus necne. 105. EADEM & circa ea aliter significant a prænuntiando
 Te præterire non oportet quemadmodū circa ☉ & circa alia sidera cōsistunt aliter cir-
 ca solem quidem aut una nota aut binæ at circa lunam plures quod autem significant
 dictum est. at circa alias stellas consideremus ex stellis quæ sub illis necnon ex colori-
 bus in ipsis euenientibus. considerare autem oportet ut iam diximus etiam hærentes
 cœlo nam cum magis perspicuæ lucidioresq̄ uel minus comparentes in complexu exi-
 stētes uentos prænūciat. quos inuenies ex ipsarum inclinatione neutiquā ab solis lu-
 minibus aliisque nouerisque aeris statum sed ab omnibus comparentibus per tempo-
 ra uelut cometis & eis quæ ex his. Cometæ namque squalorum sunt significatores qui
 dam uentos instrunt. 106. EXPLICANTES extensas & non diurnam modo uel noctur-
 nam significare ante triduo proinde non simpliciter ipsam considerabimus: sed triduo
 ante uel etiam post triduum non enim quotidie. nam si triduo ante capias figuram fa-
 cit. post triduum aliter. diximus namque in sole unam binasue notas at in luna tris &
 quattuor ut plurimum. 107. ET QVÆ plures fuerint. Cum diutius permanserint ne-
 que euauerint ut prius dictum est. 108. Constitutiones. Dixit sæpe antea de colori-
 bus partitusque ipsos uagis ut possit & de uagantium natura dicere ad illaq̄ te remit-
 tendo concludit orationem.

GEORGII Vallæ Placentini Commentatio in tertium Ptolemæi apotelesma-
 ton librum delectu eorum quæ præcessere uniuersalia.

Componit sese in tertii libri exordio ad demonstrandum ordinem & ite-
 ratam commemorationem ex diuisione dictorum. nā disciplina uult de-
 monstrare & quali ordine utatur in suis libris neq̄ utcūq̄ inducit doctri-
 nam propositā sed consequentia quadā & ordine usus. nā quia inquit de-
 monstratiuū est uniuersalia præire particularia nō iniuria prius cōsideraui-
 mus cōpletis illis aliqd aliud adducere uel particulare. scire aut oportet ut apotelesma-
 ticū ab astronomico alicubi differt. alicubi cōicat. differt qdē cū est p se pficiens ut iā
 ante didicim⁹ nō p se pficiens sed eget illius cōstitutōe atq̄ cōplexu cōicant uero cū cir-
 ca eadē cōsistunt. nā circa alterū illa aliudq̄ cōsistit. subnectit aliud quoq̄ gratissimū: ex
 quot principiis cōstent uniuersalia & particularia p̄sagia nō frustra neq̄ ut euenit sed i
 uniuersali quidē querit principia ostēditq̄ quot sint demōstrat aut nobis ut nihil omif-
 so ipsa adiit. at in particularibus nō idē significat sed libri intētionē docēdo utq̄ opor-
 tet necessario hæc tradidit. Uniuersalia igit nō unū hnt principiu sed multa. didicim⁹
 nāq̄ isuperioribus ut etiā ab subiectis locis oportere capi principia in p̄sede. n. dixit co-
 lores tales ac tales & supflue ut uidet dicere consueuerūt ortū mūdi ægyptii ostendit
 nāq̄ principiu unū nō hnt. sed multa. at particularia & multa & unū: unū qdē a princi-
 pio in ortu stellarū simul temperamentū qd cōcretionē apotelesmatici noiare cōsueue-
 runt multas uero quotidie stellarū factas ipræssiones & figuratas descriptiones & quæ.

cunq; sunt talia. 2. ET MVlta. Neq; enim cunctis imperat sed ut ex eis quæ plurimum imprimuntur. 3. POTestatem. Communicationem ipsorum dicit quæ circa eandem inspicitur materiã ambo enim simul cõtingunt tam & si hæc inuicem dignitate differunt cæterum potestate cõmunicant recteq; huiusmodi dispositionem potestatem appellauit. nam consueuerunt præter materiã fieri potestates. 4. CAUSA errãtium quidem stellarum sol & lunæ motus. Admodum ingeniose utrunq; horum definit efficiens & præfagitoriũ. efficiens etenim est motus ☉ & ☽ aliarumq; ** causa uniuersaliter & particulatim hominibus euenientiũ casuũ. 5. PRæfagitura ipsorum naturæ subiecto rnm uersio. Versio subiectoꝝ naturæ iuxta similitum figurarum accessus cælestiũ p circumfusum facta aeternum. 6. FERe. Adiecit fere intelligens non unum esse principium: sed multa: non enim ex solis eclipsibus præmonita cognoscimus. 7. VNVM & idem coeuntis iudicii principiu. Dixit supra singula & unum habere principiu & multa: multa quidem cõprehendentis: unum uero a tempore quo fit distributionẽ huius unius facit indicatq; ut eadem duplex est & putatur hominis progressus. cum cõplexu quidem quem semen appellauit. secundum quod est ex uersione: est aut partus temporis hanc non frustra fecit distributionem sed q; uelit indicare ordinem præceptoꝝ quo non temere scripta uideãtur neq; sine ordine. uolet aut cõparationem duorum horum facere principiorum estq; capere ex utroq; utilitatem quodq; oporteat apotelesmaticum dicere: modumq; doctrinæ quo debet cunctoꝝ particularium doctrinam facere. si quis igitur illam scire horam poterit seminisq; tempus tali tempoiris utetur principio ad corporis animæque præfagium utrum absolutum iri dicatur necne uel utrum integrũ sit habiturus corpus an mancum & pingue an gracile & album an nigrum & id genus alia qualemq; animæ habeat morem agrestem ne an lenem & huiusmodi alia. q; si quis id tempus nosse nequeat ipsa ex uersione ad hæc hora utemur: multam namque ad semen hêt similitudinem omninoque inueniuntur stellarum figurationes tum admodũ similes. nisi q; non necessario præfari possumus de germine uelut ut diximus an perfectionem sit habiturum talibusque inhærendo. differit quoque de doctrinæ modo quippe non solus antiquoꝝ traditione particularis & disciplinæ experts sed uniuersalis & cum doctrina. dicemus namque ex quo loco quod consideretur capitulum & qualis stellæ: ueluti consideramus locum in quem dimittere iaculum oporteat quod dimissum stella. reliquum autem est cum plures inuectæ fuerint stellæ. Consulte accurateq; opus est ipsius constitui singularem distemperantiam. nam si inquit uelimus priscorum inquit doctrinam æmulari infinitos de hac sermones instituemus qui exitum habebunt nullum & immemorabiles erunt natura quidem iuxta idem semen. potestare uero etiã per accidens omittendo omnem ipsorum differentiam scripsit eis q; nosse ualeant. principium namque dicitur natura tum enim natura semen diffingit estq; dominantissimũ & uerum principiu id ipsum. potestate uero ex uersione sumptũ hoc est absolutissimũ. progressuque orationis audi dicentẽ ut unũ quidẽ seminis est principiu. alterũ aut hominis q; ergo differt homo a semine absolute inq; totũ a principio principiu. p accidẽs aut dixit nõ a philosophis petitu sed q; eueniat. secundũ nãque est ordine & accedit primo põt & quis priori ipsum accommodare significato. sed quia uidet rei eiusdem nõ posse bina esse primordia tẽporaliter per se prius nimirum proprie dicitur principium. principii namque propriũ habet non habendo aliud ante se. secũdũ aut p accidẽs accedit siquidẽ iam sumpto & accedit nẽpe casu quodã uel obseruanter pro eo qd' est sensibiliter. multis namque mulieribus fit sensus perceptione cõceptio uulua perturbata & inse cõtacta corripienteque in exterioribus partibus semen circũ & in profundũ quemadmodum inquit Cleopatra obseruanter ex mestruiis ut memorarunt ægypti. semel in mense mulieribus erumpere delligendo horam diemque ac si tempore purgationis conceptionem cognouere eum notarunt diem. sin secus rursus alium considerando diem expectarunt purgationis diem. 8. SEMel enim in principio. Ex hoc principio dicere possumus ad partum usq; demonstrat namq; q; si uideatur adiectio fieri auersione & extrorsus urgente aere. cæterum a principio iniectum semen custodit propriam ipsi⁹ qualitatem. naturaliterq; mutat a principio ortum plurimum nam in priore non hominis habuit proprietates at hic respirare propter corpus manducare spectare quæq;

COMMENT.

re quæque sunt talia. & si accepit cunctas membrorum figuras & formas nihilque adfi-
gura descriptionem confert ipsi initiatio: sed ad lucem peruenire formam exitu fa-
ciente. aliud quoque maximū adiicit quod licet hæc non sint naturam tamen nō ut casus tu-
lerit exitus erit sed ob similitudinem quæ a principio necesse est conseruari similitudi-
nem ad configurationem a principio stellarum. Cunctas nō expedit sit nāque id supfluum
utrasque coniectare. at nunc non ita habet. 9. DE Possibili in primo dixit libro amabile
esse de diuinis ita rebus ad aliquā spectando magnitudinem efferre pronunciationē. 10.
PRISCUM quidē. Primi nāque ægyptiorum particularibus figuratiōibus plenam doctrinā
conficiebant ut nimii & difficillime cōprehensibiles essent imo inquit ipsi non memorā-
di ut Ptolemæus eas auersatur. recurrit autē ad uniuersaliter uitāda omnia & in diuidua
faciendo tenuiora magisque particularia lectori relinquēdo coniectanda. traditiones di-
xit ingressus uniuersalia pcepta ex quibus particularia queant inueniri. 11. CONSEQUē-
ter. Consequēs significat comitē & ascitū. quid. n. aliud ordinē inuenire apud ipm cō-
seruatum pcepto. at significatiū proprium est uniuersaliū dogmatū concidere nāque
conseruauerunt particularia concipere in ipsis. 12. OMNIUM naturam habentiū hoc ē
possibiliū de quibus iam supra dictū est quod simul exerceant dicā inquit quod circa saminis p-
cepta. Sed quia inquit nō semper tēpus utitur eisdē pceptis in tēporis uersione. at nō de
oibus dicit sed de corporali cōplexione propriore. nō utique etiā quod ante uersionē de ipsis
pōt dicere. 13. DE Parte quod horoscopū facit. Quoniā primū oīm principiū ac radix ho-
roscopus ab apotelesmaticis noīat. hoc igit aberrato cuncta cū ipso trahi in errorē ne-
cesse est. eo correcto corrigi. Iure igitur solus Ptolemæus ante particularē enarrationē
de ipso multā adhibet prouidentia ne temere & elaborata & futura texendo abiiciam
accidit aut error ab horoscopio perspective. necesse nāque si solaris fuerit pter positiones
uel pter gnomones aberrari multo tēpore de moto horoscopico gnomone aduētū ru-
biginis densum faciēte. at hydroscopia hoc est aquæ inspectu pter aquā aquæ nulla exi-
stente natura cōsimili oīnoque pari sed alia grauiore. alia leuiore falsiore alia alia dulcio-
re foramineque pertuso subtensionis denscensente. solusque est astrolaboꝝ circulis distin-
ctoꝝ uerus inspectus. at nō cunctis tum cognitus sed magis mechanicis. quo pacto igi-
tur tum potuit inuenire partis horoscopū facientis doctrinā. latere nō oportet nō ipm
horoscopū docere pronunciasse. sed p canonē ipsius cognitū. nuncque p dictā doctrinam
partē ipsam & scrupulū inueniendū. 14. QVO pacto horā inuenire oporteat. Cōside-
ra igit sitne coitica genesis an pleniluniaca. parsque ipsa duore luminariū i coiticis capiē-
da genesisbus nō p se capiemus domiciliū dñm plenilunii sed cōsiderabimus num in su-
pra terrā hemisphærio fuerit pleniluniū an sub terra. & si in eo quod supra terrā ipm domi-
ciliū dñm plenilunii capiemus. sin sub terra: quod est dimetiētis. non dubiū quin si noctur-
num sit pleniluniū supra terrā sit. Quod si diurnū sub terra. necesse nāque nocte existente
solē sub terra esse luna in dimetiēte existente supra terrā. cōsideratoque domiciliū dñam
rationē ad signū illud stellā. nā si hinc ab fuerit quātum sit pars una tantū dicemus & ho-
roscopū esse. Quod si plus cōperiat quod sit pxima. quod si plures pxime fuerint quod maiorē ha-
beat rōnem uelut domiciliū dñm particulare & horoscopū centrū enactū aut rōnem
aliā hñtem ad centrū. Quod si ad centrū easdē habeāt rōnes eā quod sit factionis pponen-
dā existimabimus. Quod si oīum numerus partiū multū deficiat ab inuento horosco-
po per redditas horas tum ad medium cælū doctrinā transferto & domiciliū dñm ad
medium cælum numerūque partiū mediū cæli exæquendo quod est * horoscopū quoque
corrigemus sicut etiā ante i horoscopo inuenitur mediū cælū. nā ex altera parte respō-
det unoque horo dato altere inuenitur capiēdo nāque hærentes numeros in recta sphæra
parti mediū cæli eos afferemus in quōsito climate habebimusque horoscopū hñtem partē.
15. AMBOꝝ luminū hoc est coit. Difficillimū uero admodū est is locus ut multos fal-
li & hallucinari in ppositis cōpulerit. dicente nāque ipso considerādū in pleniluniacis ge-
nesibus supra terrā existens luminare quidā arbitrati sunt tū inuentū i uersionis tēpore
at hoc nō ita hēt. sed in tpe pleniluniaco inuentū. inuenit autē i nocturnis supra terram
ut in diurnis ☉. hallucinationis autem errorisque causa huius multis fuit dicti obscu-
ritas tametsi in multis codicibus habet ita. Plenilunio autem supra terram existente

tempore uersionis in paucis naq; admodum integræ habet ita tempore uersionis. nam si ita distrahatur non dubiū quin supra terram existens in coniunctionis tempore queratur. Cætera uero in uersione. distraxit enim ob coniunctionis tempus. Ita denuum tri anguli dominum non simpliciter capiemus: sed inuentum in tempore uersionis quando quidem si nocturna existente genesi coniunctio nocturna inueniatur uel contra alterum pro altero capiemus. 16. PĒR astrolabos non hos dicit expositos omnibus sed affabre factos quibus periti uti possint. 17. EX Differentibus causis & comprehendēs transmutatum pariter cōmutat aquæ fluxus. ratione naturali quæq; naturam comites hoc est quæ consequatur sub natura constituta. 18. ET Fulxione aut figuratione. Figurationem quidem ad ipsam modum fulxionem uero ubi fuerit orientalis aut adiectus ita naq; præaliis habendis sunt. nec est simul cuncta inuenire. 19. SIN duo plures ue prope habeant. Contigerit naq; in eadem esse parte horoscopi ambos & contigerit non in eadem parte ambos æque distantes aut unum ante alterum pone æque profecto ab horoscopica distantes. 20. QVæ ad simile medium cæli. Si iquit inuenias domicilii dominum considera num multi admodum absit ab horoscopica parte quæ inuenta sit per canonis ascensiones. ac si inuenias proximum numerum partium ipso utere cæli medii numero & ex ipso inuenieris horoscopum. Opus est enim capere signum & partem & inducendo ad rectam sphaeram capiendq; adherentes numeros & ad clima in alterumq; reducendo considera ipsos & ubi deserint ibi horoscopum esse dicito econuerso q̄ iam dicta in horoscopo doctrina libris secundi. 21. HIS autem expositis diuisis geneathliologica. Quoniam horoscopum correat & statuit principium omnis geneleos. reliquum dicere oportebat apotelesmata at hoc iniecit dicendo. Aliud uero quidam maxime necessarium ante horum expositionem scribit quo docet quot sint capitula de quibus debeat genethliologus differere. Inuenies enim capitula omnia ex diuisione nec est plus minusue inuenire. utitur nimirum diuisione tali. omnis itaque uersalis apparens genethliologia aut est eorum quæ sunt ante genesim aut post genesim: aut in genesi: aut tum ante ipsam tum post ipsam: uerum quæ ante ipsam & post ipsam. simplicissima nobis & uniformia subiicit capitula. reliqua duo sunt diuisione multiplicia multitudinem nobis conferentia præceptorum. nam quod est ante genesim capitulum a parētibus manat. Hi naq; sunt q̄ uere præcedunt partum. quod aurem in genesi & post genesim quod de fratribus quorum alii sunt ante geniti alii ultimi alii per idem tempus. uel post ipsam genesim considerantur inde quod corporis est inde quod animæ & iterum quæ externa horumq; in ipsa genesi considerati quæ sunt corporis q̄. tendo de anima aberit sermo. necdum enim idonea est rationalis anima corpore uti & adhuc quædam alia quærunt. qui post genesim quærunt non satagunt. nā quia corporalia hi primo ut dixim⁹ quærunt corporum duo sunt genera: alia siquidem masculina: foeminina alia. Iure præcedit generis consideratio. Rursus quoniam non semper unum solum paritur sed sunt modo duo modo tria non iniuria & de geminis apud ipsos aperitur oratio uerum quiam etiam contra naturam quædam effinguntur & monstroriam effictionem sortita sunt merito etiam de mōstris oratio iam dictis implicatur. Confertur etiam de alimento oratio differens de tempore uitæ. de tempore naq; uitæ post annū primo capitur quod uero de nō alentibus anno concluditur necessariū igit est confectim scire si partus alter necne & p̄inde quæcūq; in ipsa fiant genesi quattuor unū de genere altere de geminis tertiu de prodigiis. quartū de alienis ab alimento. atq; post genesim ut dicebamus iā pluri considerationi subiiciunt aut q̄ corporis. utrūq; dupliciter aut p̄ naturā & bene habentē qualitātē aut offensam & morbū q̄ tum circa corpus tum circa animā antecedit uero hæc omnia q̄ de tēpore uitæ sermo ridiculū naq; sit de hoc aliquo dicere non ante p̄ceptis uitæ tēporibus fortunā aut in his q̄rem⁹ ipsamq; bifarie diuisam in aiām & corpus. nā q̄ circa aiām consistit uocat cum additamēto fortuna honoraria. splēdidiore at aiā tū efficimur & oblectamur. at circa corpus fortuna asciticia. q̄cūq; n. nacti fuerim⁹ ob corpis studuerim⁹ asseq seruitutē inde habitudines quas hēt aduersus alios qd' ordinatū. Consideraueris actiōes. cōiuctū: quo pacto in filioq; hēt p̄ductione. amicorūq; cōciliatū. post id duo sunt reliqua capitula postrema oīum inspecta de uita morteq; cōpositorq; in potestate q̄ in potestate eorum quæ de tempore uitæ

tempore uitæ capitularum. ordine uero discretorum limes nãq; temporum neq; cum eo cohæret quod statim non adueniat. Hæc præfatus & demonstrando quot sint capitula de quibus ipsum sit opus differere uniuersalem nos uiam docet ut in omni consideratione conueniat. oportet enim inquit locum quærere q̄ ad propositam habeat rationem considerationem. dicet quis cui considerationi locus adhæreat inde domicilii dominum considerandum quicq; loci q̄ propositam sortiuntur considerationem quicq; excipiât domicilii dominatum ipsasq; stellas atq; ita cognosces ipsum apotelesma qualitatemq; ipsam magnitudinem uero & cognouerit & propriasq; habitationes ac locales considerando proprias quidem in quibus sunt locis positionis in cætris: aut in ascensionibus aut in declinationibus locales aut in suis terminis uel triangulis uel exaltationibus. Hæc enim omne quicquid est & mundi exornationem sortita sunt & ad horum genesim mundana enim sibi propria bene uendicantes ualidiorē habēt actionem. male uero imbecillā. tempus aut in totum cognoueris actionis utq; tarde ac celeriter exercituri considerando eorum matutinas fulxiones & uespertinas quas faciūt ad horoscopum & solem ut iam didicisti. uespertini quidem existentes sero exercent. Matutini uero celeriter & cætris cito at in ascensionibus sero. In declinationibus nãq; ipsis non expedit quærere utrum celeriter an tarde exercent. 22. ORDinis causa. Ne quis ceseat hoc propositum absolutū ponit præceptum & prospexit eius diuisionem quo & cū hac & cum alia faciat. Multiplicis namq; diuisionis ambæ. 23. DE Impastis si enim primū tempus dicitur annus non utiq; hæc implicantur capitula impasta nãq; dicuntur quæ non excedunt annū. 24. ET Quadā ociose iam insupioribus explicatis terminos docuit uel decanos & soli partias ac dodecatemoria. 25. EXistentibus p̄ sortes. Incusat fortes. Consueuerunt nãq; capere ægyptii sortes cunctorum capitulorum propemodū infinitas q̄ quis non ambigat quo pacto ipse Ptolemaus capiat fortem fortunæ i eis quæ sequunt. dicemus ad hoc ipm fortunæ sortē non dicere sed lunarem horoscopū: deinde non simpliciter fortes increpuit sed indemonstrabiles cum ipse capiat demonstratiue dictam fortem. primo quidem uult considerare uniuersales dicendo pronūciationes in particulari enarratione quibus usus poterit concisim de quocūq; considerare. Quærere igitur opus est proprietatem capituli. memorabit aut qd̄ signū cui hæreat capitulo. Quod si non hēt definitū quēpiam locū. sed enim locū in quo est ppria interrogationis stella habebit & dñantes loci hoc est q̄ sub ipsa domicilii dñi locis iperates & in qbus sunt. 26. AIO aut p̄ ascensiones. Horoscopū dicit is enim est p̄ ascensiones canonicis inuentus. & ubiq; ipsi mos est centroꝝ nomen tribuere in ipso supra terrā existētibus cætris. 27. HEMisphærio uniuersale tēpus. nihil enim hoc tēpus ex his inuenire poterit sed uniuersale ut tarde exercebūt horꝝ utrūq; solis & horoscopi ad mediū usq; cælū matutina ac q̄ p̄ dimetientē: quãq; hinc ad occasum usq; & q̄ p̄ dimetientē uespertina & sequētia sequunt enim horoscopū q̄ sub terra. occasus aut q̄ a meridie. 28. DE Parentibus. Antecedens locus ex diuisione cuncta capitula succidētia excidētibus inuenit iuxta inuentū diuisionis ordinē nūc de ipsis differere incipit. demonstratū est p̄cedēte capitulo qd̄ de genesi. at hoc erit de parentibꝝ. ipsius igit̄ est intentio in hoc capitulo de parentibus dicere. de qbus quattuor sunt capitula utrū fortunati sint an infortunati & utrū filii suscipiant ipsorꝝ detrimentū anne. tertio utrū fortunati longi tēporis an breuis tēporis & postremo de mortis qualitate iuxta iam expositas doctrinas & prius inuenienda de parētibus oratio: quo ex his q̄ de ipsis sunt dicere possimꝝ. sunt igitur hñtes stellæ p̄portionē cū patre ☉ & ♁. cū matre uero ☿ & ♀ nã de fortuna & ipsorꝝ possessionis adeptione satis ☉ & ☿ soli p̄ se. in aliis aut capitulis opus est aliarꝝ stellarꝝ assumptiōe. Opus ē igit̄ doryphorias dignitatesque luminū cōsiderare. In ☉ qd̄ in p̄cedentibus stellarꝝ antecessiones. at in ♃ in cōsequētibꝝ. dignitates habebūt i totū aut sub beneficis aut maleficis & sub electilibꝝ & sub adherentibꝝ electilibus & simul electilibus ipse qdem imixta & extrema figurarum ut pronūciatum est scripsit. reliquum autem tuum est magis particulares comparationes inspicere. ipse etiam instigare urge reque auditorem uolens non satis putat solam extremorum expositionem at etiam q̄dam media ex posuit ut si doryphoriæ sub beneficis fiant luminibꝝ quæque eiusedē sint factionis dicimus bonū maximū esse parentibus cū fulxiōes similes luminibus fient ☉

quidem matutinæ. Lunæ autem uespertinæ. sin contra doryphoriam habentes malefici fuerint & parhæretæ quasi dicas factionibus assistentes nec proprie luminibus fulxiones facientes. molestissimum est punctum cū autem dixerimus parhæretas non q̄ possint utriq̄ benefici aut malefici parhæretæ esse uel aliud quicq̄. communiter quidem de utrisq̄ docemus propria autem inspicere utriq̄ q̄ si utriq̄ simul fuerint doryphoriam habentes mixtarum figurarum est necesse igitur ut a principio resumendo iterandoq̄ orationem dicamus aut beneficas & electiles & fulxiones proprias fieri uel cōtra & maleficas esse parhæretas & fulxionem in propriam minimeq̄ familiarem fieri: aut tales figuras mixtas esse aliquando quidem unius consonantiæ ipsis inspectas. aliquando autem duas uel contra binis inspectis consonantiis una quæpiam bona existit. Enim uero benefici erunt & domestice luminibus fulxiones faciētes & iuxta factionem familiares factæ: beneficos quidem neq̄ iuxta factionem neq̄ per fulxionem consonantiā aliquā adepti ac de maleficis itidem. nam si electiles sunt & cōsonam naturam habent aut iuxta alterum solum. In habentibus igitur multa bona fœlicitatem par est coniectare fortunamq̄ asceticam ut in contrariis contrarium & illud quoq̄ contingit alterum lumen bene cōponi & obtēperās ei facies fœliciter agere dicimus. Ita enim intuebimur patrum fortunam cognoscemus aut & si parentū substantiā susceperit sine lesione hoc pacto capienda est fors fortunæ sit tibi curam dicere ac quærere an recte doryphoriam habentes ☉ spectarint per consonā figuram sortem. Quod si non recte doryphoriam habeant nequidem adeptio erit parentum. sin aut contrario aliquo figurentur nequidē ita parentum salua suscipient ut dimerientem habendo aut quadrangulam figurā. Rursus eodē modo quo dictum. Quod si mixtam inuenias figuram suscepit quidem sed illesum uelut cum male doryphoriam habentes male inspexerint aut bene doryphoriā habentes in concinne dictum inspexerint locum. Ex his igitur cognoueris parentum indeptionem ac si manserint pueri illesi. hæc autem exigui magis temporis extiterit: aut longioris temporis. taliter considera. rursus in parte ☉ & ♃ & his figuratas stellas. 29. DE LONGitudine temporis parentum. Ne utiq̄ enim doryphoriarum considerare mus potestates sed ad stellarum figuras nam si ♃ uel ♀ ad Solem figurarint sese quacūq̄ figura longum sit tempus sin autem ☿ inuehatur uel configurerur iuxta dextrum ☉ uel ♃ breuis temporis patrem efficiet. Considerare autem opus est an uim stellæ habeant uel non iuxta iam dictos aggressus. atque doctrinas ualidæ nāq̄ existentes ut orientales prosthætae augent bona: malaq̄ cōminuunt. at minuunt cum fuerint ibecilliores. dictum sane prius quo pacto oporteat nosse inefficaces & ualidas stellas. 30. EODem modo & de matre tollas a Lunæ & Veneris figurationibus. Nam si ♃ figuretur uel ♀ in consono & non in omni figura longitudinem temporis significant. Cum autem potestatem ad miserint in uniuersali auferentes occusu. benefici quidem moderationem pro temporis longitudine faciunt at malefici detrimenta ac non tēporis breuitatem modo referunt. si uero nequaq̄ ♃ inspexerit ☿ sed ☿ præcipue uel ☉ uel ♃ figuratus. morbos & detrimenta cognoueris & mortis qualitatem huiusmodi doctrinæ accessu. 31. EX ☿ & ♃. Capitur inspectio ♃ male ad ☉ quadrate aut diametricè dic uel præter aspectum detrimentum uenturum est patri aut mors repentina. Sin autem ♃ rigore febrili aut causis erit morbus ipsorum. sin autem ipse ♃ male quia ☉ longi temporis efficit morbos humidafq̄ turbationes quæq̄ sunt talia. sin præter ☿ & ♀ eadem inspiciet dic eiusmodi matri ut ☿ male ad ♃ figuratus. Hoc autem fit cum plena feratur ad ipsum detrimentum præter aspectum facit & succensiones. Sin ad ♀ subitaneas facit uomitiones morbosq̄ febriles ♃ implent ipsa rigores febriles & alia. pulsatione uero sectiones quidem tabidas in occultis faciet locis. 32. NON usq̄ quaq̄ haberi oportet. Vniuersalem considerationem dic nuper memoratam: quā aiebat cōgruere omni interrogationi ordine quo diximus consequitur nāque diuisionem facitq̄ doctrinam: 33. PER naturam naturaliter & cum simili affectu uisus namque ♃ quod præcedat omnes & magis sit senex ☉ autē quod expositus sit oībus & extēsus. 34. AD Inuicem & erga alios utrum figurantur benefici an malefici. 35. VT Hic insuper ascenderit. Ad se inuicem utrum consonanter an etiam iconsonatē uel ī eis q̄ sequuntur. 36. HOC aut partibiliter & zodiacæ inspicitur. Inanem cursum faciētia sint lumina & longissime

& longissime a doryphoria distantia inanē cursum facere nō aut nūc nullā figurari stel-
 lae sed priuari doryphoria pspicue ostendit dicēs inde & exptia doryphoria existētia.
 37. VT Cū H ipsi ☾ & ☽ supra fertur ☉ uel ☿. H aut ☿. medias nūc capit figuras q̄ uitae
 faciunt inaequalitatē. sunt igit̄ q̄cunq; hnt bonā figurā alterā uero malā unā uel duas
 duae quidē bonae una uero mala ut nūc. maleficos aut male aut parhæretas ut a factiōe
 ab ductos declinatos uel occiduos alii quidē ob positionē obtusam hnt maliciam. alii
 uero ob positionē bonū minus efficax hnt. 38. IN Honeſto ipſo nō dixit ſimpliciter
 doryphoriā hnt ſed in ipſo honeſto ut cū nō honeſte doryphoriā conſequunt ſed cōſi-
 derandū an ad forſē fortunæ figurent. 39. NVLLius aut maleficorū. Ad obtēperandū
 opus ē nullo alio hoc eſt nullo beneficoꝝ nō ſolis beneficoꝝ uel ſolis maleficoꝝ. 40. D
 NON ſolā. Non temere adiecit ſolā. ſed q̄a dicturus q̄ in nocturnis qdē geneſib⁹ cape
 expediat ☿ & ☽ at ☉ & ♀ in diurnis non admodū offendere ipſe ☽ ♀ ipſam pōt i ſi-
 mili factiōe & diurnā aliquo pacto exiſtentē. 41. CONtrariis caſibus. hoc eſt i aequa-
 litatibus cōtrariis paſſionibus in ſubſolanis exiſtentes centris hoc eſt ſupra terrā extre-
 ma nāq; ſubſolani quadripartii horoſcopus eſt & ſectio hoc mō in cētro exiſtēs uel ip-
 ſam ſup excedens uel quadratū faciēs uel differendo uel pfectiones & ſuccēſiones: me-
 ritur enim mala p frigidi & calidi cōplexionē. 42. IN ab ipſa geneſi incipit iam cōple-
 tis capitulis dicere uniuerſales ꝑnunciatus cōficeres ꝑpoſitum ꝑꝑarādo auditorē ar-
 tificioſe & prudenter particularia cōſiderando. Opus igit̄ inq̄t eſt & a ꝑꝑrietate aīaliū i
 quibus ſunt ut q̄ſiti capituli dñantes capere quidpiā. ꝑnūciat ſane ſe de ſingulis ſcriptu-
 rum ubi de geneſi loquet̄. illi nāq; in primis talis cōuenit capitulo doctrina. transferre
 uero huc illinc facile. 43. EORum q̄ factiōnis aliū enī dixit habere cū patre ꝑꝑortio-
 nem & aliū in diurnis & in matre idē modus Si aut̄ uelis dicere magis particularia ca-
 pe ut horoſcopum ſignificantē ſtellā & q̄ ſequunt̄ ex ꝑꝑortioē ſigna uideſ. n. quē ad-
 modum horoſcopus initium & gubernaculo remoꝝ alioꝝ eſſe. Poterimus aut̄ hoc ꝑa-
 cto loca conſtituentes & de actiōe & de aliis accidētibus actiōibus loqui hoc nēpe ē
 ab eo dictū. 44. IPSius ꝑfecto corporis loci. De negotiis ſpeciati dicēdo necnō actiō-
 nibus aduenientibus reddit in memoriā etiā q̄ prius dicta ſunt. Dixit. n. auditori relin-
 quo cōplexionē tenues & imixtas figuras exponēs & uniuerſalia docet nunc ut conue-
 niat ſtellarū cōplexionē inuenire. ſi enim ſtellarū inueniant̄ domiciliū dñatum capientes
 loci q̄ſiti cōſiderādā ſunt rōnes quas ad locū hnt nā ſi beneficae ſyneretā hoc eſt cum
 aliis factiōne habentes ſuā fulxionē habētes cōſonātia: diſſonātia beneficoꝝ ſynhæretā i
 ꝑꝑriā fulxionem habentes cōſonātia diſſonātia beneficoꝝ parhæretā ſuā fulxionē hntes
 cōſonātia diſſonātia. maleficoꝝ ſynhæretā ſuā fulxionē habētes cōſonantia diſſonātia.
 maleficoꝝ parhæretā ſuā fulxionē habentes diſſonātia. Maleficoꝝ parhæretā alienā fulxio-
 nem habentes diſſonātia. 45. IN aequales habeāt rōnes maiores habenti rōnes ꝑꝑriā
 ꝑꝑere oportet alterā uero minores adepto. Si aut̄ diſcere uelim⁹ etiam tēꝑus quo de-
 bent exercere & ſi ſimul exercebūt uel differentib⁹ tēꝑoribus cōſiderare conuenit utrū
 ſimul ſint necne. nā ſi ſimul ſint idē erit tēꝑus actiōnis. ſubſcribit aut̄ hoc ipſum natura
 quā faciunt ad ☉ & horoſcopū matutine nāq; exiſtentes celerius efficiūt. Veſpertinae
 uero tardius. Quod ſi in differētibus ſint calculis uel etiā eiſdem & in locis differētib⁹
 ex eiſdem fulxionibus cognoueris tam tarde q̄ cito efficientē ſi nāq; matutini tarde &
 poſt prima tēꝑora. 46. NIhil putāt diſponi magnū diſponit pariter geneſim oīs ſtel-
 la ſed nō uniuerſaliter neq; magnū q̄cūq; ſed cū domiciliū dñam habet rōnē nequaq; ꝑri-
 mi domiciliū dñatus cām. 47. DE Fratribus. Cū de fratrib⁹ habuerit orōnē q̄ de gene-
 ſi hoc ē de ortu orōnē num qd̄ conſequit̄ exponi t qd̄ ipſos cōſequit̄ oſtendit de fratri-
 bus oſtēdit nūc de indicatione locū a quo cōſiderandū eſt de fratrib⁹ rō q̄a inquit de
 fratribus q̄rens nil aliud q̄ de ſobole q̄rit de matris fratrib⁹ dicere. Eſt aut̄ ſectio nō ge-
 neſis ſed matris & aſcēſio matris. Capitur nimis nō idē ut iam didicim⁹ ſed in nocturna
 quidē geneſi ☿ in diurna uero ♀ dodecatemoriū ex hoc nāq; inueniemus ſectionem
 hoc mō. capiēdā ſunt partes horoſcopū faciētis loci ♀ & ☿ inde iducere expedit ad cli-
 ma capeq; adhæret̄ ex aſcēſoria tēꝑora eaꝝ ad rectā ☉ inducere paginulā & aſpicere
 ubi cadit iductū aſcēſoriū tps & ubi nō deſierit ibi dicere oportet eē ſectionē. & ex hoc
 cōſiderare opus ē de fratribus eſſe geneſim. nā ſi beneficoꝝ locū ſpectarint dicit̄ multoꝝ

fratrum esse genesim. sin malefici paucorum fratrum. Sciendum primo quæri oportere in hoc capitulo num raritas sit fratrum necne inde crassiore modo numerus uidentur nam examinatum ac ad libellam inueneris quantitatem. tertio in his utrum formosi sint necne uel formosi fortuati. Quarto aut mares sunt aut foeminae. Quinto quales sunt precedentes & quales sequentes utrum mares an foeminae. Sexto si maneant amici uel inimici. igitur totam fraternitatem considerabimus ex medio caelo ut dicebamus & horum ascensione & si multi saemini hac considerando dodecatemoria & si benefici ista spectantes numerum uero ex multitudine cognoueris spectantium beneficorum ♃ ♀ ☿ & signorum natura. nam si fuerint signa bicorporea ubi sunt inspicientes stellae illorum duplicem ratiocinabimur formositatem & deformitatem ornate ex praebentibus stellis cognoscemus habitudine. mundane enim bene dispositi formositatem significant. male uero deformitatem absolutionemque eam. utrum mares an foeminae sint didiceris ex stellarum speciosa natura utrum masculifcant an foeminescant coepte praebentes fratres stellae. masculifcunt & foeminescunt compta tripliciter aut per angulos & centra prout fuerint alii quidem in masculinis quadripartiis. Alii aut in foemininis & si in masculinis fuerint signis isti illi uero in foemininis & iuxta suas fulxiones hi masculi erunt illi uero foeminae. haec nempe in praecedentibus integre didicisti primos significant qui in subsolanis locis. ut quod in ab horoscopo ad meridiem usque & ☉ locis. posteriores aut in libycis magis locis hoc est a meridie ad occasum usque & horum ☉ amici manent quicumque habent praebentes stellas consonas domino meridiei significando nobis de fratribus orationem. at si non solum praebentes fratres figurentur ad dominum meridiei sed sorte fortunae quam cura sit intueri tum non amicos solum ipsos dixeris sed etiam una uitam agere. quod si figurae sint exptes dic fratrum inimicos. 48. FERRE & ab his. Non temere fere ascripsit sed indicans ut examinatus ex ipsis cognoscamus geneses. nunc per alias geneses nunc alias augurabimur & hic ut in parentibus fere adiecit. 49. ET Non ultra potestatem ac numerum. Non utique oportet numeri acius ratiocinio insistere uel quod multitudo fratrum uel quod positio multi sit saemini. Satis enim est dicere pinguiore modo proximam numerum. 50. QVANDO & aequae matris natis solum. bene quaeritur in patre licet ☉ admiserint quando quidem & ipse de fratribus significat. Semper igitur cum maleficis inuentus totam facit fraternitatem. Cum beneficis fraternam multitudinem. 51. SIN Autem in centris. Saepè diximus centra potestate in ipsis praebere euentis quodque ualidiores centroque sectiones in primis horoscopus cum igitur aduersatio figurationum maleficorum fuerit praecipue horoscopi tum si existente primiparae uel primisaemines fiunt ☿ alios ipsorum ab sumunt fratres si quidem quo antiquiore ob suam naturam faciat. at ☿ ut corruptio fiat causa. 51. DE Saturno. Hinc aegyptii dicere consueuerunt quod si si horoscopi Luna medii caeli primiparas uel primialtos faciat si super inuehatur contra. necesse nimirum stellas ab summationem facientes aut ait ad loca figurari quae de fratribus ad ad spectantes stellas cum igitur spectarint figuratos breuis temporis efficiunt qui mundanae masculifcunt ut aut masculi fiant suapte natura uel foeminae & uel in subsolanis uel in libycis dando stellas supposito ut te docuit in oratione quam de parentibus habuit ut oportet ab ipsis & particularia dicere eodem modo & hic uult facere capere enim expedit dantem * si una sit ipsam solam. sin multae cuiuslibet propria quarentia quae proportionem habeant illaque pro horoscopo effictam ex singulis locis particularia dicendo. 53. DE Masculinorum & foeminorum aduisum de quibus fratrum oratione. Rursus diuisionem comitatur de maribus & foeminis oratio. Hoc enim consequens erat ut completo de genesi capitulo & post genesim reliquum est ut quod in ipsa genesi dicatur ex quo par est de maribus & foeminis dicere. oportet aut in uniuersum ad lumina & horoscopum spectare ac ut inuenerit hos dispositos uel etiam domiciliis dominos ipsorum ita praedicto. non enim inuentis in huiusmodi locis definiendum sed si inueniantur congrue ipse nec non domiciliisque domini positi tum audacter definiendum sin aut contra oportet potius plures habentes rationes consequi enumerat aut modos quibus masculifcunt & foeminescunt stellae ut utendo disciplina inuenias contemperamentum & qui imperent quam uim consequantur eligendo hoc est congruendo iuxta saemini affectionem & perinde difficillimum hoc praecipuum in totum enim inuenit pinguiore modo idque est quod superius dixit iuxta id quod possibile sit. 54.

COMMENT.

DE NATIS geminis. Ac de geminis natis est propositum differere ac de geminis natis propositum est tractare & hoc de eisdem capitur locis considerare opus est lumina ac domicili dominos ipsorum si enim hi inueniatur insignis bicorporeis bicorporei erunt qui eduntur præsertim etiã domiciliorum domini in his inuenti fuerint locis idem autem faciunt cum in bicorporeis quidem non fuerint signis cum alia stella proportionē nãq; habet numerus stellarum naturã geminorum ac si plures inueniantur. idē fit qđ si bicorporea sint signa & stellæ non duæ solū sint sed plures simul plus uel quæ pariter bina. potueris autē discere multitudinem a multitudine custodientiũ facientem stellã at genus a figuratis stellis ipsi ☉ & ☽ & horoscopo. Iam utiq; didicimus quo pacto cõueniat discernere scēmininam & masculam stellam speculatione considerat fœtus ac reducit singulos ad diuinam aliquã potestatē non temere ut quispiã censuerit faciēs sed conferentia quæpiam ad prædicta scribit: quoniã necessario aut scēminia quæ edūt aut masculina aut utrunq; sunt ac uel plura masculina uel scēminia masculina quidem imperiis scēminina uero gratiis & reliqua geminis castori polluciq; ac cereri & proserpinæ & dionysio putarunt dari. Quomodo igitur ex his præscierimus nō enim cōmemorauit nisi quæpiam consideratio iam conficiat quod didicimus. opus nimirū est cõsequi cõiecturã & indicare ex diuersa singulorum pprietate ante genesim inspectoꝝ inquit deoꝝ in imperantium ordinationē & mundum prædicto ingratus euphrosynem & in geminis metum & metus liberationem & in cerere summministratiōē uariorum fructuum aliaque præsciscere potueris ex eis quæ accidant puerperæ cõsequi nam que consueuit tenebras inquit horoscopus & lumina præter namque cõtemperatiōes horum locoꝝ fieri consueuerunt gemina aut tria puerperia. 55. MVltitudinem quidem ab hoc facientia. Vult te reliquũ docere quomodo debeat dicere & quotus sit numerus & utrum masculina an scēminina. multitudinē quidem a domicili dominis cū inuesti fuerint uel simul inuicem positi uel ipsi per se at genus ab inspectis stellis utrū masculinæ an scēmininæ. iam didicimus quo pacto opus sit discernere masculinos & scēmininos fœtus. cū autem talis fuerit affectio opus est in totū unum ex centris assumere luminibus ut uel horoscopum uel sectionem siquidē horoscopum cum luminibus cõsiderans cõpereris bicorporea signa in quibꝰ sunt parata gemina esse. Quod si horoscopum nō inuenias. medium cælum in his tum alicendū quid & de puerperis q; gemina sunt puerperia quæ plura aut domicili domini indicarint. 56. DE MONstris. Nō est autem alienum: ut cum de puerpera habita sit oratio deq; naturaliter efficitis at nūc de non naturalibus docet quo undiq; elaborata pfecta sit oratio. Considera igitur lumina ut habent utrū sine figura sint ad horoscopum: aut ad ipsum figurantur. si enim declinarint lumina sintq; sine figura horoscopo & malefici sint in centris duobus alterutri aut ænigma est puerperiũ aut talis est infelicissimus. quo pacto discernimus a se inuicē talia: cõsidera præfactã coniugationē & domicili dominos non solū in coitu aut plenilunio te querere opus est sed etiã in educatione. Iidem quidem sunt. contingit aliubi quidē ipos cõpositos esse in coitu si cõtigerit & aliubi in partu ac si hos in ueneris luminãq; quæ sint inconnexa ad factã cõiugationem monstrũ dicit puerperium inde i his quære utrū uerū hoium monstrũ sit qualia consueuerunt ex hoibꝰ parturiri an ex rōnis ex parte sit qđ genitũ est & rursus tenuius & exactius hoꝝ singula exquire cū nãq; in ueneris irrationale puerperiũ exquire utrū in numeꝝ agrestiuũ an cicurũ & si cicurũ utiliũ hominibus quorũcunq; anne at cū ex hoibus quære utrū ænigmaticũ sit quod factum uel honoratoꝝ ut hermaphroditi uel harpastores. Quo pacto igitur discernemus utrū ex irrationali an ex hoie editũ sit considerare expedit cognoscendo prædictas figuras q; monstrũ sit puerperiũ in qualibet signis sint lumina in humanis formis an ferinis & ad signi naturã dic esse puerperiũ. cæterũ sit signũ ubi lumina cõstitērūt. beluosum & malefici centra amplexi sint. dicemus irrationale esse ob signi formã. Considerandum aut in his si figurant benefici ad lumina necne. si enim non figurentur dicemus puerperiũ immite etiã sin figurentur esse mite pronũtiabimus. sin autē qualecũq; ē adhuc examinatus exquiremus considerum beneficũ luminaribus figuratũ ♀ enim existēte. dic mite genitũ eē felles & canis & taliũ editoꝝ uel ♂ & ♀ spectabit tale erit ♀ aut spectas ad usum humanũ tendētiũ dicemꝰ sin aut nō inuēto hoc puerperiũ mōstrũ est si lumi.

na in humano inueniantur signo puerperium ex hoibus eolitur esse dicemus. at si uelimus ut in ratione carentibus dicere proprietate: consideranda proprietates signorum ubi sunt centra uel in quibus sunt malefici uel ubi sunt lumina & si nullum beneficium ad hæc delatum loca inuenerimus enigmaticum ipsum pronunciato. si inuenero ♀ uel ♀ aio beneficorum monstrorum genitum esse. si ☿ inspexeris edentulos & surdos facit & interpestiue loquentes his tales erunt causæ quales sunt uaticinia præfagiarum. 57. DE MONSTRIS non alienum. Superiori hoc subiicit capitulum quo per omnia unio & communicatio cedat. nam de monstris puerperii est oratio. necessario namque puerperia aut naturalia aut contra naturam comparari ut plurimum: inuenitur enim idem inquit in humilibus genibus eiusmodi: unde nolis admodum confidere huic soli statim considerando: quandoquidem quod dictum est commune est humilium & monstrorum generum consequenter docet qualibus potius considerandum & credendum præceptis præfagium. 58. DOMICILIO dominantem. Iterum domicili dñm te uult capere in coitu dñantem sed iuxta euerfionem significat per quæ inquit & euerfionis lumina & ☿ & horoscopi cum dixerit iam domicili dominos luminum rursus ☿ memorauit indicans ut magis necessaria est aliis eius consideratio ipsa siquidem prohibet corporis domina. 59. SI IGITUR HOC Dña erit. Cum dixerit quo pacto dinoscere oporteat an monstrum sit puerperium necne nunc aliud scribit elegantissimum quo pacto possimus dicere an ex feris sit partus aliusue animalibus an ex hoibus. 100. CVM hæc ita habeant. Hoc est non inspectis considerantibus coniunctionis loca maleficos & centrum facientes signi unde ad lumina beluosi existētis putare oportet beluosum esse partum. at ex beneficiis cognoscemus mite sit an imite id ita aliis habentibus nepe domicili dñatū habentibus conuersis existentibus & maleficis centrum habentibus non pronunciauit ut in eis. quæ antecesserunt quod omnino erit ex hoibus aut per rer hoies nam qualitatis inquit inuenies proprietatem considerando signorum formationes: sed cum malefici figurati fuerint ad lumina centraque tum consideret pronuntiemus ex hominibus esse partum. 101. DE NON altis & editis. Cum de monstris habuerit orationem docueritque quid te nosse oporteat an sit naturalis partus an contra naturam nunc consequenter querit utrum nutritus accedat partus necne id namque reliquum erat. querens prius differentiam eius qui est de tempore uitæ & de eis qui non alent inquitque tempus esse annum quod cunctas in se horas continet & perfectum sibi assumat quocumque igitur de tempore uitæ differit non de mensibus non de diebus sed de annis. 102. QVIA igitur opus est perfectum esse uaticinium. Non solum scire quotannis uiuat sed etiam menses solos & dies uel horas quod de fratribus sermo contra inducit ex quo discemus utrum dies uel menses uel horas uiuat & perinde qualitate quidem communicat. de uita namque ac morte differit at de quantitate omittit loquitur aut nobis prius de eis que circa partus uersant absolutos & de uiuentibus menses aliquot uel dies & de expositis & si pariter assumant uel in seruitute elabantur an filiorum precreationem. cum enim non nutritile radio benefici mitigatum fuerit tum ad expositam decidet figuram & consequens erat de non nutritilibus differenti utpote hoc quoque non ommitteret. rursus disciplina uniuersali utedo ex luminaribus considerat lumina & maleficos nam si maleficos inuenias cum luminibus existentes aut dimetientes per partes & non significare & domicili dominos ipsorum non simul existentes uel figuratos maleficis non nutritile dicito & illico abolitum iri puerperium. Idem autem hoc erit & si lumina non dicto fuerint modo disposita: sed alio. Quod si non æque partibiliter figurent malefici non erit uerum dictum dimetiens sed cum inuenieris aliquam distantiam inter axem luminum & malæ stellæ tum erit considerandum an due sint spectantes stellæ. tum namque id per modum erit attenuatum namque & obliterat a distantia partium auxiliū at malefici additamentum non dubium quin si distent inuehantur aut per se uel per presentiam ambo per dimetientem alter. & alter per presentiam uel ambobus luminaribus uel uni solum nullo beneficio figurato erit manifestum quod diximus quod si figurent aliud quidpiam erit. Sed quia contingit mortua uel semiuiua edere planeque eiicere hoc pacto id licebit intelligere ☉ & ☿ ne inspiciant malefici: nam tum ex centro magis offendente habebunt actionem ut iam didicimus. hæc nimis ita dinoscantur a maleficis & luminaribus. etiam beneficorum lumina non succedere si curæ sit hæc quoque lumina contere. id hoc modo discernemus cum lumina uel ipsorum altege defluerit. cum poreutici & cum aphæretici fuerint sunt autem poreutici cum progrediuntur. aphæretici autem cum repedant retroque gradiuntur benefici inquam cum indictis partibus quatenus malefico alligantur. quot enim

fuerint partes inter luminare & maleficum totidem oportet dicere menses uel dies uel horas uiuere puerperiu. id sane discernere potuerit ex potestate uel ibecillitate stellaru inspecta; nam si fuerint prostheticis & orientales ualidiorē habebunt potestatem qui uero occidentales. apharetæ imbecilles imbecilliu aut dies & horas praesagiemus. ualido rum aut menses sin contra cōtingerint bñficum defluatq; a malefica extheta dicit. Inde querendū est si in seruitutē reuoluatur an sobolem p creandā. considerandū an quis quam maleficorū feratur ad beneficū radium imittendo luminibus an lumini. nam si super euadetur a malefico in seruitutē reuoluetur. sin beneficis super euadet ad libertatē est aut cū recognoscentes patres resumpserint. id erit cū beneficis lunæ cōnectetur aut centro qd horoscopus facit assumpserit spectantē maleficum uel alterutru ipsorū habuerit potestatem & constitutū sit sub fulgore luminaris planeq; cōbustum eodem modo & in plurimis genituris considerandum namq; cū inuenerimus unū aliquē distorū simul inspicere. * * sub radiis tum dicimus iperfectū fore & carnulentū quiddā neq; omnino perfectū editū iti si a malefico super euadetur manens cōbustus tum erit nutrimentū expers & temporis q; non inquam uictus; puerperium. 103. **MODUS** habetur de tēporibus. diximus nimirū de uita & morte. considerandū praemonet tēpus proprie tale annus assumitur potestate. nam perfectū est cōprehensoriu existens quattuor. iperfectum aut ex una uel duabus & paucioribus perfectū horis. 104. **HINC.** Hac inquit de causa q; unus quidē circa mensem fit alter uero circa annos unus quidē simpliciorē habet cōsiderationē alter uero multifidā & magis uariā in eis quæ maleficorū. duo igit ex omnino modo oportet querere si centrū teneant * * cum luminaribus maleficæ & si nulla beneficis ipsas respiciat paratæ aut utraq; alterius inuenitur. 105. **SI COHIBEANT** loca. **LITER.** Hoc ē adsint tū ☉ & ☿ mortua uel semiuiua pariūtur cū ut dictū est ☉ qdē ☿ di mensus fuerit ☽ aut ☿. si igit ualidi inueniant mortua aut pstheta aut orientales iuētū. sin imbecilli semiuiua. ibecilli autem facti dictis contraria faciūt ut apharetæ occidui. 106. **DE TEMPORE** uitæ. **Q** m̄ circa uitā & mortē de nō nutritilibus & de tpe uitæ sermo surrexit iure tum unā ambobus & eandē dixit & pcessit quidē de nō nutritilib; se quitur aut de temporibus uitæ cū de non nutritilibus Ptolemæus dixerit par est ut de uitre tempore loquatur incipiensq; causam perfert ob quam post genesim ante omnia collocauit hoc capitulū ridiculū inquit Ptolemæus est qd scripsere quiddā de nuptiis aut reliquis apotelesmatis. cum necdū tēpus uitre ostendisset praue nit namq; mors ipsa apotelesmata. expedit igitur prius de tempore uitæ dirigere capitulū. quo autē hoc habeamus capiendā prius hæc tria apheticos in quibus esse debet stella quā oporteat emeritā esse inde aphetas hoc est emissas & tertio anæretas. sunt autē anæretici loci & stellæ. 107. **HOC** qd faciunt aphetici loci positionis sunt quinque. Quoniā igitur ante cedunt alios aphetici loci age doceamus qui sunt & quot aphetici loci. sunt nempe omnes quinque horoscopus: mediū cœlum ascensio mediū cœli qui est locus undecimus & nonus & occasus: hos namq; inuenies locos insupra terrā hemisphario non iniuria supra terrā solum hemisphariū assumpsit. id namq; habet cū uita pportionē ī aperto existens mundo sed quia pars una est quæ facit horoscopus & una mediū cœlū & altera sublata & occidua opus est horoscopus & reliqua centra locosq; latius inspicere quid pars faciat & quā dicamus centrū obtinere habet quasdā ante productas & alias sublatas igitur ex productis partibus quæcūq; fuerint cape quinque partes reliquas uero ad cōplendas triginta partes relictas ex ascensionibus. neq; enim opinionē sequitur ægyptiā ut opus sit quindecim partes capere & perductas & sublatas nō ipsos sequitur id asserens. ex his nāq; sit consequens capere insupra terrā hemisphario partes triginta infelicis excedēdo ut habeas sequentes foelicitatis & pxime triginta mediū cœli & post illas. 9. ipsius & cōsequentes. 8. loci deinde occasus & perinde iuxta hāc doctrinā saepe foelcis loci partes ad infoelicē cadere cōtingit significere aut partibiliter nō simpliciter neq; absolute neq; enim ut aliis unū aphetē suscipit neq; indefinite partientes est. dicit sane particularē horoscopus dextræ ac nō sinistra. nec enim inueniuntur insupra terrā hemisphario. 108. **INDE** eorū qui ad orientē. Hoc cōtra Dorotheum est ille siquidē praeponeit horoscopus hic uero cœlū mediū uidetur nāq; cœlū mediū cum capite habere proportionē at q; caput cætera pcellit corporis mēbra. 109. **NEQ;** qd in cōnexū. Cū dixerit

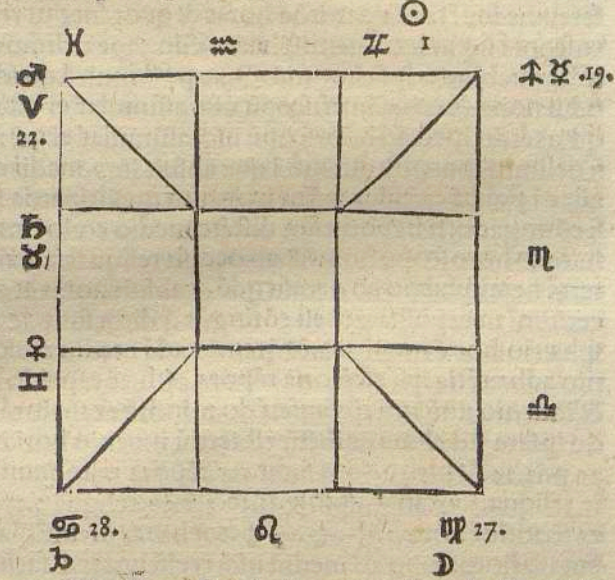
loca oia aphetica nunc cas dicit per quas sub terra hemisphaeriu relinquat partesq. 25.
 sublata horoscopo suscipiat cur pstitueno huic supra terra neq. octauu suscipiat do-
 decatemoriu qd in conexu esse dixit neq. dodecatemoriu qd orit ante horoscopu &
 trasumit a terra exhalatione perturbatq. ppria puritate. 110. AD Q d' & coloribus. In
 spicimus naq. in solaribus artib' nebulosiore aerē ut nequeat pure ut plurimu oculoge
 acies in ipsos intēdi. 111. Post nero ipsas. Rursus aphetas p iudicadas censet dicendo
 aphetica loca & hog. inuētionis doctrinā. nūc etiā inqt aphetas enunerosq. ipsos i unī
 uersum & inordinate. siue ita discernit & ordinē exponit. sunt. n. inqt ☉ & ☽ aphetā.
 horoscopus fors fortuna & taliu domicili dñi. tum aut ex his indicabit aphetes cū i lo
 co aphetico fuerit. Q d' si ita nō hēt non assumet. q. s. aut ipsoꝝ ordo primū expedit cō
 stionis considerabimus an in loco sit aphetico q. si nō inueniat in ullo distoꝝ loc oꝝ
 ad lunam procedimus & eodem modo exquiremus in loco ne sit aphetico. si autē ipsi
 non affuerit ad domicili dñatum ☉ & ☽ & horoscopi at domicili dominus nō om
 nes ex necessario trium erit. sed trium optimus hic est qui ad plures quam duos uel fal
 tem unū tris habebit rationes ex quinq. dictis. Quod si neq. ☉ neq. ☽ neq. domicili
 dominum inueniamus in aphetico loco tū postremo ad horoscopum cōtendimus. at
 in nocturnis genesisibus incipimus quidem a ☽ non inueniendo aut ipsam in aphetico
 loco ad ☉ pergemus q. si nequidem ipsum inuenimus ad domicili dominos ☽ &
 sortis fortuna ac plenilunii. uidetur autē diurna quidem ☉ ☽ nocturnū pleniluniū.
 Quod si nequidē domicili dominos luminum inueniamus in apheticis locis confide
 rabimus utrum coitiua sit positio an pleniluniaca & in pleniluniacis quidem sortem
 fortuna capiemus in coitiuis autē horoscopum. uidetur enim. ☉ ☽ tanq. factionē tras
 mutare & nocturnam existentē in diurnā transducere. nam horoscopus diurnus est at
 fors fortuna rursus ipsa ut mox demonstrabitur horoscopus est diurnus. Sciendū autē
 q. non quemadmodū alii sortem fortuna capit Ptolemæus sed omnino a ☉ in ☽ nu
 merat & æque ab horoscopo enim inquit nouerunt quæ sub sorte fortuna scripta sunt
 dicit aut Ptolemæus nec hepsō & petosiri. 112. DE SORTe fortuna. Hi namq. primū
 de astrologia præfagia cōplexi sunt. quinā igitur hi? Cum fortuna sortem capias di
 es quidem a ☉ ad ☽ annumeres & per æque ab horoscopo & in consequentia signoꝝ
 absolue. noctu uero cōtra cōtra porro ē cum a ☽ in ☉ feceris & neutiq. in cōsequētia
 sed in præcedentia absoluas. rursus namq. eadem inuenitur quæ prius inuenta nume
 rata a ☽ in ☉ at quæ fiant non amplius contra in omnibus custodierunt sed in enume
 ratione quæ fuit ab ☽ in ☉ neutiq. ordinem signorum in contrarium est præcedentia
 fecerunt. Quod aut fors fortuna horoscopus quidem sit nocturnus & luminaris mani
 festum est ex eis quæ ait Ptolemæus. eandem namq. rationē partium habebit ad sortē
 fortuna ☽ eandemq. figurationē quam habet sol ad horoscopum. manifestum isuper
 magis erit etiam ex his si eadem disciplina utemur per canonē qua etiam in horosco
 po. inuenietur enim rursus ut horoscopus fors fortuna inducentes nanq. partem luna
 in diurnis genesisibus in nocturnis aut per ☉. capiendq. ascensoria tempora & horas
 multiplicamus & factū numerum componentes cum ascensionibus queremus in ipso
 rum climate ubi cadat numerus & ibi esse dicimus lunarem horoscopum itidem inue
 nietur ab ☉ ad ☽ dimenso ut quam habet rationem & figurationem ☉ ad orientālē
 horizontē eundē habet & ☽ ad sortē fortuna. eodē modo fors. fortuna capta eandē
 habebit figurationē ad ☽ ut horoscopus ad ☉ & contra: quam figurationē ☉ ad ho
 roscopum eodē modo habebit & ☽ ad sortē fortuna. similiter & ratione uterq. ad alte
 rum habebit. hoc est quot partes abfuit ☉ ab horoscopo. totidem luna. quoq. a sorte
 fortuna. 113. IVXta conscriptum. Hoc est iuxta id qd a principio conscriptū sit sunt q
 dicant nec hepsō tangere qui primus hæc præcepta & indagauit & cōscripsit. 114. PRI
 mum solem. Nam domicili dominus rationē habere debet non ad parhæretas sed ad
 factiosos factiosi aut diei ☉ & ob ipm coitus. opus enim est ipsi omnino apponi ☉ in
 de horoscopum. hoc namq. principium supra terrā hemisphaerii. opus autem est domi
 cili dominum non cum omnihus esse ductis sed aliquibus uel uno nam si omnium in
 ueniantur bene habuerit sin secus nequidē ita abiiciendis. oportet aut omnino ipsum

COMMENT.

tris habere rationes domicilii dominam stellam ex quinque dictis nam duo obtinens unum
 ue non est domicilii domina. 115. SI Non postremum. Postremum ipsum capit quia
 idem inuenitur aphetes & apheticus locus. 116. HOROScopum & sortem fortunæ: ut
 in diurnis genesibus horoscopus admittitur ita & in nocturnis fors fortunæ & ipse no
 cturnus horoscopus. 117. SIN utrumque luminare. Memorauit simpliciora iam de cõpo
 sitis loquitur unumquemque apheten dicendo ait nunc duos simul & tris inueniri aphetas.
 Cum enim inquit inuenieris bina lumina in apheticis locis considera quis magis ipso
 ram euenerit in dominantiori loco & illum præpone. Quod si inuenias domicilii do
 minum tum illum cape. Cum etiã in dominantiori fuerit loco quàm lumina. quærere par est
 de sorte fortunæ in nocturnis genesibus. Nam quia ipsum ultimũ assumpsit. non semp
 aut ita in supra terram inuenitur hemisphærio. Cum non inueniatur quid faciendũ oc
 curremus necessarium esse genesim aut cõiunctiuam esse aut pleniluniacã si igitur coiti
 ua sit non sortem fortunæ sed horoscopus capiemus sin lunaris omnino in supra ter
 ram hemisphærio fors fortunæ inuenit nec ulla nobis occurret ambiguitas. 118. CVM
 hæc ita habeant. Dixit apheticos locos & aphetas. nunc uult memorare quomodo ca
 pere oporteat factas ex ipsis aphetes quibus peremptionses fiunt. Quoniam igitur quin
 que locos accepit in supra terram hemisphærio apheticos distribuit super terrã hemisphæ
 rium primam in duo in subsolanum & libycũ hoc est a medio cælo ad horoscopus &
 a nono loco ad occiduum & quicumque igitur inueniuntur aphetæ in subsolana parte ad
 horoscopus capiuntur & aphetes ad illum suscipimus ut in .9. in occasum opus estque tẽ
 pus capere occasus ipsorum & totidem dicere annos esse. quo pacto autem capiamus
 occasus tempora dicere necesse est. Nam Ptolemæus obtinuit. tarditates ascensionum si
 gnorum celeres descensionem fiunt & contra. tardæ ascensionem exigent descensionem igitur
 quæ per dimetientem æqualibus scandunt temporibus quibus descendunt & rursus
 ascendentia æqualibus sublatores descendunt capere igitur opus est sublatores ad 90 &
 quotquot hæc inuenta fuerint tot die descensionem ut in existente stella si uelimus descẽ
 siones inuenire capiemus ascensionem. age exemplo constituamus propositum. Sit
 igitur horoscopus in partem .19. in parte prima in parte .27. in parte .19. in parte .27.

parte. 28. in V parte. 22. in II parte. 6. in I parte. 19. Quia igitur diurna existente genesi aphetesim facit in .9. loco capio per dimetientem quæ est in partem primam & in duco in tertio climate in hoc namque comparatum est capioque adhaerentia ascensoria tempora inuenioque ipsa existentia 76. & horoscopi inuenio. 36. auferoque minorem a maiore & super sunt. 40. ac totidem aio tempora occasus posteaque autem hæc inueni tempora opus est cõparare partes inter occasum & aphetũ si enim inueniatur prope plus uel minus proportionem habentes examinatum sunt inuenta si minus conueniant subest error ut etiam nunc

est inuenire consonum numerum cape ipsius h post apheti partem deinde A partem. 30. & m ubi est occasus partem. 19. collectæ autem partes. 40. inueniuntur ut erat descensionum auferunt autem uel addunt obuiantes stellæ beneficæ quidem obuiantes addunt at maleficæ subtrahunt. quædam autem sunt quæ in proposita genesi occurrentes Z prius per S occurrit inde h per A & Q cum uero aphetes inueniatur in .9. loco tum horimæa dicitur quod iuxta horarum constitutionem capiatur. opus autem est ita facere si in supra terram hemisphærio stella inueniatur ipsius partem proferemus ad rectam

sphæram sin autem sub terra ad ∞ capiemusq; adhærentes ei & medio cælo ascensoria tempora & minorem a maiore auferemus & relictum partimur per horiæa tempora. at tempora horiæa ita proferemus. i. is. QVO pacto opus sit inuenire horiæa tempora. inducendo inclima subiectum per ∞ partem ipsarum * * cuiusmodi inuenierim? horas totidem dicemus abesse a medio cælo stellam igitur econuerso dicemus q; sub terra centrum. Quoniã igitur ipsum centrum subterraneũ sex horas distans fuit ab horoscopo: a mouentes ab sex quæ sunt a partitione reliquas esse dicimus distantia horoscopi. sed quia cõtingit horiæa tẽpora non esse æqualia horis sed uel plura uel minora opus est qd; superest uel deest partiri per duodecim & quot fiant tot horas addere uel auferere cuiuslibet horæ. Quod si inueniat stella in occasu oēs apponis numeros sin distet a centrīs iam dicta utitor doctrina cū eo q; mars & ∞ in η . his ita habentibus considerare opus est unde cognoscamus quantũ auferat aut addat occurrēs stella scireq; opus est ut opus sit supra terram existentem stellã ipsam capere minime operose at sub terra disponi in ∞ proinde rursus ipsam insupra terrã inueniri hemisphærio. inde opus est i ferre medium cælũ in eo qd; in terra inueniantur hemisphærio adhærentia ascensoria tempora facitq; id excessum auferẽdo minorem a maiore & excessum horæ hoc modo effectum partiendo per horiæa stellæ tempora. cõperies autem horiæa tẽpora partem per ∞ stellæ in clima inducendo. & si ita inuẽte fuerint pures. i. horis atq; ita iuxta p-portionẽ ipsar; auferendũ usus aut horiæor; tẽpor; sunt distatiæ horar; horoscopi. Si igit inueniat stella in horoscopo apponimus cuncta horiæa tẽpora. Sin absit ab horoscopo quot ab fuerint ab horoscopo horæ tot auferemus horiæor; tẽpor;. Vnde etiã si inueniant horiæa tẽpora plus. i. horis aut pauciora partimur ipsa p. i. & ut ita ex ipsis auferamus quas inuenim?. pprie tibi utriusq; horæ efficaciam explicabim?. cū uoluerim? discere quot distent horis horiæa stellæ tẽpora in eũ quẽ ex excessu partiẽtes inuenim? horar; aliquẽ habebimus numer;. Inde cõsiderabimus utr; in pcedentib? est mediũ cæli stella an incõsequentib?. ac si in cõsequẽtib; partib; inueniat pmitteremus inuẽtis horis ab horoscopo ad cælũ mediũ q; sũt sex. siq; sol oris. i. supra terrã mot? hemisphæriũ cõficit utrũq; supra terrã quadripartiũ sex oĩb; mouet horis. Sin aut i pcedentib; auferemus inuẽtas ex partitõe horas & quot fuerint relicte totidẽ dicemus eẽ distatiæ horoscopi i supra terrã hemisphærio. Sin cape uelimus distatiã in sub terra hemisphærio trãsmutabimus ipsa hoc mō. Quæ p ∞ inuicẽ quadripartia eadẽ uim hñt distantiæ ut qd; a nono loco ad horoscopũ usq; assimilaf ei qd; est a tertio loco ad occasum usq; & qd; a tertio loco ad horoscopũ usq; assimilaf ei qd; ab nono ad occasum usq;. Proinde si uelimus inuenire distantiã qua absuit in .9. mediũ cæli eadẽ pportiõe faciem?. exẽpli aut cã ponaf circulus sectus in q̄ttuor quadripartia sitq; stella q̄piã in .9. loco iueniat at si cõtingat ex p hypothesim distate medio cælo horas. 2. in .9. sumediũ loco. dixerim? distare ab horoscopo horas. 8. ab occasu reliquas. 4. exaltera parte agẽtes dicem? q; i supra terrã hemisphærio ab occasu qdẽ. 4. absuit horas at ab horoscopo. 8. hæc cū ita habeãt cernim? ut exposita genesi cõtingũt q; dicta sunt. Σ prius i loco facit i supra terrã hemisphærio hoc e in .9. loco: & q̄rendo ad i medio cælo recte sphæarã. 4. q; pars est ∞ inuenio adhærentia ipsi ascensoria tẽpora. 36. hæc capiẽdo q̄ro etiã $\odot$ ipsius η . i. partẽ iducẽs & inuenio unũ mō tps auferẽdo minore ex maiore habeo relicta. 35. inde ite; inducẽdo ipsam ad clima ut dictũ est tertiũ inuenio horiæa tẽpora. i. 30. partior p. i. 30. ipm 35. p. i. 24. & bis. 30. 60. q; fiunt. 125. tẽpora relinquunt tẽpora. 10. $\frac{1}{2}$ ipso; i. 2. & 30. 6. & i. 5. reliqua. 3. 45. at. $\frac{1}{4}$. ipso; i. 2. 30. 3. 7. 30. reliqua. 2. 37. 30. q; fiunt ipso; i. 2. 30. 20. fiunt igit ex partitõe horar;. 2. $\frac{1}{4}$. $\frac{1}{4}$. $\frac{1}{4}$. tot horas dicim? ipam stellã distare a meridiã. addẽtes aut ob horoscopo ad mediũ usq; cælũ horas. 6. facim?. 8. $\frac{1}{4}$. $\frac{1}{4}$. $\frac{1}{4}$. & totidẽ dicim? ipam abesse i supra terrã hemisphærio ab horoscopo. sed qa in sub terra est discem? & econuerso dicem? q; i supra terrã hemisphærio ab occasu distat horas. 3. $\frac{1}{2}$. igit reliquas. i. 2. horas supra terrã hemisphærii dicemus abeẽ horoscopũ hoc est. 8. $\frac{1}{2}$. $\frac{1}{4}$. $\frac{1}{4}$. igit totidẽ auferem? horiæa tẽpora. sed qa plura sunt. i. horiæis tẽporib;. 30. scrupula debemus. 30. scrupula ptiri in. i. inueniunt aut partes. 2. 3i. si igit hora hẽt ptẽ. 1. dic dimidiũ at scrupulũ. ptes. 6. 20. colligũt at scrupula. 80. hoc e accommodat ipis. 3. 5. horis dic. 7. ad hæc; eẽ. 5. qd; e. i. 2. fiũt. 19. ut dictũ e ppe. 30. q; faciũt dimidiũ añũ. ait auferri horiæa tpa

3. & fer. $\frac{1}{7}$. totidē igitur dico additos eē ānos itidē igitur & i ♄ & i ♀ & aliis occurrētibus
 stellis eadē utemur duos modos amplectendo ptes ascensionis. 36. capricorno ascensio
 .i. excessus. 35. at horiāa tpa. 12. 30. aliter. n. phetes i sequēti pte medii coeli mouebit &
 aliter in pcedēti. didicisti aut iam ab eo qd in consequentib⁹ p iactū radioꝝ. uocat enī
 in cōsequētia aphesim radioꝝ iactū qñ per figurā etiā stellæ radiū inferūt aphetæ. ho-
 riāa uero in pcedentia. qm̄ ex horarū distātia ad occasum sumptæ inuenit additio &
 ablatio annoꝝ cū fuerint in declinationib⁹. q̄ saltē inclinate solū inueniatur hoc est in
 quo loco. nam si in occidente neutiq̄ ad pcedentia capiat sed ad consequentia. 119.
QVAE occidui horizontis. Opus est igitur capere distantiā apheti & occiduaꝝ partis
 ut iā didicimus per occidētiū signoꝝ ascensionis. capere enim opus ē p dimetientē
 partes * & ad clima inducere & capere ipsius ascēforia tēpora & occasum eodē mō
 inducētes inuenire rursus ascēforia tēpora minorēq; a maiore auferēdo & reliquū esse
 dicēdo & distātia apheti & occidētis qd nō inferant. uidet nāq; aphetes in ipsos ueni-
 re uniuersitatis motu delatus unde nō perimit & iterū auferit q̄ritate. bñfici namq; non
 auferunt at malefici auferunt quomodo aut & quantū didicimus. 120. **V**TR is ipsoꝝ
 figurent p̄ponēdo. Qui superficie tenus ppositum attigerūt dicere cōsueuerūt ipsū
 omnino pposuisse mercuriū siue maleficis siue bñficis cōfiguret at hoc nō ita habet sed
 ait cuiuscūq; stellæ cōfiguret illi addicit & eiusdē cū illa efficitur potestatis qualia fuerit
 horiāa tempora ipse profecto pplexe & obscure locutus est ut ab horiāis temporibus
 adhærentibus cuiuslibet parti opus sit ablationē & additionē facere. at nos perspicue i
 eis quæ antecesserūt doctrinā exposuimus die quidē existente diurnas ait insupra terrā
 existētes hemisphærio. nocturnas uero in sub terra qd & in oriente cū inquit inuenieris
 horoscopa tēpora stellæ. cōsidera stellā ubi est in horoscopo an ne & si inuenias eā i ho-
 roscopo quo signo cūcta horiāa tēpora p̄pone aut aufer ut si cōtigeret natura succurē-
 tis stellæ q̄ si nō inueniat in horoscopo sed eius absentia iuxta p̄portionem absentiaꝝ
 fac ablationē uel additionē quod in occasu obuiarit. illic namq; inueniendo stellæ ad-
 ditio uel ablatio ad nihilum uenit. Quid autem est cum inueniatur stella in occasu ne-
 que addit neque auferit. inueniuntur quippe horiāa tempora absumentia ad horas
 quibus occidens stella absuit ab horoscopo. 121. **D**E RAdiorum iactu consequentiū
 cum expleuerit ablationem in pcedentia quam horiāam quoq; uocauit nunc ad in-
 consequentia transiit quæ etiā radiorum iactus appellatur obuiantiū stellarū radios
 aphetæ inferentiū p * & Δ & □ & ♁ nec solum occurrentes stellæ sed etiam aphetes
 cum se mouens quadratū faciat aut sexangulā figurā aut triquetrā. cæterū non semper
 * capiemus sed cum * multi ascensoria fuerit tuo namque uidetur ob multiplicem
 ascensionem æmulari □ potestatem. sed Δ cum pauca sint ascensionis: nam hæc quo-
 que correpta □ admittit potestatem nisi unum inueniatur signoꝝ multiplicis ascen-
 sionis. alterū aut pauca tū enim opus ē aut lat⁹ totū capere aut a canone pauca ascē-
 sionem aut multiplicē ascēsiōnē inuenire. capiat aut hoc mō. inducere opus est in clima
 unius signi partē & capere ei adhærentes ascensoria tēpora inde etiā alterius & auferre
 minorē a maiore & quæ relinquunt cōparare i partib⁹ lateris utrū pauciora sint an plu-
 ra. in sola uero lūa. glutinatio ☉ pemptoria est nō enim ut in pcedentia concurentes
 auferunt aut apponūt ita & hic. illic enim aphæretes in illos ferebat. at hic aphetæ infe-
 runtur nō autē simpliciter anuntianda pemptio sed cōsiderandū prius num iprobescat
 aphetes an probescat iprobatus enim ualidus erit facietq; peremptionē & pbatus con-
 feruabit & pro peremptione faciet climastera. si unq̄ compositas inuenias figuras alias
 quidem bonas existentes alias uero malas considerare expedit qualis sit ualidior nu-
 mero ac potentia maleficorum loci hoc est signa in quibus sunt. sunt autem nunquā
 siue ex cōsequentib⁹ iam signis siue ex pcedentib⁹. nō enim ut iā dictū ē prius ex cōse-
 quentibus. nunc certe sumptus est aphetes instans uniuersitatis autem motui signa
 in ipsum delata & ita inferuntur radio. prius non ita. ipse siquidem aphetes delatus uni-
 uersitatis motu in contingentes ferebatur stellas. 122. **Q**VENq; etiam ab audientibus
 respicientibusq;. Cum a stellis pemptiones dixerit nunc a signis ait ut *. Δ. □ & si nō
 sit stella in his signis ipse aphetes suscipiens sexangulam ipsius partem uel triangulam
 hoc est sese sexangulam hoc est sexangulissando pemptorius euadit. addidit aut quē
 que ob deinceps illata opus est namq; tibi dicere ut non omnia sexangula perimat ne.

INPTGLE. Q VAD.

que omnia Δ sed sexanguloꝝ multipliciter ascensoria imitatur nāqꝫ talia multiplici ascensione improboꝝ quadratorū potestatem. triangulorum autē contrariū quæ sunt pauci ascensus mala sexangula spectare autē & audire inuicem discurrendo cū aliis pōt perinde non est necesse ipsi querere. Quo modo autē possit improbecere ut inueniatur in terminis malefici quo sublatus eueniat determinari uero partiū distantiam non ea de latitudo dixit sane in eis quæ antecesserunt ut contactus & defluxus iuxta uetosquo que capi quo eundem faciant uentum. hoc autē querendum in ipso signis existentibus nam si per figuram spectro ipsos non tale mihi satagendum. 123. VTRum specierum. Hoc est bonarū malarumqꝫ quoniā sensilem multitudinē dixit numerum tanqꝫ nō a mē te sed sensu assumitur de potestate ante locutus q̄ sint potentiores stellæ & nunc tibi de scripsit qꝫ orientales qꝫ in suis existentes domibus medius namqꝫ temperamento est $\&$ & conuertitur coeunti stellæ. 124. CONuersi. Hoc est non concedentes habere a conueniente maliciā. 125. RESolutæ. Sed sub boni potestate resolutus ob adiectā ipsi sub malefico uitioscatem. 126. Q VO modo sint anni capiendi annoꝝ utiqꝫ numerus quē faciunt preemptiones capitur ex exaphetis & ex peremptoriis locis. uult nunc te docere quomō oporteat capere tēpus absentiaꝝ apheti & peremptorii & quia ægyptii semp ascensiones capiebant in climate rectus quidē sermo ita non poscit ut primo diluenda sit falsa opinio inde ita ueriores exponit q̄ lubet ex horoscopo fortuitū apheten iuxta climatis iuenire disciplinā & euenientē ī medio cælo iuxta rectā spherā medii cæli ita namqꝫ quilibet horum inueniatur ut horoscopum faciens signū per clima alterū autē mediū cælum tenens per rectam spherā. opus igitur est in horoscopū faciente inducere partē horoscopū facientē & in ipso signo figuratā partē huic re alicui stellæ & capere adhærentia utrinqꝫ ascensoria tempora auferendoqꝫ minorē a maiore & relictū dicēdo esse tempus distantiaꝝ. nam si partes capiebat centroꝝ horoscopi in quam & mediū cæli indifferens sit capere in climate ascensiones. inuenies namqꝫ ipsa ascensoria tempora herentia horoscopū faciēti parti & medio cælo. Q m̄ distantias ipsorū capimus q̄ differūt nō amplius eadē habēt adhærentia tēpora iure qd̄libet ī suo ceperimus ut dictum est loco. 127. FACTorum ortuum. Hoc est horoscopum facientium æquinoctialia tēpora uocauit annos. præcedentē autē apheten ad quæ ambo absentiaꝝ similitudines. nā locus absentiaꝝ inuenit horoscopi & horoscopū facientis stellæ eodē mō inuenit etiam medium cælum & peremptorium. similisqꝫ inuentio est ex omni modo. dicta. hæc prius omnia in horimæa. nam annorum numerus quem faciunt. dicendo & de hora in consequentia. 128. CVM autem in ipso meridiano iparticulariter horoscopum facientibus in climate ascensoriis utendum temporibus. At in medium cælum tenente rectæ spheræ ut existentibus in occiduo centro utendum diametrorum ascensoriis temporibus in sub terra existentibus transmatabimus in supra terram meridianū. 129. AT PRæcedente loco necdum existente. Modum dixit ut sit opus capere loca distantiarum cum aphetæ particulariter fuerint centrum obtinentes nunc uult dicere de eis quæ sunt in centrīs. non profecto particulariter sed significere fuerint centrum obtinentes. uult nimirum dicere de existentibus in centrīs non equidem particulariter sed significere. uult indicare differentia inueniri tempora absistentium aphetarum in particulari centro. nisi enim inquit centrum tenentes particulatim capiantur. Inde tanqꝫ mouentes ipsos differentia non eadem inuenimus tempora multo magis cum non inueniantur centrum obtinentes itaqꝫ in totum ut iam dictum est si non fuerint in horoscopo inducēdo horoscopum agentem partem & consequentem ipsam eam quæ peremptorii capiemus adhærentia tempora & faciemus excessum totidemque esse dicemus tempora distantiaꝝ. Sin in medio cælo capiemus eadem omnia nisi qꝫ non inclinate sed in recta spherā. Sin autē in occasu quo modo horoscopo nisi qꝫ per 90 ascensiones capiemus in quot enim horis per diametrū scandent totidem hæc descendant. sequentesque locos iam p̄spicue indicauit. pinde aphetē p̄cedentē uocat at extinctoriū consequentem quibus intentis nunc non inflexerit ad aliena nomina. similiter illud dicit eandem positionem habere & similem loci horizontis & meridei hoc est eadem habent tempora. nam si inducas medium cælum tenentem partem & horoscopum facientē unā quidem ī recta spherā altera uero in climate eadē iuenies utriqꝫ hæretia tpa positionem

COMMENT.

positionē. n. dixit tēpora ascensoria. nā eidē positioni eadē tēpora adiacent. 130. HOC autē fere. His simile patiunt nō de uno & eodē existentes. Id autē fere hemicyclii ait autē sub terraneum & occiduū nā circulus per horoscopū descriptus cōprehendit se occidēti at per meridianū sub terraneū. qd autē uult sibi illud fere. nempe aut crassiore mō æq̄lem fere subaudiendū est ☉ ueluti si circūagat. Si. n. inquit noueris circūactā stellā aut ab horoscopo aut a meridiano in horoscopū inuenis distantiaꝝ tēpora. eodē mō & cū non fuerint in centroꝝ partibus. uident nāq; iam distantiaꝝ inchoare. 131. VNA autē q̄dam disciplina. memorauit aphetas & aphetica loca & peremptoria nunc uult docere nempe doctrinā tradere qua possis inuenire tēpora distantiaꝝ siue in sequentibꝫ sint partibus: siue in p̄cedentibus siue in centris siue in cōsequentibus ipsas uel p̄cedentes partes uero laborē substituas maiorē in operibus. Si fuerit aphetes in horoscopo æquiparticeps ascensionibus climatis uti opus est. Sin autē in meridiano æquipartius existes ipse quoq; in recta ☉ ut iam didicimus. Sin autē non fuerint æquipartia sed distent aliquot partes tum utendū est subiecta doctrina: q̄ est hmōi capienda est pars medii celi & inducenda in rectā * & considerāda hærentia ascensoria tēpora & describenda inde rursus in rectā sphaerā inducendā aphetæ partē & describenda hærentia ascensoria tēpora & faciendus excessus. Inde ita capiendū a climate horiæa tēpora aphetæ partes & inducēda partiendaq; horiæa tempora in excessum q̄ inueniat in recta sphaera & uidendū quot fiat numerus ex partitione. Inde cuncta hæc notādo rursus capienda est pars peremptorii & inducenda in rectā * & scribenda in ipsa adhærentia ascensoria tēpora & faciēda ad meridianū excessum & capiēda horiæa tēpora adhærentia parti peremptorii iteꝝ in q̄sito climate & ex prima partitione in aphetos factū numeꝝ multiplicādo in horoscopia tēpora peremptorii & factū numeꝝ auferendo ex excessu meridiani & peremptorii & relictu distantiaꝝ numeꝝ dic in quo copulas peremptoriū aphetæ ut in exemplo sit perspicuum qd̄ dicimus capiat itaq; per hypothesim meridies ☉ partes. 4. aphetes autē ☿ partes. 2. peremptoria partes ipsius ☿. 20. & inducendo in rectā ☉ in uno q̄dem inuenio hærentia ascensoria tempora. 36. aphetæ autē hoc est. 2. partes ipsorū. ☿ 64. partiū quæ excessus. 28. inde ad clima tertiū in ducēdo aphetæ partē describo horiæa tempora. 14. & partior excessum in ipsa & ab eo. 2. horas bis enim. 14. fiunt. 28. quibus ait distare aphetē a meridiano. sed quia uolo inuenire quātū distet a meridiano anæretes siue peremptorius. si inuenio qbus distat aphetes habeoq; quot horas distet peremptorius ab aphetæ. facio iteꝝ hoc mō capiēdo partē ☿ inducendo in rectam * inuenio hærentia tempora. 120. at habeo etiā meridiani. 36. & faciēdo excessum inuenio. 72 & capio in climate horiæa tempora. 15. 47. & multiplico ab apheto partes. 2. nempe horas in 15. 47. & habeo partes. 31. quas aufero ab excessu inuento ipsorū. 72. & relinquunt tēpora 40. 26. q̄ aio ē distantiaꝝ tempora q̄ autē si horoscopum faciat idem erit & ex climate nec opus erit tanto labore manifestum nobis erit exemplo. Sit horoscopus partiū. 19. ☿ at ☉ peremptoria pars. 1. primoq; per clima producat nobis tempus distantiaꝝ ipsorū inducendo in tertiū clima. 19. ☿ & habeo ascensoria tempora. 36. iteꝝ ☉ partē. 1. & inuenio tempora. 76. aufero ex ipsis minore. 36. & habeo reliqua. 40. tēpora. at etiā per p̄cedentē doctrinā perducatur tēpus distantiaꝝ. In ducēdo igit in rectam ☉ horoscopi. 19. partes inuenio ascensoria tempora. 136. atqui habeo etiā. 36. excessus. 100. sunt autē horiæa tēpora in tertio climate 16. 40. partior excessum circa. 16. facio decies sex. sexies sex & fiūt 96. & scrupula sexies. 40. fiuntq; relicta. 4. partes habemusq; sex numeꝝ horæ ex partitione. 100. partiū iteꝝ. 1. partem ☉ inuenio in recta * hærentia. 181. aufero partes medii celi & habeo excessum. 145 & horiæa tempora. 17. 30. igitur. 6. aphetæ partes nempe horas multiplico in. 17. scrupula. 30. habeo. 105. tēpora hæc aufero ab excessu & relinquunt 40. tēpora qualia per clima. Cernis quēadmodū una & eadē doctrina cunctis congruit propositis. dicat autem ipse quoq; exemplo cuncta q̄ dicta sunt quibus præcipue mens adhibenda est una quædā in cunctis uidelicet cōueniēs qua in quali loco existēte aphetæ poterim inuenire q̄to tēpore cōglutinatio erit in ipsa ferētū hoc cū excessu intellectū facile esse defert tale p̄portionale eorū q̄ ad ipm faciens excessu ferentiū. dicit in ipm sequentē locū quotas tēporales horas totā dixit intentionē q̄ positum sit prius inuenire quoras horas distet a meridiano. quo pacto simus inuenturi a principio scribit ait nāq; q̄ numerando inter ipsam & quæ medii celi diximus quēadmodum opus sit ca-

pere excessum in recta sphaera aphetæ & medii cæli & horiæa tēpora in climata & excessum partiri p horiæa tēpora & dicere tot esse horas distantia nempe supra terrā aut sub terra. hoc nempe est qd' ante dicebat nocturnoꝝ quidē nocturna & diurnoꝝ diurna. uidet nāq; ut superflūū esse subiectū nā si apheten supposuit i supra terrā hemisphaerio oīo hic dixit in eo qd' sub terra cōmuniore fecit ofonem. qūquidē sunt sunt aphetæ in eo qd' supra terrā inuēti nō h. eo qd' est de tpe uitæ sed in aliis capitulis ut pcedēte didiceris ofone. Capiemus aut nō eadē semp horiæa tēpora sed cū aphetes in eo qd' supra terrā hemisphaerio eidē parti adhærentia in climate horiæa tpa at cū i eo qd' sub terra p dimetientē. nā si supra terrā fuerit diurnoꝝ hoc est hærentiū diurnæ parti. ea uero est supra terrā totū nāq; hoc hemicycliū diurnū nuncupat eoz uero q̄ noctis sunt p dimerentē. Idem nāq; cōtinget ut sæpe dictū q̄ in sub terraneo. trāsmutatibus nobis i id qd' supra terrā hemisphaeriū ut ipse supra dixit i eodē hemicyclio tum mediū cælū & sub terraneū distoꝝ hemicyclioꝝ. bina siqdem pposuit hemicyclia unū qdem p mediū cælū & sub terra. alteꝝ aut p horoscopū & occasum. 132. ET Opus erit cape. Qm̄ inquit iuenimus p iā expositā doctrinā quot horas distet aphetes & meridiano opus est inuenire qm̄ pemptorius totidē absit a meridiano horas tum ad aphetē fit nō hactenus sistemus. sed opus erit cōparare ascensoria tpa meridiani & pemptorii & inuenire excessum & horiæa tpa & multiplicationē & multiplicare horas aphetæ quas iam inuenimus i horiæa tpa & multiplicationē ab excessu auferre. Scire aut oportet ut nō semp auferim' ab excessu multiplicationem horiæoꝝ tempoꝝ sed est qm̄ apponim' neq; auferimus sed ambobus an miscemus tā ex multiplicatione q̄ ex excessu idq; tēpus esse dicim' distātia in quo cōsequens in pcedens ibit. inuenies aut dictū canonē & in exēplo cōseruatū ut indicabo tibi in ipso qd' factū & quot. 133. CVM æquales ēt particulares horas faciebat pcedenti. hoc est horas capiēdo distātia pcedentis. nā cū ad pcedentē uel subiectā fiet p æq̄lem ipsam distātia distabit a meridiano. 134. SI Quidem ad id qd' supra terrā. geminos subiecit horoscopus diurnos & nocturnos exēplo oīsa fient euidentiora. incipit exēplo cuncta explicare & q̄ ut dicebamus nō semp ex multiplicatōe horæ ab excessu auferimus sed est cū addimus. est cū miscemus pluribus exemplis facit uerba. 135. ARGumentū Ptolomæi quo mō opus sit inuenire pemptoriū quot horas a meridiano absit. Prius exemplū est tale. horoscopū facit V & apheten facit horoscopus est at V principiū ut examinati sit stellæ termin' meridianus utiq; ¶ erit. nā si capiēdo ascensiones horoscopi in clima inducas ad rectā ¶ inueneris principio ¶ adhærentes. at pemptoriū principiū ¶. sit uero clima tertiu i quo dies efficit horæ 14. igit dicta disciplina opus est primū capere ascensoria tpa mediū cæli. at sūt nihil neq; enī. i. parti ¶ æq̄noctiale tps adhæret atq; comparat sed pars nulla adhæret principio p̄sius ¶ inde aphetæ hoc est adhærentes principio V in recta sphaera. sunt utique. 6. inon excessus erit ipse meridiani & aphetæ. iterum in clima in duco principium V inueni horiæa tēpora. 15. hæc partior in. 6. & inueni horas quibus aio abesse apheten a medio cælo. nam aphetes horoscopus facit diximus sane a centro ad. 15. distātia horarum fore. 6. rursus in rectam sphaeram inducens principiū ¶ inuenio adhærentia ipsi ascensoria tēpora. 148. q̄ rursus erunt excessus ipsius meridiei q̄ hēt ad adhærentia ipsi ascensoria tēpora. rursus inducēdo principiū ¶ in dictū clima inuenio adhærentia ipsi horiæa tēpora. 17. at q̄ habeo horas. 6. & multiplico. 6. in. 17. habeoq; partes. 10. 2. aufero has ex. 148. excessu & relinquunt partes. 46. quas aio esse tēpus distātia. intueris ut abstulit a medio cælo excessum existente in sequētib' medii cæli aphetæ. 136. VBI maxima clima noīauit per inscriptionē. q̄ nil apponit ad sciendū quot horis sit maximus dies in climate. 137. AT Horiæa magnitudo. intueris ut horiæa tēpora i climate accepit & nō in recta sphaera. scire expedit horiæa tēpora accepisse & distātia aphetæ obticuisse ut māifestū faciētibus horoscopū sint gemini & oīm distātia horæ sit sex unde & ascensoria tēpora ¶ descripsit. Quoniam ad sub terra partem diurna ait horiæa tēpora ¶ accepit quod temperamentum fiat ad medium cælum ut sit ad subterraneū per ¶. 138. CAEperunt tempus absentia. absentiam uocauit excessum totidem nāq; sunt doctrinā tradentes in exēplo dicit q̄ cōsentit ipsi doctrina climatis. nā si capias in climate ascensoria tēpora V & ¶ fecerisq; excessū relictū erit æq̄le memorato p expositādo doctrinā. 139. MEDIū teneat cælū. Sicut mouet apheten & circūagit ipm̄ per cætra. Quia igitur medium

igitur mediū tenet cælū aphetes facile admodū ut nup p clima inuenimus tēpus aphe
 tæ horoscopū facientis eodē mō & tēpus inuenimus per rectā sphærā qualiter i hā rē
 te medio cælo V principiū hēt herentia tempora ascēforia in rectā sphæra. 6. capiatur
 etiā II hnt & hi hærentes numeros. 148. excessus. 58. tanto tpe dicemus glutinationē p
 emptoris iuxta secundā positionē debere mediū cælū agere quo pemptorius quēad
 modū aphetes mediū cælū agit prima nāq; positio apheetæ inquā uenturus est aphetes
 140. POSSit sane hoc pacto. Itē aphete ad reliquū centrū adduxit. erat aut occiduus
 inuenit utiq; in pcedentibus partibus mediū cæli & aphetes & anæretes & pinde aufe
 rim⁹ excessum ex multiplicatione horiarū tēporū ut quia occiduus V mediū tenebat
 cælum S inferemus igit recte (S) mediū cælum habebimusq; hærentes ipsoꝝ ascēfo
 nes. 180. at sunt V. 6. est igit differentia excessus. 6. has. 6. p horiæa tpa diuidimus. 15. in
 principio Arietis adhærentia erunt igit horæ sex q̄ etiā a principio manifestæ fuerūt q̄
 centrū obtinuerit aphetes. oē aut cētꝝ abest a reliquo centro horas. 6. at nos ob exerci
 tationis expientia doctrina usi sum⁹ manifestosq; exñte apotelesmate inuenim⁹ quot ho
 ras a medio cælo absit aphetes. itēq; mediū cæli & pemptorii capiemus excessum adhæ
 rent at medio cælo. 180. at II principio. 148. differentia igit ipsoꝝ erit tpoꝝ. 32. Qm̄
 igit horiæa sunt tpa. 17. horæ aut apheetæ. 6. multiplico. 6. in. 17. & habeo tēpora. 10 2. ex
 his aufero excessum hoc est. 32. inueniet. n. sequens in hac pcedente portiōe mediū cæli
 dictū aut est ante ut cū qdem aphetes & pemptorius in cōsequentib⁹ sunt portiōib⁹ me
 diū cæli tum ex excessu auferim⁹ q̄titate horiarū tpoꝝ ex multiplicatione facta cū aut
 in pcedentib⁹ cōtra excessum ipm auferim⁹ ex horiarū tps multiplicatiōe i pcedētia
 tpa. 32. Nā excessus II ad mediū cælū aphetes p dictū canonē q̄ sit i cētro. nā septēdecī
 sunt horiæa tpa in qb⁹ oportet facere horas. erunt ergo tpa. 10 2. q̄ cōtinet principiū II
 horæ multiplicatæ in horiæa tpa pemptorii nil aliud fecerint q̄ distātia qua distat i ipō
 pcedentis loco cōstitutus mediū cæli inquā quo fiat qd̄ dictū est aptius p canonē qd̄ p
 posuimus indicemus. Qm̄ in occasu accepimus principiū II capiemus p cō exurgētē
 quo inueniamus q̄ mediū teneat cælū. Inducendo igit in clima ipsius A partē. 1. & iue
 niendo tpa. 2 50. hærentia ipsi habeo etiā II in recta S tpa. 148. Si aut hæc auferam⁹ ex
 250. relinquent. 10 2. tpa q̄ dicemus abesse II a medio cælo. tenet aut cælū mediū pars. 1
 III abest aut iuxta receptū qn̄ S mediū tenet cælū. Hæc necdū erāt in occasu tpoꝝ. 32.
 Quia igit tota absentia tpoꝝ est. 10 2. centri absuit aut a medio cælo. 32. capient. 70. tpa.
 141. AT Tolle aut. Quēadmodū cū horoscopū tenentē cœpit V hac doctrina te docet
 ut oporteat iuenire q̄titate tpoꝝ distātiæ eo de mō & hic capiendo V occidū doctri
 na docet quo tum sit distātiæ tps eodē mō nunc rursus ostendit ut pcliuius sit occidū
 capere distātiā capere siqdem opus est dimetiētū ascēsiōes & auferre a maiore mino
 rem & relicū dicere esse tps distātiæ. nā sicut nunc inuenim⁹ tps distātiæ qd̄ uideam⁹ li
 cet p clima idem inueniat. Inferemus igit i tertiū clima capiemusq; ascēsiōes p dime
 tientem A & II. sed inuenio principiū II. 180. hærentia ascēforia tpa principio at A
 250. si. 180. ab. 250. aufero relinquent. 70. qualia etiā p hāc disciplinā. est igit etiā p hanc
 disciplinā & p clima idē facere cū inueniant centꝝ obtinentes. 142. VT Mediū tenue
 rit cælum S. 18. ptes. dixit de centꝝ obtinentib⁹ aphætis docuitq; quo mō opus sit iue
 nire q̄titate tpoꝝ distātiæ p rectā * & quo pacto expeditius p clima. qa cōtingit aphe
 ten nō in eadē centri pte iueniri sed distātiā aliquā fieri uult & horū doctrinā facere &
 supponit S. 18. ptes mediū cælū inuenit igit anæretes sequentib⁹ portiōib⁹ mediū cæli
 at aphetes in pcedentib⁹ portiōibus mediū cæli. cōponēdo igit excessum & horarū mul
 tiplicatiōem habebim⁹ distātiæ q̄titate ipse igit ex se capit tria horas anæretē mediū
 cæli absentia tu aut resolue docte sicut didicisti & iuenies qb⁹ abest horis. 3. hæret. n. in
 recta sphæra ipsi. 18. pati S ascēforia tpa. 135. at V excessus est. 45. partitor p. 15. & iueni
 es horas. 3. Sed si uelimus inuenire quot horas anæretes abest ab apheete q̄remus quot
 itēq; distet anæretes in cōsequenti portiōe mediū cæli & cōponendo distātiā & ex mul
 tiplicatione horarū totam habebimus distantiam anærete ad apheeten ut quia ipsi.
 18. parti S in recta * adhærent. 135. tempora principio autem II. 148. differentia est tē
 porum. 13. atqui sunt etiā horiæa tēpora. 17. horæ. 3. has. 13. in. 17. facio & habeo tēpus. 51.
 misceo ipsum cū. 13. & facio. 64. quē aio esse tempus distātiæ. dixim⁹ nāq; ut si inueniat

anæretes quidem in consequentibus portionibus mediū cæli aphæretes aut̄ in p̄ceden-
 tibus tum etiā excessum ascensionum anæretæ & mediū cæli & ex multiplicatione ho-
 rarum aphetæ & horiarū tēporū anæretæ cōponendo faciemus tēpus distantia tem-
 pora æquinoctialia tria hæc aut̄ sunt quæ esse dicim⁹ ipsius excessus oīa aut̄ sicut habet
 quantitatem distantia aphetæ dimensam. at faciebat per eandem ductionem. ductio-
 nem uocauit doctrinā complendo iteꝛ exēpla uult indicare assumptionē ex prius de-
 monstratis relatū conferens plurimū ad ea q̄ dicta sunt q̄ augmenta centroꝝ p̄ æqua-
 lem additionem fiant ut Π horia tēpora habet. 46. addita his sunt. 12. cum mediū cæ-
 lum obtinuit aphetes & fiunt. 58. itaq; non solū per æqualem additionē factæ sunt au-
 ctiones sed in qualibet hora. 2. tēpora habet. at est cum pauciores. atqui semp̄ in. 6. ho-
 ras centri augmentū distribuitur ob hoc & p̄portionaliter anæretes inter centra distā-
 tiam obtinuit. non quia tribus abest horis & quælibet hora tēpora habet. 2. oīa fiunt tē-
 pora. 6. his addimus p̄cedentis centri ut mediū cæli tempora. 58. & facio. 64. quotū in-
 uenitur & hac percepta doctrina uideamus quo pacto sequentibus accōmodetur id p̄-
 positis & proportionaliter. nō simpliciter neq; fortuito differentiā habet sed eadē p̄por-
 tione & similitudine. 143. **QV**Oniā hæc q̄dem in aliis. Hic uult dicere ut proportio-
 naliter etiā trium augmentum factū sit horarū quia inquit additio cētroꝝ duodecim
 nobis perspecta tēporibus dimidium ipsarū addam mediū cæli tribus horis ut positum
 est distare a centro sex igitur tēpora inueniuntur his addamus mediū cæli tēporibus q̄
 fiunt. 8. & oīa fiunt. 64. 144. **QV**Oniā aut̄ & in oībus an miscet & ex assumptione uti-
 le corollariū nā quod ostensum augmentū inquit centroꝝ per æquale augmentum
 factū est. expedit uero nosse additamento geneseos quantum sit augmentū centroꝝ.
 non enim semp̄ duodecim inueniuntur centra sed est cum eū pauciorum. inueniemus
 ascensiones in recta sphaera centroꝝ capiendo excessumq; faciendo. Inde etiā quot ho-
 ras absit a medio cælo aphetes & q̄tam inuenerimus esse partē ipsorū. 6. tātum addem⁹
 ex augmento capiendo addemus his cōsequentia centra. Quod dicimus erit manife-
 stum nobis & his q̄ deinceps cōponemus. 145. **RVR**sus enim oriente. multis & imen-
 sis auditorem liberat laboribus. doctrinā deinceps tradēdo qua facile poterit inuenire
 quæ prius longa diuisione anxie capiebantur capiamus apheten ubi inuenitur. necesse
 igit̄ ipsum aut in centrīs esse aut inter centroꝝ interualla. Quod si in centrīs inueniat̄
 horoscopum faciens per clima inuenitur. Nā inclināte ut iam didicimus in ducendo
 aphetæ & an hære a partem & auferendo minorē a maiore q̄ relinquitur dico esse di-
 stantia numerū at mediū cælū obtinendo per rectam sphaeram iteꝛ ascensoria tēpora
 cōparando & auferendo minorem a maiore. Sin occidenti ad dimetientē existentibus
 signis ascensiones in climate capiendo. simile horoscopo feceris. Sin in media sit cētro-
 rum distantia: tum considerabimus quot sint tempora cuilibet centro adiecta. quo pa-
 cto discamus si aphetes particulariter horoscopum faciat hinc inferamus horoscopum
 ad clima & capiamus ascensiones. Rursusq; in climate an hære in ducendo minorē a
 maiore auferemus & excessum tempore habebimus unius centri. deīde ipsum horosco-
 pum ut medium cælū supponendo eadem capiemus in recta sphaera & capiēdo duorū
 centroꝝ excessum quota ipsorū declinatio. iteꝛ in occasu supponentes p̄ diametrū in
 climate capiemus ut i hærente Aries est aphetes Π an hæretes capiatur prius horosco-
 pus hæret nāq; V . 70. Π . 48. sed utiq; cælum mediū teneat at igitur in recta Θ ascē-
 siones considerabimus. hæret quidem principio V . 6. at principio Π . 148. excessus itaque
 ipsorū est. 8. igitur declinatio centroꝝ. 12. tempore factum est ceterū rursus occidat V p̄-
 c̄ capiemus ascensiones sunt autem tres per dimetientem quæ Δ habendo hærentia
 tempora. 180. & Γ . 250. Π . 70. differentia igitur est tempore. 70. itaq; & ipsa. 12. tempora
 declinatio a medio cælo. sed si aliud medium teneat cælum tum idē faciemus supponē-
 do totum locū aphetæ mediū cælum tenendo & horoscopum faciendo & occidendo
 ut si nō V medium cælum teneat. sed X eodē modo in centri transferimus. Inde quæ-
 remus quot horas absit a medio cælo. Non dubiū quin si debeat an hæretes agglutina-
 tionem ipsi facere. debet similiter ipsi abesse a medio cælo. distando nāq; æquali distan-
 tia ab aphetæ in eodē sit loco. quo pacto aut̄ cognoscamus quot horas distet a medio
 cælo mediū cæli partē inferemus in rectā Θ capiemusq; hærentia tempora & similiter
 aphetæ

COMMENT.

aphetæ faciemusq; excessum ipsumq; partiemur per horæa tempora quæ ex climate inueniuntur & quot ex partitione horæ tantundem abesse a medio cælo apheten quæremus autem quota pars sunt ipsæ. 6. horarum. totidem namq; hæc omnis centri & tantâ partem æquabilis additionis centrorum auferendo. addemus iniicientibus temporibus sequentis centri. at si auferre uelimus capiemus præcedentis tempora & auferemus ex ipsis proportionale & quod relictum est dicemus esse tempus quod iniiciat anhareta. uelut in proposita in V hypothese augmentum per. 12. tempora fuit tantum dum namq; additio præcedentium centrorum. nam horoscopus. 46. medium cælum. 58. centrum occasus. 70. quia igitur receptum est tris horas abesse apheten a medio cælo inuenio dimidiam partem eæ hæc. 6. horarum. dimidia ergo pars additionis uel appono sequenti centro: uel aufero a præcedente. at qui erat additio ut dictum est. 12. igitur sex si apponam horoscopi temporibus inueniam iniiciens tempus auferendo autem ab occasu tempus idem habebit relictum. 146. MODUS igitur quantitatis temporalis distantiæ absoluit de apheticis glutinationibus tempus. Reliquum est ut ad aliud perueniatur capitulum sed quia ipsæ glutinationes omne apertæ non sunt. sed aliæ quidem habent cuncta mala effectiua aliæ autem pereque & quæ cuncta habent mala cunctæ peremptionem adducunt. at quæ plurima mala climacteras quæ plurima bona transuolantes tristitias. non iniuria de his de his prius tractat docetque quando sint peremptiones. quando autem climater & quædo transuolans tristitia. considera namque peremptorium locum an malo inquinetur an insinat quispiam maleficus si radium quemq; inferat. considera incessum tum & terminum si per fixationem sit maleficus in loco aut ad ipsum figuratur. si fuerit terminus talis significat interitum si fuerint bona plurima transuolans erit climacter ut quo per fixationem sit maleficus sin incessus & rectitudo benefici fuerit. sin incessus introitusq; solus bonus sit & reliqua omnia mala difficilis & difficulter liberabilis erit climacter. unum præterea apponendo præceptum absoluit de uitæ tempore orationem quandoquidē binos contingit aphetas inueniri simul & duos anaretas. cum uerbi causa ☉ unus & alter horoscopus aut medium cælum tenet aut in decimo loco. at si in medio cælo tum per fixationem ☉ adicio iuxta loci dominatum ☽ aliquando autem simul duo eodem in loco occurrunt anaretæ partes permutantes & tum sit dubitatio quem ipsorum capere opus sit anaretem seu peremptorium. neq; turbari opus est sed ambo aphetæ capiendi & anaretæ. dominantiorē autem cognoscemus ex omnibus quæ præcesserunt iuxta ordinē paucioris temporis uim habentium hoc est quod pauci temporis & qui multi peremptoriasq; horum uires ac glutinationes cognoscemus. deinde scribit quomodo debeas discernere totidem glutinationes distoiam a nobis modo dictam. n. a nobis prius quicumq; benefici pariter existentes aut ascensione sublati conseruent. 147. INGRESSUUM temporalium. Hoc est. p. inde tempus euentium ingressuum dñantissima loca aphetæ autem dicit. 148. AT ALTERIUS ut ingressus seu ut nunc introitus aut terminus. Quod si utrūq; bonum fuerit tum facta erunt sola transitoria. 149. ET In his proprietatis speciē inquit detrimētī & purgatiōis cognoueris a proprietate occurrentis loci. nā si in cælo medio inciderit circa actiones erit de trimētum. sin i forte fortunæ circa possessiones ac simili modo i aliis ostendit locis. 150. PEREMPTORIAM dñam. hinc orditur quæ occurrat ambigua. cū duo pariter occurrerint ipse non solum in anareticis intelligas. sed etiā aphetis. binos tibi canonas dicit aut enim ad ingredientia iudicandū dñantius aut ambos dicere oportet anaretas & ostēdi aut hoc aut illo tempore fore peremptionē & si non perimit uterq; uerget tristitias & climacteras efficiet. 151. DE FORMA & cōplexione corporali. Tradita de uitæ tempore cogitatione existimat sibi de corporis scribendū proprietate. quā animæ præposuit siquidē prima distinguitur. at illa post effictionē instrumento corpore utitur & cum illo partes cognatas habet ipsa uero demum suā indicat actionē his omnibus de causis præponit de corpore orationē quæ eē uidet duplex ait namq; & figurā & effigiationē ante ire inde exaltero principio secundā habet orationē de affectibus quæ corpori adueniunt facitq; hic doctrinæ inuentionē horoscopi & lunæ & ipsorum domiciliorum dños & quales hi fuerint proprietatesq; suscipientium locorum & stellarum diametri stantiū talē dicas esse figurā & cōplexionem. ait namq; ipse de stellis propria de locis propria tuū postea reliquū ē ipsorum cōplexionē cōsequi

coniectura at alterum adhuc tenuiorem sermonem habet cunctas ut ipsorum naturales & asciticias exquiremus potentias sicut qualem faciat complexionem **H** per se fulxionem aliquā faciens talem ad **D** talem in totū stellæ orientales quidem existentes in differentes suas consuetudines & salubres faciunt. occidua aut imbecilliores & eadē & matutinæ quidem ac orientales existentes magna faciunt corpora. primam aut stationem facientes ablationem firma & ualida. uidetur namq; ipsæ in genesi esse ualidiores auferendo imoderata. stationem aut facientes ad additionē secundam stationem in becillam: quandoquidē nec dum ualidæ in additione suere. cæterum adhuc ferunt ablationis reliquias & idonea ad malos humores cum aut fuerint occidua in gloria & imoderata. stationariæ autem in additionem secundam stationē imbecillā. quoniam necdum ualidæ in additione fuerunt sed adhuc ferunt ad malū humorem idonea & ablationis reliquias. ita igitur stellarum uires tenuius subtiliusq; consideraueris. at signorum hoc pacto primo ad ipsosq; integriora. faciendo distributionem inde ad tenuius secedit cum proportione q; quādā in æstiuo solstitio quādā in uerno æquinoctio quādā in autumnali. inde ut quādā magna sunt quādā parua. magna quidem. **Ω. m. ♄**. at parua **X. ♃** & rursus concinna quidem & alia in concinna & ad partes nō omnia signa partes sortita sunt similes. sed alia quidē anteriora ualida posteriora uero imbecilla sunt. imbecilla sunt aliquibus anteriora quia siluosiora qd sit magis siluosum corpus. consuevit uero præ aliis siluam natura sufficere. igitur & corpus materiam magis participat in genesi reliqua posterius. multo igitur inquit magis in aliis post memorabimus capitulis cuiusuis doctrinā iuxta suum ordinem explicando. particulatim **D** eodem modo nā magis particularia & magis specialia ex **D** cognoscemus. hoc autem itidem uult hoc est in horoscopo considerabamus namq; quæ ipsum sequerentur & ipsius domicili dām & complexionis aliam speciem nec expedit proprietatem solum cuiuslibet dictosq; inspicere ut proprietates signorum faciant & hærentium solum namq; signa parua corpora significant. at magna ingentia ac ut quis simpliciter ita tribuerit hoc est sine complexione. ipse namq; figuras omnes exponit separatim. tuum autem fuerit concernere & cōiectare. 152. **AT** Iouis domicili dominus. Vides ne ut non simpliciter stellæ dicit proprietates: sed qñ domicili dominū faciant. manifestū autem & quando horoscopum faciant a principio operis istius dixit introducendo ut distantia **☉** humidiora sunt aliquatenus. Item aliquando ab ipso calidiora ex figura ita licet cōplexionem coniectare cum fulxionem faciunt nempe cum orientales primo hoc est per ablationem. 153. **PR**æcedente. Hoc est aphetico. & extra hoc est hærentiū cælo stellarum proinde tibi regulam prodidimus ut debeas & de hærentibus cælo stellis facere cōiecturam: quæ enim insignis inquit hæc & inhærentibus cælo audire expedit ad ualidius effigiandum pspicere dixit enim in **♃**. intuemur namq; ut anteriora sunt tenuiora. posteriora uero minus nutrita & magis uieta at in **♄** quando pedes maiores sunt & præoriuntur. cōtingit aut eadem signa etiam bene compositum habere reliquū corpus. habitiora namq; sunt aliqua membra atq; in aliis idem eodē inquit modo & in aliis signis opus est ratiocinari qualia sint cōpositiora & qualia incōpositiora a constructione & pariter orientibus ratiocinādo. 154. **DE** OFFENSIS & affectibus corporeis. Post hæc & de corpore oratio in binas dirimitur species in naturalem & contra naturā. præcedit aut naturalis eam quæ cōtra naturam. cum ergo dixerit de naturali nunc par est ut dicat de ea quæ contra naturam dicat. ut igitur in pximo capitulo uniuersaliter primū perfecit capitulū deinde exposuit particulariter eodē mō nūc uult magis uniuersalem tradere doctrinam inde ita quid particularia exercitare. considera igit inqt tria in signifero loca horoscopū & occasum & sextū ab horoscopo qre in hoc capitulo proximū offensam aut morbū habebit hoc corpus. inde circa quā partē & causam in his a qua significat. qre aut hæc significare in totū malefici radiū mittunt iuxta statū **♄** aut **♁** aut p̄sentes affuerint extēdit aut malū. & ualidius efficit cū aut altere luminum: aut utrūq; in dictis inueniat locis ut in signo & horoscopo tū. n. & si nō æquipartes inueniant malefici luminaribus. Cæteræ aut p̄micitæ: aut supra iserunt. significare at solū p̄sentiā habuerint offensas & morbos opus est ratiocinari discernitq; id tū a fulxione maleficorū. nam si inueniant oriētales detrimentū erit sin occidētales morbus. nam detri

COMMENT.

mentum est a ualida cā factū & stabile ī corpore. at morb⁹ ex defectib⁹ p̄iectus ī corpus incertior quo ualidiores fuerint stellæ lesionē facient quæ sunt oriētales imbecilliores aut morbū. exquirēdū aut a modoꝝ natura consequentibusq; stellis dicitq; quale de trimentū sit & morbus dicit tibi utiq; qualis stella qualē morbū facere in uniuersum consueuerit. quo prouidus in stellæ partibus insistas ut de aspectu pponat nobis cōside randū. Quoniā ☉ & ♃ aspectui dñantur si ♃ luna in aliquo dictoꝝ inueniatur locoꝝ coitū cū sole aut pleniluniū faciens nempe ♃ ☉ uel pleniluniaca in altero duoꝝ ocu loꝝ erit detrimentū & cū inueniat occurrens. ☉ in ♃ ☉ aut plenilunio copulata ali cui nebulosæ conuersionū annumerat tibi ipse Ptolemæus inuenies quomodo opus sit eiicere tales attackus ex canone. erit aut idem & cum nō in aliquo dictoꝝ locorum malefici orientales existentes inferunt radiū utiq; ♃ ☉ aut ♃ ut sit expulsiuū id eodē modo si ☉ spectarint aut inuehant in totū magis ad ☉ fecerint matutinæ figuratiōes at circa ♃ uespertinæ. Sin aut de ambobus hoc idē contigerit amboꝝ oculorum erit interimentū Dixit ex stellarum natura essentiā ex natura martis quæ ignē comitantur & ferrū & tales causas ex natura ♃ quæ de frigore manant turbatione & glauco colore & quæ de talibus omnibus casu aliquo obuēniāt & præcedens occasum ut ueteres pro prie de lesione locū uocant qui est etiā horoscopi abalienatio si ascensiones spectes ne quomodocūq; capias significare. sed ut iam assumpsisti super ascendētes & nō uergētes deorsum quo diximus modo ne simpliciter cētrū nactæ sed aut in. 7. aut in horoscopo rursus namq; etiā utraq; luminaria in dictis inueniantur centris non solum si non præ supraferātur. nam quia simul receptū est luminaribus maleficos adiungi ait ne incuses ipsos omnino æquis esse uiribus licet præferantur in morbis inferendis. curæ ei est de finire ac dicere magis faciant cum matutini ad solem fuerint figurati uespertini aut ad ♃ pōt id euenire cū ☉ fuerint lumina & malefici cum ipsis ipsos dispartiant ante attol latur aliquis maleficoꝝ: ut cum simul steterint lumina id cōtingit ut quæ figurationū sint præferant cuiusmodi horizontis loca. curæ est dicere ipsæ pre se stellæ facere cōsue uerint qualia ipsa signa & partes ipsoꝝ male agentiu & male passioꝝ ut ☉ & ♃ & ♀ cū enim male acta sint uisus offendūt at ♀ seminalia & germinantiū genera itemq; si guratis cum ipsis ♃ ☉ aut ♃ nā si alter inspiciat inde cōmodū nullū. at ī dñantissimis dicere ordit quæ corporis partes cui opponant stellæ a ♃ sumendo exordiū is utpote frigidus frigidioribus omnibus partibus dominari phibetur ut spleni uesicæ. at ♃ ta ctui & pulmōni. nam moderatus temperatis dominat & ♃ renibus. sunt nāq; partes calidæ. sicut ☉ cerebro quæ p̄cipuæ & dñantissimæ partes. quæ in medio cōstituta so li & āno ob mobilitatē ♃ sicut ♃ utpote toti dñata corpori cunctas habet ptates p cor pus cōstituit proportionē nāq; habet cū gustus electrix. potionē cōfirmans. stomachū alterans. in aluo excernens. 155. EXCEcationes quidē uisus apotelesmata efficiūt. Præ cepta delige deligit obseruationis. ordit in totū dicens supra quæ reliqua particularia & cōsequētia. ea quæ p̄cesserūt exponit in coitu illud dicit q; si inueniat ☉ ☉ aut ple niluniū in dictis locis erit excæcatio & cum in altera ad ☉ figura quæ rationē habeāt hoc est diuiduay hæc enim sunt quæ relicta & habentia ad ☉ rationē de ☉ præueniē do dixit. Quia igitur dixit ♃ & ♃ figuras tempoꝝ capi p̄ueniendo de dimetientib⁹ quas græci diametros uocāt cum dicebat coitiua uel pleniluniaca. reliquū est ut de ♃ dicat quæ ad ☉ dixit habere rationē & cum ipsius ♃. rursus aliā tradit obseruationē talem cū unus maleficoꝝ aut ambo ♃ expulsiuæ existenti attoluntur in centrum ali cui iam dictorum existenti offendunt uisum ipsi epicentri existentes. nam iterum ues pertini inueniuntur doryphoriam facientes ad ☉ in locis lesoriis in unum uero col ligens ambas figuras in ☉ & ♃ dicta deinceps refert ubi in eodem signo cum ☉ & ♃ inueniantur ☉ quidem præ sublati ♃ insublati ut inter duo luminaria inueniantur am bo oculi offenduntur si ut diximus figurentur in memoratis centris nam ♃ uult tibi causas memorare in quibus accidunt quæ dicta sunt. dicit autem a causis facientibus. sunt certe malefici an miscetq; ipsis ♃ utpote cōmunem existentem & cōmutabilem beneficis & maleficis stellis iterum supra locutus de ♀ de eis quæ oculis obuēnirēt nūc de eis quæ accidat circa seminales partes loquitur opponuntur aut hæc ♀. nam sicut qd a luminaribus de oculis perfecit eodem modo & de feminibus a ♀ quia lesionem

uult inuenire simul cum ipsa comprehendit maleficos. Caterum ipsam uult habere rationem ad loca lesoria ubi affuerit ipsis præsertim in occasu multam habet rationem occasus ad germen ubi nuptialem locum appellare ueteres consueuerunt. Cum igitur uenus in his fuerit locis & cum H figureturq; ad ipsum & unus ex maleficis ipsi superin uehatur ubi id quadrangula uel dimerentem faciat figurâ scrupulis partibusue. nã tũ ipsam ferunt sine stirpe uiri & fœminæ erũt in abortus & embrionũ sectiones incidunt eunuchi admittũt Z prima figura obseruata. is namq; ob cõmunem naturã facit ipsos ambiguos cõmunes cum mulieribus & uiris. Cum aut̃ O admittens Z assumit O qui si similiter figuret & inueniat cum his quædã huic masculescunt. at D appulsoria maleficis radiũ supra illatis partibus mittentibus sine langore fiunt masculiscentiũ. masculiscentiũ aut̃ aut fulxione aut signis aut finiente tales uisibus q; sol cum ipsis sit admissus fiuntq; balbi id ob mercuriũ euenit. nam is linguæ dominaf subiiciunt & figuratur. tũ maxime efficax erit figura cum lunæ figurabuntur. ipsa namq; ut sæpe dictũ totius est dñã corporis. 157. OCCIDuus. Hoc est cõbustus his interueniens O ob acumen ipse O a H linguæ uinculũ adueniẽs soluit. iterũ si D de germinib; dicta. dicit nũc de eis q; in membris cõtingant ut claudicantibus gibosis & toto corpore offensis. Si igitur fuerint lumina centrata in dictis centris & malefici comites ac & dimerentes supra aut̃ illati similiter æque D assistente aut in coitibus aut in flexuris hoc est quadrãgulis figuris aut eclipticis erũt dicti morbi signis idoneis hoc est quæ ad hæc accedat ac ut sic loquar simul cãm afferentibus. nam Z & gibbosus est & p̃cumbit at Z & O squalens talesq; p̃ncies corporib; solent iuehere. 158. INFLEXura. Inflexuras dicit O eclipticorum coituũ. Ita apud Dorotheũ dici cõperias inflexuras perniciosas a genesi ipsius dicendo ex qualibus figuris fiãt lesiones & morbi. nũc dicit unde nã scire liceat utrũ ex genitura cõtingant ipsis detrimẽta ante posterius succedat. cum igitur malefici inuẽti fuerint cum luminib; significat ex genitura malũ fore. cũ uero in medio celo figuras habẽtes ad luminaria super adueniẽdo tñ aduentur significat malũ & cũ dimensi fuerint supernẽ inuẽti luminib; nõ detrimẽta mō aduẽtura significant sed etiã ex ingentibus periculis significat fore discrimẽ. 159. CIRca tropica de uniuersalib; detrimẽtis a signis. Simplicẽ quendã canonẽ tradit quo noris detrimẽta. Cõsidera ubi sit luna & si signum tropicũ fuerit æquinoctiale dicito detrimẽtũ fore speciemq; detrimẽti a natura signor; poterit cõiectari in V quidẽ existẽte uiliginẽs dicito humorib; nãq; in aere redundãtib; uiliginẽs fiũt in cute O aut̃ in petiginẽs habebũt i genesi ex acutioribus & aridioribus humorib; at in A lepras facit prohibet aut̃ namq; ex humore melancholico hic humor in autũno capit incrementũ in Z caneros quia hi ex frigidis & humidis fiũt genesib;. 160. MORbi aut̃ adueniũt. De detrimẽtis locutus. nũc de affectib; in uniuersum aut̃ querit dictas figuratiões in detrimẽtis & affectib;. at si inueniãtur matutini quidẽ ad O . uespertini uero ad lunã detrimẽta faciunt ualidiores nãq; inuentũtur in quib; diximus inueniri figuris sin aut̃ cõtra affectus ob p̃cognitã ipsis ex cõtrariis flatib; faciũt ibecillitatẽ itidẽ febres quia p̃nuntiauit partẽ dicturũ illa ad detrimẽtũ cõcurrerit nũc ait figuratas stellas quæ sunt in lesoriis locis & ab hæretib; ipsis partib; prædicito fore detrimẽtũ quæ uero cui opponat parti iã didicimus. 161. MERcurii M . Iam dicit unde scias utrũ morbus iugis lãguenti sit an ne hoc autem a Z capit. is namq; nõ solum mobilis est motu cõtinuo causa morbo efficitur sed etiam cum stella pariter mutatur intenditq; ipsius uim maleficã in duobus centris non solũ inquit ab stellis fiunt uicissitudines morbor;. sed etiam a natura signorum uerum ut in stellis non cuncta stellarum suscipimus sed quæ in lesoriis sunt locis. eodem modo non omne signũ admittimus sed quæ lesoria inueniantur in centris & in totum terrestria & p̃sculenta. dicit terrestria quæ faciunt strumas & fistulas q; reliquis gaudeãt elephãtiores autem ob squalorem. hæc cum ita habeant rursus apponit sibi considerandum utrum futurum sit aliquod auxilium an potius detrimentum. benefici loca spectantes & morbos & lesionem facientes tum inuẽtos morbos & detrimenta faciunt si minus perspexerint tristes & laboriosos ifestosq; morbos incurrent & si spectarint maleficos benefici considera qui quos super inuehantur. nam si malefici beneficos super inuehentur malum intendetur sin contra benefici maleficos superinuehentur lãgores cõciliabuntur.

cum fuerint etiam orientales tum namque suam potestatem custodiunt aut dignitates morbi namque cursu opulento plurimam habent conciliationem. dein in suis non popularibus lauacris exuunt formosa ut strabismum est intueri saepenumero factum cum gratia & ex contionibus ueteres namque adducunt in sacra loca agros supplicationes numinibus proferebant extendentes languentes ut multitudo cogere & morbus offerebatur ac praedicaretur. 161. DE Anima qualitate cum de corporalibus dixerit omnibus nunc animam spectantia promittit ac ut de corpore orationem bifariam distribuit in id quod de qualitate & id quod de detrimento eodem hic modo bifariam quae ad animam attinent distribuit in qualitate & detrimento proposuitque sibi nunc de animalibus tractare qualitatibus quia animae pars una intellectiua. altera autem rationis experta & contentiosa sciendum intellectuale ab intelligibili cognosci. at morale quicquid est a ☽ & domiciliorum dominis & a pariter cum sole figuratis & centra dicit & item signorum naturam in quibus stellae inueniuntur in proposita habitatione considerabis earumque naturas & aliud tropica significat aliud solida & alterum bicorporeum & aliud horoscopus considerando & aliud medium caelum inspiciendo in aliisque centris. 163. ET ITERUM orientales existentes aliud significant at aliud occidui. accepisti haec singula ex ordine a Ptolemaeo perspecta singulorum circumstantia figurationum qualiumcumque ait id enim significat quodcumque ipsi & ipsos excipientium quorum natura corporatior. nam quae habent positionem terrestrium complentur uaporibus nam quae longe magis tenuia sunt ea non sunt corpulentiora. nam semper signorum concisiora tibi memorat de consideratione quattuor sola contemplatus. stellas inquit considerato propositam sortientes actionem & ipsarum domiciliis dominos naturasque ipsorum signorum quae excipiunt domiciliis dominos & facientes domiciliis dominos & figuratos ad ☉ ac ad centra quibus dicuntur orientales centrati uel insuper ascendentes & declinati naturasque stellae domini dixit domiciliis dominarum. nam domiciliis domini iuxta imperium rationem habentium stellarum capiuntur. 164. ET QUI VI rationem habent. Non solum domiciliis dominos dicit sed etiam dominos ipsos considerationis ut ☿ & ♃ ad ☉ & ad centra. nam figurationes quae ad ☉ faciunt ortus occasus stationes non dixit autem centrales sed stationarii ad centra. ut non solum centratos dixerit sed etiam superlatos & declinatos diuinos caesariae & diuinos cuiusmodi infomnia diuina offendunt conficiunt diis quid implicando iura solida signa quae medium ius habeant. nam iusticia medietas quaedam est & figuratio exposita comitatur quodlibet enim expositum exercet. 165. DE Figurationibus. Cum dixerit de natura signorum nunc de figuracione disserit ad ☉ & ad centra & aequantes exponit simul figuras ut quae matutinae simul orientales sint assimulantur horoscopi centro & eadem significantur ab ambobus & matutinae stationes medium tenentibus caelum. sed praegressus hoc est ablationes occidui centri. at uespertinae stationes subterraneis. item in mercurio hoc comparatum est proportionem faciendo cum dictis. nam potest quando matutina statio & sub terra centra. id possunt quae dicta sunt de mercurio & uenere. Interim audiendum qui dominatum habent hoc est ☿ & ♃ & domiciliis domini ipsorum stellae praecipue cum iisdem melius est eandem stellam domiciliis domini esse hoc est ☿ & ♃ uel non duos uel unum. proinde eundem haberem ad ☿ unum alterum autem ad ♃ sed nunquamque habere ipsam ad ambos rationem non uere affecti non in suo existentes loco in suis inueniendo factionibus neque ad utrosque figurati obscura & imperfecta erunt quae ex ipsis apotelesmata. 166. MALEficorum imperantia. Volens memorare & in contrario apotelesmata transfert ad maleficos. Quare igitur tradere doctrinam qua possit prius procedere male agendi uis aut interimentum & ultio. nam si fuerint in illis locis & in illis factionibus inueniantur ad malum & ultionem erit ipsis iniustum & aliud alterius sententiae ut non putetur ipsis iniuriam facere aut malefacere. 167. DE BENEFICIS. Cum de maleficis satis sibi dixisse uideatur iam de beneficis loquitur. Si igitur inuenias maleficos domiciliis domini habentes iuxta ea quae dicta sunt per nuntia. sin beneficis considera si non superinuehantur ab aliquo malefico & in suis locis & in suis factionibus existentibus. Nam si ita habeant si in masculinis inueniantur signis uiri quidem ferociores euadent mulieres aut uiragines si praeterea ♂ & ♀ uel eorum alter solum masculinescunt tum non uiri solum ad ferocius tendunt sed etiam libidinis habebunt cu-

piditatem ingentem & adulterii. at mulieres masculorum opera imitabuntur. tribaces fricantes & turpitudine repletæ latent aut hæc si sola ♀ cōtigerit masculari at si ♂ manifesta erunt quæ facta. q̄ si fœmininis fuerint signis & luminaria & ♂ uel etiã ♀ tum erit momentum ad fœmininam p̄pensus. Sin rursus considerare uelimus utrum manifesta futura an occulta sint a ♂ id cognoscemus. capiemus aut hoc ab matutinis & uespertinis figurationibus ♂. matutinis nãq̄ existentibus palam erunt uespertinis aut occulta. excedunt id qd̄ naturale hoc est. non est ipsis excessus contra naturam uiro nã que uirile ut fœminæ fœminile & solubile intensio igitur istoye alicuius efficitur magis p̄ naturam subtenditur simul aduentante ♀ & ♀ & ♂ & cunctis. ut ipse quoq̄ rationem habet ad ea quæ animæ sunt hoc est ad id qd̄ facile depræhendat & conspiciatur nã ♀ tam & si prius dictũ ob celerẽ mobilitatẽ omniũ quæ diximus causa efficitur.

GEORGII VALIÆ Placentini in quartum uolumen Ptolemæi apotelesmaton : Commentarium :

Um ea quæ genesi præcedunt absoluerit tertiumq̄ uolumẽ non simpliciter neque ut casus tulit imposuit finem: sed p̄sequendo quam fecerat diuisionem. nam astronomiæ præfagium considerat quæ ante genesi uel
 c quæ in ipsa genesi uel quæ post ipsam qd̄ post genesi duplex est. unum quod dem est circa cõplexum alterum uero circa extrinsecus euenientia. dixit i tertio de eis quæ ante genesi & quæ in ipsa genesi. nunc reliquũ est ut dicat de extrinsecus adueniẽtibus qd̄ dicere p̄posuit. sunt aut hæc de fortunæ adeptione & de fortunæ dignitate & de aetione ac nuptiis & amicitiiis & id genus aliis. Sciendum est q̄ fortunæ equidẽ adeptio corpori attribuitur at fortunæ dignitas animæ & quemadmodũ de corpore prius dixit inde etiã ita de anima. ita nunc de fortunæ adeptione p̄struit capitulum inde porro de dignitate subiungit. quo pacto igitur de adeptione faciendã sit consideratio capitulum. Capiemus igitur sortem fortunæ a sole i ♀ cunctaq̄ & considerabimus quæ hos sequatur stellæ & qui domicilii dñi quam positionem ac uim habeat & figurationẽ ad luminaria. bene enim figuratæ a bñficis uel parhetis abundantes & copiosos efficiunt male uero affecti uel etiã ad maleficos figurati inopes efficiunt qualitã uero possessionis & causã in qua possessio aduenit ipsis significabunt ex stellis qualitates. manifesto ipsas Ptolemæus descripsit nec de ipsis longa habenda est oratio. 2. QVAE constitutionis sint p̄pria peculiariter contingerit testimonia non enim ab oĩbus quæ ad constitutionem. Nec simpliciter dixit peculiariter. sed indicans non ad utraq̄ luminaria prorsus figurari sed ad eum qui sit factiõis qd̄ si ad utrunque melior ac utilior figura. Verum quæ h̄. Subaudiendum domicilio dominans præcipue figurata adeptioni fortunæ simul comparq̄ erit. Iure autem h̄ assumpsit is siquidem est facultatum effector in superioribus centr̄is horoscopo & medio celo. opus est igitur domicilii dñi esse h̄ & bene disponi erga h̄ & ferri ad ♀ & bicorpo reo insidere signo. 3. DE ESSentia deiebritate. Maxime necessarium p̄ceptum tradit quo pacto cognoscere conueniat an indelebilis maneat essentia an delenda uideatur. Considerandi domicilii domini. nam si hi sub eadem p̄specti fuerint factione firmam adeptionem habent sin sub contraria factione supereuaserint tum deletiones possessionum faciendõ peculiaris loca. Quo domicilii dñi supereuadant sortem fortunæ uniuersalis temporis aliud tertium cõmodissimum subnectit p̄ceptum a quo cognoscemus qñ erit adeptio uel delectio. considera qui causam habent adeptionis uel delectiõis ut habeant ad centra & ad ascensiones. nam si centrẽtur celerius conficient. sin subter agantur serius & a fulxione erit dicere nam si matutinæ fuerint celerius conficient sin uespertinæ serius & extremis temporibus. 4 DE FORTunæ dignitate. Cum de dignitate & tali fœlicitate dicendo de fortunæ adeptione sermonem compleuerit. Nũc hoc p̄cepto uult referre de fortunæ dignitate sequitur namq̄ ut iam didicimus de anima Consideradum ergo quo pacto habeant positionis luminaria & doryphoriam eis facientes stellæ. ut enim positionem habuerint ita & dignitatem fecerint. Sciendum sane fore aliam doryphoriam in ☉ & aliam in ♀. nam si in ☉ doryphoriam facientem stellam non plus uno signo absentem in præcedentibus partibus. at in luna insequentibus admodum ex ordine ac p̄posito p̄ceptorum progressum facit. primo quidem
 ponit extremas

ponit extremas & regificas positiones. inde consequenter spectās & subueniēs exponit ut illa dicit regifica in quibus luminaria sunt in masculinis signis aut alter ipsorum factionis dñs & in doryphoria habetur a quinq; uagantibus stellis ubi ☉ in præcedentibus partibus doryphoriam habere dederint at ☽ in sequentibus. ex hoc sane modo cognoscemus regificas positiones. Sane est uidere quomō oporteat discernere. num possint necne. Quærit igitur duo quædā constituta circa stellas. doryphoriam facientes si nāq; hæ inuentæ fuerint centratae quæ sint domicilii dominæ potentes fecerint sin declinantes fuerint impotes & imbecillos & rursus si inueniantur supra terram cētrati doryphoriam facientes præsertim dextri. hoc est præcedentes ☉. sin cuncta alia affuerint sintq; eccentra & in doryphoriam agantur a quinq; uagis his quidem matutinis existētibus illis uero uespertinis sintq; centrati doryphori solū aut luna in fœmininis signis at sol in masculinis duces erunt hoc est non reges sed uitæ & mortis solū domini. Sin dictorum omnium neq; in masculinis signis hæc affuerint. neq; doryphoriam faciētes centrati fuerint uel attestabūtur circa terrā centra tum duces nō inueniunt sed pisti dū taxat in fastigio & non sollertes. sin luminaribus nō existētibus in centrīs plurimi inueniantur centrati stellæ q̄ doryphoriā agant tum erunt mediocres dignitates & præsertim ciuiles quales consequi solent uitas præcedentes. militiamq; obtinebunt nam cōse qui eos talis dignitas consueuit. nullis uero in his doryphoriā habentib⁹ uel centratis uel figuratis obscuræ sunt actiones. ut igit didicimus quales erunt regificæ & extremæ positiones & qualia media. ita est nosse necessarium qualia fiant postrema hæc aut sunt quæ hñt contrarias dictis figurationes ubi fuerint luminaria ī signis masculinis ubi nō centrentur doryphori facti sub maleficis aut ex parhæretis doryphori facti. in cūctis autem his unum præbet præceptū quo possimus causam perscere qua in dignitatem euectus dignus habitus. Considera igitur inquit admittentē doryphoriā & ab illius qualitate pronuncia nā si ☽ inueniat ob copiosas possessiones sin ♃ & ♀ ob congiarium & gratiam sin ☽ ob uictoriam. sin ♀ ob orationes uel dispēsationem & rerū tractationē.

5. VESpertinoꝝ aut ad lunam uespertinū non sumitur ut ad ☉ hoc est in consequentibus partibus ☽ ad supra terram centrū simul figurantur. figuratur aut non ut p Δ aut ☽ aut alia tali figura sed ubi non fuerint in hac centrata parte prope ac non oīno incidentes.

6. SI Doryphori stellæ dextræ supra terrā centrīs figurant. Dextri sunt qui in præcedentibus ☉ partib⁹ ubi medii inueniantur ☉ & ☽ ante ☉ quidem at pone lunam ī fœminino non est enim ☽ detrimentū. bene si utrūq; lumen centretur & in masculinis signis. sin fecus ☉ in masculinis signis omnino esse opus est in fœmininis nāq; inuentus offendit magisq; ☽. attestatur centra hoc est horoscopus aut mediū cælū nā in superioribus utrūq; memorauit q̄ dixit supra terrā cētris. hoc aut per egressionē eius q̄ anteceffit dictum. nā ante ipsum alterū luminare erat solum in masculino signo centratus hoc postea non centrari subiūgit doryphoros.

7. SIN lumina & hoc per egressionem dictum est nā ante hoc habuit & alterū luminum centratum est & alterū masculinorum signoꝝ. at hoc neutrum nisi q̄ in priore prædictis omnibus existētibus doryphoriam nacti nō erant centrati. at hic plurimos doryphoriā habentium centratos capit præter aduictum acceptiones quæ dignitates ex præceptione uitæ consequuntur ut in præcedēti præceptione dictum est: deniq; humiles & malefici demones. hæc est genesis contraria oīno primæ adeptitiæ. nā ceteræ oēs horum medium inueniunt. inter hæc uero præter dictas mixtiōes relinqt subauditiōi ut in aliis fecit p̄ceptionib⁹.

8. HVIus siquē circa factionē hñtes docuit ut te oporteat cognoscere utrū authenticas & firmas esse dicas dignitates necne. inuenies autem hoc a doryphoriam habētibus stellis. nam si hæ & synæretæ & beneficæ inueniatur adminiculatrices euadent dignitatem. sin ad parhæretas: aberrabunt.

9. DE Actionis qualitate actionis dominam capiens in re post de dignitate orationem de actione præponit. q̄ contermina utraq; fortunæ uideatur considerare uero oportet a ☉ & medii cæli signo actionis qualitatē. Quærere enim opus est quæ absit a medio cælo. quæ matutinam fulxionem Solem proxime faciat ubi sub signo uno fulxio sit. Hoc est usque ad partes.

30. Doryphoriam uero hanc nominare consueuerunt antiqui. Necesse namque aut eandem stellam in medio esse cælo aut differentes. aliā præcedentem ☉ aliā uero medium cælum: aut unam modo

adesse aut in pcedentibus partib⁹ ☉ aut in medio celo . si igit una affuerit & in medio
 celo & in pcedenti parte ☉ aut una solum in utrouis dictor⁹ loco⁹ illo solo utemur.
 Sin duæ quæremus quæ magis ipsar⁹ duar⁹ potenti or sit & plures habeat rationes illã
 q⁹ præponendo nobis ascibimus . si uero nulla inueniatur apud ☉ & nequidem in cæ
 lo medio huiusmodi sunt ineres . Considerare autem opus est domicili dñm . is enim
 significat suo tempore studia . ita nãq⁹ considerabimus actionis causam . at qualitatem
 cognoscemus ex capientis stellæ proprietatis actiõem . Scire aut expedit quẽadmodũ
 non omnis stella in pcedenti parte ☉ aut in medio celo inuenta pbet actionẽ : sed
 si inueniatur actionem præbentibus stellis . sunt aut tres ☿ ☽ ♀ hæ nãq⁹ ob celerẽ mo
 tum actionibus sunt accõmodatiores quodq⁹ soli sint uiciniores doryphorias faciunt .
 at quæ ex aliis stellis inuenta adducit aliquid suæ proprietatis . ipse uero manifesto mix
 tiones stellar⁹ faciens non dedit separatim uolentibus ab ipso longã habere orationẽ .
 Scire sane opus est ut etiam signor⁹ proprietates multã quandam actionibus mutationẽ
 præbeat . formã nãq⁹ humanã habentia artem ab hominibus indicant . quæ aut quadru
 peda circa ista etiam mercimonia indicant . at aquatica circa aquas & quæcũq⁹ argutæ
 possimus ad usum reuocare signor⁹ proprietatibus pterea considerare maxime necessa
 rium iubet utrum actionẽ habens primos faciat studio uel secundos & uicarios . Consi
 derare enim inquit opus est capientes domicilii dominatum actionis & si hi inuenian
 tur orientales & epicentri faciunt authenticum . sin autem declinantes secundos & suc
 cedentes atq⁹ uicarios . at medias horum figuras est cognoscere & in ipsis factis explica
 re moliemur . 10. FVLxionem uero matutinam proxime facientẽ . Non simpliciter ma
 tutinam fulxionem facientem sed proxime solem existentem in pcedentibus parti
 bus . Neq⁹ enim si quis putarit duabus existentibus in pcedẽtib⁹ partibus uiciniorẽ
 præferemus sed quæ non plus absit uno signo a sole utq⁹ paucis absoluã doryphoriam
 facientẽ ad studia ipsam nãq⁹ ut dñam mediũ cæli . tales nãq⁹ scurræ actionib⁹ sunt ali
 as alii intenti studio nõ uni soli modo ex suis trium modis . Cernis ut nolit oẽs stellas
 doryphoriam facientem ad solẽ aut ad mediũ cælum actionis esse dominas sed ex tri
 bus unam uelut qui ante ipsum omnes . simpliciter cuncta sequentia medium cælũ dici
 to domari actioni & in illius spectantes proprietatem impotens sunt in qualitate actio
 nis motus ac præfagii . at ♀ mixtiones facit aliar⁹ stellarum erga actionem admittẽtes
 ♀ & ♃ destituerit autem tibi ipsos ad se inuicem miscendo dominos actiõis . adhucq⁹
 magis intelligentiores facit mixtiones ipsarum pariter & minorũ actionis aliarũq⁹
 stellarum ♀ & ♃ . 11. RECEptus . Receptus uocat transitus quos a se inuicem mutuan t .
 12. AT ☽ cum ☉ figuratus . ♀ stellam duobus capit modis præter alias stellas . alia . n .
 siue cum sole fuerint siue minus eadem dimetientem habent . at ☽ cum ☉ utpote ex
 igni complexionem habẽs adhuc magis ad in moderantiam conuertitur ex ad solem
 uicinitate . 13. CIRca fusiones hi nãq⁹ aquæ & ignis seruiunt locis ut sunt admittentes
 ubi ☉ uerbi causa existente in geminis ♀ quidem cum ☉ inueniatur at ☿ in altero si
 gno nempe ☿ . 14. FACile conficientes . Facile negocia transigentes hoc noie appel
 lauit . 15. OCCursantes . pro aliis obiectos & supra alios agẽtes ob armatos quales sunt
 qui ob armati saltitant . quos uocant armaturas apud priscos animalia sacra quæ serue
 bant uariisq⁹ actionibus honore præferebantur . quia enim compares simul binæ stellæ
 non unam aliquam artem faciunt sed multa significãt iure præceptum asciuit quo pos
 sis discernere artium uarietatem . erit tibi discretio a signorum natura quæ ad coitũ igit
 tur si uelit in sollerti esse curam loco ab ☽ ☉ . ☽ aut in medio celo erit . neq⁹ enim in p
 cedenti signo poterit ☉ adesse quia a plenilunio erit ac non ab ☽ ☉ . 16. EX Domici
 lio dominatibus domicilii dominos dicit . dominos actionum qui in medio celo aut
 in pcedenti parte ☉ inueniuntur . coloris mixtiones hoc est foeditates . 17. DE Incõ
 gruis nuptiis aut amicitia post hæc cum hoc sit capitulum est de multiplicibus ac mul
 tificis in eo namque dicit de legitimis nuptiis : necnon de aliis non legitimis priusq⁹
 acquirit num nuptiæ futuræ sint necne & si fiant num tempori an sero & utrum cum
 unica sit cohabitaturi an cum pluribus & qualis erit nubilis aut uir & postremo utrum
 perduraturi an nuptias dissoluturi : repudium inquam diuortiumque facturi : & si
 perstiterint utrum mutuo amaturi an secus . Considera igitur Luna inquit utrum in
 libycis sit

COMMENT.

libycis sit quadripartis an in subfolanis. nā in subfolanis nouas facit nuptias at in libycis serotinas. 18. DE Mulieribus. De mulieribus aut non a ☽ sed a ☉. similiter eodem modo considerabimus nisi quod aliud circa ☽ quadripartium capiemus aliud aut in ☉. nā in ☽ a luna ☉ ad primum usque diuiduum & a plenilunio ad secundum usque diuiduum subfolana sunt quadripartia. at horum dimetiētia libyca. at in sol cētra saepe dicta quae ab horoscopo ad medium usque caelum. aliaque consequenter. Si igitur inueniat in bicorporeo signo uel ☽ uel ☉ uel si cum pluribus inueniant stellis multinubos faciunt quoniam & in multi saeminii signis inuenta duplices praebet nuptias. & si ☽ ad bonos feratur pulchra & maritum amantem mulierem significat. sin ad maleficos contra. poterisque a stellarum proprietate ipsis qualitate dicere. perseverant igitur cum lumina congrue inter se inuicem figurata fuerint & praesertim cum alterabuntur & quidem ipsi ☽ altero & ☽ ☉ necesse figuratiōes stellarum inspicere sub stellis aut non. si non inspiciamur erunt quae diximus. si inspiciamur aut consonae figuratiōes erunt aut in consonae. si consonas figuratiōes malefici spectarint dissoluentur denique sin consonas benefici praeremanebunt amantes se inuicem. Si malefici consonas inspiciēt & benefici consonas mediae erunt figurae ut neque omnino dissoluantur nā rursus redintegrabunt & restituentur coniunctiōni. 19. DE Legitimis. Est dicturus de illegitimis copulis in hoc eodem capitulo. non igitur opus est ostendere ac memorare nouas nuptias saepe nouas iteque iteque capiunt ipsi proueniētes. sin combustae fuerint quo iuxta proportionem cum aliis combustum capias sub. 15. partibus in una specie unius speciei esse dicit tropica & solida propter multi saeminii. ea namque proportionem habent cum bicorporeis. 20. AVT etiam per conglutinationem. conglutinationem uocat praesentiam attestatiōem uero configurationem. Item ♀ post ♃ a ☽ iuxta legem factam copulam uaticinat. at a copula ipsa mulieris qualitate per discendam uel una matutina stella quomodo & luna. uult aut non simpliciter stellam adesse sol sed in praecedentibus partibus hoc est quae faciat matutina fulxionem. Significare autem opus est quod absolute dixit unam stellam matutinam. sit namque orientalis solum matutina & ita excipit ipsam ☽ igitur itidem ut in luna a figuratiōibus qualitates coepit eodem modo & in ☉ unde & itidem ita adiecit quo simile & idem indicet etiam occidente. at horum dimetiētia obtinuit ut libyca ac iam de ipsis percurrēdo at in luna a coitu. non ut capias a coitu figuras sed a sole genesis. Saepe namque praerueniens coitus longe est at sol per prior unde a ☉ capere opus est distantiam diuiduorum siquidem a ☽ ☉ & plenilunio nil aliter ipsi significat quam augmentum & diminutionem. praeremaneant igitur Nunc dicere incipit utrum praeremaneant contacti an distent. uerum quia contingit praeremaneere quidem coeuentus at iurgia & rixas consequi. id quoque ipsum coniectat. Incipit iuxta consuetudinem id a moderatis figuris & definit ex ipsis in extremas usque ac malas proueniendo figuras. lumina namque necesse est aut in connexa esse aut figurari & si figurentur necessario aut congrue aut incongrue didicimus namque quales quidem sint congruorum figurarum & incongruarum ac si congruarum fuerint aut utrumque lumina in utrisque positionibus aut altere altera & si altere aut sol soli aut ☽ luna aut permutata ☉ luna & ☽ soli tum namque naturali quodam modo mas putat coire. 21. OMNIUM autem pulchritudo est cum non simpliciter naturali quodammodo putatur mas conuenire. Cunctorum autem est pulchritudo cum non simpliciter sol lunae figurabitur tum namque maxime naturaliter inspicitur nam mulier uiro copulata. didicimus quemadmodum a ☽ quidem mulier. at a sole uir ut si contigerit uiro sole habere in ☽ mulieri aut sole in ☽ nam si uir habeat ☽ in ☽ non erit tale. age non solum uicissim ut exempli causa ostendit. sed etiam altere & pinde ☽ uiri congrue ☉ figurari. ponat namque uirum habere ☽ in ♋ at mulierem ☉ in ♋. & rursus uirum ☉ in ♋ mulierem autem in ♋ lunam. est igitur hic uicissim factum non equidem uiri ☽ spectabat ☉ mulieris positum namque erat sol mulieris in ♋ luna uiri in ♋. si permutemur lunas & uiri quidem ☽ subiecerimus at mulieris ♋ inueniemus ☽ mulieris spectatorem ☉ uiri & figuratam ad ☉ mulieris praecipue cum uicissim fiat ubi non ☉ ipsis ☉ sed ☽ ipsi ☽ sed ☽ lunae & ☽. sol aderit uel in non connexis tam inconnexa quam incongrua dissoluit. Quemadmodum igitur beneficae stellae connectunt maleficae uero dissolunt. Cum similes inuenta fuerint figurarum tum extrema congruunt ut si congrue figurantur & a beneficiis spectantur cum pari affectu etiam unio erit. sin autem inconnexa fuerint lumina uel incongrue figurentur uel a maleficis aspiciantur rursus omnimodo dissoluentur. uel etiam prorsus non erit concursus & idem iter. Si uero mediae fuerint figurarum & an mixtae tum erit disunctio aut conciliatio postea fiet. mixtae erunt figurarum cum uel luminibus inconnexis existentibus be-

nefici inspexerint: uel cum congrue luminibus spectatis. malefici figurati fuerint. cum
 eo q̄ ueneris maleficis inquā figuratis. 22. AT Alias quoquomodo factas de illegiti-
 mis nuptiis. Cum de legitimis dixerit nuptiis. Nunc sibi dicendum existimat de non le-
 gitimis. non legitima frequenter ad legitima recidunt nam clanculū conueniens post
 succedente tēpore legitime copulatur capit aut tales considerationes a ♂ & ♀ & ♀ uī
 detur nāq; hi quandā ad se inuicem habere affinitatem intuere ut ♂ in ♀ habet exalta-
 tionem at ♀ in ♂ rursus in ♂ habet exaltationem atq; ♂ & ♀ non amplius exalta-
 tionem sed domesticos nam ♀ & ♀ in ♀ assumitur ad legaticum munus ♀ senilē
 q̄ personam. miscetur nāq; uuluis & patriis & diuinis. at ad pubescens ♂ fratribus nā-
 q; uel sororibus an miscet figuratur ♀. prius a ♀ considerat qualem habebit mulierem
 at nunc ipsam considerat genesim qualem ipsam efficiat. considera igitur ♀ ut dixim⁹
 quomodo afficitur cum ♂ quidem existens & simpliciter per se amatorias efficit ani-
 mas. Quod si ♀ affuerit quippe qui ut dictum est celeris est motus diuulgationes facit
 Sanē in his considerandum signorum naturas. nam si inueniatur ultra hęc affines nu-
 ptias faciunt. Sin autem ♀ & ♂ uel ♀ uel ♀ affuerint tum binis sororibus cōmiscetur
 nisi q̄ uiroꝝ considerare oportet ♀ at in mulieribus ♀. uerum assumatur utiq; rur-
 sus ♀ is nempe solus uel cum ♀ copulat⁹ ♀ facit utiles copulas at cum ♂ perniciosas.
 ac ut in ♂ diximus a promiscuis signis confines copulas. modus in his quærendus est
 nunc aduersus eiusdem ætatis sit ipsorum mixtio an aduersus ænus uel seniores. consi-
 deranda inquā talia a stellarum fulxione hoc est ♀ & ♂ & ♀ hanc enim necesse est aut
 figurā similis esse uel dissimilis figurā. Quod si similis figurā cōperta sit aut optabilio-
 res aut magis orientales neq; alia præter has figuras. sed similis figurā inueniantur eius-
 dem ætatis esse significat. sin occidentalior cum anibus copulas sin orientalis cū senio-
 ribus. Conueniendo nāq; cum luminib⁹ familiariter hoc est ♂ ♀ & ♀ & alterutro nō
 dubiū quin clāculum fiant ad legitimam conueniendo copulā & perinde nos hic Pto-
 lemæus docet quō cognoscere conueniat utrū domestica sit copula & legitima an nō.
 at familiariter quid uult. nepe ut in foeminis ad ☉ splendorē bene disponi in marib⁹
 aut ad ♀ ad senilitatem tanq̄ quopiā p̄cunctante si ambobus una habitet quispiā ipsoꝝ
 aut differentia inquit q̄ cū ♂ ♀ pubertatem significat faciei oris in primis at cū Satur-
 no senilē ætatem. & si figurā similis ubi quā habet figuratiōē congregiēs ♀. stella eā-
 dem habet ipsa quoq; siue occidua sit siue orientalis. hoc aut ut cōe iniecit ambaꝝ stel-
 larū p̄cepto. perinde a ♀ neq; ♂ dices nomen senile uel pubescens. at a figuris ætatē
 scribes. eiusdē ætatis senes cū iuuenis iuueni noueræ: uel amita: eiusdē ætatis necesse
 est cū iuuenes duo fratres. senex ad iuuenē: cum pater filiā ipubis ad ipubem cū mediæ
 ætatis cū iuniori sorore. senex cū seniore cū uiridis ætate cū amita. adolescēs cū grādī
 ori ætate ut iuuenis cū maiore sorore. æquales ætate senes cū amita. eiusdē ætatis gran-
 diores natu cū sorore. cōtigerit nāq; ætatem æqualē esse. at nomē senile ut in amita nā
 pater & filia produxere. at qui est amita nomē ætate maius ætas eadem. dices igit a ♀
 ut diximus senile nomen ut cū auunculo aut patri aut patruo cōiungetur. at a ♂ cum
 fratribus uel consobrinis uel fratruelib⁹ prædicta figura ubi ♀ cū ♀ & ♀ uel etiā ♂ i
 horoscopo uel etiā in medio cælo inueniat. 23. SI In sequentibus signis. reliquū ē ut
 incipiat te docere quomō debeas cognoscere nō solū q̄ naturale capietur connubium
 sed etiā qd̄cūq; cū dictis oībus utrū agit adsit ipsis ☉ & ♀. utrūq; enim lumen ostēde-
 rit faciei p̄prietatē cognatoꝝ. cognata uocat signa q̄ promiscua. Cum igitur dictæ fue-
 rint figuratiōes in cognatis signis. sed in foemininis locis & personis tum simul affe-
 ctos facit homines. loca uero uocat signa. personas aut subsolana & libyca quadripar-
 tia & uesptinas & matutinas fulxiōes & hęc oīa masculēscūt & foeminefcūt & tibiales
 ut testes nō habeāt at tibialē solū. frequenter his aliquis p̄portionalis cōuenit ut non p̄
 se non inueniantur quæ dicta ut in sterilibus uel raroꝝ filioꝝ. habent nāq; tali an pro-
 portionē aliquā qualēcūq; ad uenerea non plurimæ sunt hoꝝ differentia alia nāq;
 sunt legitima. Alia uero illegitima. & alia sunt unius generatiōis alia confinia. hęc oīa
 didicisti in uiris quidem a ♂ at in mulieribus a ♀. nunc dicturus quales habebit uter-
 que ipsorum appetitus. utrum honestos an inhonestos & immodestos. hoc autem ca-
 pit a ♂ neq; ut alii oēs in mulieribus ♂ ipsum spectat. at in uiris ♀. nam ad beneficos
 delati sunt

COMMENT.

delati sunt honesti ad **H** inhonesti. inuenies autem figurationes in particularibus. neque nobis longius ducenda est oratio uolentibus particulatim inquirere a se. **H**. is namque turpem praebet & adminiculatorem namque **V** utpote solus existes quod facile moueatur praebet & si uespertinus fuerit & si foeminefcant stella. Deinde uult ostendere quomodo erit cupiditas quam in superioribus uocauit affectionem. utrum foeminarum an marium sit appetitus. hoc autem considera ex figurationibus. nam uespertinum proportionaliter significat foeminas. at matutinum mares. ut inueneris affectos **M** & **F** ita dicitur & appetitum fore non supra uim affectus hoc est immoderate & ipotune. Sin autem **M**. nam **F** utpote muliebre significans faciem humile significat. at **M** utpote uirile cum formidine occultum aut si figuris quo duplicem ostendat modum: tam ad **O** quam ad horoscopum propositis figuris **H** quaerit naturam. orientalis quidem existens efficit perulantiam ad apertum agit immodestiam. at occiduis contra. 24. **DE** Liberis. Quonia de conubio sermonem sequitur quod de liberis est inde ordinem consequentem admittit. est autem ut alia iam indicata multitudine capitulum: quaerit enim in ipso an habeat liberos inde etiam quot & tertio utrum claros an obscuros inde offensos an imunes offensa & solitarios an non & si amicos an infensos quicumque procreabunt. Capitulum autem capitulum ex locis & stellis quae sunt datrices liberorum quae anhaereticae haec sunt sine semine. quae feminales audias namque Ptolemaeum dicentem feminis expertae & multi feminis locos. Sunt autem quattuor loci ex quibus qui deliberibus inspicitur. 10. & 11. & horum dimetientia hoc est sub terrestre & 5. locus at quintum locum aegyptii in definite liberis praebuerunt. Si igitur hi omnes loci uel qui ex ipsis in multi feminis signa inciderint circumsiterint liberi. sin autem in feminis imunitibus non circumsiterint. stellae porro aliae quaedam sunt effectrices aliae anhaereticae seu peremptoriae **D** quidem & beneficae datrices sunt liberorum **O** & maleficae anhaereticae siue peremptoriae **V** cum existente. Si igitur datrices in occiduis inueniantur citra impedimentum praebent. sin mixtim alios quidem dabunt alios uero periment. at quantitate cognoscemus ex signorum natura in bicorporis namque uel multi feminis existentes uel duos uel plures praebuerunt. at in solitariis unum modum factum efficiunt. Si masculifcant datores liberorum iuxta dictos modos mare dabunt. Si minus foeminae. & si hi ipsi datores fuerint liberorum & in suis locis praeclearos dabunt liberos. sin occidui inueniantur & in locis alienis obscuros ignobilesq. Considera uero in his utrum erunt hi parentibus cari necne. Si enim datores liberorum consonam habeant figurationem ad horam & ad sortem fortunam quam iam didicisti & cari parentibus erunt & instituentur bonis artibus. Sin ipsae datrices liberorum. Consonum inuicem inspexerint cari permanebunt sin inconsoni inimici. 25. **AD** Verticem loco. Nam inde fratribus loco a. 10. & 11. **D** loco coepit. proportionem namque habet ut saepe didicisti matri **D** & **F**. Iuxta igitur & hic ab. 10. & 11. loco horoscopi. nam horoscopus ipsi edito refertur datorum cum datricibus est stellis nihilominus & si orientalis fuerit nam si orientalis fuerit nihilominus est ablatius & ad **O** figurationibus. reticuit circa horoscopum figurationem. Quia uero iam subiecit locorum in praecedentibus partibus horoscopi alios. & alios in consequentibus. & perinde certum superfluum semel dicentes semel memorando ipsos. 26. **FACT** ionum ambage rationem. Factiones nunc dicit non nocturnas & diurnas sed stellae quae dent quaeque auferant. 27. **AVT** potentiores hoc plus ut clarescat non eget interpretatione. at potentiores deinceps dicit ut opus est iudicare. at in ferri significat indifferenteribus aliquos peremptorios datiuo in ferri uel contra. 28. **Q**uae uero particulariter. Doctrina tibi praebet gratissimam qua possis cognoscere quae particularia. iam uero huius in aliis supra mentionem fecit datricem namque stellam dicit ut horoscopum intelligas & consequenter reliqua consideranda. 29. **DE** Amicis & inimicis. amabiliu affectionum. Cum dixerit de conubiis & liberis consequens est ut in proxima permaneat habitudine aut ad extra positas conuertat habitudines quae est amicitia: hocque capitulum est multarum partium. neque enim est una amicitiae species. nam est maxima & extrema & secunda ac media nominaque apponit utraque amicorum primam & maximam appellando parem affectionem. alteram uero synastriam. Secundo loco praeterea quaerit utrum taciturnitates in amicitias fiant qualia contingunt amicitias necne sed manent in defessi. tertio quam quaerit qua consistit amicitia. non enim est eadem amicitia. sed alii quidem ob modestam & sapientem constituerunt amicabilem electionem. alii ob utilitatem. alii ob uoluptatem. Quarto & de ad tempus

aliquod cōstitutis amicitiiis erga cōsecutos disputat ut etiam dicat utrū dissolutum iri uideantur causamq; consecutionis postremo an miscer de dolis orationem non iniuria uidetur nāq; quoquomodo inserere inter amicitias & inimicitias alii nāq; sunt honesti & mites dominis. alii perniciosi & inhonesti. amicitias igit in totū considerat ex quattuor locis ex solari & lunari & horoscopis solaris & lunaris quæ ipse sortem fortunæ nominauit. nā si in ambobus genesibus dicta loca in eisdem inueniantur signis uel mutuis. & proinde ☉ cum ☽ aut cum aliquo cuius horoscopo uel cōtra erit dicta par affectio maximæ amicitia. sin autem non in eodem signo sed in triquetra figura tum synastria continget. at inimicitia infestissima cum in non cōnexis aut quadratis aut dimetientibus & rursus maxima quidem & insuperabilis erit inimicitia cum in non cōnexis. maxima porro in dimetientibus at media cū in ☐. causam qua amicitia conflatur cognoueris hoc modo quandoquidē non oēs inueniuntur in oibus figuræ; sed aut aliæ quæ aut plurimæ considera sint ne luminarium figurationes necne. nā si luminariū sint figurationes defectu ac proposito bono erit amicitia q̄ ab aliis differt omnibus firmior ac constantior est. sin sortes magis ex usu. at horoscopi ex uoluptate sin simul oia inueniantur ex oibus dictis constituentur uel etiam plura. idem enim erit licet nō oēs figuræ conueniant sed plurimæ in alio et septē & circa. 7. ubi non multū distent horoscopi sed sub dictis fuerint partibus neq; aliter extiterint neq; in eodē signo neq; male figuratur sed dumtaxat in cōsonis triquetris. triquetris aut ait uel sexangulis synastriam solū fieri. 30. CVM malefici figurationem. Docet etiā quo modo possis scire si taciturnitas aliquando erit amicitia ex beneficiis inquit hoc cape & maleficis. nam cum fuerint cōprehensiuæ amicitia figuræ inspexerint malefici tum detecciones erunt secretorū cū aut benefici intēssiones. 31. CVSTodiendum aut. Rursus docet uter amicorū amicitia est magis tenax & obseruantior & uter utiliore & magis cōmodam inimicitia. Cōsidera igitur inquit loca inuicem figurata ut horoscoporū. fortiiū. luminarium & si ambo æquipartes fuerint ambo igitur erunt iuxta rectitudinem q̄ si plures alteri habere contigerit paucior erit director nā eminent. sed intuere spectantes stellas nā qui beneficas habuerit inspicientes in sua genesi ad admunificentiam & officii erit propensior. 32. SI idem ipsum uel proxime. Memorauit tibi horoscopos sub. 7. partibus cōtingit aut has non solum in eodē compleri signo sed & in sequentibus ut habeat quis horā & partes 5. alius aut ☿. 29. is nāq; habet eminentiam sequentis signi puuculus enim ipse unū partis erit ipis benignus at reliquus plurimus quoad aphetes altero aliquo aliū cōtingerit locum. 33. HANC igitur ad magis & minus. Quoniā quæ tēporariae conflantur amicitia multa sunt indifferentes ipsarū nāq; aliæ sunt magnæ aliæ paruæ. scire aut oportet q̄ cum aphetes alicui dictorum quattuor locoꝝ glutinabitur tum ingens futura est utilitas cū aut alicui aliarū stellarū exigua & fortuita. 34. DE Hospitalitate. qui de hospitalitate modus in hoc capitulo non unū aliquod quarit: sed plura. prius nāq; cōsidera num prorsus facit hospitalitatē necne & cōmode an cū damno & immunē a periculo an periculosam & an bene repensurā an male repensuram. Inde & qbus in locis erunt peregrinationes considera igitur inquit declinamenta & occidūū centrum hoc est. 3. 6. 9. 12. 7. nam si in his luminaria inueniantur hospitalitates faciūt sin ☿ adhuc magis & plures cum rationem habet aliquā figurationis ad ☉. sin aut fors fortunæ dicta in quē q̄ horū locū inciderit uitā propter tales in hospitiiis faciunt. q̄ si solida fuerint firmarū signa diu peregrinant. Sin bicorporea continue. 35. QVANDOq; illud quādoq; & sæpe ipse explicuit quā de causa posuerit. ait nāq; cum luminaria figurant. non enim satis est solum occidere aut declinare ☿ & si non declinare contingerit: feratur aut ad luminaria: hospitalitatis cā erit tali genesi. 36. ET Difficulter repensuros. Difficulter repensuros dicit difficulter & sero admittentes at cōmixtum porro tibi reliquit. nam si inueniatur simul malefici tum etiā inutiles & difficulter rependētes erunt hospitalitates & cū aliqua difficili actione cōmoditates pronenient definiemus dixit nāq; in præcedentibus ut opus sit ad numeꝝ & occasum inspicientium stellarū considerare licet iꝑerantibus iꝑerium tribuere apotelesmatis. 37. IN Eis quæ matutinae docet & ubi peregrinationes euenturæ. matutina nāq; uocant quadrupartia orientalia hoc est. 12. & 6. loca uespertina uero occidua hoc est. 3. & 9. loca. 38. VEL domicilii dñatum habentes didicim⁹ ubi de geminorū

COMMENT.

de geminorum genitura quomodo stellæ fiât duplæ & proportionem habentes cum bicorporeis aialibus cū nō solitaria sed cū aliis inueniant p sublationes ut attollant & simpliciter & temere fieri uaga itinera. 39. DE Seruatione. Vult te porro docere cām peregrinationis quomō oporteat. cognoscere. cōsidera inqt q̄ nā sit q̄ peregrinationē faciat stella & ipositiōe quis nā dñs nā si uitæ horoscopus. siue mediū cœlū actiōis seu fors fortūæ pecuniæ & causæ siue cōmoda siue incōmoda etiā hinc p̄dicito. 40. DE mortis qualitate & destitutione & adhuc mortis qualitate. Cū t̄ps ptulerit libet iam de qualitate dicere: est sane ut dictū una q̄dem naturalis: altera uiolēta: sed nō naturalis ac de ambabus differit tibi: q̄ris nāq; utrū erit hæc uiolenta uel non uiolenta sed naturalis siue ita in utroq; q̄re qualitatē. alia nāq; qualitas naturalis alia uiolentæ: ut in naturali qui aliud facere h̄cōsueuit at inuiolenta aliud & aliæ oēs stellæ consequēter faciūt. uti tur sane aliquo eorū q̄ ante demonstrata sunt. demonstratū nāq; iuxta horimæā atq; iuxta radium. Cōsiderare igit̄ prius opus est quomō fiat periclitatio. Cū aut̄ ipsam inuenim⁹ iuxta horimæā tum occiduo utimur cētro. cū aut̄ iuxta radiorū iactus tum pemptorio periclitatoriq; loco. Cōsidera nāq; q̄ abfuerit ei * uel figuref. utimur nāq; figurata. si nulla figuratæ inueniat̄ aut naturali signi pprietate aut etiā ipsis terminis. ita demum naturalē inueniemus ipsius mortis qualitatē at uiolentā. hoc mō. non cōtingit cū ī unī uersum uiolentā sequi mortē nō aphetis existētibus uel una luminibus uel ipsoꝝ altero. alio nāq; iudicato uiolenta nō erit periclitatio. opus est aut̄ ad inuenienda aphetica lumina etiā pemptorios esse maleficos ut obuient luminibus sufficit unus maleficus cū utraq; lumina aphetim cohibeant. at cū altere e luminaribus aphetē habuerit tū oēs malefici obuiarint. Sane inueniemus hoc iuxta p̄cedentē expositā doctrinā: aut occiduum cōsiderādo locū aut pemptoriū radiū aphetis inferēdo. 41. DOMinatoris hoc est esse aphetē. aphetē. n. dñatorē impatorēq; uocitauit uel qa habeat iperū multaq; uim. in positione. hæc aut̄ aphetim inde uitæ t̄pibus horimæā appellauit. Aliorū primi. Primos dixit pxime illatos uel p figurā: uel p p̄sentia. contingit aut̄ nō unū solū esse sed et̄ duos significere. q̄ aut̄ modi qualitas bifariā ei assumpta sit manifeste indicauit significat enim & signi naturā quatenus q̄dā dicunt̄ arida. q̄dā humida. q̄dā uulsoria. nā a dñis terminorū cognoscemus etiā mortis qualitatē. pprie igit̄ dicendo de interitibus naturalibus. nūc inqt de: ut sic loquar: cōtra naturā & pprie uocauit ultroneos & nō aliūde nobis illatos. dicit autē prius in totū quo pacto nosse quæras an pprias mortes faciat an uiolētos interitus. cū igit̄ inquit pemptores nō prorsus in alienis iacēt signis. sed quā dā hnt necessitatē & ne substernant̄ a maleficis tum interit⁹ pprii cōtingerint at ipropriā uel etiā domestica ppriā dicit cū in synheretorū fuerint domib⁹ in quib⁹ gaudēt uel ubi diurni in diurnis. 42. AT Qualitatis alia nimirū ē qualitas ppriorū interitū alia uiolentorū. ☉ aut ☽ ubi ambo fuerint anharētæ altero luminariū aut ambobus existētib⁹ aphetis. Quod si fuerint aphetæ nō ubi inueniant̄ in indifferentibus apheticis locis sed in eodē signo & in eadē parte. similiter & si occidat ubi ☽ in. 9. inueniat̄ hñs aphetim: at ☽ in occasu tum nāq; inferf̄ saturno ☽ hoc est ad ip̄m fert. 43. ET Si q̄ ♃ licet dixerit ip̄ se ubi de tēporib⁹ uitæ q̄ benefici non solū non perimūt sed etiā cōseruāt & illati. quo pacto etiā hic dedit ipsis mortis qualitatē. hisce nō oīno perimētibus sed et̄ seruātibus. at qui adiecit male actis ubi ibecillior fiat etiā ex signi pprietate utpote in aliena domo & in alienis terminis & in humilitate & ab maleficis inspectus cōtra spectās ubi post ☉ habet statū ad lumina & horoscopū faciat. 45. PRæcipue in sphæra serpentes. dicit serpentes cælo hærētes ut draconē & hydrā. at q̄ ♂ ab ♀ & capiēdo ip̄m figuratū reliq; uagis rursus similit̄ circa ♀ eodē inqt mō capitq; figurationē mēbris laborantē ip̄perfectorū ip̄fecta q̄dem ut ♂ mēbris uero laboratē ut ♀ & ipse ♂ & ♀ at in ♀ & ♂ hæc enim signa uulsoria dicunt̄ unde & cauent in his medici mamariā actionē adhibere luna in ipsis existēte. Confectis aut̄ sua de singulis dicēdo. nunc simul de ambobus dicit. Si inqt simul inueniant̄ in aliquo distorū anhariticoꝝ locoꝝ tum multo plus fecerint & ambobus martis pbunt qualitatē. 46. IXXta qualitatē. Quoniā cōtingit sæpe in eadem parte ambos esse aut̄ indifferentib⁹ inqt. q̄ si indifferentibus inueniant̄ partibus firmitudinē mortis continebit qualitatē qui infederit in ipsa pemptoria parte. Sin aut̄ ambo in eadē inueniant̄ parte duplos facit interitus. sæpe enim uocant̄ & abscindūtur uel iuxta quantitatē. hoc admirabile uideat̄ nemo siquidem bis aboletur. at ita non est

dicit igitur aliquis lapsus in aqua præscripto regio enataffe & euitasse. 47. SIMILĒ specie.
 nā qd' coruus aut canis extēdit. 48. IN Declinationib'. In declinationib' didicim' ut
 declinationes sola sunt de hospitalitate. 49. DE Tempore diuisione. Progrediente no-
 bis capitulatim fato quoddā est uniuersale: quoddā particulare & supat & una cōuertit
 particulare ab uniuersali. quo circa opus est astrologū uniuersale iprimis fatū confide-
 rare. iam didicimus ut in Italia nō quisq' inqt sorore admiserit at in ægypto capiūt. & i
 ægypto uita' matris cōnubiū in pside aut nō. & æthiopes qdem nigri at scythæ sunt al-
 bi. p inde si incidas in indū ex stellæ positione albū corpus non dices q' nō contingat
 ut uniuersali fato conuertat. uelut in quolibet genethialogico substituit aliqd' uniuersale
 fatū: eodē mō sunt tēpora uniuersalia q' cunctis conueniāt hoībus qbus usq' quaq'
 aliqua hoībus efficiāt. sunt ætates. annis utiq' quattuor existentib' si cōnubialis figura
 contigerit nō dicemus nō cōnubio cōiuncturi talē neq' nonaginta annoꝝ dixerimus
 infantē esse particulari tēpore hoc significante. uniuersale. n. mouet particulare & auer-
 tit. pportionale dicemus qd' puer a puero spectat uel ut paruus ualde p'cabit uel a mu-
 liere amatū iri. sunt igit' uniuersalia tēpora septē ætate. hñt hoc mō. infans. puer. adole-
 scens. iuuenis. uir. senex. decrepitis. habetq' pportione q'libet dicta ætas uni sphaeræ ex
 7. prima lunari. secūda mercuriali & cōsequenter alia aliis. nā fert q' uis ætas cuiuslibet
 numinis insidētis ⊕ p'pria. Prima lunæ secūda ☿ ita cætera eodē ordine & tēpus qd'
 libet ætatis definit a reuolutionis quolibet tpe pter ☿ & ♃ q' ad ānos usq'. 4. uel sub ip-
 sam p'cedit ætatē. mercurii aut ad .14. usq' annos. uideturq' ♃ reuolutio una cū plenilu-
 niis p. 4. annos sigdem ♃ ☉ & pleniluniū in eadē parte cōtigerit ad quattuor annos at
 ☿. 1. reuolutionis p'bemus ob eius duplicē naturā & partitionē nā cū nocturnis inuē-
 tus eis gaudet unde. 1. totius reuolutionis capit q' in qualibet specie. iam tibi de oībus
 dixit capitulis nec ullū ab ipso p'teribit: consequens aut & particulatim nō ut casus tute-
 rit amplectemur ait de tēporibus: sed ut dixit prius differuit ut p'posita hñt ordine capi-
 tula ut si de cōnubio differam' dicamus & de tēpore in quo erit & si de possessiōe scribe-
 mus de possessione tēpus & ex ordine de aliis capitulis. 50. ASSimile. Inueniunt nāq'
 assimilātia p'cepta apud indos & germanos sed nō eosdē colores iueniemus sed ut uni-
 uersale factū indice. 51. VNA iniectiōe. Vniuersale dicit tēpus minimeq' particula-
 re nam in cunctis hoībus eadē sunt & eadē possunt. 52. PRImo a nobis. Natura qui-
 dem nō est primū sed ultimū. 53. NEQuaquā iuxta suā reuolutionē cōtigit hoc. Nā
 qui post p'uentem illā ætatē oēs ad ipsum referunt. 54. ET IGitur iuxta cōem. Cū di-
 xerit de uniuersalib' temporib' & tempore dñis nunc loquit' de particularib' in quali-
 bet genesi inspectis. neq' unū capit tēporis imperatorē sed plures nam quia nō contin-
 git ut plurimū humanā naturā immixta habere bona uel mala: habeat plures aphetas
 necesse est. sæpe enim in eodē tēpore cōtingit mæsticia & lucrū & ab eodē aphetō cō-
 traria dicere nō possumus. sed ex alio & alio. opus est igit' aphetica loca quattuor quo-
 dam mō capere horoscopū. fortē fortunæ ☉ & ♃ & p'terea mediū cælū. nam horosco-
 pus significat corporalia & hospiciū sors fortunæ quæ sunt fortunæ. ☉ q' sunt dignita-
 tis ♃ q' sunt aīæ & cōnubialia. mediū uero cælū actiones & amicitias & liberos. ita igit'
 tur aphetica loca capiemus at apheten neutiq' definitū quenq' ut in de tēporibus uitæ
 didicimus. Sed primo queramus quis insederit in parte horoscopū faciēte aut mediū
 cælū tenēte: q' est iuxta figurā ut qū radiū imittat. sin aut nō affuerit qsq' neq' figurat as-
 sumemus q' sit p'ximus in partib' p'cedentib'. rursus aut p' corporis p'sentiā aut p' radiū
 illūq' dicem' apheten inde q' illū cōsequit'. in cōsequentib' partib' & nō in p'cedentib'
 atq' ita cōsequenter. secundū aut apheten & uelut una dñantē capiemus terminoꝝ do-
 minū. a quib' incipit horoscopus aut mediū cælū. at tēpus glutinationis capiemus hoc
 mō partē horoscopū faciēte inferemus in clima capiēdo adhæretia tēpora inde futu-
 ræ stellæ tēpora suscipiendo eodē mō inducendo. capiemus ascensoria rursus tēpora
 & excessum dicemus esse tēpus aphesis ad mediū cælū in recta ⊕ cūsta eodē faciemus
 mō. sed age quæ diximus exēpla faciamus clariora. pponatur talis quæpiā genesis ☉
 ☿ partē. 1. at ☉ radiū p'cedentib' partib' imperat tēporib'. sed tempore aphesim non
 ab ipso: sed a centro capiemus ut nūc ♀ radiū misit. 6. parti ☿ aphesim ab. 19. parte ho-
 roscopi feci ♃ parte. 27. ♃ in ♄ parte. 26. ♃ ☉ 0.30. ☿ ☿ parte. 20. ♀ in ♄ parte. 6.
 ☿ ☿ parte. 9. horoscopus ☿ parte. 19. mediū cælū ☿ parte. 3. quia igit' neq' iuxta cor-

COMMENT.

pus neq; iuxta figurā est in horoscopo p̄xime p̄cedentē ♀. ea nāq; radiū mittet p̄ π. 6. partis. hoc in horoscopi p̄cedentib; partib; & dñatur tēporib; a. 19. parte ad. 20. usque. at ab. 20. ☿ eandē suscipit. post ipsum ♄ post quē ♃. inde post. 30. partē. hoc etiā. 6. ☿ uel etiā ascensionē postq; iteꝝ ♄ inde ☿ & ♄ & ♃ perinde tēpus. age igitur & in canone tēporis quo pacto sit opus eiicere apponamus. Quia igit in. 3. climate factū est illinc tēpora capiemus. 19. quidē partis tēpora. 35. 39. at ☿ partes. 20. tpa. 36. 28. in anno igit dicemus ☿ tēpora suscepisse. at sumptæ sunt ascēsiones ipsi. 26. partis. sunt aut. 41. & dicemus in. 6. annis ♄ glutinationē fore. eodē aut mō & i aliis dictæ glutinationū capiemus. ita ēt in medio cælo cōsiderabimus & hæc capiemus nō in climate sed in re cta ☿ & primo insidentē mediū cæli parti capiemus aut p figurā radiū mittētē uel p̄xime p̄cedentē. Qm̄ igit mediū cæli ppositæ geneleos est ☿ pars. 3. nullus aut insitit neq; radiū p̄ Δ emisit. 27. parti ☿ ip̄m. 1. ☿ apheten putamus & aphetim tēporē uidelicet a. 3. parte ☿ facimus iuxta rectā sphaeræ canonē iuxta prius expositū exēplū. p̄mo. nui nāq; ut in ipsis partitionib;. q̄dā sunt uniuersaliora. q̄dā magis particularia & q̄ dicit qdē ipse de uniuersali. deest aut artifici magis particulariū inuētio. hoc igit nunc cōmemorat & inq; hocq; capitulū p̄pmodū uult q̄ ante p̄currere magis dñantiū dñantissimas aphetes uult quq; eē q̄ a ☿ q̄ a ♃. q̄ ab horoscopo. q̄ a medio cælo q̄ a sorte fortūæ nō. n. sicut i eo qdē de tpe uitæ unū aliquē aphetē iudicauit. ita & hic. cāq; p̄ quā plures capit mūdanos dños i priore inspectione inueniat liberosq; p̄creatio ueluti porphyrius ait p̄hus iure mediū cæli capit. hic. n. aiā p̄meant ad pemptorias nō qn̄ sunt hic p̄emptores. sed q̄ imansit in momēto & nō in eo qdē est de tpe uitæ unū cœpit pemptoriū. ita & hic. sed oēs stellas iuxta qualēcūq; figurā & rursus aliū dicebat modū ut illic q̄ le. si parū ascendēs sit Δ neq; multū ascendens* sed differenter cūcta cōparet in t̄pib; p̄p̄riis inueniunt. aphetes nō usq; quaq; horoscopi cōtingit apheten uocaturq; t̄pis imperator & tertius q̄ terminorū dñs q̄ etiā simul domicilii dñs cū tēporis ip̄eratore dicit 55. DE Hypātetore. Cum dixerit de apheticis locis & aphetas nunc doctrinā tradit qua possit t̄ps p̄portionaliter inuenire hypātetoris. neq; est in cūctis eadē disciplina sed in horoscopo qdem & medio cælo eadē uel p̄ ascensoria tēpora q̄ per p̄p̄riū clima & per rectā ☿ assumpta & reliquorū per ad mediū cæli & subterraneū distātiā ex qua disces at iuxta eas q̄ a reliqs ut qdem capere opus sit q̄titatē in horoscopo & medio cælo iam didicisti. reliquū est ut tractet ut opus sit & luminū iuenire tempa & sortis fortunæ ne cesse aut id aut in centris inuenire aut abesse a centris. sed si in horoscopo inueniat ad mittemus in climate ascensiones. sin aut in medio cælo similiter in recta ☿. si in occidenti iuxta clima ascensiones ratiocinamur hoc est per 90 ascensiones demonstratū nāq; est q̄ quanto tempore ascendit tanto descendit. Si in subterraneo rursus in recta ☿ eo mō quo & mediū cæli q̄ si in nullo inueniat centro necessario distātiā i horoscopo ad centrū inuenias siue ita cognitā ad ipsam centrū cōparationē facio quātitatē tempore inueniemus sciendum aut est q̄ si in sequentibus partibus centri fuerint aphetes & hypantetore ex excessu centrorū & hypantetoris multiplicationem horiarū tempore & horarum non ab excessu auferimus sed cōtra ex multiplicatione excessum eximimus sin aut fuerit in p̄cedentibus unus: alter uero in consequentib; tum etiam multiplicationem & excessum unum faciendo. numerū hunc esse dicimus tempus glutinationis ut aut hoc manifesto dicamus in exemplo p̄positæ positionis quod dixim; exerceamus. Capietur ♃ & quia ipsa est in ☿ non est qdem in centro necesse est inuenire quot horas distet a sub terreno centro. sed non inueniemus tempore quātitatē hoc prius nō cognito in totū aut cum uelimus inuenire in quacūq; stella quot absit horas a sub terraneo aut medio cælo tum inferemus in rectā ☿ stellæ distātiā & stellæ excessum & ascensionū excessum rescribemus. Inde porro inde temporis partem mediū cæli tenentem inducendo si sub terraneo fuerit ipsam stellæ capiemus in climate horiæa tempora & ea iuxta excessum partiendo facta ex partitione tempora esse dicemus horoscopoꝝ ut insident rectæ * in recta parte ☿ ascensoria tempora. 2 15. si uero ☿. 27. partes tempora uero. 307. igitur excessus ipsorū. 52 sunt tēpora & dimidium. 15. ē 7. ¹¹/₂₁. ut sunt. 42. dicimus igitur abesse ♃ a sub terraneo centro. 3. ¹/₃. horis inde rursus ca

IN PTOLE. QVAD.

piendo partem qua uolens continget hypantetor & excessus ad subterraneum faciēdo
 capiemus horiæa tempora iterum in dimetiente & multiplicando horas quibus abest
 D a sub terraneo ad horiæa tempora glutinationis auferemus excessum subterranei &
 partis ut D in impropósito Ψ . 27. partes ponatur at Φ in Π parte. 9. capiatur igitur. 19.
 pars horoscopi. 56. QVOT partes ascensoriæ in recta $\oplus$ ascensiones igitur huius in
 recta $\oplus$ sunt. 187. sunt autem etiam sub terranei ascensiones. 215. at excessus ipsorum ē.
 72. excedit. 19. pars. 3. partibus sub terranei temporis. 72. sunt autem V horiæa tempora
 15. 45. ipsius. 19. partis V horarum. 3. $\frac{1}{2}$. si igitur horas multiplicemus D in horiæa tem
 pora habebimus. 52. Sin hæc tempora ab excessu capiamus. 72. relinquetur nobis. 18. di
 cemus ergo in. 18. annis copulatam iri D Δ cæterum capiatur $\odot$ quo norimus etiam
 duobus existentibus quomodo opus sit in præcedētibus centri facere partiemur aphe
 ten & anhareten. quia igitur in Φ unius partis ponit quærēdū prius est quot horas ab
 fuit a subterraneo centro $\odot$. capiatur itaq; in recta $\oplus$ per hanc ipsius $\mathcal{S}$ parte. $\frac{1}{2}$. huius
 ascensoria cōmunis est. 181. sunt aut subterranei ascensiones. 215. excessus. 34. horæ tēpo
 rum. 1. partis Ψ climatis tertii ponatur. 12. 30. partitur p excessum & inuenimus horas.
 2. $\frac{1}{2}$. 6. $\frac{1}{2}$. fere ac totidem horas dicimus $\odot$ a sub terraneo abesse centro. Capiamus
 igitur sola horiæa tempora in $\odot$ capiemus. 20. $\mathcal{S}$ partem uel quam etiam cōtingat. 12
 pars $\mathcal{S}$ ubi etiam ponitur $\mathcal{S}$ huius igitur ascētio est. 20. 1. excessus igitur ad sub terra cē
 trum erunt. 4. horiæa tempora $\mathcal{S}$. 20. parti. 12. multiplico. 2. $\frac{1}{2}$. 6. $\frac{1}{2}$. horas quibus $\odot$
 abest & habeo. 35. ex his. 35. aufero excessum subterranei. 14. contra prius dictis & relin
 quuntur. 21. tum igitur dicemus post annos. 21. occursum $\mathcal{S}$ $\odot$. cæterum H ipm con
 tingat capiatur igitur quæ per $\mathcal{S}$ ascensio. excessus. 23. ad subterraneum & horiæa tem
 pora. 27. partis $\mathcal{S}$. 13. 42. quæ ipsorum collectio multiplicationis tempora. 16. apponit &
 excessum temporum. 23. & ait in. 49. temporibus fore occursum V cum $\odot$ per corpus
 ascensionum uel descensionum. nam si inueniantur in horoscopo ascētioes ipsius ho
 roscopi capiemus inclinante. at in occasu ascensionis cæli medietatū. medium cælū ait
 subterraneū & in recta $\oplus$ capiemus & in uitæ tēporibus. hæc oīa nos euidentia cā scri
 bere ipulsi sumus q̄ in eo qd̄ de uita aperte nos docuit. 57. DE ANNIS & qñ cōtingat
 apotelesma. Qm̄ scire uult in hoc anno euentus apotelesma ppetuale docuit ut scire q̄
 as nūc te docere uult quo pacto scitu possibilis annus & ps. Cū. n. annus figuratus sit ad aphe
 ten & ipressio stellæ bonæ in bonū locū. tū inqt & in illo āno sequit apotelesma. at mē
 sis de mense i primis cū in simillimis fiat signis. rursus ad apheetē sumptis ipsis. scire por
 ro expedit ut est in quolibet apheete annū capere ppria ab horoscopo ppria a D & $\odot$
 & forte fortuna uel medio cælo & menses itidē. Si. n. de possessione. q̄ro & apheetim a
 sorte fortunæ capiamus & occursum ad ipm & annū ab ipso & mēsem & dies. annū igit
 ab ipso eiciendo. singulis signis annū unū dabimus at mēsem eiciēdo nō amplius. 30.
 dies q̄tū & mēsis est dabimus horas cuiuslibet signi sed. 28. neq; n. aliqd cōtinget. nā si
 30. dies mēsem cōputemus duodecim oēs erunt & in duodecim incident signa & non
 unde in cœpit & cōtingit primū mēsem secūdi anni nō icipere a principio anni aliūde
 & ante ipm desit ut qd̄ dicā V si obtigerit annus. igit & mēsis ex V apheetim sumet. 30.
 igit diebus in singulis signis cōputatis. X terminabit incipiet igit & secūdam annū in
 $\mathcal{S}$ mensis nō ex Tauro sed ex V in X nāq; desit. si etiam ex $\mathcal{S}$ unde annus incept di
 cat quispiā debere mēsem incipere. audiet ut etiam ita absurdum aliquid appareat. erit
 plane intercedens signum desinentis mensis & incipientis & dies propemodum mensi
 bus distribuit nam ipsi quoq; incipiunt unde mēsis exorsus est & prorsus oīa unū & idē
 habuit principiū hæc dicēs. adducit uniuersalia pronuntiata significantia nobis ad co
 gnoscendū tēpus præfagii. inquit igitur oportere custodiri ingressus proprie tēporum
 nā H stella conficit in perpetuū cūcta ut ingrediēs in eūdē apheeticū locū uel hypāteto
 ris intensiōne facit uniuersaliū tēporis actionem & firmā fidē nobis præbet. at $\mathcal{L}$ in an
 num ingressa uel figurata intensiōnem facit actionis. & tum præcipue dicere opus est
 apotelesmatis actionē at Φ & D & $\mathcal{S}$ ad mēses capiunt & coitus D ad diurnos motus
 ut si significat $\mathcal{L}$ ad uniuersalē uenire tēpis iperatore at ad annū pmutēs ordinē ibecil
 lum & obscurū inuenies ingressum. p̄terea sciendū ut uniuersales tēporis dñatores perfe
 ctionem

COMMENT.

tionem apotelesmati gratificant. at ingressus & intensiones fiunt. sunt aut uniuersales
tempore dñatores tres. aphetes & hypantetor. & termini iperator qualitatemque cogno
ueris ex naturali pprio modo stellare. nam ut iam didicisti benefici benefacere agnati
sunt. sicut malefici cōtra a quolibet apheticoque locoque. nec oportet ab uno ipsoque annū
fieri & annū a ♃ uel a fortunæ sorte & a medio cælo ordiente ex hoc in quo est aphet
es & confecto signo. cum igitur inquit desieris in signum quesiti anni tū opus est te do
micilii dñm signi illius querere. ille enim est dñs anni. manifestū aut quod pphetes quidē
existens & orientalis & bene affectus cooperabit apotelesmatis orientalibus. & illo an
no dicemus fore actionem. Sin aut etiam aphetes & cōbustus impediens constituet: &
aut omnino impediēt eius actionē aut ipsam efficiet obscuriorē: dieque diuisionē iuxta
lunæ motū conficiet. ipsa si quidem frequentissime binos pluresue uel pauciores dies fa
cit ad tempore loca: nec simpliciter capiendi sunt ingressus & in quolibet ut te docet
scribens ubi capiendus sit. & stella ingressus summenda. opus est namque ipsum esse in
loco ubi sunt tempora. qualis demum is fuerit: nempe signum in quo fit glutinatio hy
pantetoris ad apheten. ueluti in prius exposita genesi II. ponitur & partium. 19. & aut
horoscopus. glutinatio igitur est & ad horoscopus cū fieri debeat occursus si sub in
gressus fiat in II circiter. 19. partem tum maxime erit apotelesmatis ad ea quæ sunt diu
narium cū enim inueneris ♃ in signo dierum ingressam tū maxime dicas fore expecta
tum ut opus est prius scire uniuersalia tempora ex aphetibus inde annū & mensē &
dies ut quodlibet dictorum inueniendum est iam satis didicisti: nam uniuersale uult tibi
memoria. unde temporum pprietas unde ipsa qualitas qua bonum malumque cogno
scimus. speciem igitur discamus ex aphetis loco. nam mediū cælum significat agibilia
horoscopus autem hospitalitates & corporalia. quilibet enim locus naturalem quan
dam habet ppriam uersionem: iamque dictum. tempus autem ex intermedio interuallo
aphetæ & hypantetoris. at bonum uel malum a naturali proprietate temporarii impe
ratoris cōplexionis ubi naturalem aphetæ & hypantetoris remisceas pprietatem. inue
nias a mixtione absolutā complexionem aduersus imperitatē. Considerandū uero &
quomodo familiaritatem habent stellæ ad loca utrum familiares & in ipsis gaudeant
uel contra patiantur. hæc namque beneficæ & maleficæ potestatis fit causa. 58. AD CAV
sales locos. Causales nominauit apheticos locos quibus opus est annū figurari iuxta
III uel 99 naturalis & temperatæ. naturalis quidem qua dictum beneficium constat. tem
peratæ uero ad ut ita dicam affiticiā & aduenticiā potestatem iuxta genesim habitudi
ne ut si factiosus ē in genesi aut in sua ē domo aut in sua exaltatione aut in Δ aut in bo
no loco aut in genesi est erga imperio habitū locum. quomodo erga apheticum locū
hypantetor. Considerare prius oportet num familiariter erga ipsum habeat an contra
hoc est aut est alicuius factionis aphetæ locus aut ipsius hypantetoris & an quempiam
ad ipsum simpliciter habeat rationem domicilii dñm uel repugnantiam. quid enim quod
in sua est humilitate aut sibi ipse aduersat aut etiā sua domo aduersus causales ubi etiā
annus apheticum quadratum faciat uel dimetiatur & mensis. in his siquidē perfectio cō
uenit apotelesmatis iuxta ingressus ut ingressus quadratescat aut dimetiatur aphetici
locum & lunæ fulxionem ubi ♃ ☉ aut plenilunium aut diuidua in aliquo quadratoque
signorum propemodum ut aliis fit. nam consone habentes ad disposita loca a princi
pio in genesi & iuxta ingressus. 59. DE EO quod. qualia sunt bona & qualia mala:
Dixit tibi in totum in qualibus te oporteat figuris discernere honestum & malum nūc
peculiariter ait qualia bona & qualia mala ubi aphetes & hypantetor in primis a princi
pio & in genesi potentiores & ualidiores inueniant ut rationem habeant multā in po
sitione. nam si imbecilli fuerint iuxta fixationem & in tempore imperiis imbecilli perma
nent. Sin autem in consone & ad monitionem. non ipsas per se coniiciunt figuras: sed
stellas non bene positas. figuræ igitur & ualidæ sunt & potestatem habent in ipsis inue
tis. siue in ipsis sunt positæ: siue in bonis ipsoque extendunt actionem. quo circa nō dixit
inconsone figuræ sed intulit ad monitionem ubi solius intensiois fiat figura nec qua
litas. 60. ET SI QUIDEM sunt iidem. Vult memorare tibi quæ sint de men
sura foelicitatis uel infœlicitatis nam quia docuit quomodo te scire oporteat utrum

bonum uel non bonum erit & simpliciter qualitatem apotelesmatis nunc uult tibi memorare per quæ possis cognoscere utrum in temperans sit uel qualitas nece cū inquit temporis imperatores inueniantur & aduenientes & domiciliū dominatū aphesis per auersionē hñtes tū extrema erūt apotelesmata. cū autē qđā affuerint qđā uero abfuerint tum medieta quādam erit: atq; symmetria quam cōmensurabilitatem quiddā dixere. 61. PER omnia simul infeliciter agunt. Hoc theorema consequit quæ a principio dicta sunt. qñquidē principio eius capituli qđ est de tēporis diuisione id demonstrauit. ut oporteat apheten unū capere sed plures. cōtingit enim aliquē trīstari & adiuuari. cū tingit etiā uel simul trīstemur & simul undiq; oblectemur. nūc ut aliquo instante & in terrogāte qđ facere oporteat. præterea dicit cum apheta simul oēs inueniant in uno & eodem signo: uel qñ indifferentibus inuenti glutinationes fecerint similiter etiā erga stellas inueniunt una oēs cum in horoscopo ☉ & ☽ inuenta fuerit. tum nāq; etiā fors fortunæ inueniat & illic inuenit. Ptolemaus itaq; hoc solū scribens denuntiatū cōplet quartū apotelesmaticū librū. hoc autē pñuntiatū iam sæpe scripsit. nā quia possibile nō est perito scribere particularia necesse est auditorē principia & uniuersalia capientē reliqua indagare reꝝ sequēdo partes. hoc igitur sciens exhortat ubiq; ne aliquo pacto imperfecte scribere uideat ob inuidiā sed ob rei usum magis particularia cōtulerit capitula. 62. DE Tempore diuisionis. De uitæ tēporibus oratio absoluta est ex apheticis & apheticis locis. sunt quidē apheta ☉ & ☽ & ☽☉ & fors fortunæ & plenilunium & horoscopus: aphetica uero loca q̄ttuor cētra & ascēsiōes mediū cæli. opus est igit eē apheetē & in aphetico loco & spectari a domiciliū dño ut domoꝝ dño aut termini aut exaltatiōe aut triquetra figura: nā nisi inspiciat nō erit apheetes. opus autē ē primū pemptoriū lumen exquirere ut si fuerit genesis diurna solē. si nocturna ☽. ac si fuerit pemptionis lumen in aphetico loco & inspiciat ab aliquo iam dictoꝝ quattuor ipso utemur. Qđ si nō fuerit aliud lumīare cōsiderabimus ut ☉ quidē nō existente lunā at ☽ nō existente solē. qđ si luminariū neuter fuerit apheetes ad sortē fortunæ cōuertemur. si nō sortē fortunæ ad factū ☽☉ uel pleniluniū. coitua nāq; exñte genesi ad coitū. uerū pleniluniaca ad pleniluniū qđ si neutrum istoꝝ aphesim admiserit ad horoscopū postremo ueniamus qui etiam est apheetes: & apheticus locus. cum ergo apheeten inuenerimus. cōsideremus radios quos emittūt ipsi stellæ p figurā aut p corpus & deābulatū ab ascēsiōe signi capiēdo & diuidēdo in .30. partes signi p clima ubi genitū fuerit & uniuersalē quīdem apheeten cuius est deābulatū dicemus particularē uero terminoꝝ dñm. 63. EXEmplum eius qđ est de tēpore uitæ. In eo qđ habitū est de uitæ tēporibꝝ nō simpliciter capere oportet ante latas qñq; partes & sup illatas ascēsu. 25. partes frequēter enim nō inueniunt: 30. partes p̄ficientes dodecatemoriū. Capere igitur oportet distantiā partiū a mediū cælū tenēre ad horoscopū usq; & querere utrū desint ad .6. partes an sup sint. & si desint opus ē querere quōta parte. 90. partiū desint & si redūdent quōta parte superfluant & capiēdo qñq; partes ut ad oriētē auferēdo ipsoꝝ multipartiū qđ pollostemoriō græci uocāt qđ inuenimus defficiēs aut etiā addendo cū sup fuerit ab examinata mediū cælū tenēte parte ut ad horoscopū & post institutū deinceps capiēdo bonæ fortunæ partes. 30. auferēdo ab ipsis quantitātē deficientē hoc est apponēdo si qđ redūdet & iteꝝ annuerādo ab occiduo cētro retrorsum ad partes ad mediū cælū usq; & cōsiderare nū deficiāt an superfluāt & pollostemoriū inuenientes rursus absistere. 5. partes ut ad occasum auferēdo uel addēdo atq; ita. 9. locū faciēdo ueluti exēpli causa. Sit quēpiam habere horoscopū ♁ partes. 25. at mediū cælū ♀ partes. 5. annuero igit a. 5. partibus ♀ ad. 25. usq; partes ♁ & habeo partes. 80. habeo enī. 25. partes ♀ & ℥. 30. & ♁. 25. igit desunt partes. 10. qđ est ipsoꝝ. 8. nonū capiēdo igit dimidiū signi hoc est partes. 15. aufero ex ipsis. 9. ipsius mediū cæli qđ deficiebat nonagesimæ parti. at est unū. 1/2. igitur relinquit. 13. 1/2. has partes quæ sunt. 13. 1/2. ab. 5. partibus ♀. dimitto ut ad ortus hoc est ad horoscopū sūtq; partes. 18. 1/2. hoc est. 18. & scrupula. 20. & iteꝝ. 30. partiū bonæ fortunæ aufero. 9. earū quæ mediū cæli qđ est 3. 1/2. dimitto ab. 18. partibus ♀. 24. 3/4. partes & cadit ad qñtā partē ℥ atq; ita inueniemus bonā fortunam ut græci loquunt agathodæmona at. 9. locū deū ab illis appellatū. proinde numerādo rursus ab occasu ad medium

COMMENT.

ad mediū usq; cælū ab. 25. parte Ω ad. 5. partes usq; Υ inuenimus partes. 100. habemus
 nāq; Ω partes. 5. & Υ partes. 30. & $\underline{\Omega}$ partes. 30. & η partes. 30. & Υ partes. 5. quæ fiūt
 partes. 100. atq; iteꝛ ipsa' superfluūt decē partes ipsarū. 6. partiū. itaq; iteꝛ capiēdo. 15. par
 tes addo ipsis. 9. ipsarū partē quæ est una bina tertia & ab. 5. parte Υ est. 17. pars eius. de
 uenio ad. 9. locū & appono. 9. ipsarū. 30. partiū hoc est. 3. $\frac{1}{3}$ & ab. 13. partib'. 30. numerās
 puenio ad. 16. partē $\underline{\Omega}$ in tempore distributione hæc aut opus est cognoscere i medio
 cælo & horoscopo. hæc doctrina inuentionis ipsorū facilis & directu' p'cliuus quia cen
 trum est aphetes. cui opus sit an ne terræ quia horoscopi inferēdo horoscopi partē & q̄
 hyantetoris ad suū clima & excessum ascensoriū temporū describendo totidē tempo
 ra dicemus esse tempora glutinationis seu adhærentiæ. at medii cæli eadē faciemus in
 eandē sphærā inducēdo partē cæli medii & sideris partē epicratoris. in quā. at quia $\odot$
 & $\odot$ & centri fortunæ neutiq; simplicior ipsorū est indagatio. nam necesse est aut in cen
 tris esse aut nō in centrīs. ac si inueniant in centrīs eadem utemur disciplina qua & in
 horoscopo & in medio cælo. nā & in occasu & in subterraneo inueniri eundē cū dime
 tientib' locis indagat. demōstratū nāq; q̄ quoto tēpore ascēdit tāto etiā descendat &
 sub terraneū p' rectā sphærā inuenimus. Q' d' si in locis q̄ post centra sunt inspiciat tum
 oportet considerare utrū aphetes & hypanetor in eisdē sit locis ut in cōsequentib' aut
 in antecedentibus aut in locis differētibus hoc est aphetico loco. Vbi in cōsequentib'
 fuerit locis unus. alter aut in p'cedentibus aut cōtra. non. n. eadē est disciplina. at cōe in
 oibus est præceptū inueniēdo quotas horas distet a medio cælo aphetes. Capiēda aut
 pars aphetæ & adducēda in clima aut in rectā sphærā & capiēdæ ascēdōnes & excessus
 ipsarū describēdus rursus inducēdo partē sideris capimus nō ascēdōnes sed horiæa tpa
 illius climatis q̄ partiēdo' circa descriptum ascensionū excessum ex partitiōe facta nu
 merū dicem' esse horas qbus absistit aphetes a centro scire aut oportet q̄ si stella inue
 niat in sub terraneo centro p'pius accedēs nō ad eandē inferemus partē in eā q̄ horarū
 sed ea q̄ sit p' 90. Ita igit' in cunctis inuentis horis p' apheten. Capiendo iteꝛ ipsius hypā
 tetoris partē cōsideramus eius ascensionē & cēri excessumq; similiter describēdo. ut ēt
 in aphete faciebamus. secūdo loco inferamus hypātetoris si p'pius accesserit medio cæ
 lo. Si uero minus p' 90 & capiēdo horiæa tpa horas multiplicamus unūq; faciendo ex
 multiplicatione numere si in cōsequentib' centri fuerint utriq; horiarū tēporū multi
 plicationē auferendo excessum ascensionū q̄ inuentus fuerit p' hypantetore relictū ha
 bebimus tēpus glutinationis seu adhærentiæ sin in p'cedentibus centroꝝ utriq; fuerint
 contrariū faciemus excessum a multiplicatione horiarū tēporū auferemus in p'cedenti
 bus excessus numere & multiplicationis factū dicemus esse tēpus glutinatiōis adhæsiō
 nisq;. Hic finis est expositionis Ptolemaicorum apotelesmatum.

VOñiam frequēter contingit horoscopi ad mediū cælū distantia non p. 4. si
 q̄ gna fieri sed p. 5. & p. 3. ut ambigendū sit nobis i quo loco q̄libet sit stella: lo
 ca discernere oportet hoc pacto inducendo horoscopū facientē & mediū cæ
 lum tenentē partē signiferi in eū qui rectā sphærā canonē capiēdo adhære
 tes ipsi ascensionē & quia dictū est a Ptolemæo ualere centra a quinq; præactis partib'
 auferendo ab ascensionū partibus quinq; & hærentes sumptis ascensionib' signorū capi
 endo partes habebimus principiū horoscopi & medii cæli inde differentiæ taliū ascen
 sionum tertio capiēdo & auferendo ex adhærentibus principio horoscopi ascensionū
 bus & in eundē inducēdo rectæ sphæræ. scribemus etiā adherentē ipsis signiferi partē
 capiēdo habebimus. 12. loci principiū idē in reliquis centrīs faciendo ex eo qd' infertur
 ex ablatione ascensionū rectæ sphæræ capitulo. 16. oīm cētroꝝ habebim' primordia.

IMPRESSUM Venetiis ære Eruditi Viri Marci Firmani In officina Simonis Biuila
 quæ. Illustrissimo Principe Domino Leonardo Lauredano Rem publicam moderan
 te. Anno Domini. Milesimo quingentesimo secundo. Die tertio mensis Nouembris.

A B C D E F G Omnes sunt terni præter G qui est duernus.

CVM GRATIA ET PRIVILEGIO.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

A B C D E F G . . .

CVM GRATA ET PRIVILEGIO.

THE HISTORY OF THE
CITY OF LONDON

The history of the city of London is a subject of great interest and importance. It is a city that has been the center of commerce and industry for centuries. The city has a long and rich history, and its development has been shaped by many factors. The city has a unique character, and its people are proud of their heritage. The city has a long and rich history, and its development has been shaped by many factors. The city has a unique character, and its people are proud of their heritage.

IOANNES Petrus Valla Magnifico Victori Pisano
Veneto optimati patricio Salutem Dicit æternam.

Mecum aliquãdiu reputanti Doctissime Victor Pisane quid nam demum: meæ erga te
obseruantia pignus: exhibere possem: unde animum meum ob tua de me iugiter
benemerita singularemque doctrinam tuam tibi deuinctum esse cognosceres: succur-
rere patris in Marcitulli particiones ad filium commentaria: utilitatis non contem-
nendæ: quæ tuo nomini destinando id præstare pollicerentur. Tum quod præceptoris
tui amantissimi essent: in quibus animum tuum morte ipsius proxima exulceratum
& iuectum mœrorem si non penitus leuare. saltem quires reddere leniorem: te a mo-
ribundis cogitationibus ad imortales rerum scientia reuocando. Tum quia autoris
eminentissimi ciceronis a quo & iam persuasum omnibus est: ipse totus pendes: quæ
ut par est tã quæ humano generi datum numen suspicis: admittis: sequeris & præceptis
eius pares ac obtemperas. Hinc dicendi arte excellis opulentæ quãdam ciceronianæ
facundia præferens imaginem. Hinc debitis quoque tuæ doctrinæ decoraris magi-
stratibus: ut in hac tua iustissima ciuitate nunquam fere ab officio uel publico magistra-
tuum: uel priuato amicorum plane tibi cessare liceat: ita in ea insignibus uirtuti-
bus cunctis te spectantibus ad omnem æquitatem offers affabilem: iustum piûque: quo Ve-
netiis ipsis in tã inclyto senatu nihil benignius: nihil humanius: nihil integrius esse uspiã
prædicatur. Possem certe hic plures mentis tuæ cultus celeberrimos multis laudi-
bus efferre: quibus supersedeo: ne dum pluribus tecum agam subblandiri tibi ali-
quibus uidear quandoquidem te eum esse: cognoui: qui malis te ipsa in conscientia
tuæ penetralibus esse quæ dici bonus. Cæterum pulcherrimæ esse facultatis nobilita-
tem ad gratiam utriusque autoris conciliandam memorare conniterer. nisi te quæ me-
ditatissime cuncta de ipsa tenere sciam: & amborum cineres uenerari ne dum con-
ciliatos habere. Quæ igitur ad te dedimus commentaria inspicio non enim admo-
dum multis litteris continentur ut possint plurimum occupata tua tẽpora longiore
sermone distinerere: quod cum facies nostri meminere scio. Vale & nos amore psequere.

COMMENT.

GEORGII VALLAE PLACENTINI VIRI CLARISSIMI IN CICE-
RONIS PARTITIONES COMMENTARIA.

ARCVS TVLLIVS Latini eloquii specimē inſigne partitionum ad
Ciceronem filium opusculū ſcripſit iam natu grandior quo ſuam de
rhetorica facultate nobis aperiret ſentētiā. Siquidē rhetorica uolu-
mina admodum ſcripſiſſe adoleſcentem: tam ipſe ad fratrem: q̄ Quinti-
lianus in oratoriis inſtitutionibus memoriae prodiderunt. De inuen-
tione quidem: ut ipſe in ſecūdo eiufdē operis oſtendit uolumine Ari-
ſtotelem & græcos alios ſecutus autores. Ad Herennium uero ſuum
uelut ipſe atteſtatur præceptorem. ut mihi non uideantur audiendi: qui ad Herēnium
libros negent eē Marci tullii caſſa nuce inaniore adducēdo rationes: quaſi eadem ali-
quando dici a pluribus autoribus non poſſint & quaſi id nuſq̄ inueniatur: quod frequē-
tiſſimum eſt ſtilum eundem non eſſe ciceronis ubiq̄. Quid mirum cum ipſe ab Apollo-
nio rhodio ſe in dicendo ita rediſſe inſtructum noua quadam dicendi forma dicat: ut
a priore dicendi more mutatus iam alius eſſet: ut etiam diuus dicat Hieronymus ipſam
inq̄ Marcum Tullium in xenophontis interpretatione non iam aureo illo ſuo eloquē-
tiæ genere niſceſcere: ſed adeo ſcabris turbulentiſq̄ retardari obiicibus: ut q̄ interpretata
neſciāt a cicerone dicta nō credant: nec mirum. Erat enim tum adoleſcens cum tam oe-
conomicos q̄ rhetoricos libros ſcripſit: ut ipſe fateatur rhetoricos adoleſcēti ſibi excidiſ-
ſe planeq̄ ſubrutiſcos uocet: Cumq̄ deſint ad comprobandum ciceronis non eſſe ratio-
nes citant Laurentii Vallæ teſtimonium quod nuſquam eſt ut circumſpectum planeq̄
prudentiſſimum uitum leuiſſimum uideri uelint quippe qui ubiq̄ teſtimonia ex eo
ciceronis citat libro ciceroni ipſum ſemper attribuendo. Quam ridicule deinde aiunt
indicem ſpectari non oportere. quiſnam quæſo improbarit a ciceronis tempore propa-
gatum per tot manus uiroꝝ doctiſſimorum ad noſtra uſq̄ tempora ſinceriſſime per-
ueniſſe. Quis adulterinum eē titulum arguat: aut quo modo. Quis inuertit: aut cur: aut
q̄n proferāt ſi poſſint. ſi nequeunt ſileāt peruicaces. Cōtra uero antiquiſſimi clariſſimiq̄
eloquentia autores ciceroni ſemper abacta omni dubitatione id opus deputant. ſi ue-
ro q̄ maxime dici poſſit ridicule aiūt eorum rollēdam autoritatem. Cum ipſi falſa laurē-
tii nitātur autoritate. Antiquiſſimorum eorundemq̄ præſtantiſſimorum auferri hi iu-
bēt autoritatem. ſatis imperioſe ſi naſti ſint qui obediant & peruertant eorū ipſo quæ
rectiſſime ab aliis poſita ſint. At nō ſūt tanti. Aiūt porro quod in quæſtione ſit id ratum
haberi non oportere. quiſ eſt quæſo antiquorum qui hoc faciat ambiguum niſi iſti pau-
culi modo neoterici parum proſpicientes rentur ambiguum. His ergo: quo modo non
ſit certi autoris liber probandum eſt quando id addubitēt. Aiunt etiam ideo ciceronis
non uideri quod Quintilianus id opus nuſq̄ nominarit: q̄ id acute. Nemo certe nega-
uerit multos eſſe ciceronis libros quorum nullā proſuſ facit mentionē Quintilianus.
Quid ni: quaſi uero hanc ſibi quintilianus ſuſceperit prouintiam ciceronianos libros
nominādi: quos ergo nō nominauit aſciticos adulterinosq̄ dicamus. Cum præterea
in eodem libro Terentiæ uxoris ſuæ meminerit: aiunt acute ſane ideo non uideri cice-
ronis quod anteq̄ uxorem duceret rhetoricos illos ſcripſiſſe libros neceſſe fuerit quaſi
ariolos habeamus: qui ſine teſtimonio ullo præterita tā bene noſcitarūt ut neceſſe putēt
hos libros editos antequā duceret uxorem: q̄q̄ ſi ciceronis non ſunt quid hæc dicere at-
tinet. Aiunt præterea in libro de oratore ad herennium libros damnatos ſua iam: nō am-
plius aliena innixi autoritate. Alios libros dici: nō illos. nec rōnē uel rōnis umbellā pſe-
rūt. At nō eadem ꝑcipit quæ in aliis: quaſi uero multis modis eadem præcipere non ſo-
leat Cicero. aliter in libris de oratore: aliter in topicis. In partitionibus aliter. Et quoniā
Hermetis meminit præceptoris Cicero aiūt opus uideri nō oportere cicerōis quod eius
nominis nemo ciceronis tempore fuerit. quaſi uero iſti pythagorei euphorbii ritu ab
eo tempore iteratam generationē ad nos uitium more propagarūt nō alia certe de cau-
ſa niſi ut id modo indicarēt ad Herēniū libros rhetoricos Ciceroni falſo deputatos: qui
tam audaculi auſint aſſerere nullum fuiſſe tum hermetem. Sane Aulus Gelius in. xii. no-
ctium atticarum ait ſe non comperiſſe quēq̄ ante Auguſti imperium eorum qui itegre

locuti sunt dixisse barbarissimum. Idem quoque in quinto neminem aut latinum: aut graecum: eorum qui facundi haberentur dixisse barbarissimum: aut solæcissimum. si uerum sit quod Aulus Gellius inquit dici profecto potuit: ideo etiam Ciceronem eos libros sub rusticos appellasse. Verum ut in hoc: ita plerisque aliis in locis Aulus Gellius hallucinatus est: siquidem elegantissimi auctores graeci tam barbarissimum quam solæcissimum dixisse facillime arguuntur: ut Aristoteles: & Dionysius halicarnaseus: ita alii. Cumque ut Strabo docet id a graecis confictum sit uerbum: usque sunt ante Augustum plerique insignis doctrinae elegantiaeque auctores. Cur tandem eis latini non utentur uerbis? ac si post Ciceronem idoneum uerbum: quo uteremur existimatum a clarissimis est auctoribus: cur non uisum se semper existimabitur. & quoniam Laurentii Vallae mentiuntur auctoritatem: proferam ipse quid Laurentius dicat in prologio. Verba certe quae Auli Gellii proferunt: nec enim iterandi ea locus est neque attinet. statim subiungit immo in utraque lingua Aule Gellii perbissime. nam & graece Aristoteles tum Atticus: tum elegans scriptor: eo utitur in libris elenchorum: et de arte poetica: & eum ac ceteros imitati sunt. cum alii tum Cicero atque Quintilianus. haec ita Laurentius. Quis hoc ergo opus Ciceronis esse potest ambigere? Cum incorruptissimus ad nostra usque tempora eius operis titulus ad nos peruenit. Cum Marcellus & Seruius & Priscianus & Diuus Hieronymus & Diuus Augustinus Ciceronis id opus esse confirmant: etiam ex eo citando testimonia. Cum ipsemet familiari ut fieri solet uxoris utatur exemplo: cum in aliorum rhetoricorum secundi libri parte extrema reliqua rhetorices praecipua se deinceps dicturum polliceatur. neque eis quicquam tamen libris addiderit. nam de oratore libri strictim Antonii: & Crassi de oratore continent sententiam. partitiones aliam rhetoricorum praceptorum faciem. quis ergo potuit ambigere mentis compos quin ad Herennium scribens omnem rhetoricam praecipua tradere uoluerit. Ait subinde Cicero cum biennium uersatus esset in causis: eiusque nomen in foro celebratum se adulescentem athenas concessisse: & philosophiae studium a prima cultum adulescentia nunquam intermissum: & semper auctum: quod conuenit cum eius operis prohemio ad Herennium: qui Herennius an is fuerit: cuius meminit Propertius aliusue mihi curae non est quaerere. Velut is: cuius pro Celio meminit inquit Animaduerti eum Iudices audiri a uobis meum familiarem. L. Herennium patente. in quo etsi magna ex parte ingenio eius: & dicendi genere quodam tenebamini & quae sequuntur. Cur inquam hic esse Herennius non possit. At inquit hunc non legeramus locum. non ergo tam praecipites ad id asserendum esse debuerunt non fuisse quem Herennium: qui tam familiaris esset Ciceronis. Et perinde cum a praceptoribus: ut aliis: ita hermete dicendi praecipua hausisset: ea in libros regessisse ad Herennium: quod uisus est annotasse Quintilianus. sunt enim inquit uelut regesta in hos commentarios: quos adulescens deduxerat schola & si qua in his culpa: tradentis est. siquidem de aliis id intelligi rhetoricis qui potest? Cum in secundo eius operis uolumine quos graecos sit secutus antiquos auctores dicat. Denique ne in re apertissima diutius commoremur. si Cicero non scripsit: alius ergo quicumque fuit post Ciceronem scripserit necesse est. si Quintilianum: si alios audiamus auctores. si id. quid est ergo quod stupidi isti non uident in quarto uolumine eiusdem operis prohemio dixisse cum probat suis sibi utendum exemplis: potiusque exemplis a Catone. a Gracchis. a Lelio. a Scipione. Galba: Porcina: Crasso: Antonio: nec Ciceronis ulla facta mentione: si Cicero non est. Unde queso magisque a Cicerone exempla petere oportuit: aut quis ei rei magis potuit suffragari. quis potior? quis dicendi rationis accuratior locupletiorque adduci potuit? Ait namque de se ipse. nulla est enim ullo in genere laus oratoris: cuius in nostris orationibus non sit aliqua si non perfectio: at conatus tamen: atque adumbratio. quod ridiculum sit putare: ceteros eum quisquis sit multo inferiores nominare. unum uero omittere Ciceronem: non Hortensium Ciceronis etiam aemulum: Philippum uel post Ciceronem quempiam alium. faceant ergo istorum praestigia: quisquiliae neniaeque: ne in mentes rudium repant doceantque non scientiam sed uerborum: & imperitia teneras adhuc mentes imbuant. proinde haec satis. nos id procuremus: ut in hoc opere quicquid minus obuium sit id aperiamus: ne utilissimum capeffendae eloquentiae librum in situ iacere permittamus & aliquando ad oratoriam facultatem aspirantibus innotescat. Cicero filius patrem itaque peruncta

COMMENT.

tus inquit. **STVDEO MI** Pater latine audire ea: quæ mihi de ratione dicendi græce tradidisti. His uerbis docet nos patrem Marcum Tullium filium Ciceronem græce percunctatum quæcunq; latine percunctaturus. **SIM** Odo tibi otium est & si uis. Magnâ filii ostendit modestiam: qui otium pariterq; uoluntatē patris cupit adesse. **Q VONI-** **AM** aliquando mihi romam exeundi potestas data est. Hinc colligitur nō in urbe roma hæc scripta esse: ac forte in uilla dum eo animi mulcēdi causa cōcessisset. **OMNIS** **DO**ctrina dicendi. Quā uoce græca rhetoricam appellamus. **CEDO Q VAS** ? Hoc uerbo cedo tam in dicendi quam in dandi significatione usurpatur: cuius pluralem numerum Terentius cete patri meo posuit. **INVENIENDA SVNT** & collocanda. Quæ partes sunt binæ rhætorices inuentio ac dispositio: sed dispositionem utcunq; tã elocutioni: quã inuentioni deputetur. Ait tamen peculiariter inuentioni deputadã: ut elocutioni pronuntiationem: quam in uocem: motum: uultum & omnem diuidit dictionem nempe corporis motum: ut inuentionis: dispositionis elocutionis: pronuntiationis: custodem & quasi thesaurum memoriam esse det intelligi. **Q VATTVOR**. Non ita in cæteris preceptionibus rhætoricis. Plures namq; orationis partes esse alibi uoluit. At hic ex sua alibi ex aliena id pronuntiat sententiã. **DVAE** **VA**lent ad rem docendam. Narratio & confirmatio. Ideo areopagita ut Trophonius ait has solas admitebant ad quos cum orator accedebat causam dicturus pro foribus precone exordio: atq; peroratione uteret pscribebat inquit $\mu\upsilon\ \tau\omicron\pi\omicron\iota\ \mu\iota\alpha\ \xi\omicron\upsilon\ \mu\upsilon\lambda\epsilon\ \epsilon\ \mu\iota\ \lambda\epsilon\ \xi\epsilon$. Nempe quo ois a iudicibus abesset affectus. **INFINITAM**. Quam græci thesm. nostri tum infinitam quæstionem: tum propositum: tum consultationem uocant. **ET DEFINITAM**: Quam Græci hypothesin. Nos modo controuersiam modo causam nominamus. **Q VONIAM** igitur inuenire. Distributa omni ratione dicēdi in partes tres primam primo sibi diuidendam tractandamque ducit: & quia eius partes inuentio antecedit: præponendū cæteris recte iudicat inuentionē: quã ait spectari in fide facienda alioqui persuadere non poterit auditores nisi uere dici putent: quæ ab oratore significantur: tum etiam in motum: quem animis orator afferat quod potuerit obtinere nisi moueatur auditor? **PROBABILE** inuentum ad faciendam fidem. Argumentum certe triplex est aut necessarium: quod mathematicis congruit: & sophisticum quod sycophantis: & topicum: seu probabile: quod dialecticis pariterq; rhætoribus: ac oratoribus. Cumq; demonstratiuum constet ex ueris necessariis primis medio carentibus notioribus causis: q; conclusionis ex suo primo ac precipuo modo atq; secūdo ea: quæ per se insunt prædicato recipit. Sophisticum ex eis quæ non probabilia quidem: sed uidentur: probabile porro ex eis quæ probabilia q̄a omnibus placēt: aut pluribus aut clarioribus. **ORACVLA**: quæ uoce diuina proferuntur. Vnde etiam oracula diui augustini testimonio in libro de spiritu & anima dicimus in somnia in quibus futuris rebus aperiendis diuina quæpiam persona appareat. **AVSPICIA**: Ex auium enim aspectu futura ueteres pronunciabant. **VATICINATIONES**: Quas uates prophetæq; fore protulerūt. **RESPONSA**. Sacerdotum quæ custodienda obseruandaq; pontifices præscripserint. **HARVSPICUM**. Ab arigie intestiginis inspiciendis sunt haruspices dicti. Hariga uictima est: quod ex hara idest stabulo agatur dicta. **CONIECTORUM**. Qui somnia quid portendant pudent atq; prenuntiant. **EX AVTORITATE**. Ut unius cuiusq; sua. nam ut Platonis Aristotelisq; est philosophiæ: ita Virgilii poeticiæ facultatis: ita aliorū. **EX VOLVNtate**. Ut superioris cuiuspiam. **AVT LIBERA** Cui non tenetur. **AVT EXPRESSA**. Ideo tenerur ut scriptis pactis promissis iuratis quesitis per tormenta. **TVM EX toto**. Ut si res tota queritur definitione uis uniuersa explicanda est: sic si maiestas est amplitudo ac dignitas ciuitatis: is eam minuit: qui exercitum populi romani hostibus tradidit. non qui eū qui id fecisset in populi romani potestatem tradidit. **PARTIBUS**. Partiendo hoc modo aut senatui parendum est de salute rei pu. aut aliud consilium instituēdum: aut sua sponte faciendum. Aliud consilium superbum: suum arrogans. utendum igitur consilio senatus. **TVM EX nota**. Hoc est ex uocabulo ut Carbo si consul est qui cōsulit patriæ quid aliud fecit opimius. **QVAE QVOD** ammodo affectæ sunt. Nempe quandam habentes inter se inuicem relationem. **DIFFINITIO** adhibetur. Ut quia rhetorica est bene dicendi scientia. Cognoscenda rhetorica igitur. **TVM PARTIUM** enumerata

IN PARTI.

rio. Si liber est: aut censu: aut uindicta liber est. aut testamento nō est ullo horum modo. nō ergo liber. TVM NOTatio uerbi. Aether a ppetuo cursu dictus ergo ppetuo currit: ut Aristoteles ait. ALIA CONIVgata. Si pietati summa tribuēda laus est. debet moueri Cum. Q. Metellū tam pie lugere uideatis. ALIA EX genere. Si magistratus in po. Romani esse potestate debent quid Norbanum accusas: cuius tribunatus uoluntati paruit ciuitatis. ALIA EX forma. Si omnes qui rei. p. cōsulant cari esse debent certe imprimis imperatores quorum consiliis uirtute periculis retinemus & nostram salutem & imperii dignitatem. ALIA EX similitudine. Si feræ partus suos diligunt qua nos in liberos nostros indulgētia esse debemus? ALIA EX differētia Non si pluribus coena potest una sufficere uox quoq; docentis multis eam excipientibus non poterit quoq; satis esse. ALIA EX contrario. Si gracchus nefarie preclare opimius si amplectendæ bonæ artes fugiēdæ sunt malæ. ALIA EX coniunctis. Si amanda uirtus: bene uiuendum est. ALIA EX antecedentibus. Si grauida est: cum uiro cōcubuit. ALIA EX consequentibus. Si ferro interfectus ille & tu inimicus: & cum gladio comprehensus i illo ipso loco: & nemo preter te ibi uisus est: & causa nemini imputetur: & tu semper audax: quid est quod de facinore dubitare possimus? ALIA EX repugnantibus. Ut Crassi adolescentis. non si opimum defendisti Carbo idcirco te bonum ciuem putabant simulasse te & aliud quesisse perspicuum est q; Titi gracchi mortem saepe in contionibus deplorasti. q; Publii africani necis socius fuisti. q; eam legem in tribunatū tulisti. q; semper a bonis dissensisti. & qui sapiens est: stultus non est. ALIA ex causis. Auaritiam si tollere uultis: mater eius est tollenda luxuries. si doctrinam quaritis doctissimos quos legatis autores: & quos adeatis præceptores uobis deligatis. ALIA AB effectibus. In topicis ipse ab effectibus rebus hoc modo cum mulier uiro in manum conuenit omnia quæ mulieris fuerint uiri sunt dotis nomine. In locorum tractatione paulo post coniunctus huic causarum loco locus ille est qui efficitur ex causis: ut enim causa effectum indicat sic quod effectum est: quæ fuerit causa demonstrat. Hic locus suppetitare solet oratoribus & poetis: saepe etiam philosophis sed his qui ornate & copiose loqui possunt mirabilem copiam dicendi cum denuntiant quid ex qua re sit futurum causarum enim cognitio cognitionem euentorum facit. In libro de oratore ex his autem quæ sunt orta de causis si ærarii corpore & ad belli adiumenta: & ad ornamenta pacis utimur uestigalibus seruiamus. Quintilianus quæ utiq; sunt talia sunt. si sapientia bonam uirum facit: bonus uir est utiq; sapiens: ideoq; boni est honeste facere: mali turpiter & qui honesta faciunt boni: qui turpiter mali iudicantur recte. Aut plerūq; exercitati o robustum corpus facit: sed non quisquis est robustus exercitatus: nec quisquis exercitatus robustus est. neq; quia fortitudo prestat ne mortē timeamus: quisquis mortem non timuerit uir fortis erit existimandus. nec si capitis dolorem facit inutilis hominibus sol est. et hæc ad demonstratiuum genus maxime pertinent. Virtus facit laudem: sequenda igitur. At uoluptas infamiam fugienda igitur. Recte autem monemur causas non utiq; ab ultimo esse repetendas ut Medea utinam ne in nemore pelio: & q; secuntur. ALIA EX comparatione maiorum aut parium aut minorum. Ipse i topicis ex comparatione autem omnia ualent: quæ sunt eiusmodi: quod in re maiore ualet: ualeat in minore ut in urbe fines non reguntur: nec aqua in urbe arceatur. Item quod in re pari ualet ualeat in hac quæ par est: ut quoniam usus auctoritas fundi biennium est: sit etiam ædium ut in lege ædes non appellatur: & sunt cæterarum omnium: quarum annuus est usus ualeat æquitas: quæ paribus in causis paria iura desiderat in locorum tractatione. Comparantur igitur ea omnia quæ aut maiora: aut minora: aut paria dicuntur in quibus spectantur hæc: numerus: species: uis quædam etiam ad res aliquas affectio: numero comparantur ut plura bona paucioribus bonis anteponantur: pauciora mala: malis pluribus: Diuturniora bona breuioribus. longe & late peruagata angustis ex quibus plura bona propagentur: quæq; plures imitentur & faciant: & in hoc genere quæ secuntur: Commonstrato enim loco quilibet longius poterit prospicere. In libro de oratore maiora autem inquit & minora & paria sic & maiore. si bona existimatio diuitiis prestat: & pecunia tātoperè expetitur quanto gloria magis expetenda est. Ex mi-

COMMENT.

nore si hic parua consuetudinis causa huius mortem fert tam familiariter quid si ipse amasset? Quic hic mihi faceret patri? ex pari si est eiusdem & eripere contra rem pu. & largiri pecunias. Quintilianus. apposita uel comparatiua dicuntur quae minora ex maioribus maiora ex minoribus paria ex paribus probant. confirmatur coniectura ex maiore si quis sacrilegium facit: faciet & furtum ex minore qui facile ac palam mentitur peierabit: ex pari qui ob rem iudicandam pecuniam accepit: & ob dicendum falsum testimonium accipiet. Iuris confirmatio est eiusmodi ex maiore si adulterum occidere licet: & locis caedere. ex minore si furem nocturnum occidere licet: quid latronem? Ex pari quae poena aduersus interfectore patris iusta est. eadem aduersus matris. Quorum omnium tractatus uersatur in syllogismis illa magis finitionibus: aut qualitatibus profunt. si robur corporibus bonum: non est minus sanitas. si furtum scelus: magis sacrilegium: si abstinentia uirtus: & continentia. si mundus providentia regitur: administranda ea res publica. si domus aedificari sine ratione non potest quid agendum in nauilium cura & armorum. fit inquit etiam Quintilianus ex plurib' ad unum: & ex uno ad plura comparatio. unde est qui semel & saepius & ex parte ad totum ex genere ad speciem ex eo quod continet ad id quod continetur. aut ex difficilioribus ad faciliora: & ex longe positis ad propiora infinitaq; est rerum comparatio. Iucundiora grauiora magis necessaria honestiora utiliora: ac ut ex Cicerone quae ponit Quintilianus aduocacione non uidebitur mouisse. ex faciliore ut in clodium & curionem at uide an facile fieri poteris tu cum is factus non sit cui tu concessisti. ex difficiliore uide quae Tubero ut qui de meo facto non dubitem de ligarii audeam confiteri: & ibi an sperandi ligario causa non fit cum mihi apud te locus sit pro altero etiam deprecandi. ex minore pro cecina ita nescire esse armatos sat est ut uim factam probes in manus eorum cecidisse. VT DIFFINITIO. Breuiter tractat locos quos exposuimus. VT PRIMORDIA rerum & quasi praecurrentia. Causas dicit hoc est locum a causis. AVT RERUM contentiones. Idest comparationes quoniam comparando alterum cum altero contendimus. AVT NATVRAE rerum. Comparationes enim fiunt in naturis rerum ut dulcibus ad austera. utilibus ad inhonesta. FACULTATES. Ut professiones: & artes: & scientiae inter se comperantur: & facultates idest opes. facultates inquit Cicero sunt aut quibus facilius fit: aut sine quibus aliquid confici non potest. OMNIBVS ne igitur. Ex istis locis argumenta sumentur. Sane docet in ultima topicorum parte quibus questionibus qui loci magis congruant. itaq; hic ait eruenda ex omnibus his locis argumenta. at adhibendum iudicium: ut leuia reiiciamus. nam leuia a coniugatis putat argumenta Quintilianus: sed causa una leuia aliquando habet: quae alia causa grauiora putauerit: quare hoc ipse orator poterit perpendere & perinde reiicere inutilia: & utilia causa accommodare. LOCOS TV quidem quaeris. Idest ubi nam motus excitetur & in qua orationis parte auditoris animus incendatur. CVM INVENERIS. Cum materiam fueris affectus. in qua ubi orandum. COLLOCARE. Suo loco digerere. INDEFINITA autem adhibenda sunt illa. Hoc dicit in questione infinita fidem faciemus eo modo: quo locos digessimus. at in ipsa definita locos alios adhibebimus de quibus dicetur suo loco ad motus animorum faciendos. HABEO COMMVNIA praeccepta fidem faciendi. Et commouendi. nam eodem tempore inquit & fidem faciam & commouebo ex locis definitae quaestiois idest quaestiois: quae in causam & complexum uenit personae. QVONIAM fides est firma opinio. Ideo si mouet animo obnixae opinat. TOT SVNT enim genera: In tot genera diuidit affectus ut ipse in tertio quaestiois tusculanarum itaq; uoluptate nunc pro spe & molestiam pro dolore posuisse uidetur hic Cicero ut Virgilius in sexto exponit. PARTES PLVRES generum. Idest multae sunt species in quae haec genera diuiduntur ut ipse in tertio quaestiois tusculanarum docet. COMMVNEM Collocationem. Tam fidem faciendi quam mouendi. INCONSULTATIONE. Idest definita quaestione. VEL PROPOSITIONE. Idest infinita quaestione. IN CAUSA. Hoc est definita quaestione. nam ita eam Cicero ipse uocat in topicis. IN QVA est propositum. Idest quaestio infinita ut ipse alibi uocat. In causa autem id eo propositum esse dicitur quoniam causa idest finita quaestio probatur semper per propositum idest per infinitam quaestionem.

IN PARTI.

neq; enim obtinere unquam potuero licuisse clodium utpote insidiatorem occidere nisi constet licere omnibus insidiatores suos occidere. AVDITORVM Causa genere distingui. Idest quot sunt auditorum genera: tot sunt etiam causarum genera. AVSCVL tator modo. Idest solum auscultat non etiam deliberat: aut iudicat. AVT DISCEPTA tor. Hoc est discussor propositae sententiae. VT AVT Delectetur. Quod est demonstratiui generis. DE^PRAETERITIS. Vt iudex: & inde iudiciale genus. AVT DE futuris. Vt senatus: & inde deliberatiuum causae genus. IVDICII. Idest iudicialis. DELIBERATIONIS. Hoc est deliberatiui generis. ET EXORNATIONIS. Hoc est demonstratiui. quod rebus exornandis accommodatur. PROPRIVM Habet nomen. Quia a multis laudatiuum & panagyricum nominatur. DELECTATIONEM. Quod in demonstratiuo: siue laudatiuo: uel ut nunc libuit Ciceroni appellare exornatione nihil fere aliud sibi proponit: q̄ ut delectet. IN IVDICIO: Idest genere iudicali sc̄uitiam si accusat: quam extorquere uult a iudice. AVT CLAEMENTIAM. Si defendit. IN SVASIONE. Idest de liberatiuo genere in quo suademus: uel dissuademus quid: quod fieri oporteat. AVT SPEM aut reformidationem. Cum spem habemus ita deliberatum iri. AVT REFORMIDATIONEM. Cum metuimus ne senatus contra nostram deliberet sententiam. VT RATIONEM collocandi. Propria cuilibet generi accommodandi. NAM AVT temporum seruantur gradus. Namq; inquit Quintilianus alias aetatis gradus gestarumq; rerum ordinem sequi speciosius fuit: ut imprimis annis laudaretur indoles: tum disciplinae post hoc operum: idest factorum dictorumq; contextus. AVT GENERUM distributiones. In species ibidem inquit Quintilianus uirtutum diluere laudem fortitudinis: iusticiae: continentiae: ceterarumq; ac singulis assignare quae secundum quaque earum gesta erant. AVT A MINORIBUS ad maiora ascendimus. A bonis externis uel corporis ad animi bona: aut quae pusilla & ide ad maiora. AVT HAEC in aequali uarietate. De omnib; pariter ac tempore uno bonis tractabimus. SIMPLICIA. Quae solus quis aut primus fecisse dicitur. CONIUNCTIS. Vt si cum paucis uel etiam pluribus & eisdem illustribus fecit quis. OBSCURA. Minus cognita. DILUCIDIS. Quae palam sunt omnibus. LAETA TRISTIBUS. Vbi cordis magnitudinem in aduersis ostenderit. IN CREDIBILIA. Quae credi sua magnitudine non posse uideatur. PRINCIPIA. Hoc dicit in deliberatiuo genere aut breuia: aut nulla esse exordia expedit PRAETERITARUM rerum. Vt in iudiciis. AVT PRAESENTIVM. Vt in demonstratiuo genere. AD MOTUM. Vt cocitatum habeat auditorem. RERVM ORDINEM profequitur. Idest ut reus accusari pro commissis dignus uideatur facinoribus. Q VASI HASTA in manu collocata. Quod ita argumenta contorqueat: eisq; compungat reum: ut in militia hostem suum miles hasta petit. VAHEMENTER proponit in exordiis. Vehemens est & erectus ut in uerre Cicero. CONCLUDIT acriter. Instado adurgedoq;. CONFIRMAT tabulis. Haec supra exposita sunt ubi de locis dixim; artis expertib;. ACCURATIUS. Vt motus aetate maiores faciat. IN PERORATIONIS p̄ceptis. De qb; suo loco dicit ubi de p̄tib; orationis p̄cepta tradent. PAVLVLVM digrediens decursu. Quod facit aliqui in uerrem Cicero ut in segestana diana. VT IRATVM iudicem efficiat. In reum iudicis aium exulceret. AVT RELINQUENDA. Idest nullae narrationis partes referenda ne molesta q̄ narrata sunt iudicis mentem: adhuc in odium reficiant. FIRMAMENTA. Quibus sublati defensio nulla sit ut inquit Quintilianus in tertio libro. Hoc est firmissima argumenta: quibus magnopere nititur aduersarius. AVT PER SE diluenda. Sine aliis argumentis infirmanda. AVT OBSCVRANDA. Idest non plana non aperta esse ostendenda. AVT DIGRESSIONIBUS. Hoc est a proposito reuocanda. AVDITORES MODERATUR aures oratori. Hoc est audiendo quid dicendum & quid fugiendum sit oratori ostendunt: quod ex ipsorum uultu motuq; facile deprehendi potest. VNVM GENVS est eloquendi. Postea q̄ de inuentione simulq; de dispositione locutus est sequitur ut de elocutione: unde & eloquentia nomen habet dicat. Eius itaq; duo esse ait genera unum sua sponte solum hoc est naturale: ut omnes loquuntur. ALTERVM uersum atq; mutatum. hoc est tropis schematicisq; distinctum. SIMPLICIA Inuenienda sunt. Hoc dicit naturalis oratio: aut in simplicibus: aut coniunctis consideratur uerbis. simplicia inuenienda hoc est eligenda: ut Quintilianus libro octauo inquit. sunt alia aliis honestiora: sublimiora:

COMMENT.

ra: sublimiora: nitidiora: iocundiora: uocaliora ut syllabæ e litteris melius sonantibus sunt clariores: ita uerba syllabis magis uocalia & quo plus quoque spiritus habent auditu pulchrius: & quod facit syllabarum idem uerborum quoque inter se copulatio: ut aliud alii iunctum melius sonet. diuersus tamen est usus nam rebus atrocibus uerba etiam ipso uultu aspera magis conuenient. NATIVA Sunt. Quæ significata sunt sensu. idest proprietate intellectus. proprietatem inquit Quintilianus non ad nomen: sed ad uim significandi refertur: nec auditu: sed intellectu perpendenda est. Secundo modo dicitur proprium inter plura quæ sunt eiusdem nominis & unde cætera dicta sunt: ut uertex est contorta in se aqua: uel quicquid aliud similiter uertitur. Inde propter flexum capillorum pars summa capitis ex hoc inquam in montibus eminentissimum recte dixeris hæc omnia uertices. & tertius est huic diuersus modus cum res communis pluribus in uno aliquo habet nomen eximium. ut carmen funebre proprie nenia & tabernaculum ducis augustale. Item quod commune est & aliis nomine intellectu alicui rei peculiariter attribuitur: ut urbem Romam accipimus & uenales nouicios: & corinthia æra cum sint urbes aliæ quoque: & uenalia multa: & tam aurum & argentum: quæ æs corinthium sed ne his quidem uirtus oratoris inspicitur. At illud iam non mediocriter probandum qui hoc etiam modo laudari solet: ut proprie dictum idest quo nihil possit inueniri significantius ut Cato dixit. C. Cæsarem ad euertendam. R. publicam sobrium accessisse. ut Virgilius deductum carmen. & Horatius acrem tibiam: Annibalemque durum in quo modo illud quoque est a quibusdam traditum proprium genus ex appositis quæ epitheta dicuntur: ut dulce mustum: & cum dentibus albis. de quo genere postea dicemus. etiam quæ bene translata sunt propria dici possunt: quæ sunt in quoque propria proprii locum accipiunt ut Fabius inter plures imperatorias uirtutes cunctator est appellatus. REPERTA. Quæ ex his facta sunt. idest reperta dicuntur: quæ ex natiuis. hoc est naturalibus: quibus omnes utuntur a nobis deducta repertaque sunt: ut Cicero ab eo quod est beatus beata finxit reperitque beatitas & beatitudo: quæ dura inquit Quintilianus quidem sentit eë. Verumtamen usu putat posse molliri ac ut a Cicerone etiam syllabarum ita ab Asinio simbriatum: & figulatum. NOVATA. Ut quæ memorauimus. AVT SIMILITUDE. Sicut bonitas dicitur: ita beatitas beatitudo ita dicitur: ut magnitudo. AVT IMITATIONE. Ut enim greci dicunt μεσο Τυ Τασ. Ita Cicerone de uniuersitate medietates. ac sicut a grecis εὖν & οὐστία dicitur. ita a sergio flauio ut Quintilianus ens & essentia. & quæ a grecis ἀπαργύ dicitur a Cicerone in hortensio tum perspicuitas: tum euidencia. AVT INFLEXIONE. Quemadmodum piraticam ut tradit Quintilianus sicut musicam a piratis deriuarunt multi usque eo sunt uerbo nec ideo ait hic Cicero inflexione quin superiora quoque inflectantur: nam ait primo reperta quæ ex his facta sunt: sed propter id quod sequitur. AVT ADIUNCTIONE uerborum. Hoc est cum per compositionem nouantur: ut Lucretius terri loquis dictis inquit & barbigerum pecus & Cicero soliuagas feras. nam cum sint eorum simplicia natiua composita certe reperta sunt: quod genus uehementer Horatius in arte poetica probat cum inquit. Dixeris egregie notum si callida uerbum. Reddiderit iunctura nouum. ALTERA Natura. distinguit Cicero adhuc uerba ut alia natura dicat. alia tractata ipso considerari. Natura ut sonantiora sunt alia quemadmodum ductor: quæ dux. GRANDIORA. Ut uastum pelagus: quæ magnum. LEUIORA. Idest magis lubrica & quodammodo nitidiora: ut meliuscule leuiuscule: & tales moliusculæ pronunciatæ dictiones. ALIA CONTRA. Ut horrida terra tremit & similia. TRACTATIONE. Cum aut propria sumunt uocabula eo modo quo tradete Quintiliano diximus fieri ut cum dicimus iterië platanu: tôsalque myrtos: maritâ ulmû: & huêres oleas. AVT ADDITA ad nomē. Idest epitheta ut ipiû parricidâ: euerforë carthaginis & numatiæ Scipionë itelligim: principem eloquentiæ ciceronem. AVT NOVA: ut cicero fauorem: & urbanum tradente Quintiliano noua putat: ut putat Terentius primo dixisse obsequium. AVT PRISCA. qualia Ciceronis sententia in libro de oratore sunt reor: autumo & ut Quintilianus inquit nuncupare: fari & huiusmodi multa quæ certe grandem & sanctiorem & magis admirabilem nostram reddunt orationē. AVT AB oratore modificata & inflexa quodammodo. Qualia sunt ea quæ transferuntur: uerba inquit in alium modum trahuntur

aliūq; inflectuntur significatum q̄ sit eorum naturalis significatio per trāslationem. trāsfertur ergo nomen aut uerbum ut Quintilianus inquit ex eo loco in quo primū erat in eum in quo aut proprium deest: aut trāslatū proprio melius est. id facimus aut quia necesse est: aut quia significantius est: aut ut dixi quia decentius est ubi nihil horum prestatitur quod transferetur improprium erit: necessitate rustici gēmā in uitibus ide gemmare etiā uites inquit Cicero: sitire segetes & frutices laborare: nos necessitate durū hominem aut asperum: non enim proprium erat quod daremus his affectibus nomen. nā incensum ira & inflammatum cupiditate & lapsū errore significandi gratia nihil enim horum suis uerbis q̄ his arcessitis magis proprium erit. Illa ad ornatum Lumen orationis: & generis claritatē & concionum procellas: & eloquentiæ flumina ut Cicero promilone clodium fontem gloriæ eius uocat & alio in loco segetem ac materiem quædā etiam parum speciosa dictū per hanc explicantur hoc faciunt nimio ne luxu obtusior usus sit genitali aruo & sulcos obliomet inertes. AVT IMMVTANTUR: quæ figura metonymia dicitur: quā ut Cicero in oratore inquit hypallagen eē rhetores dicunt: hæc inuenta ab inuatore & subiecta ab obiciētibus significat ut cererem corruptam undis. Et receptus terra Neptūnus. refert autem inquit Quintilianus in quātum dictus tropus oratorem sequatur nam ut Vulcanum pro igne uulgo audimus & uario Marte pugnatum eruditus est sermo: & Venerem q̄ coitum dixisse magis decet: ita liberum & Cererem p uino & pane licentius q̄ ut fori ueritas ferat. AVT EA quibus tanq̄ abutimur. hæc figura a græcis catachresis nominatur quam ut inquit Quintilianus recte dicimus abasionem: quæ non habentibus nomen suum accommodat quia in proximo est: ut parricida matris quoq; aut fratris interfector & si dicas ut sis bonus hoc ego non metuo & cum inquit Iuuenalis quartanam dudum sperantibus ægris pro timentibus. AVT EA quæ obscuramus: hanc græci allegoriam uocant: quam nos ut Quintilianus inquit inuersionem interpretamur ut aliud uerbis: aliud sensu ostendat aut interrim contrarium. Prius ut o nauis referent in mare te noui fluctus o quid agis fortiter occupa portum: totusq; ille Horatii locus quo nauem p populo: fluctuum tēpestatem pro bellis ciuilibus. portum pro pace atq; concordia dicit: tale Lucretius auia pieridum peragro loca & Virg. Sed nos immensum spacio cōfecimus æquor. Et iam tempus æquum spumantia solue re colla. Sine trāslatiōe uero i bucolicis Certe equidem audieram qua se subducere colles Incipiūt molliq; iugum dimittere cliuō. Vsq; ad aquam & ueteris cōfracta cacumina phagi. Omnia carminibus nostrum seruasse menalcam: hoc enim loco preter nomē cætera propriis expressa sunt uerbis: uerum non pastor menalcas: sed Virgilius est intelligendus. Apud Ciceronem equidem cæteras tempestates & procellas in illis duntaxat fluctibus concionum semper miloni putauit eē subeundas nisi adiecisset inquit Quintilianus dūtaxat fluctibus concionum allegoria eēt eam nunc miscuit: est ergo mixta cū translatione allegoria. Illud uero longe speciosissimum genus orationis in quo triumphus est permixta gratia: similitudinis: allegoriæ & translationis ut p Murena cicero quod fretū: quē euripum: tot motus tantas tam uarias habere creditis cōmutationes agitationes fluctus quantas perturbationes & quantos æstus habet ratio cōmitiorum dies intermissus unus aut nox interposita sæpe perturbat omnia & totam opinionem non nunquā cōmittat aura rumoris. Hæc allegoria inquit Quintilianus quæ est obscurior anygmata dicitur uitium meo quidem iudicio siquidem dicere dilucide uirtus quo tamen & poetæ utuntur Dic quibus in terris & eris mihi magnus apollo tris pateat cœli spatium nō amplius ulnas. anygmata itaq; sunt quæ nisi quis interpretetur non intelligas iō dum ait Cicero aut quæ obscuramus non uerisimile est ut anygmata intelligat. Sed allegoriā quæ paulo obscurius effert quod sibi uult ut tamen possit intelligi. QVAE INCREDIBILITER tollimus. hanc græci figuram hyperbolem uocant ut Geminiq; minantur in cœlū scopuli. & Fulminis ocior alis. & Illa uel itactæ segetis per summa uolaret gramia: Nec teneras cursu lesisset aristas. Cicero in Antoniū quæ charibdis tā uorax: charibdis dico: quæ si fuit animal unū oceanus medius fidius uix uideret tot res tā dissipatas distantibus in locis positas tā cito absorbere potuisse. & rursus in uerrē Pindarū secutus uersabatur in sicilia longo interuallo non Dionysius ille nec Phalaris. tulit enim illa quondam insula multos & crudeles tyrānos sed quoddā nouū monstrū ex uetere illa immanitate: quæ

COMMENT.

nitate: quæ in hisdem uersata locis dicitur: nō enim carybdim tam infestam: neq; syllā nauibus: q̄ istū in eodē fretō fuisse arbitror. Quæq; admirabilius q̄ sermonis cōsuetudo patit ornatus. Hanc figurā p̄phrasim uocat̄ græci circuitū loquēdi ornatū: inquit Quintilianus petit solū q̄ est apud poetas frequētissim⁹ tēpus erat quo prima q̄s mortalibus ægris incipit: & dono diuū gratissima serpit. Et apud oratores n̄ros: semp̄ tamē astrictior q̄cqd̄ enī significari breuius p̄t̄ & cū ornatu latius ostenditur periphraſis est.

NUMERI q̄dam sunt in cōiunctione seruādi. Expositis simpliciuū uerboꝝ p̄ceptis nunc tradit cōiunctoꝝ: & primo qdē numeros in orōne custodiendos dicit: q̄ quales nam sint breuiter & utilissime ex oībus colligemus autoribus q̄ de numeris locuti sūt Numerus omnis oratorius: quē græci rhythmōn uocat̄: tū in principio clausulæ tum in fine considerat̄. In principio qdē clausulæ nō duo. aut tres mō qualescunq; qui fluant bene iungunt̄ pedes sed ēt̄ incipit̄ a carminis principio: & aliqñ ab integro uersu: ut Plato timæū orsus a uersu heroico εἰς δύο Τρεῖς ὀλίγη τεταρτος ἡ μὲν ab integro aut̄ senario iambico dicēdi accuratissimus p̄ter alios oēs oratores Isocrates p̄nathenaicū icēpit cū igit̄ *ἕως τεροσ μέν τῶν προηρου μὲν Τρα φειν* Titusq; liuius ut q̄ntilianus putat a uersu heroico historiā suā inchoauit ut melius q̄: ut nūc legat̄ facturus ne operæ precij sim. ita Diomedes annotat Salustiū in principio Iugurtæ & Ciceronē sapissime principia orationū a metris integris icēpisse: q̄re ut in principio clausulæ bñ a carmine incipit̄: ita male desinit in carmē clausula siue integrū siue uersus ultima parte. Lusoriū siq̄dē habet qd̄dam et pinde cōtemnendū: cuiusmodi ergo pedibus clausula recte terminet̄ iam uideamus. Cū igit̄ aures extremū semp̄ expectēt in eoq; conquiescant id uacare numero nō oportet. At & Aristoteli & Ciceroni & Quintiliano placet sententiæ quoq; initiū cuiusmodi dixim⁹ numerosum eē: qd̄ statim a principio sententiæ dictionis cōcinitate multū afficiamur: & ip̄a cōclutione ne claudicās ac quasi fluctuans sed æqualiter habeat oratio: illud igit̄ primo nos nō fugiat non tñ referre qui pedes: sed ēt̄ quæ uerba cōmissura quadā claudant orōnem. Primo igitur pedes numerus oratorius nullos ut ēt̄ Quintilianus existimat respuit: quare non pedes sed pedū iuncturæ damnandæ sunt. aut eligēdæ. Cōmonebimus ergo iuncturas aliquas ut ex eis aures suā cōsulens & iudiciū adhibens cæteras possit custodire: ut ergo de uerbis loquamur si in extrema clausulæ parte breuiora locaueris infringit̄ illa quasi mēbroꝝ cōprehēſio: quare aut paria syllabis eē oportet posteriora superioribus: aut ut Cicero putat melius iucundiusq; lōgiora claudēt. Verum tamen non refert si monosyllabum sit: in fine enim antecedenti iungi uīdetur: ut auxiliū est: spondeus ergo ut a duarum syllabarum pedibus ordiamur: quo Demosthenes plurimum usus est morā affert: ac illud generaliter tenendum est. quod qui pedes sunt temporibus pleniōres lōgicq; syllabis cōstant hoc stabiliores sunt & grauiōres: grauiōrēq; reddūt orationem: breues autem celerem ac mobilem. spondeus p̄cedente se pyrrhichio bene sonat ut timueit̄: uel trochæo ut arma sumpt̄: & acta res est: uel iambo ut manus armant. ipse aut̄ sibi male spondeus p̄poni creditur. ut oratores p̄terq; in cæsis ac mēbris ut crassi illud nos oppugnant. neq; dem dactylus bene p̄ponit̄ quod finis uersus uideatur heroici sunt tñ qui admitāt: si Anapestus antecedit in una parte orationis lubrica structura est: ut dñabat ubi diuersæ fuerint partes orationis retētus spiritus firmitatē facit: ut uideāt ipsi. Idē de tribracho dicimus ut gerere morē & facilitates. Spondeus recte iambo p̄ponitur ut doctus sui seip̄m p̄currit iambus bene ut bona fide. & cretico antecedēte: ut prospera fide. Trocheus bñ se p̄cedit: quo frequēter utit̄ numero Tullius ut esse ei penas psolutas: & gracchi illud temeritas filii cōprobauit. Trochæus aut̄ spondeus & iambus ut Cicero putat male concludunt rerum tamen tumor ex spondeis atque iambis maxime cōtinetur ut sceptrum mihi liquit Pelops. Pyrrhichius currit: ut quid igitur faciam. Dactylus Aristoteli amplior sicut humanior uīdetur iambus clausulam is fortem reddit antecedente trochæo: ut iure fecimus pyrrhichio antecedēte: ut bene dicitur spondeo. Causas audias iuste fecimus iambo fide dicitur dies attulit. Tribrachus dactylum bene p̄cedit recole nomina. Anapestus repetes cætera & molosus quærebat dicere. Facit etiam tribrachus ad clausulam p̄cedente cretico. ut si dicas de cæteris agite: depræliis reddeo: de litteris dubito. Amphibrachus quoque recte ponitur in clausula spondeo

fere antecedente ludos habere recte locutus trocheo iuxta querela. Anapestus etiam cō
 uenit: sed in rhythmum modum profluit ut innocentiae leue praesidium est: mollior fiet p̄
 cedente spondeo ut si mutus leue innocentis praesidium est: profluit etiam si trocheum
 anteponas ut nomen erat imperii. Creticus antecedens eum paulo fortiolem reddit: ut
 nobiles homines ante spondeum exultat: ut de quo nihil dicam nisi depellendi cri
 minis causa & quousq; tandem abutere catillina patientia nostra. Duo autem: aut tres
 ut uult Cicero sunt ferme extremi seruandi pedes si modo superiora breuiora nō sint
 aut creticus: aut herous: aut p̄on: creticum bene antecedent: uel anapestus: ut populo
 conferunt: uel p̄on ultimus. ut placat facilitas nobiles: uel epitritus tertius seruare q̄
 plurimos: uel trochæus turpe ducerem. Hæc de duarum & trium syllabarum pedibus.
 Nunc alios uideamus p̄onem primum & quartū probat Aristoteles. cui a priore or
 diendum placet: ut hæc uerba sunt desinite: incipite: comprimite: posteriore autem fin
 nire. ut in hæc uerba agilitas facilitas domuerant. P̄ona tertium atunt omnes bñ cō
 cludere: cui Cicero tribrachum anteponebat ut facere uideamur: aliquando lambum: ut
 in catillinam cum omnibus potius q̄ soli pati uoluerunt: sæpissime autem trochæum:
 ut quantum laboris sit habitura: & diu multumq; mecum Brute dubitavi. & frequen
 tissime. esse uideatur. Dichoreo quoq; frequenter utitur. ut dicere maluerunt. & crimi
 na detulerunt. & exercitum compararunt: & contra amentiam perditorum. Antispa
 stum bene dactylus antecedit ut uix optimus uideretur: & trochæus ut interfectam eē
 fateretur: Ionicum maiorem bene præcurrit tribrachus: ut te ad crudelitatem acuet ora
 tio nonnunquam trocheus uestit oratio his Cicero utitur. Ex quinque autem syllabis
 pedes fluxiorem structuram faciunt: ut arbitramini. Interrogauerunt. desiderauerunt
 omnium quinque syllabarum Cicero dochymum probat maxime: cuius ponit ex
 emplum amicos tenes: & ubique aptum esse dicit modo semel ponatur: quoniam
 iteratus apertum faciat numerum. Hæc sunt quæ breuissime dicenda de numeris puta
 uimus. Nunc reliquam prosequamur interpretationem. NUMEROS Aures ipsæ
 metiuntur ne aut non compleas uerbis quod proposueris aut redundes. Hoc est ne
 clausula quæ numeris clauditur sit longior quā uno spiritu pronuncietur: aut breui
 or ut aures frustretur audientium. CONSECVTIO Autem. Ne generibus: nume
 ris. personis: casibus: perturbetur oratio. Hoc est ne solecismum grammatices uitium
 facias. VT IN SIMPLICIBUS. Quod non est latinum: sed barbararum reprehenditur.
 ita in coniunctis inquit solacismus. Vitanda ergo hæc duo in oratione uitia monet
 barbarismum. & solecismum. DILUCIDVM Apellat dilucidum: quod etiam aper
 tum in Rhetoricis nominat: ubi narrationis præcepta tradit. Quintilianus aperta in
 quit & dilucida erit oratio si fuerit primum exposita propriis uerbis & id significanti
 bus & non sordidis quidem. non tamen exquisitis. & abusu remotis. tum distin
 cta rebus: personis: temporibus: locis: causis ipsa etiam pronunciatione in hoc ac
 commodata. ut iudex. quæ dicuntur quā facillime accipiat. Hæc de narratione lo
 cutus. At de elocutione nobis inquit prima sit uirtus perspicuitatis: propria uerba: re
 ctus ordo: non in longum dilata conclusio. Nihil neque desit: neque superfluat. ita
 sermo & doctus probabilis. & planus imperitis erit. Hæc est eloquendi obseruatio.
 Nam rerum perspicuitas quomodo præstanda sit diximus in præceptis narrationis
 similis autem ratio est in omnibus. Nam si neque pauciora quā oportet: neque
 plura: neque inordinata: aut indistincta diximus erunt dilucida: & negligenter quo
 que audientibus aperta. Recte ergo monet Cicero ut si dilucidam elocutionem ue
 linis: usitatis utamur uerbis: id est non a loquendi consuetudine remotis: PRO
 priis. Quod Quintilianus inquit id significantibus hoc est bene explicantibus. DI
 SPOSITIS: Suo in loco collocatis. AVT Circūscriptione conclusa. Id est clausa astric
 ta non uaga. AVT INTERMISSIONE. Cum parenthesis facimus. AVT CONCI
 sione uerborum. Cum uerba subtrahimus non necessaria: ut Plinianum illud an ue
 naris: an piscaris: an aucuparis: an simul omnia. & infinita huiusmodi.

OBSCVRVM. Tangit uitium dilucido contrarium uirtuti nam corrupta ut inquit
 Quintilianus oratio in uerbis maxime impropriis redundantibus comprehensione
 obscura.

COMMENT.

obscura. Compositione fracta uocū similiū aut ambiguarum puerili captatione confi-
 sit. AVT LONGitudine. Igitur inquit longius euagatur oratio. AVT Contractione.
 Cum oratio concisa est & uerba necessaria subtrahit. AVT Ambiguitate. Cum sensus
 multiplex esse uerborum potest. AVT inflexione. Cum uerborum deriuatio non per-
 cipitur: uelut apud Ciceronē in Bruto cū sisenna dixisset sputatilia a grannio irrisus ē
 quod pro eo uerbo uilia intelligeret. AVT IMMutatione uerborū. Cum alia pro aliis
 ponuntur uerba: ut qui solem aurū & lunam argentum uocant. BREVItas autē. **Quin-**
tilianus ac merito laudatur breuitas inquit integra: sed ea minus præstat quotiens ni-
 hil dicit nisi quod necesse est $\beta\rho\alpha\chi\tilde{\upsilon}\lambda\omicron\gamma\iota\alpha\nu$ uocant quæ redetur inter schemata. ē ue-
 ro pulcherrima cū plura paucis cōplectimur quale Salustii est Mythridates corpore in-
 genti proinde armatus. Inter schemata autē utimur hac figura inquit non singulis mo-
 do uerbis: sed etiam sententiis: ut Cicero dicit contra contionē Metelli. qui iudicaban-
 tur eos uocari custodiri ad senatum adduci iussi in senatum sunt positi: & totus hic lo-
 cus talis. Hoc genus $\beta\rho\alpha\sigma\tilde{\upsilon}\lambda\omicron\gamma\iota\alpha\nu$ uocant. hoc ergo dicit Cicero. BREVItas Cōfici-
 tur simplicibus uerbis non acruatis. PROBAbile autem genus. Probabile autem in-
 quit Cicero id genus dicit: quod non plus minusue est: q̄ dicit non quia comi expoli-
 riq; non debeat. nam & hæc ornatus pars est: sed quia uitium est ubiq; quod nimium
 est. SI NON nimis comptū. Atq; expolitū. quoniā hæc ueritatis fidē tollunt. SI EST
 autoritas. In uerbis: ne lasciuire compositione uideamur. ILLVStris est autem oratio.
Quintilianus quoq; cū de probabili loquitur oratione subiungit itaq; in nobis esse au-
 toritatē. in uerbis sententias uel graues: uel aptas opinionibus hominum ac moribus.
 his enim saluis licet assumere ea quibus illustrem fieri orationem putamus delectant
 translata superlata ad nomen adiuncta duplicia & idem significantia atq; ab imitatio-
 ne rerum non abhorrentia: ubi licet nobis intueri aduerbum Ciceronis uerba ex hoc
 loco sustulisse nec tamen eum nominasse. & aliquāto post itaq; $\epsilon\nu\alpha\rho\gamma\iota\alpha\nu$ inquit cu-
 ius in præceptis narrationis feci mentionem quia plus est euidētia: uelut alii dicunt
 representatio: q̄ perspicuitas magna uirtus est res de quibus loquimur clare atq; ut cer-
 ni uideantur enunciare: neq; enim satis efficit neq; ut debet plane dominatur oratio si
 usq; ad aures uolet: atq; ea sibi iudex de quibus cognoscit narrari credit non exprimi
 & oculis mentis ostendi. Est igitur unum genus quo tota rerum imago quodammo-
 do in uerbis depingitur constitit indigitos extemplo arrectus uterq; & cætera quæ no-
 bis illam pugilum congregantium aciem ita ostendunt ut non clarior futura fuerit
 spectantibus. Cicero quoq; in Verrem. Stetit soleatus prætor populi Romani cum Pal-
 lio purpureo: tunicaq; talari muliercula nixus in littore non solum qui legit hæc ip-
 sum os intueri uideatur & habitum: sed quædam etiam ex his quæ dicta non sunt sibi
 ipse astruat ego certe mihi cernere uideor & uultum: & oculos: & deformes utriusq;
 blandicias: & eorum qui aderant tacitam auersationem: ac timidam uerecundiam. In-
 terim ex pluribus efficitur illa: quam conamur exprime re facies: ut est apud eundem.
 namq; omnium ornatum uirtutum exemplum uel unum sufficiat in descriptione con-
 iuii luxuriosi. uidebar uidere alios intrantes alios uero exeuntes: quosdam ex uino
 uacillantes: quosdam hesternæ ex potatione oscitantes. humus erat in munda. lutulen-
 ta uino: coronis languidulis & spinis cooperta piscium. quid plus uideret qui interes-
 set: hæc est ergo illustris oratio de qua Cicero loquitur cum inquit illustris est autem
 oratio si & uerba grauitate delecta ponuntur non ridicularia sed quæ pondus suū ha-
 beant. ET TRanslata & superlata. Hoc hyperbolem de qua dictum figura. ET AD no-
 men adiuncta. Quæ dicuntur epitheta: de qua sane figura ita **Quintilianus** epitheton
 quod recte dicimus appositum. a non nullis sequens dicitur: eo poetæ & frequentius
 & liberius utuntur. itaq; & dentes albi & humida uina in his non reprehendemus apud
 oratorem nisi aliquid efficitur redundat. id autem erit huiusmodi ut si dicas o facinus
 indignum. o durum pectus quod ob rem ridiculam amicissimum perditum ire possit
 solet fieri aliis adiunctis epitheton tropis: ut apud Virgilium turpis egestas. tristis sene-
 ctus: uerum tamen talis est ratio huiusce uirtutis ut sine appositis nuda sit & uelut in-
 cōpta oratio. ET DVplicata. Et idem significantia ut Ciceronis illud in Catillinam.

IN PARTI.

Tandem aliquando quirites Catillinam furentem audacia scelus anhelantem: pestem patriæ nefariæ mollientem nobis: atq; huic urbi ferrum flammamque minitantem ex urbe uel eiecimus: uel emissimus: uel ipsum egredientem urbe persecuti sumus. abiit: excessit: euasit erupit. HIS enim maxime sensus attingitur. Hoc est animus compungitur. ET Cæteris. Quæ dicta: & quæ statim dicentur de suauitate oratione. ALTERO fit ut intelligamus. Dilucidum dicit. SVAVE autem erit genus. Vt uno Ciceronis modo contenti simus exemplo si patres conscripti uestris immortalibus in me fratremq; meum liberofq; nostros meritis parum uobis cumulare gratias egero quæso obtestorque ne meæ naturæ potiusq; magnitudini uestrorum beneficiorum id tribuendum putetis quæ tanta enim potest existere ubertas ingenii: quæ tanta dicendi copia? Quod tam diuinum atq; incredibile genus orationis. quo quisquam possit uestra in nos uniuersa promerita non dicam complecti ornando: sed percensere enumerando: & totus ille locus. DEINDE coniunctione. Id est uerborum structura. QVAE neq; habet aspectus cursus. Vt sextus Roscius melius dicas sextus quoq; roscius & non sed rex Xerxes at pro eo rex autem Xerxes & similia. NEQVE disinctos atq; hiantes. Cum extrema uocalis uocalem primam uerbi sequentis includit: ut si dicas ære emit: illi incumbit fore omnia: & similia. hiat enim iunctura quæ structior pleniorq; fieret si consonantes uocalibus applicarentur hoc modo ære mercatur. illi totus incumbit fore cætera. ET SI circumscripta Non longo anfractu: sed ad spiritum uocis aptum. hoc dicit si clausula longior non fuerit q̄ ut uno possit spiritu enunciari: ut in ipsa clausulæ pronuntiatione uocem mutare non necesse fuerint. HABEAtq; similitudinem æqualitatemq; uerborum. ne alia grandia magnificaq; alia porro humilia depressa. nam in sermone tenui sublime nitidumq; non conuenit: fitq; corruptum quia in plano tumet. Ita humilia circa res magnas carpimus: itaq; ut uideatur illud prætextam in cistam ures rosere camilli: ita probatur Virgilianum illud sæpe exiguum mus. nam exiguum Epitheton aptum proprium effecit ne plus expectaremus. Et casus singularis magis decuit: & clausula ipsa unius syllabæ non usitata addit gratiam imitatus itaq; est utrunq; Horatius nascetur ridiculus mus. TVM Ex contrariis sumpta uerbis. Crebra crebris: paria paribus respondeant. hæc figura anthitheton appellatur. Latine contrapositum: cuius exemplum nõ uidemur commodius pro ferre posse: q̄ Ciceronis illud in Catillinam ex hac enim parte pudor pugnat: illinc petulantia: hinc pudicitia: illinc stuprum hinc fides: illinc fraudatio. hinc pietas: illinc scelus: hinc constantia: illinc furor. hinc honestas: illinc turpitudine. hinc continentia: illinc libido. Deniq; æquitas temperantia. fortitudo: prudentia: uirtutes omnes certant cum iniquitate cum luxuria cum ignauiâ cum temeritate cum uitiis omnibus: postremo copia cum egestate. bona ratio cum perdita. mens sana cum amentia. bona deniq; spes cum omnium rerum desperatione configit. Quinilianus autem de hac figura locutus non uno inquit fit modo nam & fit si singula singulis opponuntur ut uicit pudorem libido. timorem audacia: & bina binis non nostri ingenii est. uestri auxilii est. & sententia sententiis: dominetur in concionibus iaceat in iudiciis. RELATA Ad idem uerbum: ut neq; is es Catilina ut te aut pudor a turpitudine: aut metus a periculo: aut ratio a furore reuocarit ad idem enim uerbum plura referuntur: quod fit aut proposito uerbo: aut in ultima parte collocato ut hic: aut in medio. ET GEMINATA ac duplicata. Vel etiam sapius iterata ponantur. ut perturbatio istum mentis: & quædam scelerum effusa caligo: & ardentes furiarum faces excitarunt & illud inuestigata comperta patefacta sublata deleta extincta. & illud. pater hic tuus: patrem hunc appellas patris tui filius est. CONSTRVCTIO que uerborum. Tum coniunctionibus copuletur. ut testumque laremque armaque amyclæumque canem cressamque pharethram. TVM DISSOLVTIONIBUS relaxetur. Vt de Alexandro Aquila ne in deliberando consilium in præliando uirtus. in beneficio benignitas non deerat: sed dumtaxat in supplicio crudelitas. nam cum aliqua res dubia accidisset apparebat sapientissimus. Cum autem configendum esset cum hostibus fortissimus: cum uero primum dignis tribuendum liberalissimus. & cum animaduertendū clemētissimus & apud Virgiliū hic illū uidi iuuenē bis senos: cui nostra

dies altaria fumant. hic mihi responsum primus dedit ille petenti: sed utrunq; horum inquit Quintilianus coaceruatio etenim iuncta aut dissoluta omnibus scriptores sua nomina dederunt: sed uaria & ut cuiq; fingere placuit. fons quidem unus qui & acriora facit & instantiora: quæ dicimus & uim quandam præferentia uelut sæpius erumpentis affectus. FIET etiam suavis oratio: Si aliquid in uisum: aut in auditum: aut nouum dicas: ut ipse Cicero pro Celio prægestit animus iam uidere primum lautos iuuenes mulieris beatæ ac nobilis familiares. deinde fortis uiros ab imperatrice in insidiis atq; in præsidio balnearum locatos: ex quibus requiram quo nam modo latuerint: aut ubi. alueus ne ille: an equus troianus fuerit qui tot inuictos uiros muliebri bellū gerentes tulerit: ac texerit. Illud uero respondere cogam cur tot uiri ac tales hūc & unum: & tam imbecillum: q̄ uidetis: non aut stantem comprehenderint: aut fugientem consecuti sint: qui se nunq̄ profecto si istum in locum processerint explicabunt quā uolent in conuiuio faciet: dicaces. nōnunq̄ etiam ad uinum disertī sint. Alia fori uis. Alia Trichinii. Alia subfeliorem ratio. Alia lectorum: non idem iudicium commensatorumq; cōspectus. lux deniq; alia est solis: & lychnorum. DELECTAT. Etiam quicquid est admirabile: maximeq; mouet ea quæ motum aliquem animi miscet oratio: Vt ipse in Pisonem: sed multam carnem subrancidam serui fordidati ministrat: nōnulli etiam senes: idem coquus: idem atriensis. Pistor domi nullus: nulla cella. panis & uinum a propolla: atq; de caupona græci stipati: qui in lectulis sæpe plures ipse solus habiturus: quæ eodem de folio ministrentur. ubi galli cantum audiuit auum suum reuixisse putat: mentem tolli iubet. QVAE que significat oratorius. Ipsius amabiles mores: qui exprimitur aut significando iudicio ipsius: & humano animo: ac liberali: ut pro Celio adulate ego putarem: si quis hāc paulo liberius salutasset: & contra Catilinam Serui me hercule mei si me isto pacto metuerent: ut te metuūt omnes ciues tui: domum meam relinquendam putarem. Etrursus pro Celio O magna uis ueritatis: quæ contra hominum ingenia calliditatē sollertiā: contraq; fictas hominū insidias facile se per se ipsam defendat. AVT Inflexione sermonis. Quæ figura apostrophe dicitur a græcis. hæc ut inquit Quintilianus mire mouet: siue aduersarios inuasimus. quid enim tuus ille Tubero in acie pharalica gladius agebat: siue ad inuocationē aliquā conuertimur. Vos enī iam ego albanī tumuli atq; luci: siue ad inuidiosam implorationē o lex portia: legesq; sempronīa. AVT Augēdi alterius. Vt in Tuberonē memorato in exēplo. AVT Minuēdi fui causa. Vt pro Milone o me miser. o me infelicē: reuocare tu me in patriā milo posuisti. ALIA dici ab oratore: alia existimari uidentur. Idq; comitate fieri magis: q̄ ueritate. Hæc figura Ironia dicitur: ut illud in Catillinā a quo repudiatus ad sodalē tuū uirū optimū metellū demigrasti. Vnde quā Socrates: ea plurimū usus ē appellat^r ἔϊρον. QVAE orationē. Aut magis obscurā: aut minus probabilē faciūt. Ideo illa a nobis repudiata sunt præcepta. CVM Aut propriū: aut idē significans. Aut uerbū factū in plura uerba deducit. Vt Te nemus anguitiæ: uitrea te fucinus unda. Et hæc nauis honusta p̄ da siciliensi. Cū & ipsa quoq; esset ex præda. Et multi & graues dolores inuenti parentibus & propinquis multi. CVM AVtem diffinitiones ad unum uerbum reuocantur. Vt qui sunt qui fœdera sæpe ruperunt: Carthaginenses. Qui sunt qui bellum crudelissime gesserunt: Carthaginenses? Quisunt qui italiā deformauerūt: Carthaginenses. Qui sunt qui sibi ignosci postulāt: Carthaginenses. AVT assumpta uerba remouent. Per correctionē hūc ego non imanē: sed feram duco. AVT i circuitus dirigūtur. Id est in clausulā uerba extendūt: ut quod dicit Sexto Roscio qui scēnā introeat solus cū artifex eiusmodi ut solus uideat dignus esse qui scēnā introeat dignus uideatur qui nō accedat. AVT cōiunctione. Fit unū uerbum ex duobus nouatiōe uocabuli de qua dictum superius est. VT CVM semel dictum sit directe Sicut natura ipsa intulerit inuetatur ordo quæ figura græce ἐπ' ἀνόλοσ dicit ut p̄positis duobus secundū priō deinde primū capimus ut apud Virgiliū. forte sub arguta cōsederat illice daphnis. Compulerantq; greges coridon & thyrsis in unū. Thyrsis oues coridon distentas lacte capellas. ET IDEM quasi sursum uersus retroq; dicat hæc κλιμασ græce latine gradatio nominat: hæc repetit ea quæ dicta sunt & priusq̄ ad aliud descēdat in priorib^{us} resistit ut africanano uirtutē industria. uirtus gloriā. gloria æmulos cōparauit & calui: nō ergo magis

pecuniarum repetundarum que maiestatis: neque maiestatis magisque plancie legis: nec plancie legis magisque ambitus: neque ambitus magisque omnium legum iudicia perierunt. DEINDE intermiscere atque permixte ut stupere gaudio simul enim audit ceperit permixte: ut tamen deest auarum quod habeat quod non habet. FACIT enim Et dilucidam orationem & illustrem. Cum sit actio rhetorum omnium consensu in duas diuisa partes uocem & gestum: quorum altera oculos altera aures mouet per quos duos sensus omnes ad animum penetrat affectus. non dubium quin dilucidam orationem & illustrem & probabilem & suauem si fuerit decora effectura sit. cuiusmodi autem ea esse conueniat copiosissime exposuit Quintilianus. QVAE est gemma litteraturae. Talis inquit est memoria: qualis gemma in qua sculptae sunt litterae: quae in cera defigantur. nam & ipsa quoque memoria ita res figuram continet impressas uel etiam uerba. est autem memoria quaedam duplex alia naturalis. alia arte comparata: Naturalis adiuuari ac augeri arte adhuc potest. Arte comparatur autem per imagines: ut Cicero in rhetoricis ad herennium tradit: Aut sollertia & diligentia quam exponit Quintilianus melior euadit: aut tertio medicamine roboratur. nam quemadmodum medici pro modo omnes & philosophi tradunt memoriae omnis inbecillitas aut a cerebro frigido est: aut a frigido & arido: aut a frigido & humido: Aut aliquando etiam uarias mutat imagines propter calidum in humido ut in biliosis solet accidere. his omnibus causis inspectis medelae singulis suae possunt accommodari. QVONIAM igitur Quonia totus hic oratoriae partitionum liber in tris diuisus est partes in uim oratoris. orationis partes & questiones. Cum dictum de prima sit: de reliquis nunc dicendum est: primoque de orationis partibus. QV ARUM prima & postrema ad motum animi ualent non quin reliquae quoque idem praesentent: sed quod in his duabus fere tota uis mouendi explicet. ideo in areopago his uti oratores per praekonem prohibebantur ingrediendi siquidem oratori praekonem aiebat μη προοιμιαξου μη ληπιλαγξ id autem ideo quo uere facilius ab omni affectu semoti possent diiudicare. SED amplificatio. De hac dicemus ubi de conclusione tractabit. VT ILLA docendi. Hoc est ut confirmatio docendi causa adhibetur ita amplificatio causa mouendi. SVNT autem res tria genera. Ita Quintilianus causa principii nulla alia est: quam ut auditorem quo sit nobis in caeteris partibus accommodatior praeparemus. Id fieri tribus maxime rebus inter autores plurimos constat si beniuolum: attentum: docilem fecerimus: non quia ista non per totam actionem sint custodienda: sed quia in initium praecipue necessaria per quam in animum iudicis ut praecedere ultra possimus admittimus. QV ORUM primus: Locus est in personis nostris disceptatorum aduersariorum. Quintilianus: sed personarum inquit est ut plerique tradiderunt triplex ratio ex litigatore. ex aduersario. ex iudice. nam exordium duci nonnunquam ab actore causae solet: quod enim pauciora de se ipso dicit & parcius plurimum tamen ad omnia momenti est in hoc positum. AVT meritis nostris. Ut ipse ad quirites antequam iret in exilium. Si quando inimicorum impetum propulsare ac repellere cupistis defendite nunc uniuersi unum qui ne omnes ardore flammae concideretis mei capitis periculo non dubitauit uidere. nam quae uirtutis gloria cum summa laude ad caelum extulit eundem inimicorum inuidia indignissime depressum opprimit. & Demosthenes per ctesiphonte πρώτων των μενων ανδρες αθηναιοι τοις δεσποισιν ευχομαι πασι και πασιν οσην ευνοϊαν εχων εγω δια τε λω τη τε πολεϊ και πασιν υμιν τοσαυτων υπαρξαι μοι παρα υμων εις του τον των αγωνα. CONTRARIISQUE rebus. In aduersarios conferendis: ut ipse in uatiniū si tua tantum modo uatini quod his uehementer placebat ut te cuius testimonium propter turpitudinem uitae sordesque domesticas nulli momenti putares tacite dimitterem. nemo. n. horum ita te refutandum ut graue aduersarium aut ita rogandum ut religiosum teste arbitraret. Demosthenes contra Midiam την μεν ασφαλειαν ανδρες δικασται και την υβριν υπροσπαυτασσει χρηται μεν διασ ουδενα αυθ αυμων ουτε των αλλων πσλι των αγνων οιομαι. Ita Isocrates in lochitā δσ μεν τοινην ενπιτε με λοχι της αρχων χειρων αδικων απαντες υμιν οπαροντες με μαρτυρηκασι το δε αμαρτημα του το ου χομοδιον δε εν νομιξεν τοις αλλοις. AVT deprecatio Deprecor uehementer procor & refuto. Statius nec deprecor umbram accipere. Virgi eadem merui nec deprecor inquit. Luca. Non deprecor hosti seruari dum me seruet ceruice recisa. Quidi. in fastis Ille metu pavidus mortem non deprecor inquit. Augusti. in psalmo octuagesimo nono deprecor commune est uerbum: dicimus enim deprecor te & deprecor a te: aut deprecando hic intelligendum est recusando refutandoque. INTELLIGENTER autem: ut audiamur & attente

COMMENT.

& attente a rebus ipsis ordiendum: quia quæ primo dicuntur illa magis considerari so-
lent: ut de prouinciis consularibus ipse. Si quis uestrum. P. C. expectat: quas sim prouin-
cias decreturus consideret ipse secum qui mihi homines ex prouinciis potissimum de-
trahendi sint non dubitabit quid me sentire conueniat: cum quid me sentire ne-
cesse sit cogitarit Lysias in epitaphio auxiliantium corinthiis. *οἱ μὲν, ἡτούμην δῖόν τε
εἶναι δὲ παρόντες, ἐπὶ τῷδε τῷ τάφῳ λόγῳ δηλώσει πῶς τῶνδε οὐθάρδε κημύων ἀνδρῶν ἀρετῶν,
ἔμεμλεμὼ ἀνθρώποις ἐπαγγέλλοις ἐπ' αὐτῷ ἕξ ὀλίγων ἡμερῶν λείπειν.* SI COMplectare a pri-
cipio genus naturæq; causæ. Vt ipse pro publico syllā. maxime uellē iudices ut. P. syllā &
ante ea dignitatis suæ splendorē obtineret: & post calamitatē acceptā modestiæ fructū
aliquē potuisset percipere: sed qm̄ ita tulit casus ifest' ut aplissimo i honore cū cōi ābitiōis i
uidia tū singulari antonii odio euerteret: & q̄ sequunt' Dēosthenes ad philippi epistolā
*ὅτι μὲν δὲ ἀνδρες Ἀθηναῖοι φίλιππος ἐκέρησατο πῶς εἰρήνην πρὸς ὑμᾶς, ἀλλ' ἐνεβάλετο τὸν
πόλεμον, πῶσιν ἡμῖν φασὶν ὄντων γέγοναι. ἐπειδὴ δὲ φασὶν ἰσοῖς ἄλλον παρέδωκε, καὶ τὰ περὶ φασ
κείας διωκήσαστο, καὶ πῶς θράκηνη κατεστρέψατο πῶσιν, αἰτίαι δὲ ἐσσις πλοκασιμῶνος, καὶ προ-
φάσεις ἀδίκους ἕξ ἑαυτῶν.* SI DEfinitas. Hoc est determines ut ipse in catilinam. Semper
quirites uitamq; oīum uestroꝝ bonas: fortunas: coniuges liberosq; uestros: atq; hoc do-
miciliū clarissimi iperii fortunatissimā pulcherrimāq; urbē hodierno die deoꝝ imorta-
liū erga uos summo amore laborib' consiliis piculisq; meis ex flāma atq; ferro: ac pene
ex faucib' fati ereptā & uobis cōseruatā ac restitutā: uidetis: Dēosthenes de cheronēsib'
*ἔσθ' μὲν δὲ Ἀθηναῖοι εἰς ἄλγος τὰς ἀπαντας οἱ ὑμῖν, μήτε πρὸς ἔχθραν ἐπιείαζ λόγῳ μηδένα,
μήτε πρὸς χάριν, ἀλλὰ ὁ βέλτιστον ἐκείσοι ἡγώτο, εἴτε ἀπφαίνεσθαι. ἄλλως τε, καὶ περὶ κοι-
νῶν πραγμάτων, καὶ μεγάλων ὑμῶν βουλομένων. ἐπειδὴ ἡ ἐννοία τὰ μὲν, ὀλιονεκέα, τὰ δὲ,
ἢ πῆνι δὴ ἴτε αἰτίαι προσάγεται, λέγειν ὑμᾶς δὲ Ἀθηναῖοι εἰς τὸν γὰρ δὲ πᾶντα τὰ ἄλλα ἀφέν-
ταί, ἀπὸ τῆς πόλεως νομίζετε συμφέρον, ταῦτα καὶ ἡθελίζεσθαι, καὶ πράττειν.* SI DIuidas. Cice-
ro ipse pro Cluentio habito. animaduerti iudices omnē accusatoris orōnē in duas di-
uisam eē pres quæ altera mihi niti & magnopre cōfidere uidebat inuidia iā inueterata
iudicii iuniāi altera tatūmō cōsuetudis cā timide & diffidēter attigere rōnē ueneficii
criminiū: q̄dere lege ē hæc q̄stio cōstitutā. Isocrates i orōne q̄ ab eo de pace iscripta est.
*ἀπαντες μὲν εἰσθασι οἱ παριόντες ἐνθάδε, ταῦτα μέγιστα φάσκον εἶναι, καὶ μάλιστα ἀποδοῖσθαι
ἄεκα τῆς πόλεως, περὶ ὧν ἀν' αὐτῶν τῶν μέλλωσι συμβουλεύσειν. οὐ μὲν, ἀλλ' εἰ καὶ περὶ ἄλλων πινῶν
πραγμάτων ἡρμοζέτω αὐτὰ προειπεῖν, δοκεῖ μοι πρὸς πῆν καὶ περὶ τῶν ἐν τῶν παρόντων πραγ-
μάτων ἐν τεύθειν ἐπιείαζ πῶς ἀρχῆν. ἡ ἡμῶν γὰρ ἐκκλησιάσαντες περὶ τὸν πόλεμον, καὶ εἰρήνης,
ἀπὸ μεγίστην ἔχει δυνάμειν ἐν τῶν βίω τῶν ἀνθρώπων.* NAM aut magna quædam propone-
mus: aut necessaria: aut coniuicta cum ipsis apud quos res agitur. Vt ipse in uerrem Ci-
cero. quod erat optandū maxime iudices: & quod unū ad inuidiā uestri ordinis infa-
miamq; iudiciorū sedādā maxime p̄nebat: id nō hūano cōsilio sed ppe diuinitus datū
atq; oblatū uobis sūmo rei. pu. tēpore uidef. Inueterauit. n. iā opinio p̄niciosa rei. pu.
uobisq; piculosa q̄ nō mō apud exterās natiōes: sed oīum sermōe p̄crebuit his iudiciis
q̄ nūc sint pecuniosū hoīnē q̄uis sit nocēs nēinē posse dānari: & Dēosthe. cōtra Timo.
*τῶ μὲν ἀπὸ νοσὶ δὲ ἀνδρες διωκταί τῶ παρόντος, εἰδὲ ἂν αὐτὸν οἱ μὲν τι μοκράτην εἰπεῖν αἰτίος ἔστιν
ἄλλος τις αὐτῶν πᾶν αὐτῶν αὐτῶν. χρημάτων γὰρ ἐκ ὀλίγων ἀποδοῖσθαι βουλομένων πῶς ἔρ-
λιν, παρὰ πάντας εἰς νόμους νόμον εἰσίνεγκον εἴτ' ἐπὶ τῆς δίκης, εἴτε δίκαιον δὲ ἀνδρες διωκταί.
ὅς τὰ μὲν ἄλλα ὅσα λυπαίνεσθαι, καὶ χεῖρον ἔχειν τὰ κατὰ ἐπιείαζ, κύριος εἰ γνησέτη, τάχα δὲ
καθ' ἐκείσοι ἀκούοντες ἐμῶν, μαθήσεσθε. ἐν δὲ ὁ μέγιστον ἔχω, καὶ προχειρότατον πρὸς ὑμᾶς εἰ-
πεῖν, ἐκ ἀποδέξομαι. πῶς γὰρ ὑμετέρων ἡθελῶν, ἢ ὁ μωμοκῶτες περὶ πάντων φέρετε, λείπει, καὶ
ποιεῖ μηδενὸς ἀέλιαν ὁ ρυτονὶ νόμος.* SIT AVtem hoc etiam in præceptis: Vt siquidem tem-
pus ipsum aut res aut locus. Quintilianus autem ad causam inquit extra pertinet tem-
pus unde principiū pro celio. locus unde pro deiotaro habitus unde pro milone. opi-
nio unde in uerrem deinceps ne omnia enumerem fama iudiciorum expectatio uulgi
nihil enim horum in causa est ad causam tamē pertinet. MAXime in perorando. Hoc
est in ipsa conclusionē quod dictum fuerit: quoniam ultimo dictum loco magis hæret
dabit aliquādo exordii nobis occasionē. QVOniam narratio. Post exordiū cōtinuo
sequit' narratio. FVNdamentū cōstituendæ fidei. Quoniā narrant' quæ facta sunt: aut
quæ p̄sentia ex quibus magna uis argumentorū inde elicit'. PARTim sunt. Assumpta

IN PARTI.

ad ornandū: quæ nō tā necessaria: q̄ ornantia sunt. VT DILucide. Quid dilucidū: qd̄ probabile qd̄ suaue in dicendo sit iā memorauimus. PROBAbilis. In rhetoricis ueteribus probabilis inquit erit narratio si in ea uidebuntur esse quæ solent apparere in ueritate si personarum dignitates seruabuntur si causæ factorū extabunt si fuisse facultates faciendū uidebuntur. si tempus idoneum. si spaciū satis. si locus oportunus ad eandem rem qua de re narrabitur fuisse ostendetur. si res & ad eorum qui agent naturam & ad uulgi rumorem & ad eorum: qui audient opinionem accōmodabitur: ac ueri quidem similis ex his rationibus esse poterit. quæritur enim ut sit probabilis narratio quis. quid cur. ubi. quando. quemadmodū: quibus adminiculis. natura nostra. opinio Iudicū uulgi mos: quæ sunt omnia persona. factum. causa. locus. tempus. modus. facultas. opinio. SI TESTata dici uidebuntur. Idest de quibus testimonia habita sint. EVENTi causa ponetur. Euentus inquit ipse in rhetoricis est exitus alicuius negotii i quo quæri solet qd̄ ex quaq; re euenit eueniet euenturūq; sit quare hoc in genere ut cōmodius quid euenturum sit ante animo colligi possit quid quaq; ex re soleat euenire considerandum est hoc modo ex arrogantia odium: ex insolentia arrogantia. OPINione. Opinio est cūctorum ad quæ ancipiti feramur sententia uni uel pluribus propensior existimatio. AVTORitate. Autoritas est mentis & corporis quædam dignitas quæ efficit tum sua præsentia: tum etiam oratione cæteri: ei reuerentiam præsent. SI CVM lege. Lex ut Papi-nianus inquit est cōmune præceptum prudentium consultum delictorum quæ & ipōte uel ignorantia contrahuntur coertio cōmunis rei. pu. sponso. SI CVM more. Mos est quod inter hoīes solitum est fieri. CVM RELigione coniuncta. Religio ē: quæ diuinae naturæ cultum & cerimonias affert. SI ANtiq̄uitas. Idest ueneratio. SI MEMoria. Ne uera exciderint & falsa narret. SVAuis aut̄ narratio. ut Celi in Antonium. namq; ipsum offenderunt temulento sopore profligatum totis stertentem præcordiis ructuosos spiritus geminare præclarasq; contubernales ab omnibus spondis transuersas incubare: & reliquas circumiacere passim: in quæ tamen exanimata terrore hostium aduentu percepto excitare antonium conabantur nomen inclamabant: frustra ceruicib⁹ tollēbāt blādus alia ad aurem inuocabat. uehementius etiam nōnulla feriebat. quæ omnium cū uoce tactuq; oscitaret p̄xime cuiusq; collū amplexu petebat: neq; euigilare ebrius poterat: sed semisomno sopore inter manus cēturionum cōcubinarūq; iactabatur. QVAE ad fidem faciendā pertinent. Nam tam & si narratio ad fidem faciendam pertineat imprimis tamen confirmatio & confutatio. QVONiam omne qd̄ in cōtrouersiam uenit id ita. habet. Genus totius artis ē rhetorices facultas. rhetorica uero ip̄ecies tres quæ tria genera carum appellant. Iudiciale. Demōstratiuū. Deliberatiuū. materia quæcūq; q̄stio circa quā uersari oratoris possit oīo. partes huius materiæ q̄stio infinita: & definita definita diuidit̄ in cōstitutiones siue status seu cōtrouersias libeat appellare eæ itaq; oēs aut in scripti alicuius cā uersant: aut ex re ipsa sibi nomē uendicāt. & perinde q̄ in scripto legitimæ: q̄ in re rationales nominant. In scripto cum unus scriptoris uerba defendit. Alter sententiam: qui status scriptū & uolūtas appellat. Alter si inter se leges dissentiat: & utraq; pars defendat status legis contrariæ. Tertio cū scriptū de quo cōtendit̄ sententiā amplectit̄ ambiguā. ambiguus status dicit. Quarto cū ex eo quod scriptū nō est per collectionē aliquid intelligit̄: qd̄ quia p̄ ratiocinationē & p̄ syllogismi collectionē inuestigat. a græcis syllogismus a n̄ris ratiocinatio noīnat. Quinto cū scriptū qdem ē: sed in quo uis est id uerbū nō clarescit finis uel finitiuus in scripto nominat status. Earū porro cōstitutionū: q̄ rōnales appellant̄: ita distinguunt iuxta Cicero-nem in rhetoricis: q̄q; uaria ē de his inter rhetoras opinio sicut de mēoratis. In his ergo q̄rit̄ an sit & q̄le sit & p̄ter hoc: an iure: an more possit tractari iudiciū: qd̄ si qd̄ factū negat̄ cōiecturalis: uel ificialis stat⁹ appellat. si factū cōstet & quo noīe sit appelladū q̄rat̄ finitiuus stat⁹: qd̄ si utrūq; cōtrouersia careat. sed quale id sit q̄rat̄ generalis status noīat In hoc aut querit̄ de p̄terito. aut de p̄senti: aut de futuro. si de præterito iurisdicialis. sin de p̄senti uel futuro negocialis. Iurisdicialis iḡ cui⁹ inq̄stio p̄teritū respicit in duas p̄tis diuidit̄: aut. n. i ip̄o facto uis defensionis ē & absoluta cōstitutio noīat: aut extrinsecus assumit̄: & assūptiua nūcupat̄: hæc porro diuidit̄ quadrisaria: aut. n. cōcedit̄ crimē aut remouet̄: aut refert̄: aut qd̄ ē ultimū cōpat. cōcedit̄ crimē cū nulla facti iducit̄ defensio: sed uenia

COMMENT.

sed uenia postulat. Id fieri duob⁹ mōis pōt. si deperis: aut purges. deperis cū nihil excusatiōis artuleris: purgas cū facti culpa his ascribit: qb⁹ obsisti obuiariq; nō possit. sunt autē imprudētia. casus. necessitas. error. Remouet uero crimē cū ab eo q̄ icesit trāssert: in aliū: id duob⁹ fit mōis cū aut cā refert: aut factū refert. cā cū aliena ptāte aliqñ factū eē cōtēdit: factū uero cū ali⁹: aut potuisse: aut debuisse facere demōstrat. refert crimē cū iuste in aliquē facin⁹ cōmissū eē cōtēdit: qd̄ is puocarit laceffiueritq; iniuria. Cōperatio cū meliore de cā factum dicit. Nunc qd̄ hic Cicero dicat itueamur. NVNC cōiecturæ locos quæro. Hoc dicit qm̄ rōnaliū. cōstitutionū prima est cōiecturalis uelim mihi explices locos unde in hac qōne possim argumenta deducere. IN VERISSIMILIBUS & IMPROBIS RE: NOTIS TOTA POSITA EST. Idest qm̄ factum esse negat. a uerissimilib⁹ & improbis notis RE: argumentandū. improbis autē notis ait id est. signis unde uideri possit aut factum aut nō factum esse quidpiam. VT FVMUS ignē. Videt siqdem unde fum⁹ erūpit: ibi ignis esse. EX PARTIB⁹ & quasi membris narrationis. Quod facit Cicero pro Milone cum ī narratione ipsa nihil apparatus fuisse Miloni ostendit: ut insidias faceret. At contra fuisse clodio. NATVRÆ primū spectant. Sint ne p̄cliuēs ad id: an minime. QVEMADMODUM affecti sunt uirtutib⁹ uitiiisq;. Hoc est an bene educati an secus. ARTIBUS. Nunq̄d lasciui uagi: errabūdiq; sint nulla arte instituti: an secus. INERTIIS. Hoc est an sint artium expertes. AN QUÆADMODUM Cōmoti: ut facili⁹ potuisse fieri: aut nō potuisse ostendat. si affectuosos: aut minime: esse ostendamus. si nullo uerbi cā mō ad irā puocari potuisse: ut id fecerint cōtendamus. IN FORTUNA genus amicitia. Quibus oībus p̄bari pōt aliquid facilius fieri potuisse. OPES quib⁹ colimur: q̄ nō tam usum q̄ lautū usum rerū nobis suggerunt: ut canes uenatici & similia. DIVITIÆ. Quibus utimur: ut si abundem⁹ frumento: uino: oleo: ceterisque huiusmodi. IN LOCIS aut. Loci ad coniectandum argumenta maxime suppetent cū in omni genere tum ī deliberatiuo: ut si querat an Cæsar renū trāsgressus sueuōs: obstātib⁹ locorū iniquitatibus possit debellare: an morinos qui se in paludes condant & huiusmodi alia. LEUES. Prima producta accipiendū. hoc est minime herbidi uel arborosi. OPACI. Crebris arboribus solares radios arcentes. APRICI. Sole gaudētes. unde apricis statio mergis: & apricos meminisse senes Virg. Persiusq; dixerunt. CELEBRES. a multis habitati. OBSCURI. Incogniti. PROFANI. Ab omni religione remoti. ex his proposita materia cuius ducere argumenta minime erit difficile. TEMPESTAT. Tempus quo aliquid agitur ut cum dicimus hac tempestate hoc non fit: ut nulli maior fuit usus edendi tempestate mea dixit Iuuenalis. FORTVITA. Quæ obueniunt ut ipsis forte libuerit hominibus colere. ET EVENTUS. Supra quid p̄ euentum accipere oporteat exposuimus. CASUS. Est siquidem proprie casus aut in ratione carentibus: aut pro fusus anima. sicut fortuna in ratione utentibus cum aliqua præter propositum eueniunt. nunc ergo casum fortuitum euentum accipiendū. IN IMPROBENTIA. Necessitas ponenda. quoniam prudentia: ac imprudētia arbitraria: ac in nostra optione posita ne utiq; sunt. PERLUSTRANDÆ animo: ut quotiens quæstio aliqua coniecturalis in quouis genere fuerit oblata ex his oībus sedibus educere possimus argumenta. EX FACTI uestigiis. Quæ signa superius diximus appellari de quibus superius abunde dictum est. QVOD sensu percipi possit. Præsertim uisu & auditu: qui omniū acerrimi sunt. MVLTUM tamen Cum sint coaceruata proficiunt. dixisse autem ideo uideri hunc illū occidisse: qd̄ eum oderat parum est: at & qd̄ minitatus erat se occisurū: & qd̄ inuentus cum gladio cruento: & qd̄ argutus titubarit: & cætera huiusmodi si addant: hac coaceruatione fieri uidet iam idubitatū. PRIMUM exemplū Si proferamus alios idem fecisse. & similitudinem ostendamus. FABVLA Etia nonnunq; qd̄ ex usu ipso apparet. QVID Diffinitionis. Post coniecturalem statum sequitur: ut paulo ante ostendimus finitiuus. tractatis ergo coniecturæ locis sequitur iam: ut finitiui quoque status locos pariter exponat. NON DVBIUM est id quidem. Quin diffinitio genere declaratur. Quintilianus ubi hunc statum tractat: qui priuatam pecuniam inquit de templo surripit sacrilegii reus est: culpa manifesta est: quæstio an huic crimini nomen quod est in lege conueniat. ergo ambigitur an hoc sacrilegium sit: accusator quia de templo sit surrepta pecunia utitur hoc nomine. Reus quia priuatam surripuerat negat eē sacrilegium. sed furtum fatetur. Actor ergo ita finiet sacrilegium ē surripere aliqd̄ de sacro.

IN PARTI.

Reus sit finiet factilēgiū est furtipere. aliquid facti. uterq; finitiō est alterius impugnat ea duobus generibus evertitur si aut falsa est aut parum plana. docet ergo Cicero diffinitive. NON DVbium inquit est id quidem quin diffinitio genere declaretur & pprietate quadam aut cōmuniū frequentia. hoc dicit diffinitio fit multis modis: sed potissimum genere & differentia ut homo est animal genus expressi rationale adiecta iam a ceteris seperans animantibus differentia: quā Cicero nunc proprium uocat quæ aut inter sit inter differentiam: & proprium ab Aristotele in topicis & porphyrio in quinque uocibus percipi potest: sed addit aut cōmuniū frequentiam. id autem fit cum proprio aut differentia caremus: ut si dicas homo est animal bipes latis unguibus & protensis sursum in cælum spectans: cui ab humeris bina demittuntur brachia: & cetera: hoc modo. EX Quibus proprium. Quid sit eluceat. nam ex omnibus uideri potest proprium factum eē. DIFFINIENDUM. Sæpe ex contrariis. Subaudiendum addita negatione: ut horatianum illud uirtus est uitium fugere: sapientia prima stulticia caruisse. id maxime solet fieri de principiis quoniam genera superiora non habent: ut punctum est cuius pars nulla. SÆPE ex dissimilibus. Ut si dicas rhetorica est ars liberalis: quæ nec grammatica: nec poetica & reliquas enumerando aliā ab aliis esse significes. SÆPE ex partibus. Ut rhetorica est. quæ in uentione. dispositione. elocutione memoria pronuntiationeque consistit. QVAMobrem descriptiones quoque sunt in hoc genere sæpe aptæ Subaudi quoniam desunt propriam: ut si dicas homo est in quo pietas. in quo iustitia: in quo æquitas: in quo religio: & rursus flagitium: scelus: & cetera: quæ tam uitiorum: quæ uirtutum nomen habere inueniuntur. ET ENumerationes Consequentium: quæcunq; res id quod diffinias consequi uideantur. IMPRimisq; Cōmouet explicatio uocabuli ac nominis. hoc est etymologia. Idem ait Quintilianus. maximos enim inquit usus in approbando refellendoque sine priorum ac differentium non nunquam ethymologia: quæ tamen oīa sicut in ceteris confirmat æquitas nonnunquam & coniectura mentis etymologia maxime rara est. quid enim est aliud tumultus nisi perturbatio tanta ut maior timor oriat: unde ei nomē dictū est tumultus. & Cicero: q; sicut pro celio p consequentia diffinit accusare hoc modo. Accusatio crimen desiderat rem ut definiat: hominē ut notet: argumēto probet: teste confirmet. Ita pro balbo aduersarii etymologiam uerbi carpit inquis erat accusatoris interpretatio indigna respōsione q; ita dicebat comiter esse cōmuniter: quasi uero priscū aliqd: aut insolitū uerbū interpretaret comes benigni: faciles: suauis hoīes esse dicunt: q; erranti comiter mōstrat uiam benigne nō grauate cōiter qdē certe nō cōuenit. IN EO genere subaudi q; litatis. nā postea q; an sit & qd sit nouit quærit tertio loco q; le sit. hoc ē statū q; litatis: q; tertius rōnalis est status. AVT Iure factū Depellendi: aut ulciscēdi doloris cā: ut orestes q; ideo se matrē defendit occidisse q; illa patrē suū occiderat. AVT deniq; Necessitate: in scitia: casu. hæc in diuisione q; litatis status supius exposuimus. IN LEgitimis iudiciis nō hnt. Quia legū p̄scripta iudices seq; oportet. IN LIberis. Ut sunt apud principes q; statuūt libere ut uolūt aiaduertēdo ignoscendoue. EX LOcoq; descriptione. Quos ipsamet p̄fere nobis cā. AVT Totū est negādū. Postea q; de cōfirmatiōe dixit: sequit locus respōsionis de quo Quintilianus patronus inquit neget: defendat: trāsserat excuset: dep̄cet: molliat: minuatur: auertat: despiciat: derideat quare in directa fere & ut sic dixerim clamosa est actio. hinc mille flexus: & artes desiderat cū accusator meditata plæraq; domo affert p̄onus etiā ex inopinatis frequēter occurrit. accusator dat testē p̄onus ex re ipsa refellit. ideoq; accusatiōibus etiā mediocres i dicēdo suffecerint. bonus defensor nemo nisi q; eloquētissimus fuit q; q; ut qd sentio semel finia tāto est accusare: q; defendere: q;to facere: q; sanare uulnera facilius. p̄imū igit intuentū est: cui respōsuri sumus p̄priū sit ei iudici: an ad cām extra accersitū. nā si ep̄priū aut negādū aut defendēdū: aut trāsserēdū extra hæc in iudiciis fere nihil ē. dep̄catio qdē: q; ē sine ulla spē defensiōis rara admodū & apud eos solos iudices q; nulla certapnūciadi forma tenet: q; ille quoq; apud. C. Cæsare & triū uiros pro diuersaq; p̄riū hoīb; actiōes et si p̄cib; nitunt; adhibēt tñ p̄ocinia: nisi hoc nō fortissime dese: dētis ē dicef qd aliud egim; tubero nisi ut qd hic pōt nos possem;. qd si apd p̄cipē aliūue cui utrū uelit: liceat dicēdū erit morte dignū eū p̄ quo loq;mur clem̄tia tñ seruādū eē hic nō cū aduersario: sed cū iudice res erit. ide delibatiue potiusq; iudicialis mæ forma ē.

In perspicui

COMMENT.

INPERSpicui. Falsis. dicemus nãq; talia esse accusantis argumẽta: ut in manifesto falsis eadẽ dici possint. NON Effici. Quæ uelit. hoc est nõ sequi ex eis q̄ arguerit. ACCEdere oportet ad singula. Singulas inquit partes repræhendemus quo uniuersam argumẽtationẽ improbemus. COMMEMoranda exẽpla. Alia in mediũ proferemus exẽpla in quibus licet tales adhibitæ sint argumẽtationes tñ est creditũ. CONQuerenda. Hoc dicit exclamabimus & ingemẽdo q̄ sit conditio humana piculis obnoxia ostẽdemus si acumine dicẽtis alicuius innocẽtes picula sub ira cogantur & infamias & dãna. QVAE sumpra. Ex locis his qui sunt expositi: quos in cõfirmatione & repræhensione attigimus hypotheseos idest causæ siue cõtrouersia. nã loci theseos idest infinita q̄stionis ante expositi: & quẽadmodum ex singulis argumẽta educant abunde ostẽsum est. EXPLICatio argumẽti. Argumẽtatio. quid sit argumẽtum supra abunde ostẽsum est. argumẽtatio igitur est argumẽti extensio. Argumentationũ aut duo sunt genera unũ syllogismũ græce. latine ratiocinatio alteꝝ inductio a latinis. a græcis epagoge noiaf nam epichirema parum admodũ a syllogismo differt. nam ut Quintilianus inquit differt a syllogismo nullo nisi qd' illi & plures habet spēs & uera colligunt ex ueris quẽadmodũ in mathematicis. epichirematis frequẽtior est usus circa credibilia: quate fere semper epichiremate orator: raro syllogismo utetur. utitur & enrhymemate qd' a syllogismo nascitur propositione modo una detracta. EX Quibus id Efficias. qd' aut dubiũ: aut minus probabile p se uidet. quoniã si certũ est qd' argumentatione accusatoris collectum est ut responderi non possit stultũ est contra dicere. ARGVmẽtandi duo sunt genera. Idest duobus tẽporibus utimur argumẽtatione & cum probare aliquid ex aliquo uolumus & cũ mouere acrius uolumus auditorẽ. DIRIgit cũ proposuit aliquid quod probaret. Sane Cicero ipse in p imo rhetoricorũ uetere copiosissimẽ argumentationũ tractationẽ nobis exposuit illincq; petere satius est: q̄ a nobis perdiscere: q̄ in hac re dicenda sint paucis tñ tum ipsius tum Quintiliani snia quid obseruãdum dicemus. Quare argumẽtatio q̄ ratiocinatio est appellata tres habet Aristotelis & consensu ferme aliorũ oĩum partes. nã ita habet ista natura ut sit de quo quærat & p qd' probet tertium additur uelut ex consensu duorũ antecedentiũ. prima ergo erit pars intẽtio. secũda assumptio. tertia cõnexio ut si quærat an uirt' sit utilis. ita texatur argumẽtatio. oĩs habitus bene institute mentis est utilis. uirtus ẽ habitus bene institutæ mẽtis. ergo uirtus est utilis. sunt qui quinq; faciunt partes ut Cicero in rhetoricis ostẽdit ut sit propositio: deinde ratio eius tum assumptio: & eius probatio quinta cõplexio: sed neutrà pbatationũ a suis separe oportet propositionibus psertim cũ sint aliquã tam notæ propositio & assumptio ut probatione nõ egeant. sunt inquit Cicero qui putant nõnunq; posse & oportere cõplexione supersederi cũ id pspicũ sit qd' conficiat ex ratiocinatione hoc mō si peperit uirgo non ẽ. peperit aut hic satis esse proponere & assumere qd' conficiat qm̄ pspicũ sit cõplexionis rem nõ indigere. At Cicero existimat oĩo inferendã cõplexionem hoc mō cõcubuit igit cũ uiro hoc si nobis inferre inferas qd' sequit fecit igit incestum. poterimus etiã breuius colligere ut dicamus qm̄ peperit cũ uiro cõcubuit. uel p interrogationẽ cũ peperit quis dubitat adulteriũ cõmississe? Quod si ad motũ tendem' pluribus uerbis rem ipam amplificabimus. Comere ergo & expolire conuenit ofonẽ multa aggerando nõ statim concludẽdo. subiungit porro Cicero uariare aut ofonem magnope oportebit nã oĩbus in rebus similitudo ẽ facietatis mĩ. id fieri poterit si nõ si mihi ter semp ingrediamur in argumẽtationẽ. nã primũ oĩum generib' ipsis distinguerẽ conuenit hoc tum inductioe: tum rōcinatione deĩde in ipsa argumẽtatiõẽ nõ semp a ppositione incipe: neq; semp qnq; partib' abuti: neq; eadẽ rōne partitiõis expolire: sed tũ ab assumptione incipe licet tũ a pbatatione alterutra: tũ hoc: tũ illo genere cõplexiõis uti. Illud quoq; uolum' itelligi nos pbe tenere aliis quoq; rōnibus tractari argumẽtationes in p̄sia multis & obsuris de qbus certũ est artificũ cõstitutũ. Vex illa nobis ab horrere ab usu oratorio uisa sunt. ILLA aut altera. Argumẽtatio: q̄ pcellere audiẽtium aios cupit. QVASI retro & cõtra. Quæ non directe pponit: assumit: & cõcludit: sed q̄ uult cõcludere sibi primo assumit Deinde confirmat. DEINDE id qd' pponendũ fuit. Quod in prima parte collocãdũ. PER Motis aĩs. Iã incalẽribus ppe q̄ dicta sint. IACit ad extremũ. Et iacit inqt hoc est ui aliqua exaggerationis & ardore uerborum profert. VT CVM interrogamus. Nosmetipsos: aut percunctamur. Quintilianus qd' enĩ tã cõe

q̄ interrogare uel p̄cūctari. nā utroq; utimur idifferēter quorū cū alter nō scēdi Altez ar
 guēdi gratia uidetur adhiberi. Interrogamus igit cū nosse uolumus. p̄cūctamur con-
 tendi & instādi urgēdiq; causa ut Cicero ipse pro ligario apud quē igit hęc dico nēpe
 apud eū qui cū hęc sciret anteq̄ uidit me rei. pu. reddidit. Aliter pro cælio ficta interro-
 gatione dicet aliquis hęc igit est tua disciplina? sic tu instituis adolefcētes? & totus ille
 locus cui diuersum ē cū aliū rogaueris nō expectare respōsum & statim subiicere dom⁹
 tibi deeat? At hēs. pecunia superabat? at egēs. aliquando cōuiciantes & tamē interro-
 gantes quasi scire cupiētes ut in pisonē scire cupio quid tandē isto in uersū reprehēdas
 cædant arma togæ tuæ dicis inquit togæ summū īperatorem esse cessur; quid nunc te
 asine litteras doceā? nō opus est uerbis: sed sustibus nō dixi togā qua sum amictus nec
 arma scutū: & gladiū unius imperatorē: sed quod pacis est signū & otii toga cōtra aut
 arma tumultus atq; bella more poetæ locutus. hoc intelligi uolui bellū ac tumultum
 paci atq; otio concessur;. AVT Imperamus. Ut pro cluentio uestrā iudices æquitatē &
 mansuetudinē mulier oppugnat atq; una quā cæcā crudelitate & scelere cuius cupidi-
 tatē nulla unq̄ turpitudō retardauit q̄ uitis animi in deterrimas partes iura hoīum cō-
 uertit oīa cuius ea stulticia est ut nemo hoīem ea uis ut nemo scēminā ea crudelitas ut
 nemo matrē appellare possit eo iam deniq; adducta est ut sibi p̄ter formā ad similitudi-
 nē hoīs referuarit: quare iudices si scelus odistis prohibete aditū mulieris generis neq;f
 simi. AVT Oprimus. Quod frequentissime quottidie solet fieri cū dicimus o utinam
 nūc elucescat ueg; taciteq; id ita esse uolumus significare. Q VAE sunt. Cū aliis plurib⁹
 sententiæ ornamenta. qm̄ infinitis propemodū inflexionibus uti ad repræhendendū
 possumus dicendi ornamentis q̄ nos figuræ locutionis docent. VITAE aut similitudi-
 nem. Docuit argumētari nos posse uariis modis. docet rursus uitare nos posse similitu-
 dinē: uel non ex ordine ut res postulat si orsi fuerimus & si non oīa cōfirmare contenda-
 mus: & si q̄ erunt aperta paucis cōpræhēdamus. Q VODQ; ue ex iis efficit. Id est signi-
 ficat tota argumentatione. NECESSĒ est. Semper concludere. ne fallatur aīus audien-
 tis si forte minus q̄ inferre oporteat cognouerit. Q VAE sine arte. Id est loci: quos artis
 ex partes diximus supiusq; tractauimus: ubi cæteros quoq; Theseos locos excussimus.
 ARGVmenta rerū. Ad res explicandas. PROPRIA testimonia uoluntatū. Testes enim
 ut ex sua pronuntiat uoluntate ita res esse uideri faciūt & contra testes memorat locos
 quibus nō credi oportere dicit qm̄ hęc pars rephensionis est. Q VAE stionib⁹. Vbi tor-
 ti hoīes & excruciatī cōtra nos respōderint. Q VAM uere inficiādo dolere q̄ ut uera p̄-
 ferēdo diutius torquerent. Inficiari est in factū ire hoc est negare se quicq; deliquisse in
 quo arguat. SVAM uitā neglexerunt. Et p̄inde mori maluerūt ut alios liberarēt: quos
 amarunt. Inde nobis nascent argumenta: q̄ ad nos faciant. AVT Natura. Corporis: aut
 consuetudine dolendi. ut cappadoces. ATQ; hęc exēplis. Docēdo aliquos qui id fe-
 cerit. EXTRĒma tibi restat. Quoniā de partibus fidē faciētibus dictum de ultima parte
 hoc est peroratione dicēdum in qua imprimis motus exciri consueuerūt. NAM Est di-
 uia in duas partes. Amplificationē & enumerationē. Quintilianus peroratio sequebat
 quā cumulū quidā: conclusionē alii uocāt eius duplex ratio est posita: aut in rebus aut
 in effectibus re; repetitio & cōgregatio: q̄ græce dicitur ἀνακεφαλῶσις: a quibus-
 dam latino; enumeratio & memoriā iudicis reficit & totā simul cām ponit ante oculo-
 los etiā si p̄ singula minus moueat turba ualet in hac q̄ repetemus q̄ breuissime dicēda
 sunt & qd̄ græco uerbo patet decurrendū p̄ capita: nā si morabimur non iam enume-
 ratio: sed q̄ altera fiet oratio: q̄ aut annumeranda uidētur cum pondere aliquo dicenda
 sunt & aptis excitanda sentētiis & figuris utiq; uarianda. AVGĒndi aut. Hic ē proprius
 locus in porando. prima sane spēs augēdi in noīe ipso est cū tum qui sit cæsus: occisum
 qui sit īprobus: latronē dicas. Quattuor tamē maxime generibus constat incremēto: ut
 facinus est uincere ciuē romanū: scelus uerberare prope patriciū necare. quid dicā in
 crucē tollere. Compatione ut P. Scipio pontifex maximus gracchū mediocriter labefa-
 ctantē statū rei. pu. priuatus īterfecit. Catillinā orbē terræ cæde atq; incēdio uastare cupi-
 entē nos cōsules p̄feremus. ratiocinatione: ut tu istis faucibus: istis laterib⁹ ista gladia
 toria totius corporis firmitate. nā respiciētes ad hęc possumus æstimare q̄tū ille uini ī
 hippix nuptiis exhauserit: qd̄ ferre & cōcoquere nō posset illa corporis gladiatoria fir-
 mitate. Congerie ut qd̄ enī tuus ille tubero districtus in acie pharfalica gladius agebat:
 cuius latus

COMMENT.

cuius latus mucro ille petebat? quis sensus erat armorum tuorum: quæ tua mens? oculi manus? ardor animi? Quid cupiebas? Quid optabas? Est etiã cõparatio cū cõgerie mixta ut pro cluentio. p. octauii ingenii prudentior iure peritior: fide: religione officio diligẽtior: aut sanctior commemorari potest? Quis consilio constantior quis iudiciorum autem eius dignitatis quæ in iuditiis publicis uersari debent peritior Quis uirtute cõsilio autoritate præstantior? ne is quidem absoluit longum est de singulorum uirtute ita dicere quæ quia cognita sunt ab omnibus uerborum ornamenta non querunt: & p. Quintio qui maior dignus inueniri in calamitate tanta potest? miserum est exturbari fortunis omnibus miserius est iniuria: acerbum est ab aliquo circumueniri. acerbius a p. pinguo. Calamitosum est bonis eueri calamitosius cum dedecore. funestum ẽ a forti atq; honesto uiro iugulari. funestius ab eo cuius uox in præconio questu prostitit. indignũ est a pari uinci: aut superiore. Indignius ab inferiore atq; humiliore luctuosum ẽ tradi alteri cū bonis. Luctuosius inimico. Horribile ẽ causam capitis dicere. horribilius p. re loco dicere omnia circumspexit quintius omnia periclitatus ẽ. **IVN**cta. Quæ per cõpositionem. nouata de quibus superius dictum ubi de ui oratoris pcepta exposuimus. **FAC**ta. Quæ ex sese inuenta de quibus item dictum. **COGN**ominata. Ut si dicas p. antonomasiam euerforem carthaginis & scipionem des intelligi. **INCO**ntinentibus soluta. Quæ per dissolutum figuram proferuntur de quibus iam dictum etiam relata uerba. Quintilianus de Ciceronis uerbis locutus relationem inquit quid accipi uelit non liquet mihi: nam si apalagen aut epanodon aut metabolen dicit de omnibus locuti sumus. Quæ ascendunt gradatim. Gradationem figuram dicit de qua diximus. **NATV**ralis & non explanata oratio. Quæ ex naturali sensu animi proferri uideatur. non ẽ ornamenta ambitiosa diffusa. **Q**UIDq; deceat. Ut seruemus τὸ πρεπιον quod pẽ difficile est. **MAX**imeq; diffinitiones ualent conglobatæ. sane diffinitionem. Plato ita diffinit. ὁρισμος ẽστι λόγος σὺν τὸ μὸς ἀλλὰ τικὸς τῆς φύσεως τοῦ ὑποκειμένου πρὸς γὰρ τὸς. idest diffinitio oratio breuis est quæ subiectæ rei naturam exprimit. Aristoteles autem in topicis hoc modo ὁρισμος ẽστι λόγος ὁ τὸ τι ἢν ἀναίσιμων idest ut uerbum uerbo reddamus diffinitio est oratio quid erat esse significans: ubi erat pro est ponitur: ut sæpe etiam porphirius & alii ponunt. non differt igitur a platonica sententia aristotelica quoq; diffinitio. hoc ergo dicit multe diffinitiones ad amplificandum in conclusione copulabuntur hoc est expressiones rerum de quibus iam dictum supra ubi de finitiua quæstione locos tradidimus ad argumenta eruenda. **ET** Dissimilitudines & exempla. Hoc est & similitudines. Nam a similibus exempla ducuntur. **F**ictæ deniq; personæ. Quintilianus illa adhuc audaciora & maiorũ ut Cicero existimat latentium fictiones personarum quæ pro popopoeiã dicuntur miræ: nã cum uariã orationem tum excitant his & aduersariorum cogitationes uelut secum loquentium protrahimus. qui tamen ita demum a fide nõ abhorret si eos locutos finxerimus qui cogitasse eos non sit absurdum & nostros cum aliis sermones & aliorum inter se credibiliter introducimus suadendo obiurgando: querendo: laudando: miserado: personas idoneas damus: & quæ secuntur. nam pluribus hanc figuram prosequitur q̃ hic scribendũ existimarim. **MVT**æ denique loquatur. Nã ut Quintilianus inquit urbes etiã & populi uocem accipiunt quemadmodum Cicero ipse in catilinam inquit etenim si mecum patria mea q̃ mihi uita mea multo est carior: si cuncta Italia: si ois res. pu. sic loquat. **M. T.** quid agis? & quæ secuntur. **NATV**ra: Ut cælestia ut diutna nam ut inquit. Quinti. in p. popopoeiã quin deducere deos i hoc gñe dicẽdi & ieros excitare licet: & q̃cũq; inqt iducent q̃ mō pdesse aut obesse hoibus possint ad mouẽdos audiẽtiũ affectus. **ET** **IN** eos a qb' ea uiolata ut Cicero in Catilinã inuectus facit. **CITO** enim arefcit lachryma i alienis malis. Ita i rhetoricis cõmotis aut inqt ais diutius i conq̃stiõẽ morari nõ oportebit quẽadmodum enim dixit rhetor Apollonius lachryma nihil citius arefcit idque est ibi ultimum de conclusione pceptum. **NIM**is enucleandum. Ne illud arguendi acumẽ ipsi officiat amplificatiõis: quod ipẽ ostẽdit minuta est ois diligentia hoc est similis & deiecta. **QVAE** ad delectationem. Hoc est in demonstratiuo genere. **IN CO**Horrationibus. Idest in deliberatiuo. **IN** **I**udicijs. Iudiciali genere. **ACCVSATOR** misericordiam ut in pupillo compillato. **ET** **DEF**ensor iracundiam. A falso & a pessi-

COMMENT.

agendi uim rationemq; referatur nam aut ipsa cognitio rei scientiaq; perquiritur ut uirtus suam ne propter dignitatem propter fructus aliquos expetatur: aut agendi consilium exquiritur: ut sit ne sapienti capeienda respu. Cognitionis autem tres modi coniectura: definitio: & ut ita dicam consecutio nam quid in re sit coniectura querit: ut illud sit ne in humano genere sapientia. Quam autem uim quæq; res habeat definitio explicat: ut si queratur quid sit sapientia. Consecutio autem tractatur quom quicq; qd' re sequatur anquiritur: ut illud sit ne aliquando mentiri boni uiri: redeunt rursus ad coniecturam eamq; in quatuor genera dispartunt. nam aut quid sit querit hoc modo natura ne sit ius inter hoies: an opinionibus aut quæ sit origo cuiusq; rei: ut qd' sit initium legum aut rerupu. aut causæ tractatio: ut si querat cur doctissimi homines de maximis rebus dissentiant: aut de imitatione: ut si disputet num iterire uirtus in homine. aut nū in uitium possit conuerti: definitiones autem sunt disceptationes. ut cum queritur qd' in cōmuni mente quasi impressum sit ut si differatur id ne sit ius quod maxime parti sit utile: aut cum quid cuiusq; sit proprium exquiritur: ut ornate dicere propriū ne sit oratoris: an id etiam aliquis præterea possit aut cum res distribuitur in partes ut si querat quot sint genera rerum expetendarum. aut sint ne tria corporis animi externarumq; rerum: aut cum quæ forma & quasi naturalis nota cuiusq; sit describitur ut si querat uari species: seditiosi: gloriosi. Consecutionis autem duo prima questionum genera ponuntur: nam aut simplex est disceptatio ut si differat expetenda ne sit gloria. aut ex comparatione laus. an diuitiæ magis expetendæ sint: simplicium autem tres sunt modi de expetendis fugiendisue rebus ut expetendi ne honores sint nisi fugienda paupertas: de æquo aut iniquo æquum ne sit ulcisci iniurias etiam propinquorum. de honesto. aut turpi ut hoc sit ne honestum gloriæ causa mortem obire. Comparationis autem duo sunt modi unus cum idem ne sit an aliquid intersit querit: ut metuere: & uereri rex: & tyrānus ut assentator. & amicus. Alteri cum quid præstet aliud alii querit: ut illud optime cuiusq; sapientes: an populari laude ducant atq; ex quidem disceptationes quæ ad cognitionem referunt sic sere a doctissimis hominibus describunt. Quæ uero referuntur ad agendum aut in officii disceptatione uersant quo in genere quid rectum faciendumq; sit querit: cui loco omnis est uitioꝝ silua subiecta. aut in animoꝝ aliqua promotione. aut gignenda. aut sedanda tollendaue tractantur. huic generi subiectæ sunt hortationes. obiurgationes: consolationes. miserationes omnisq; ad omnem animi motū & impulsio. & si ita res fert mitigatio. VT Veri ne sint sensus. Nam a philosophis quæ situm est: εἰ ἀληθεῖς αἱ ἀγαθότητες καὶ αἱ φαῦλας. Stoici itaque aiunt: τὰς μετ' ἀγαθότητος ἀληθεῖς τῶν δὲ φαῦλων τὰς μετ' ἀληθείας τὰς βέλους δὲ καὶ ἢ μετ' ἀγαθότητος μοραχῶς φευδονται ταὶ κατὰ τὰρον τὰ ἢ δὲ φαῦτα ἢ δὲ χῶς καὶ ἰαρ' ἀγαθῶν ἐστὶ φαῦτα καὶ ρον τῶν. Q Vib' officiis amicitia colenda sit. Ut an ppter amicos ab honestate aliquādo declinandum sit: qd' Aulus gelius quoq; querit & a plurimis quæsitum fuisse ostendit. Vt IUS in natura sit an in more. An ius naturale dici possit: an in consuetudine collocatum. sane ut Vlpianus inquit ius aliud publicum aliud priuatum. Publicum ius est quod ad statum rei romanæ spectat. priuatum qd' ad singulorum utilitatem pertinet. Publicum ius in sacris & sacerdotibus & magistratibus consistit. Priuatum ius tripartitum est collectum & enim ex naturalibus pceptis: aut gentium: aut ciuilibus. ius naturale est quod natura docuit omnia animalia. Nam ius istud non solum humani generis proprium est. sed omnium animalium quæ in terra: uel in mari nascuntur: auiumq; commune est. ius gentium est quo gentes humanæ utuntur: quod a naturali recedere facile licet intelligere ueluti ut inquit Pomponius libro sexto erga dñm religio ut parētib' & patriæ pareamus: ac ut hermoianus libro prio inqt ex hoc iure gentiū itroducta bella sunt discretæ gētes. regna condita: Domina distincta. agris termini positi & ædificia collata: cōmertium empriōes: uēditiones locatiōes cōductiōes obligatiōes institutæ. ius ciuile inqt Vlpianus libro prio institutionū ē qd' neq; in totū a naturali: uel gentiū recedit: nec p oīa ei seruit: itaq; cū aliqd' addimus: uel detrahimus iuri cōmuni ius ppiū. i. ciuile efficimus. Papinianus aut libro secūdo digestorū ius ciuile inqt ē qd' est ex legibus plebescitis senatus consultis decretis: placitis principū: autoritate prudētū uenit. ius ptoriū est qd' ptores itroduxerunt adiuuādi uel supplendi uel corrigēdi iuris ciuilib' grā pp utilitatē publicā qd' &

honorarium dicitur ab honore p̄torū sic nominatū. **QVE** Madmodū in paupertate uiuendū. An cōtentū esse oporteat ea cōditione: an q̄rendū quo mō possis ipsam deuitate. **RVRVS** aut ex cognitiōis cōsultationibus. Primū genus q̄stionū qd̄ in cognitiōe uersat hic trifariā diuidit: in topicis aut in quattuor partes cōiecturæ inq̄ns ratio in quattuor partes distributa est quarū una ē cū q̄ritur sit ne aliqd̄. Altera unde ortum sit. Tertia quæ id cā effecerit. Quartū qua demutatiōe rei quæritur. **ET** q̄s nā p̄fecte sapiens esse possit. quoniā solus est deus sapiēs. **QVO** nā pacto uirtus pariat. Natura ne: an ratione an usu. Nā sunt q̄ dicāt naturalē esse quæ si ita sit oēs utiq̄ hoies cū ab eadē uirtute oriant uirtutē habebūt. Itē qd̄ a natura est laudabile nō est: qm̄ mutari nō pōt nō igitur uirtus erit laudabilis: atq̄ mutari pōt sicut & uitū nō ergo a natura sunt: qui apud platonē dicant eam diuino cōcessu traditā hominibus. sunt tñ etiā uirtutes naturales: sed illæ nō morales dicuntur ut appetendi escā cōquouendi & id genus alie. Alii porro uirtutes morales in ratione esse collocatas ptulerūt. Quoniā cū prudētia in rōne posita sit: & a prudētia oēs morales uirtutes dirigant ipsas in rōne positas esse duxerūt qd̄ tñ nō sequitur. Nā tā ex affectibus q̄ a parte oriuntur irrationali: q̄ ab ipsa p̄ficiscunt prudētia: quæ de ratione manat. Alii porro per ipsum hoc est assuetudinē fieri uirtutes putauerūt quod frequentes actus habitus faciant. **NATVR** Alibusq̄ q̄stionibus. q̄ sunt in naturali philosophia. **ILLI**VS aut generis i quo qd̄ sit id de quo agitur q̄ritur duo sunt genera. In topicis uero aliquāto secus dicitur: qd̄ i tñ idē recidere uidet̄ ait. n. cū aut quid sit q̄ritur notio explicāda est & p̄prietas: & diuisio & partitio. hæc. n. sunt diffinitioni attributa. addit etiā descriptio. Ut p̄tinatia & p̄seuerantia. Varro de lingua latina ad Ciceronē a qua re sit inq̄ p̄tinatia consequitur ostendit esse a p̄tendendo in qua re sit impositū dicit cū demonstrat in quo nō debet p̄tendi: & p̄tendit p̄tinatiā esse. quod in quo oportet manere si in eo p̄stet p̄seuerantia sit. **TERTIO** aut in genere. In topicis aut aliter hunc locū tradit inq̄ namq̄ cū aut q̄ritur quale qd̄ sit. aut simpliciter q̄ritur aut cōpate. simpliciter experenda ne sit gloria cōparate p̄ponenda ne sit diuitiis gloria simplicium tria genera sunt: de expetendo fugiendoque de æquo & iniquo. de honesto & turpi. cōparationū aut duo. Vnū de eodē & alio. Alterū de maiore & minore. **RE**STAT actionis locus. qui ad uirtutem & uitium totus refertur. **QVOD** ad rationē officii pertinet. ut totus ciceronis officiorum liber est. **ALTERVM** ad sedandos animos. ut cum consolamur ut ipse in quæstionibus tusculanis facit Cicero & præterea plerūq̄ in orationibus: qui proprie locus est conclusionis cum aliquid amplificamus indignationem cōmouemus: aut in cōquestionem descendimus. **COLLOCANDI** autem. quæ est exposita in aliis: quam tradidimus supra ubi de motu & pariter de collocatione locuti sumus. **PROPOS**itarum consultationum. quæstionum quæ sub thesi continentur: **CON**trouersiarum. id est causarum quæ sub hypothesi definita: q̄stione sunt. **CAVS**arum genera restant admodum: Proius super sunt tractanda tria causarum genera demonstratiuum deliberatiuum: iudiciale. **DELECT**ationem sectat aurium demonstratiuum genus dicit. **ALTERA** ut obtineat probet & efficiat quod agit: quæ est deliberatiui & iudicialis generis. **LATVM** genus esse potest multifarie. Laudando ac uituperando. **SANE**q̄ uarium. id est admodum multiplex. **VNUM** ex eo delegimus quod ad laudandos claros uiros suscepimus: & ad improbos uituperandos Genus enim nullum est orationis quod aut huberius ad dicendum. aut utilius ciuitatibus eē possit. **Quintilianus** i huius ḡnis tractandi exordio potissimū icipiā iqt̄ ab ea quæ cōstat laude ac uituperatione: quod genus uidetur Aristoteles atq̄ eum secutus Theophrastus a parte negociali hoc est ἀσφαλις τικη remouisse: totamq̄ ad solos auditores relegasse & id eius nominis quod ab ostentatione dicitur proprium est: sed mos romanus etiam negociis hoc munus inseruit nam & funebres laudationes pendunt frequenter ex aliquo publico officio: atq̄ ex senatus consulto magistratibus sæpe mandant: & laudare testem uel cōtra pertinet ad momentū iudiciorū: & ipsis etiā reis dare laudatores licet & editi incōpetitores in. L. Pisonē: in Clodiū: & curionē libri uitupationē cōtinent & tñ i senatu loco sententiæ habiti sunt. **REL**iquū aut genus causarū. id est reliq̄ duo genera q̄ unū sepatū a supiote genus facere uident q̄tenus illd̄ i delectatiōe positū in hoc autē aliqd̄ ut supra dictum aliquid statuit auditor: **QVAE** nō ad b̄ndicendum solū. quoniā quæritur delectatio. **SĒD** etiam ad honeste uiuendum. qm̄ laudatur &

COMMENT.

uituperatur. ALTErius. Hoc est laudationis finis est honestas. ALTErius. Idest uituperationis finis est turpitudine. SINE ullis argumentationibus. Itaq; & Quintil. manifestū que est inquit errare eos qui nunq̄ oratorē dicturū nisi de re dubia putauerunt: an laudes capitolini Iouis perpetuæ facti certaminis materiæ uel dubiæ sunt: uel non oratio genere tractantur: ut desiderat autem laus quæ negotiis adhibetur probationem sic etiam illa quæ ostentationi componitur habet interim aliquam speciem probationis. ergo locus hic intelligendus Ciceronis est sine ullis argumentationibus acerbis acutis: uehementibus: ut sunt aliorum generum ut tamen scias speciem argumentationum in hoc quoque genere aliquam adhibendam. SINGVlorum uerborum insignibus. Idest tropis & schematis: quæ orationem comunt poliuntque & eis quæ supra ipse commemorauit. FACTIS uerbis. Idest nouatis. AVT VETVstis. Non tamen nimium ab usu remotis: ut supra diximus: quæ sequuntur omnia iam dicta sunt ubi de elocutione locuti sumus. NON AD similitudinem uersuum. Admonuimus namq; in uersum clausulam concludere uitiosum esse. AD EXplendum aurium sensum ut tantum periodus extendatur: ut uno spiritu possit enunciari: nec breuius contrahatur: q̄ possit ipse spiritus protrahere: ac ut pedibus iam dictis ambitus ille concludatur. Q VASI quodam uerborum modo. Idest modulatu. ORNamenta rez. Idest figuræ sententiæ: SIVE quæ admirabilia. Cum ea dicimus quæ mirentur auditores. MONstris. Cum quid nascitur insolitum: ut si mula pariat. PRODIGiis. Vt cū arma in cælo splenduisse aut crepuisse dicuntur. ORACulis. quæ Apollo aut alius dæmon: aut sanctus etiam uir prophetatus fuerit. DIVINA atque fatalia. Quæ diuinitus & facto quodam prouenisse uideantur. hoc est quod necessario futurū uideretur. SED quoniam tribus. In generibus omnia siquidē bona malaue. aut animi aut corporis aut externa sunt. animi ut scientiæ artesq; omnes ac morales uirtutes: corporis ut forma robur bona ualetudo. Externa gloria amplitudo amicicia: quæ omnia suas habent species: sed quæ necessariæ sunt eas Cicero attingit. Q VAE dicūtur a genere. Idest q̄ sibi nomē uēdicāt a maioribus: qui excellentes fuerint aut si uituperamus qui obscuri: aut ī fames. BREVIter modiceq; Laudato. ut ī laudādi genere ne nimii simus sed paucis attingamus. SI ERIT infame. Prætermisso si infamiæ nota insignitum sit dum reliqua laudamus ipsū genus prætermittamus. VEL SI humile si ignobile præteribimus inquit aut augendo gloriam eius: quem laudamus quantum illustrauerit ipsum significabimus. DE FORtunisi. Quæ feliciter gessit & quas opes iuste: ac pie fortiterue sibi cumulauerit dicemus. FACillime forma laudatur. Quod quædam in ea uideatur spirare diuinitas: cultusq; animi: sicut e diuerso deformitas in compositos immanesq; mores significare uideatur. TEMPorum seruandus ordo est. quia narratur historia. AVT imprimis recentissimum quodq; dicendum. Quoniam facilius persuademus. IMPROprie uirtutū genera. Quæ ad prudētiā q̄ ad fortitudinē q̄ ad iusticiā cæterasq; uirtutes ptine re uidebunt: quod pro lege manilia de Pompeii imperio ipse facit Cicero. SED HIC uirtutum atq; uitiorum. sensus est longe lateq; de uirtutibus: ac uitis hoc loco possemus utiq; disputare sed cum non philosophiam doceamus: uerum oratorem quid sit in laude uituperationeq; tenendum admoneamus satis esse ducimus si anguste breuiterq; omnia attingamus. AVT enim scientia cernitur uirtus. Idest quæ scientiam parit ab Aristotele Διάνοη Τικη appellata: unde & omnis scientia arsq; oritur. AVT actiōe. Quoniam uirtutes morales omnes in actione sunt: siquidē ut Aristoteles Ptolomeus Theonq; tradunt: aut homo inspector: aut agens est. Inspicit quidem aut Theologica: aut mathematica: aut physica. Agitur uero in moralibus uirtutibus iuste: fortiter temperate: atque in cæteris eodem modo. Q VAE Prudentia: Hæc ut inquit Aristoteles sapientiæ seruit cum omnibus affectibus moderatur. ita enim in ethicis inquit magnis ἀλλ' ἴσως ἔχει ὡς πρὸς τὸ δὴ μὲν ἄδ' ἐπὶ τὸ πᾶν. ἔτιος γὰρ πάντων κύριος, καὶ πάντα διοικεῖ. ἀλλ' ἔπειτα οὐ τοσούτῳ ἀρχεῖ πάντων, ἀλλὰ παρασκευάζει τῷ δευτέρῳ ἢ ἄλλῳ, ὅπως δὴ ἐκεῖνος μὴ κωλύμενος ὑπὸ τῶν ἀναγκάων, ἐκλήνται τῶν καλῶν τι καὶ προσκλήντων πράττειν. ἔπειτα καὶ ὁμοίως τοῦτο ἢ φρόνησις ὡς πρὸς τὸ ἐπὶ τὸ πᾶν τίς ἔστι τῆς σοφίας, καὶ παρασκευάζει τῷ ἄλλῳ, καὶ φρονεῖν ἢ ὡς τῆς ἄλλῃ κατὰ χροῖα τὰ πάλθῃ, καὶ ταῦτα σωφρονίζουσα. Q VAE Calliditas.

Cicero de natura deorum uersutos inquit eos appello quorū mens celeriter uersatur. Callidos autem quoq; tanq; manus operæ: sic animus usu cōcalluit. QVAEQ; grauissīmo noīe sapiētia appellat. Cū sit sapientia rege diuinæ humanarūq; scientia. QVAE iure moderādis cupiditatibus qd' prudētia ut diximus ē munus. PRVDENTIA in suis rebus domestica: quam œconomicam dicimus. IN PVBLICIS. Ciuilis appellari solet pollitica a græcis nominat. TEMPERANTIA aut. Aristoteles aut σωφροσύνης δὲ ἰνq; ὅστις ἔστι μὴ θαυμαζέειν τῶν ἄμαρτων ἢ ἰδνῶν, ἢ τὸ εἶναι πάσης ἀφελαιτικῆς αἰσχρᾶς ἢ ἰδνῆς αἰσχε κρῖν. Ὁ τὸ φοβεῖσθαι ἢ τὸ δικάσαι ἀδελαν, ἢ τὸ τὰ χρεῖα περὶ τὸν βίον ὁμοίως εἶτε μικροῖς, ἢ μεγάλοις. παρέπεται δὲ τῆ σωφροσύνη, βυταλία. κοσμιότης. αἰδώς. ἀνδρεία. nam quæ uenientibus malis obstat fortitudo. de fortitudine inquit Aristoteles. αἰσφρία δὲ ὅστις, τὸ δυσέκωπληκτον ὑπὸ φόβων τῶν περὶ θάνατον, ἢ τὸ βύβαρσεν εἰ τοῖς ἰδνῶς, ἢ τὸ βύτο λημον πρὸς τοῖς κινδύνοισ. ἢ τὸ μάλλον αἰρεῖσθαι τεθναίνου καλῶς, ἢ αἰσχρᾶς σωθῆναι. ἢ τὸ νίκης ἀπτον εἶναι. ἔπι δὲ αἰσφρία, καὶ τὸ εὐνεῖν, καὶ κερτερεῖν, αἰρεῖσθαι, καὶ δυνάσασθαι. παρέπεται δὲ τῆ αἰσφρία καὶ ἡ βύτο λημία, καὶ ἡ βύτο λημία, καὶ ἡ βύτο λημία, καὶ ἡ κερτερεία. magnitudo animi dicitur. Aristoteles μεγαλοψυχίας δὲ inquit ὅστις ἔστι, καλῶς ἐνεργεῖν καὶ βύτο λημίαν, ἢ ἀτυχίαν. ἢ τιμῶν, ἢ ἀτιμίαν. ἢ τὸ μὴ θαυμαζέειν μήτε δυσφάς, μήτε βεραπέαν, μήτε ὄζουσίαν, μήτε τὰ σνίησις τὰς ἀναρτοίους. ἔχειν δὲ π βλάθου τῆς λυχίης, ἢ μέγεθος. ἔστι δὲ μεγαλόψυχος, ὅστις τὸ ζῆλον περὶ πολλοῦ ποῖσμενος, οὐδ' ὀ φιλόζωος, ἀπολοῦς δὲ τῶ ἦθει, καὶ γλυαῖος. ἀδικεῖσθαι δυνάμενος, καὶ ἔπι μωρετικὸς. ἀκρ λυθεῖ δὲ τῆ μεγαλοψυχία ἀπολότης, καὶ ἀλήθεια. Cuius est liberalitas in usu pecunie. de liberalitate inquit Aristoteles ἐλευθεριότης δὲ ὅστις προαιρετικῶν εἶναι χρημάτων εἰς τὰ ἐπαινετὰ, ἔπι βυταλία. ἔπι δὲ εἰς δέοντι ἀναλωθῆναι. τὸ βουθητικῶν εἶναι εἰ τῶ διαφόρῳ, ἢ τὸ μὴ χρεῖν ὄθον μὴ δέει. ἔστι δὲ ὀ ἐλευθεριος, ἢ περὶ ἐοθίτα καρτερῖος, ἢ περὶ οἰκισιν, ἢ κατὰ σιδαστικῶ τῶν περὶ τὸ καλῶν ἢ διαφρῆν ἐχόντων ἢ δέει, ἀλλὰ τοῦ λυσιτελοῦντος. ἢ βρεπτικῶ τῶν ζώων, τῶν ἢ δέει τὸ ἐχόντων, ἢ θαυμαστόν. ἀκρολουθεῖ δὲ τῆ ἐλευθεριότητι τὸ ἦθος, ὕψρότης, ἢ ἀναρτοίαν, ἢ φιλαυθροπία, καὶ τὸ εἶναι ἐλευθερικῶν, ὀ φιλόφιλον, ἢ φιλόζωον, καὶ φιλόνειλον. in cōmune autem quæ posita pars est iustitia dicitur. de iustitia quoq; egregie Aristoteles inquit δικαιοσύνη δὲ ὅστις τὸ διανεμητικῶν εἶναι τῶν κατ' ἀείαν τὸ σῶζειν τὰ πάτρια εἶθι, ἢ τὰ νόμματα. ἔπι σῶζειν τοὺς γερραμύνοισ νόμοις. τὸ ἀληθῶς εἶναι τῶ διαφόρῳ. τὸ διαφυλλάτῆν τὰς ὁμολογίας. ἔστι δὲ πρώτη τῶν δικαιοσυμῶν πρὸς τὸν θεόν. εἶτα πρὸς πατρίδα, καὶ τοῖς ἄλλοις. εἶτα πρὸς τοὺς κατοιχομένους, ὀ δὲ ὅστις ἢ βυταλία. ἀκρ λυθεῖ τῆ δικαιοσύνης ἢ ὀσίοτησ, ἢ ἀλήθεια, καὶ τῶσις, ἢ ἡμισοπνηρία. in moderatione aiaduertendi. idest ulciscendi lenitas. de qua Aristoteles πρώτης δὲ ὅστις ἔστι δυνάσθαι φέρειν μέτρια ἐγκλήματα, ἢ ὀλιγοφρίασ μετρίασ, ἢ τὸ μὴ ταχῶς ὀρμαῖν τὸ τὰς τιμωρίασ, ὀ τὸ μὴ βυκνήνῃν εἶναι πρὸς τὰς ὀργάσ. ἀπικρον δὲ ὀ ἦθει, ἢ ἀφιλόνεικον. ἔχοντα τὸ ἦρεμαῖον εἰ τῆ λυχίης, ἢ σάσιμον. SVNT alie quasi ministræ comitesq; sapientia. Idest philosophia quæ sapientia primo dicta. postea a Pythagora philosophia nomē sibi uēdicauit. QVARUM altera quæ sint in disputādo uera atq; falsa. dialecticā idest artē differēdi dicit: cui hæc attribuunt oīa. ALTERA aut oratoria: quæ græco noīe rhetorica noīatur. hæc eadē ppe quæ & dialectica psequit: nisi qd' pressius dialectica. eloquētia copiosius oīa tractat. motusq; animi disputatōi adiūgit. ATQ; ii sunt quidē fere quasi quidā habitus utpote uirtutes & in actione uersati. SVNT aut alii quidam perfecti animi habitus ad uirtutem quasi preculti. Qui propter uirtutem amplectendam nos premuniunt exornantq;. STVDIA litterarum. Quæ græco uocabulo grāmatices nomen adepta sunt. VT NVMERORUM ac sonorum: Ut mensuræ: ut siderum. hoc est mathematicæ omnes disciplinæ: quarum dux Arithmetica est: quod ut ostendā Nicomachi: & nihil amplius uerba apponā: q in primo arithmetices inquit. ὅστις μὲν γεωμετρίασ, ἀνάγκη ἢ ἀριθμητικῶ ἐπιφέρεται. ἀμα τῶ δὲ ἰσθον, ἢ τε δάσθον, ἢ ὀκταέσθον, ἢ εἰκοσαέσθον, ἢ διπλασίον, ἢ τριπλασίον, ἢ ὀκταπλασίον, ἢ ἡμιόλιον, ἢ ἀλλοπιοῖσθον, ὀν γεωμετρίασ λέγει, ἢ ἢν αἰδν τῶν εἰ ἐκείσθω (ὀν ἐπιφαινομένων ἀριθμῶν) ἐπινοεῖσθαι τὰ δὲ διώσται. τῶσ γὰρ ὀδόντα τριπλασίον τὸ εἶναι λέγεσθαι, μὴ ὑποκλήμλου τὸ τελεα ἀριθμῶν. ἢ ὀκταπλασίον, μὴ τῶ ὀκτώ. ἔπι πάλιν δὲ, τὰ δὲ εἶναι ὀκτώ, ἢ τὰ τεσσαρα, καὶ τὰ ἐξῆς, μὴ ὀκτων ὀκτωνῶν χημάτων. συνασπείρεται ὀκτὰ ἢ ἀριθμητικῶ τῶ γεωμετρίασ. ἀλλ' ὀστω συνασπείρεται ὑπ' αὐτῆσ. ἢ συνασπείρεται μὲν ὑπ' ἐκείνησ, οὐ συνασπείρεται δὲ αὐτῆσ. πάλιν δὲ ἔπι τῆσ μουσικῆσ ἔπι μὲν

STVDiis autem bonis similia uidentur ea. quæ sunt in eodem genere nimia. In omni inquit studio qcquid est nimiū carpi pōt. **QVE** madmodū qsq; generatus. quales parētes habuerit. **QVE** madmodum educatus. Moliter ac delicate an contra. **QVE** madmodum institutus. Quibuscū uersatus sit peritis ne: an imperitis: quales mores habuerit & si quid diuinitus ei apparuerit. **AD EA** quæ proposita sunt. Ut si iuste si fortiter: si argute: si facunde: dixerit feceritq; quidpiam: id illis ipsis uirtutibus adiungatur de quibus illum laudantes locuti simus. **NEq;** uero mors. Hoc dicit si quid nobile in morte euenerit ne id quidem silentio prætereundum est: uel quod mortem constantissime tulerit: & si quid post mortem ipsam laudabile acciderit obliterandum silentio nō est. **EST** Igitur in deliberando finis utilitas. traditis in demonstratiuo genere præceptis nūc iam deliberatiui generis præcepta explicat: eiusq; finem facit utilitatem: a quo plane dissentit Quintilianus inquiens deliberatiuas quoq; miror a quibusdam sola utilitate finitas. ac si quid in his unum sequi oporteret potior fuisset apud me Ciceronis sententia: qui hoc materiae genus dignitate maxime contineri putat: nec dubito quin ii si qui sunt in illa priori sententia secundum opinionem pulcherrimam ne utile quidem nisi quod honestum esset existimarint & hæc est ratio uerissima si consilium contingat semper bonorum atq; sapientium: Verum apud imperitos apud quos dicenda frequenter sententia est populūq; præcipue: qui ex pluribus cōstat idōctis discernēda sunt hæc & secundum magis cōmunes intellectus loquendū. Cicero tamen ut hic ita in topicis finem facit utilitatem. **VT** ILLa prima sint suasori aut dissuasori uidentur. Quid aut possit fieri: aut non possit. Quintilianus autem. quare in suadendo inquit & dissuadendo. tria primum spectanda erunt. qui sunt qui deliberent: quis sit qui suadeat rem de qua deliberatur: aut certum est posse fieri: aut incertum. si incertum hæc erit quæstio sola ac potētissima. sæpe enim accidet ut prius dicamus si possit qdem fieri esse faciendum: deinde fieri non posse: cum autem de hoc queritur coniectura est an isthmus intercedi an secari palus pontina: an portus fieri hostiæ possit. An Alexander terras ultra oceanum sit inuentus: sed in his quoq; quæ cōstabit posse fieri cōiectura aliquādo erit: ut si queratur an utiq; futuræ sit ut carthaginē superent romani: ut redeat Annibal. si scipio in africam exercitum trāstulerit: ut seruent fidem samnites si romani arma deposuerint: quædam & fieri posse & futura esse credibile est. & paulo post possibile fas iustum piū: æquum: mansuetum: quæ honestati subiiciuntur. an sit autem facile magnum iucundū sine periculo ad quæstionem pertinet utilitatis: qui loci oriuntur ex cōtradictiōe ē quidem utile: sed difficile parū iucundū piculosum: tū quibusdā uidet eē nōnunq; de iucunditate sola cōsultatio: ut si de ædificādo theatro instituēdis ludis deliberet. **ITAq;** cū cōstet hoc genus causæ: ex suasiōe & dissuasiōe. Genus causæ subaudi difficile atq; necessariū. **SIC** SVasor utrūq; dicēdū est. Subaudi & utile esse & fieri posse. **DISS** Vaso ri. Si alterū infirmat sat est. ut aut inutile esse aut fieri non posse dicat. **QVAE** sunt sita in officiis. Est autem ut in tertio de finibus bonorum & malorum. Cicero inquit officium quod ita factum est ut eius facti probabilis ratio reddi possit. **ATq;** uirtutibus. Est autem uirtus inquit Aristoteles μεσοτης των παθων. Plato autāpē Τη inqt Δ' αόε σ' σ' η. η Τ' σ' ε' ι' ζ ουη' τ' ο' υ' ξ' ο' σ' υ καδ' α' υ' Τ' ην επα' ι' ν' ε' Τ' η' ε' ξ' ι' σ' καδ' η' ν' Το' ε' χ' ο' ν' α' γ' α' θ' ο' ν' λ' ε' γ' ε' τ' α' ι. **QVAE** sunt laudabilia ipsa p se nā ut Aristoteles docet in ethicis in aia eē dicūf bona alia honorabilia alia laudabilia. honorabilia qdē ut memoria cōsiliū. iudiciū. ingeniu intelligētia & hmōi alia unde artes sciētiaq; scaturiunt. Laudabilia aut ut uirtutes sunt morales oēs. **VALE** tudo. Quæ tamē uocabuli significatiōe anceps est. **QVAE** sint cōtraria. Et perinde uituperanda. **QVOD** si semper optima tenere possemus sensus est habenda apud malos. aliquando indoctos est oratio apud quos consultandum si non quid honestū saltem qd utile. qd si optima teneremus nullus ē cōsultatiōi locus quilibet enim quid sibi prescribendum foret cognosceret. **OPPO** rtuna expediētia propter dignitatē. Subaudi q in ipsa est honestate. **AD O** piniones eoz q audiūt accōmodanda est oratio. nā orator totum se fere audientium accōmodat sentētia: aut nō multū ab ipsoz mēte se abdicat ita enim siue utilia siue honesta tum demum pōt obtinere. **ILLI** autem alteri. Subaudi agresti: & sordido generi quæstus emolumentū fructusq; proponitur hoc est undecunq; possit utilitatem enancisci. **ATq;** etiā uoluptas. Subaudi corporis

COMMENT.

corporis. quoniam ea est uirtuti inimica. nā uirtutis noluptas auget animi bona. **BO**niq; naturā fallaciter imitando: quia dum quis id bonum existimat quod iperet pecuniam habeat & reliqua huiusmodi iure ne: an iniuria non quærit dum uideatur laudandus & honorandus accedere quæ bona sunt uirtutis. **SED** etiam necessariis. Ut patriæ: ut parentibus: ut liberis quod imprimis quæri oportuit. **Q**VARum rerum ignominia Infamiae contumeliae dedecoris. Atq; hæc non publicis modo consiliis: sed etiā priuatis: atq; adeo magis in priuatis spectanda sunt. **MALO** cultu. Quod si male colatur ut si inhonestum uideatur in alterius adduci non possit sententiā. **BENE** institutos. Qui rebus bonis instructi fuerunt. Addantur etiam contumeliae. Subaudi ut deuitari possint. **Q**UANq; expediat quæri solet. In deliberatio inq; genere quæri etiam solet q̄ sit utile: q̄ fieri aut non fieri possit aliquid. **CAV**sarum aut genera sunt plura. Sicut ipse in topicis docet. **NAM** sunt aliæ quæ ipse conficiunt. Quæ efficiētes causæ noīantur. **ALI**æ quæ uim aliquā ad conficiendum afferunt. Idest causæ quæ adiuuantes noīari solent: ut in libro de fato ipse quoq; ostendit. **AVT** propter principium: ut est cā materialis ac formalis. **AVT** propter exitum. Ut causa finalis nam cum Aristoteles causarum genera materiale: formale: finale efficiēteq; fecerit. Plato his etiam addidit exemplarē atq; instrumentale. **SED** etiam illa q̄ aduersentur. Stultum siquidē sit q̄ profint inspiciere: & quæ officere possint non considerare. **ET SI** ex contentione. Quæ solet in sententiis uariis pronunciadis nasci. **DISS**uadentibus aut. Cōmonuit ac instruxit suā p̄nunciantes & consilium proferentes. nunc quid pariter facere oporteat deterentes ab alieno p̄posito docet. **SED** ex eisdē suasionis locis. Hoc est ex eis locis q̄bus alter suāsit ex eisdē dissuadebim⁹. **VT** Erq; uero ad augendū habet exemplo. Idem quoq; docet **Q**uintilianus inquit tota aut oratio simplex & grauis & sententiis debet ornatior eē q̄ uerbis: usum exemplo nulli materiae magis conuenire merito fere oēs consentiunt cum plerūq; uideant respōdere futura p̄teritis: habeaturq; experimentū uelut quoddā rōnis testimoniū. breuitas quoq; aut copia non genere materiae sed mō constant. **AD** explendas cupiditates. Si agrestes erūt auditores. **SIN** aut reprimendi. Hoc est a cupiditate illa uehementi fuerint reuocandi. **PR**incipia aut in sententiis dicēdis. **Q**uintil. aut prohemio inquit quale est in iudicialibus nō ubiq; eget quia cōciliatus est ei quisq; q̄ consulit initiū tñ quodcūq; debet hñe aliquā prohemii speciē. neq; enim ab rupte nec unde libuit incipiendū: quia est aliquid in omni materia naturaliter primum. In senatu utiq; & in cōcionibus eadē rō: q̄ apud iudices acq̄redā sibi plerūq; eorū apud quos dicēdum sit beniuolētia: nec mirū cum etiā in panegyricis petat audientiū fauor: ubi emolumentū nō utilitate aliqua: sed i sola laude cōsistit. **NVNC** quæ iudiciis accōmodata sunt expecto. **Q**uintilianus nūc de iudiciali inq; genere qd' est p̄cipue multiplex. sed officii cōstat duob⁹ intētionis & depulsionis cuius ptes uelut plurimis autoribus placuit quicq; sunt. phœmiū: narratio: p̄batio: refutatio: peroratio. his adiecerūt qdā partitionē p̄positionē: excessum: quæ priores duæ p̄bationi succedūt. nā p̄ponere quidē q̄ sis p̄baturus necesse est: sed & cōcludere. inde porro subiungit uerū ex his quas cōstitui partibus nō ut quicqd' primū dicendū: ita primū cogitandū est: sed ante oīa itueri oportet qd' sit genus causæ quid in ea quærat q̄ profint: q̄ noceant. Deinde quid cōfirmandū sit ac refellendū. tum quo mō narrandū. expositio enim p̄bationū est p̄batio: nec eē utilis pōt nisi prius cōstituerit quid debeat de p̄batione p̄mittere. postremo intuendū quēadmodū iudex sit cōciliandus: neq; enim nisi totius causæ partib⁹ diligēter inspectis scire possumus qualē nobis facere animū cognoscentis expediat seuerū: an mitem cōcitatū: an remissum: aduersum gratiæ: an obnoxium. neq; tñ ideo eos p̄bauerim: qui scribēdū quoq; phœmiū nouissime putant. nā ut materiā oēm & quid quoq; sit opus cōstare debet anteq; dicere: aut scribere ordiamur. ita incipiendū ab iis q̄ prima sunt. inspicienda igit est materia: quo p̄cipimus ordine scribenda quo dicimus. **AVT** cū hereditatis. Hic status negocialis appellat: ut ipse ostendit in rhetoricis Cicero. fortunatianus aut & in scripto & extra scriptū esse cōtendit. **AT**q; etiā ante iudiciū. De cōstituendo ipso iudicio. Hic stat⁹ in rhetoricis trāslatio appellat. qm̄ de actiōe trāfferenda cōtentio ē. **AVT** cōcertata. De qua ante factū sit certamē. **AVT** diiudicata. Et tñ nondū definita. **NOB**is ad dicendum necessaria uidet. Propter causas iudiciales in quibus de iure sæpe q̄ritur.

DE CONSTITUENDIS ACTIONIBUS. Qua demum actione cum reo agatur. nam id moris fuit nunc uero ablatum est. SEPARATO a iudiciis. Quoniam in eo iudicium non est in quo translato est: & cum qua actione agendum sit quaeritur. TEMPORE agendi. Quoniam id est quod in quaestionem uenit. QVAM dissimilitudine generis. Quoniam non uti quod ab simile id a iudicio uidetur. CADVNT in eam formam. Ut iudicialis nomine appellentur. IN Qua quale quid sit. Vbi qualitas de summo genere est: de qua supra mentionem fecimus ipsamque in suas distribuimus species. IN OMNIBUS igitur causis tres sunt gradus. Quintilianus autem discant igitur inquit ante omnia quadripartitam in omnibus causis esse rationem: quam primam intueri debeat qui acturus est. nam ut a defensore potissimum incipiam longe fortissima tuendi se ratio est si quod obiicitur negari potest. proxima si non id quod obiicitur factum esse dicitur. Tertia honestissima qua recte factum defenditur: quibus si deficiamus ultima quidem sed iam sola superest salus aliquo iuris adiutorio elabendi a crimine quod neque negari: neque defendi potest: ut uideatur iure actio intendi. hic ille quaestiones: siue actionis: siue translationis sunt. sunt enim quaedam non laudabilia non natura: sed iure concessa: ut duodecim tabulis debitoris corpus inter creditores diuidi licuit: quam legem mos publicus repudauit. est aliquid aequum: sed prohibitum iure: ut libertas testamentorum. accusatori nihilo plura intuenta sunt quam ut probet factum esse: hoc esse factum non recte. factum iure se intendere ita circa species easdem lis omnis uersabitur. translatus tantum aliquando partibus: ut in causis in quibus de praemio agitur recte factum petitor probat. ITA Constitendum est. Contra aduersarium est respondendum. VT QVOD obiicitur factum neges. Inde coniecturalis uel inficialis constitutio nominatur. AVT illud quod factum fateare neges eam uim habere. Hoc est non debere eo nomine appellari & pinde cum lis sit de nomine: & ut ipsi rei. de ueniendum ad diffinitionem: quae etiam finitius status appellatur. ATQUE id esse quod aduersarius criminet. Ut si aduersarius uerbi causa sacrilegium uocet. tu defendas furtum: non sacrilegium dici oportere. NEGES tale esse. Quoniam si aduersarius iniuste factum dicat tu iuste asseras. INFORMATIONE uerbi. Quoniam qui diffinit circa uerbi formam uersatur. NON solum resistat oportet aliquo statu. Quintilianus alii statum crediderunt primam eius cum quo ageretur depulsionem: quam finiam Cicero his uerbis complectitur in quo primum insistit quam ad repugnandum congressa defensio: unde rursus alia quaestio: an eum semper is faciat qui respondet: cui rei praecipue repugnat Cornelius Celsus dicens non a depulsionem sumi: sed ab eo qui propositionem suam confirmet: ut si hominem occisum reus negat. status ab accusatore nascatur. quia uelit is probare. si iure occisum reus dicit translata probationis necessitate idem a reo fiet & si eius intentio cui non accedo equidem. nam est uero propius quod contradicitur nullam esse litem si is cum quo agatur nihil respondeat ideoque fieri statum a respondente. mea tamen sententia uariu id est & accidit pro conditione causae quia & uideri potest propositio aliquam statum facere: ut in coniecturalibus causis utitur coniectura magis qui agit: quo moti quidam eundem a reo inficalem esse dixerunt & in syllogismo tota ratiocinatio ab eo est: qui intendit. & aliquanto post porro subiungit Quintilianus. nostra opinio semper haec fuit cum essent frequenter in causa diuersi quaestionum status in eo credere statum causae quod esset in ea potentissimum & in quo maxime res uersaretur. id si quis generalem quaestionem: uel caput generale dicere malit cum hoc mihi non erit pugna non magis quam si aliud adhuc quo idem intelligatur eius rei nomen inuenerit. sane status ac statuum nomina supra memorauimus. PRIMUS ille status. Qui coniecturalis appellatur. RATIO nem habet iniqui criminis. Quoniam negat: in ipsa negatione ratio iniqui criminis inclusa est. SECVNDUS qui finitius uel diffinit: uel finis appellatur. QVOD Non sit in re quod ab aduersario ponitur in uerbo. ut si sacrilegii accusetur reus & ostendatur id furtum esse: non utique sacrilegium & huiusmodi alia: ubi id diffinire opus sit in quo quaestio posita est. TERTIVS. Qui qualitas appellatur. DEINDE unicuique rationi. Subaudi quam profert reus se defendendo. OPPONENDUM est ab accusatore. Subaudi ad rei refellendam rationem quod continens uocatur. haec sane totam rem ita exspondeat Quintilianus. his iniquis inuentis intuentum deinceps hermagore uidetur quod quaestio ratio iudicatio continens quod synechon: uel ut alii uocant firmamentum quaestio

COMMENT.

quæstio latius intelligitur omnis de qua in utrâq; partem uel in plures dici credibiliter potest. In iudiciali autem materia dupliciter accipienda est. Altero modo quo dicimus multas quæstiones habere controuersiam: quo etiam minores omnes complectimur. Altero quo significamus summam illam in qua causa uertitur de hac nunc loquor ex qua nascitur status an factum sit. has hermagoras & Apollodorus & alii pluri scriptores proprie quæstiones uocant. Theodorus ut dixi capita generalia sicut illas minores aut ex illis pendentes specialia. nam & quæstiones ex quæstione nasci: & speciem in species diuidi conuenit. hanc igitur quæstionem uelut principalem uocant $\alpha\theta\eta$ $\tau\eta$. α . ratio autem est qua quod factum esse constat defenditur & cur non utamur eodem: quo sunt usi omnes fere exemplo Orestes matrem occidit. hoc constat. dicit se iuste fecisse: status erit qualitatis. quæstio an iuste fecerit. Ratio quia clytemnæstra Agamemnonem maritum suum patrem Orestis occidit. hoc $\alpha\tau$ $\tau\iota\omicron\nu$ dicitur. $\kappa\alpha\iota$ $\nu\omicron$ $\mu\epsilon$ $\nu\omicron$ autem iudicatio: an oportuerit uel nocentem matrem a filio occidi. nec multo post subiungit Quintilianus. Paulum in his secum & Cicero dissentit. Nam & in Rhetoricis quemadmodum superius dixi hermagoram est secutus. in topicis ex statu confectam contentionem $\kappa\alpha\iota$ $\nu\omicron$ $\mu\epsilon$ $\nu\omicron$ existimat. Idque trebatio qui iuris erat consultus alludens qua de re agitur appellat: quibus id contineatur continentia quasi firmamenta defensionis: quibus sublatis defensio nulla sit at in partitionibus oratoriis firmamentum quod opponitur defensionis: quia cõtinens quod primum sit ab accusatore dicatur ratio. ideo ex rationibus & firmamenti quæstione disceptatio fit iudicationum. Verius ergo & breuius: qui statum & continens: & iudicationem idem esse uoluerunt. continens autem id esse quo sublato lis esse non possit: hoc mihi uidentur causam utranq; complexi: & qd' Orestes matrem & quod clytemnæstra Agamemnonem occiderit. Idem & iudicationem: & statum consentire semper existimauerunt. **Q**VAESTIO exoritur quædam. Hæc est $\kappa\alpha\iota$ $\nu\omicron$ $\mu\epsilon$ $\nu\omicron$ idest iudicatio. **COE**PERit ne pecunias: decius. Reus pecuniarum repetundarum. **MIN**VERit ne maiestatem Norbanus. Qui syllæ se opposuit primum circa canusium a proconsulibus aduersus norbanum gestum: in quo ad sex hominum milia ex norbani exercitu cæsa. syllani septingenti milites tantum occisi. norbanus capuam fugit. **I**URE ne occiderit opimius gracchum: Qui consul gracchanas infectatus factiones est: ut multi narrant historici: ita Apianus. **H**AEC quæ primam contentionem habent. Ut iure non fecisti: feci. tota contentio est an iuste fecerit. **L**ATA & fusa sunt. **Q**uoniam an iuste fecerit uarie multisq; modis tractatur. **R**ATIONum autem & firmamentorum. Contentionem adducit in angustam disceptationem. nam ea paucis comprehenduntur. **E**A **I**N Coniectura nulla sunt. Neq; enim ratio: aut firmamentum esse potest: ubi nulla confessio: quod ipse docet cum inquit nemo enim eius quod negat factum rationem: aut potest: aut debet reddere. **I**N **H**IS causis. Subaudi coniecturalibus. **E**A **D**EM & prima quæstio & disceptatio est extrema. Si quidẽ unũ semper ẽ quærendi & disceptandi genus: ut occidisti non occidi. an occiderit. secus uero cum dicitur iure occidi: hic enim multa disceptatio an iure occiderit. **M**AIEstas autem. Ad diffinitiuum uenit statum: ut uim uerbi de quo quærat diffiniatur. **I**N **H**IS autem causis quæ sunt. Subaudi in statu qualitatis. **F**IVNT rursus infinitæ. Quoniam cum finita sit iure ne opimius gracchum occiderit quia complexum habet personarum. fit rursus hæc infinita cum dicitur possit ne recte salutis rei publicæ causa: cuius euerfor ciuitatis necari indemnatus. **A**D **C**ONSultationis formam. Idest infinitæ quæstionis: quam a græcis thesim diximus appellari. **Q**VAE ex scripto legis. Quo æquum iniquumue aliquid comprobatur. **A**VT Verborum ipsius iudicis. Verborum quibus usi sint qui aliquid iudicarunt. **A**VT **A**Licuius stipulationis Per interrogationem promissionis. **A**VT cautionis. Vbi de aliqua re scripto cautio est: ut chirographi. **N**E **H**OCC quidem genus Subaudi probationis. quod scripto continetur. **I**N **D**IFFinitionem. Hoc est in statum finituum. **N**AM & si uerbum aliquod de scripto diffiniendum est. Nam & legitimus est etiam status finitiuus. **Q**UID sit penus. Hoc apud Aulum Gelium inuenias. **Q**VAE sunt ruta cæsa. Vlpianus si ruta inquit cæsaq; excipiantur in uenditione: ea placuit esse ruta quæ eruta sunt: ut harena creta & similia. Cæsa ea esse ut arbores cæsas: & carbones & his similia. gallus autem aquilius cuius mella refert opinionem recte ait frustra in le-

IN PARTI.

ge uenditionis de rutis & cæsis contineri: quia si non specialiter uenerint ad exhibendum de iis agi posse. neq; enim magis de materia cæsa: aut de harena cauendum est. uē ditori: q̄ de cæteris: quæ sunt præciosiora. CVM Autem plura significantur scripto: Qui status dicitur amphibologia. VEL A uerbis uoluntatem & sententiam scriptoris. Qui status de scripto & sententia nominatur. VEL Alio se eadem de re. Qui status de contrariis legibus nominatur. TVM Disceptatio scripti. Hic status græce sylogismus. Latine ratiocinatio nominatur. CVM est in inficiando reus cum accusatur: quod inficiatur in quo accusatur. IN SVA sionis locis. Vbi deliberabatur. cum hæc tradebamus. HIS fere rebus. Locos apparuit quibus in coniecturali statu uti accusator poterit. VOLVN tatis in reo causæ reperiuntur. Quare uoluisse uideri possint. FACVLtas in uoluntate. Id est potestatem faciendi habuisse uideri possint. Q VI. Subaudi animi motus. HAEC sunt dicta de causis. Quoniam ut superius ostendimus octo circumstantiæ sunt unde argumenta in coniecturali quæstione duci possunt persona. factum. causa locus. tempus. modus. facultas. opinio. COMMVniter uidentur in simulare. Hoc est incescere. est autem in simulo idem quod ficto prosequor crimine. ADIUNcta illa disputatione communi. Id est adiuncto illo: quod communiter in disputationem uenire potest. DICTA quæstionis. Quæ in quæstione torquendi responsa sunt. DEFENSionis autem. Expositis accusatoris locis nunc pariter tela sua suggerit defensori. NON Tantas. Subaudi causas. COMMunia dantur. Expositis locis coniecturæ omnibus: nunc ad quæstionē finitiui status descendit in quo accusatori & defensori communia ait tradi præcepta oportere. VTER enim diffiniendo. Hoc dicit siue accusator: siue defensor sit uter eorū melius rem de qua quæstio est diffiniert: is ad sensum iudicis melius penetrarit: & ad eam præceptionem: quæ animis audientium infidet is obtineat causam necesse est. diffiniendi uero modum supra abunde ut nobis uisi sumus attigimus. SED Tanq̄ explicando. Hoc dicit non obtinetur causa argumentatione: sed potius diffiniēdi quadam peritia. PRAEVARicationem accusator esse diffiniat. Præuaricatores inquit festus a prætergradiendo sunt uocati. Vlpianus de iis qui infamia notantur dicta prætoris interpretatus super illo uerbo in te præuaricator. præuaricator autem inquit est quasi uaricator: qui diuersam partem adiuuat prodita causa sua quod nomen labeo a uaria curatione tractum ait nam qui præuaricatoris ex utraque parte consistit quin imo ex diuersa. VERBi; uim ex contrario reperiet. Diffiniet alio modo ut uis uerbi cōratum significare uideatur. Q VAsi ex uero accusatore. Tanq̄ nomen præuaricationis a uero inclinatur. EX Consequentibus. Ex eis quæ sequuntur id nomen. CONFugiendum est ad æquitatis locos. Non tantum diffinitio inspicienda. AD RERum iudicaturum autoritatem. Ad autoritatem eorum qui iudicauerūt quid uerbum id significaret. COMMuneq; sit hoc præceptum. Subaudi tam accusatori: q̄ defensori. Qui de re confiteatur ut se sustulisse. VERBI se interpretatione defendat. Ut nolit sacrilegium: sed furtum appellare. DEPR Auatione uerbi se urgeri quærat. Hoc est lamentetur quod in causa urgeatur non quod deliquerit: sed mala uerbi interpretatione. PERCENSere poterit. Adicere quæ pariter possint ita male interpretari: sicut quod contra se proferatur. TAMEN reus. Tam & si inquit tam accusator q̄ reus id possit facere: tamen commodius id præstabit reus. EX HIS quæ anteposita. Quæ ad amplificandum idonea diximus NVNC ea quæ quale sit. Exposita finitiui status tractatione. nūc statum qualitatis quo modo tractare conueniat docet. Q VOD diuiditur in duas partes. Hoc nos quoq; superius tractauimus & iurisconsultorum autoritate usi diuissimus. ET VT dicitur æqui & boni. Ita siquidem loqui consueuerūt iuris consulti. ET EA quæ sine litteris. Quod appellatur ius non scriptum. nam ut etiam iuris consulti diuidunt aliud est ius scriptū. Aliud non scripium. ac ut græci aiunt εσι δε νόμος ε γγραφοσ σιωνόαια δε αγραφοσ. AVT gentium iure. Aut malorum more. Itaq; & Paulus libro quarto ad Sabinū ius inquit pluribus modis dicitur uno quidem modo cum id quod semper æquum ac bonum est ius dicitur: ut est ius naturale. Altero modo quod omnibus: aut pluribus in quacunq; ciuitate utile est: ut est ius ciuile: nec minus ius recte appellatur in ciuitate nostra ius honorarium. prætor quoq; ius reddere dicitur etiam cum in quæ decernit: relatione scilicet

COMENT.

rione scilicet facta non id quod ita prætor fecit sed ad illud quod prætorē facere cōuenit. Alia significatione ius dicitur locus in quo ius reddit' appellatione collata ab eo qd' sit in eo ubi sit: quē locū determinare hoc modo possumus ubicūq; prætor salua maiestate imperii sui saluoq; more maior' ius dicere constituit is locus recte ius appellatur hæc Paulus. Martianus aut' libro primo institutionū nōnunq; inquit ius ē pro necessitudine dicimus uelut est mihi ius cognationis: uel affinitatis. Iuris autem præcepta ut Vlpianus inquit sunt hæc honeste uiuere. Alterum nō ledere: ius suum unicuiq; tribuere. Iuris prudentia est diuinæ & humanæ rerum notitia: iusti & iniusti scientia. AVT gentiū iure aut maior' more: Hoc est iure gentiū & iure civili de quo supra abūde dictū. PVblicū diffinit qd' sit ius publicū. PACTum. Conuentum stipulatio: Vlpianus de pactis. Pactū autem inquit a pactioe dicit: inde etiam pacis nomen appellatum est: & est pactio duorum plurium ue in idē placitum cōsensu. Cōventionis uerbū generale est ad oīa pertinēs de quibus negotii contrahēdi transigendiq; causa consentiunt qui inter se agunt: nam sicut cōuenire dicunt qui ex diuersis locis in unum locū colliguntur & ueniunt. Itaq; ex diuersis animi motibus in unū cōsentiant id est in unā sniam decurrunt adeo aut' conuentionis nomen generale est ut elegāter dicat pædius nullū esse contractū: nullā obligationē: quæ nō habeat intra se conuentionē siue re. siue uerbis fiat: nā & stipulatio quæ uerbis fit nisi habeat consensum nulla est: sed cōventionū plaræq; in aliud nomen transeūt ueluti in emptionem: locationē: pignus: uel stipulationē. Paulus autē libro tertio labeo ait inquit conuenire posse uel re uel per epistolā uel per nuntiū inter se absentes posse: sed etiā tacito cōsensu conuenire intelliguntur ideo si debitori meo reddiderim cautionē uidetur internos cōuenisse ne peterē pfuturamq; ei conuentionis exceptionem placuit. NATurali iure præscriptū est. Mandatum: iustū. Cæsar in cōmentariis qd' fieri oporteret nec minus cōmode ipsi sibi p'scribere q' ab aliis doceri poterant. DE NATura. Subaudi maior'. AD eius facti deprecationē. De qua parte superius in diuisione assumptiæ constitutionis diximus. QVAle sit cū disceptatio uersa in scriptis. Supra diximus in diuisione statuū alios dici rationales. Alios legitimos: de rationalibus an sit quid sit & quale sit hastenus dictū: secuntur legitimi qui ex sc'ri ptis eliciunt. SVNT igitur ambigui. Ambiguū hoc est amphibologiam primo tractat. Lex oīs inquit Quintilianus aut tribuit: aut adimit: aut punit: aut iubet: aut uetat aut permittit. Litem habet aut propter se ipsam: aut propter alterem questionē: aut in scripto: aut in uolūtate. In scripto aut apertum est aut obscurum: aut ambiguū: quod de legibus dico idem uolo accipi de testamentis: pactis stipulationibus: omni deniq; scripto idem de uoce: de ambiguo porro aliquanto post inquit. Amphibologiæ species sunt innumerabiles adeo ut philosophor' quibusdam nullū uideat esse uerbum quod nō plura significet genera. aut admodū pauca: aut enim uocibus accidit singulis: aut coniunctis singula afferunt errorē cū pluribus rebus aut hominibus eadem appellatio est ὁμοῦν. u. a dicuntur. ut gallus utrum enim gentē: an nomē auis an fortunam corporis significet incertum est. In aliq'to post in coniuictis inq't plus ambiguitatis: sit aut per casus ut aio te æacida romanos uincere posse: & quæ sequuntur. CVM autem aliud scriptor scrip'sisse. Statum tangit: qui de scripto & sententia nominatur. RENOuare. Id est repetere sapius ut affectus moueat. CONtra. Id est e diuerso. AMplificet. Quasi in locum cōiunem descendens. QVibus alii. Subaudi usi sunt. INVI diosa quærela. Quintilianus inuidia namque inquit. altera inuidum. Altera inuidiosum facit. Hoc autem hominis. Illud rei est. SI SCRIPta inter se dissentient. hic status de contrariis legibus nominatur.

FINIS.

COMENT.
Ioannes Petrus Valla Doctissimo Viro Marco firmano Salutem. Dicit Plu.

Sapenumero a me optime Marce poposcisti: ut patris dictata in primum Ciceronis quaestionum Tusculanarum tibi publicanda exhiberem quod scires ob contractam amicitiam dum cum ipso frequenter uersareris: post publicas lectiones ipso dictante aliquot fuisse perscripta. Ego uero (ut scis) aliquamdiu recusavi: quia mihi uidebantur: qui illa acceperant non ita exactissimi: ut a patre meo erant lingua deprompta aliqua descripsisse. Nec ipse in praesentia possem ob alia quaedam circa studia adhibere. Deinde quia non est quicquam quod ex tempore enunciatum longe deterius & minus accurate non dicatur quam si componentis manus accesserit. Itaque cum mentis meae sinum: ut erga amicissimos facere par est tibi aperuissem: tu nehemtor adhuc me in spem gloriae futurae patris hortari atque adeo iutare cepisti asserendo illa ex doctissimorum uirorum etiam consensu huiusmodi esse ut in posteritatem luculentissime transire possent: nosque inde non mediocrem apud Ciceronis studiosos beniuolentiam adepturos. Unde factum est ut ullo pacto tergiversandum non duxerim: sed tuo parendum censuerim consilio: quod de honestate: amore: obseruantia: ac erga praecceptorem tui ut noui amantissimum pietate emanare plane perspexerim. Et non modo quae postulasti: sed alias etiam eiusdem interpretationes animo promptissimo nostrae exactae amicitiae pignus: sponte offerendo. Itaque tua nunc intererit ut eam his editionibus adhibeas diligentiam: quam aliis tua cura atque impendio impressis adhibere consuesti: quo studiosi qui has tua de causa legent quam emendatissimas perlegant. Nos certe ut se nobis concediderunt ita ipsas tibi committimus commendamusque Vale.

COMMENT.

GEORGII VALLAE PLACENTINI VIRI CLARISSIMI IN TVSCV
LANAS CICERONIS QVAESTIONES COMMENTARIA.

Vsculanus Marci Tullii quaestiones. philosophiæ pulcherrimæ discipli-
 na uim magnam comprehendentes interpretaturos decet nos de ipsa
 primo prefari philosophia: quo totius materiæ disputatio magis eluce-
 scar. Cum igitur quicq̃ in disputatione ueniens diffinitione debeat ape-
 riri: deinde distribui. Id nos quoq̃ nomine tenebimus: & quoniã non
 una est philosophorum antiquorum diffinitio eminentiores prosequere
 mur: missas alias faciendo. Hanc igitur quidam hoc modo diffinire. philosophia est
 eorum quæ sunt quatenus sinit cognitio. neq̃ enim philosophus cuncta: quæ mundo
 comprehenduntur sibi fas enumerare duxerit: uelut homines omnes: sed quæ nam na-
 tura sit hominis. Cuiuslibet enim rei philosophus considerat essentiam. Plato autem
 ita diffinit. philosophia est humanarum diuinarumq̃ rerum cognitio: ut nihil cogni-
 tionis a philosophia abesse uoluerit: Cui Quintilianus astipulatur sententiæ inquiens.
 Nam & formantes sapientem eum qui sit futurus consumatus undiq̃: & ut dicunt mor-
 talis quidam deus non modo cognitione cælestium: uel mortalium putant instituen-
 dum: sed per quædam parua sane: si ipsa demum existimes ducunt: sicut exquisitas inte-
 rim ambiguitates. non quia cerastinæ: aut crocodilinæ possint facere sapientem: sed
 quia illum ne in minimis quidem oporteat falli. Nam uel minimarum quarumcunq̃
 rerum cognitionem ac causam tenere debet philosophus: sicut cur cerastæ. Alii bina.
 Alii quaterna habeant cornua. Cur natura soli crocodilo maxillam mobilem fecerit
 superiorem. Est & alia diffinitio a fine data quæ inquit philosophia est mortis cogita-
 tio: quod est cum sit homo ex corpore animaq̃ compositus: quod uinculum naturæ
 esse perhibetur. mors id dissoluit uinculum: quod Cleobrotus Ambratiotes respiciens
 meliorem querendo uitam: se morti dedit. Alterum autem uinculū delectu humano
 factum est: quo sponte corpori anima mancipatur: cupiditatibus nimium inseruiens:
 cuius dissolutio est ut cupiditatibus respōdeat: & se ab illis liberet. quod munus ē phi-
 losophorum. est & diffinitio Aristotelis ab excellenti potestate deducta ipsius: quæ ait
 philosophia est ars artium & scientia scientiarum. differt ab altera altera: quod scientia
 rationes easdem semper habet: subiectaq̃ nulli errori obnoxia: qualis Arithmetica: &
 Musica: Geometria & Astronomia cum ars in errorem delabi possit propter subiecta: q̃
 alterationi uarietatiq̃ sunt obnoxia: uelut Medicina: & eius origo physiologia. materia
 namq̃ earum subiectum mutationibus est crebris obnoxia: neq̃ semper contraria con-
 trariis curantur: ueluti scamonea: quæ cum admodum sit calida flauam tamen purgat
 bilem: sed talem curam habere nos ipsa docuit experientia. Ita frigida aqua modo calo-
 rem magis succedit: modo magis refrigerat: quarum principia rerum philosophia pre-
 bet. geometriæ quidem uniuersales rationes: ac sine demonstratione diffinitiones: &
 axiomata a græcis appellata. a nostris effata: & petitiones: ut punctū est. cuius pars nul-
 la: & omne totum est maius sua parte. Medicina autem humores quattuor in humanis
 corporibus ait: de quattuor oriri elementis Rhetorica de inductione ac sylogismo
 exemplum deducit ac inductionem. grammatica tempora & tonos de musica mutuatur.
 Cum musica de philosophiæ fonte scaturiet: unde etiam artes mechanicæ: uelut ædifi-
 catio: quæ perpendiculo utitur: quo angulum constituat rectum: rationis ignara: quæ
 in ipsa residet philosophia. At Pitagoras ethimologiam secutus: philosophiam dixit
 studium sapientiæ. Nam cum priores sapientiam uocitarent cuiuscunq̃ rei cognitio-
 nem: ut uulgo uocamus sapientem quemlibet artificem solum deum dixit esse sapien-
 tem: hominem uero sapientiæ studiosum. Sapientia igitur: quæ ueriere uocabulo phi-
 losophiam nominamus. Stoici dixerunt diuinarum humanarumq̃ rerum esse scientiam.
 Cuius uirtutes tris esse uoluerunt generales. naturalem unam: moralem alteram:
 tertiam rationalem. naturalem quidem de mundo: ac quæ mundo continentur. mo-
 ralem uero quæ de moribus rituq̃ hominum loquatur. rationalem autem quæ circa
 rationem disputationemq̃ uersetur. Alii porro philosophiam esse dixerunt unam ma-
 gnam amplamq̃ cognitionem. unde omnes aliæ rerum cognitiones caperent exor-
 d

IN TVSCVL.

diurn. & perinde ipsam trifaria partiti sunt. in theologiam: quæ seorsum a natura rerū est. mathematicam quæ in quattuor est distributa scientias. Arithmetiam. musicam. geometriam. & astronomiam. Tertia physiologiam esse dixere: unde reliquæ postea disciplinæ ab hac inquam triplici uia: sed physiologiæ: ut hominum uaria opinio est: ita philosophantium. De principiis diuersa sensere. nam Thales Milesius omnium rerum principium aquam dixit de aqua enim cuncta procreari putauit in eamq; resolui omnia. id propterea suspicatus quod omnium animalium semen humidum uidit: & cunctas stirpes: arbores: frutices: & herbas humore coalescere uidit: & augeri: id propterea Homerus de aqua locutus dixit omnia ab oceano ducere originem inquit *ὄκεανόν τῆδε πῶν γενέτῃ καὶ μὴ τέτρα τῆδόν* & rursus *ὄκεανόσθε οὐπο γένεσσι πᾶν τῆσι τέτυκται*: Anaximander autem pariter Milesius rerum principium dixit esse infinitum: & hoc namq; cuncta fieri & in ipsum cuncta corrumpi. ideo etiā modos gigni infinitos: rursusq; corrumpi in id unde ortum ducerent. neq; quid sit quod nocet infinitum satis aperuit. Anaximenes ē milesius rerum principium aerem diffiniuit ab eo ducere originem omnia & resolui in eum putauit animā. n. n. am aerē dixit: & mūdum uniuersum spiritu & aere contineri. Anaxagoras Clazomenius rerum principia esse homœomerias. quod quid sit exponit Lucretius inquit.

Nunc & Anaxagoræ scrutemur homœomerian
 Quam græci memorant: nec nostra dicere lingua
 Concedit nobis patrii sermonis ægeitas
 Sed tamen ipsam rem facile est exponere uerbis
 Principio rerum: quam dicit homœomerian
 ossa uidelicet de paucillis atq; minutis
 ossibus sic & de pusillis atq; minutis
 Visceribus uiscus gigni: sanguenq; creati
 Sanguinis inter se multis coeuntibus guttis
 Ex auriq; putat micis consistere posse
 Aurum: & de terris terram condescere paruis
 Ignibus exiguis: humorem humoribus esse
 Cætera consimili fingit ratione putatq;
 Nec tamen esse ulla parte idem in rebus inane
 Concedit: neq; corporibus finem inesse secundis

Archelaus Apolodori filius atheniensis aerem infinitum rerum fecit principium. Circa quem densitatem dixit & raritatem: quas aquas: ignemq; eē uoluit. Rursus ab alio principio Pythagoras innerarchi filius samnis ad numeros: & cum mensurabilitates: quas uocat harmonias cuncta deducit & mentem causam dicit efficientem: nempe deum. passiuam uero causam siluosum nempe uisibile mundum: Naturamq; esse numeri decada: Cuius potestas in quattuor sit collocata. ideo Pythagorei in eo numero: maximum ius iurandum posuere: Cuius tales sunt uersus:

*ὄνομα τοῦ αὐτῆ τετραψύχα παραδόντα τέτρακτύν
 πᾶσαν ἀειαίου φυσῆσσι ριζώματα χρίσασθαι.*

& nostra inquit anima tetradē constat mente: scientia: opinione: sensu. mentem monadem uocauit. scientiam uero infinitam diadem. opinionem traida: quia trias plurium nomine nuncupata. sensus autem tetradi deputauit: nam tangendi sensum reliquis sensibus attribuit. Eraclitus & Hippasus metapontinus uniuersitatis principium ignem fecerunt. densa resolui corpora reliqua in ignem dicentes: & calore cuncta uigere. At Hippocrates medicorum omnium facile princeps in libro de elemētis negat ullo modo intelligi posse elemētum unum rerum esse principium quando quidem si unum sit elementum principium fieri non posse ait ut in egritudine corpus ullum deueniat. quia a contrario in contrarium nascitur ægritudo & si qua etiam ægritudo ad sanitatem produci non posse. Epicurus neocleus filius atheniensis Democritum secutus. dixit rerum omnium principia esse corpora indiuidua quæ atomos uocant: ea dixerunt sub aspectū non cadere inane non admittere sempiterna: nunq; genita: nec secari posse: aut alterari & ea moueri p inane: ipsumq; inane infinitū: & atomos infinitas tria his inesse corpori-

COMMENT.

bus figuram magnitudinem pondus. quod epicurus duobus illis attribuit magnitudi-
 ni: & figuræ: quæ fuere democriti. Empedocles Metonis filius agrigentinus quattuor
 elementa uoluit reꝝ esse pꝛicipia: & potestates pꝛincipales binas amicitia: & litē. inqt. n.
 Ut sint cunctorum radices quattuor audi
 Iuppiter imprimis: qui dicitur arduus æther
 Huic bona succedit Iuno. huic regina infima ditis
 Inde fluentia rigant lachrimis interna animantum
 Socrates Sophronisei filius athæniensis & Plato Aristonis filius atheniensis tria rerum
 fecere principia Deum: materiam & ideam. deum mentem. materiam subiectum. gene-
 rationi & corruptioni. ideam. corporis expertē in diuina positam uisione. Aristoteles
 Nichomachi filius stagirites principia fecit entelechiam: quam & formam uocat mate-
 riam. & priuationem: quæ potestatem quoq; nominauit. Elementa quinque dixit: quattuor
 corruptioni obnoxia terram. aquam. aerem. ignem. quintū æthera incorruptibile. Ze-
 no mnasei filius citicus principia rerum bina fecit. deum & materiam efficientē cau-
 sam deum patientem aut materiam: quattuorq; elementa Apollinarius ex abiso ait mū-
 dum a deo productum. Hesiodus idem ferme dicit re si minus uerbis: quippe quod ex cao
 cuncta cœpisse ortum existimauit. Cum itaq; sit Ciceroni propositum in his ostendere
 quæstionibus uirtutum affectuumq; uires: atq; origines: & tam uirtutes quæ affectus de
 anima scaturiant primo de anima dicendum esse existimat. porro quoniam nasci quæ-
 stio potest uiuere ne: an ab hac uita dimoueri bonum: malumue sit in quæstione posi-
 tum est. idcirco diluitur planeq; comprobatur mori non esse malum: Verum ita exor-
 ditur ut ostendat. Cum iam pridem se studiis philosophiæ dedisset. senecta ætate: hæc
 scribere temptauerit latinos laudando: ac græcis præferendo. a quibus hæ sunt disputa-
 tiones. inquit ergo. **CVM** Dēnsionum laboribus. Idest iudiciali genere. Nam consue-
 uit Cicero accusare neminem defendere autem cum plures quod ipse ostendit in Ver-
 rem inquit si quis uestrum iudices: aut eorum qui ad sunt forte miratur: me qui tot
 annos i causis iudicialiq; publicis ita sum uersatus ut defenderim multos: leserim nemi-
 nem. subito nunc mutata uoluntate ad accusandum descendere. **SEN** A toriisq; mune-
 ribus. Idest deliberatiuo genere **ESSE** m aliquando liberatus. Nempe cesare rem publi-
 blicam occupante. **QVAE** retenta animo. Idest quæ adolescens acceperam memoria-
 q; custodieram. **REMI** sa temporibus. Aliquandiu non exercueram. **AD RE** ctam ui-
 uendi uiam pertinerent. Duplex namque est ea. una quidem in agendo. altera inspiciē-
 do posita in agendo quidem: quæ ad mores tendit: inspiciendo autem quæ ad artes at
 que scientias attinet. **RAT** io & disciplina. Ratio quidem quæ inuenit per se disciplina
 uero: quæ ab alio perdiscitur. **STVD** io sapientiæ. Ita enim ueteres nominauere ante Py-
 thagoram enim sapientes & ipsa professio sapientia dicebatur. primus Pythagoras: ut
 ipse in hoc opere ostendit Cicero. Philosophos & philosophiam dixit: quod est stu-
 diosos & studiū sapientiæ. **OMN** ia nostros aut inuenisse sapiētius quæ græcos. Hoc se di-
 xisse ut suos laudet ac hortetur. Cicero in oratore ostendit inquit utinam in
 latinis talis oratoris simulachrum reperire possemus esset egregium non querere ex-
 terna domesticis esse contentos: sed ego idem quod in illo sermone nostro qui est exposi-
 tus in Bruto multum tribueram latinis uelut hortarer alios. uel quod amarē meos: re-
 cordor longe omnibus unum ante ferre Demosthenē. **ET IN** stitutis & legibus. Institu-
 tis quidem: quæ rem priuatam domesticamq; respiciunt: legibus uero quæ rem publi-
 cam tuentur cuiuslibet ciuitatis suam. **OMN** i litterarum genere. Idest omni arte atq;
 disciplina: quæ litteris traderetur. Homerus fuit & Hesiodus ante romam conditam.
 annis circiter centum sexaginta quattuor ut Cornelius nepos putat. at solinus ubi de
 asia smirna inquit unde præcipue euitet homero natiua fuit patria. qui post Ilium ca-
 ptum anno ducentesimo septuagesimo secūdo humanis rebus excessit: Agrippa siluio
 Thyberini filio albæ regnante anno ante urbem conditam. **C. lx** Inter quem & Hesio-
 dum poetam. qui in hospiciis olimpiadis prime obiit. c xxxviii. anni medii fuerunt.
ARCH ilochus regnante Romulo. At ut Cornelius nepos putat clarus fuit tempore

hostilii. LIVIUS fabulas dedit. Valerius maximus in secundo paulatim deniq; ludicra ars ad satyrarum modos perrepsit a quibus omnium primus poeta Liuius ad fabularum argumenta spectantium oculos & animos transtulit. APPIO claudio. Cicero ipse in bruti pace reuocauerit. IN Neruorum uocumq; cantibus. Periphrasticos musicam dicit: q̄ uetustissimis encyclopædian idest omnes cōprehendere disciplinas. quemadmodum multis cōprobatur testimoniis: uelut Alantopoles .apud aristiphanem in fabula quæ est ἰπέσ in scripta.

Α Μ ὠ γ γ α θ ὲ δ ἑ μοισήνω ἐπίστα μοσε

ΠΙΛΩ γραμματέων καὶ τῶν τὰ μέτροι καὶ καὶ κῆρ

IN SVMmo apud illos geometria fuit. Quintilianus geometriam distributam ait in numeros & formas: ubi si codicis mendositas non est formas pro figuris posuit. siquidē forma cuiuslibet rei dicitur facies: at figura lineas distincta immago nominatur. omnium cum sensu mathematicorum. ut triangula. quadrata altera parte longior. rhombus rhomboides. trapeziū. reliqueq; planæ necnon solidæ. ut cubus. Pyramis. Cylindrus & aliæ eiusmodi: sed si mathematicos audiamus aliam inueniemus esse diuisionem: Heron namque Alexandrinus ita diffiniendo eius prætes ostendit cum inquit γεωμετεία ἔστιν ἐπιστήμη μεγάλων, καὶ σχημάτων, καὶ τῶν περιεχομένων, καὶ περιεχομένων τῶν τε ἐπιφανείων, καὶ γραμμῶν, τῶν τε ἐν ἑαυτοῖς παλάτων, καὶ ἁλίσεων, καὶ ἐν ἑαυτοῖς ἐν ἑαυτοῖς, καὶ κενῶσιν ὡς ἴσῃσι Taurus aut Sidonius Geometriam ait δὲ ξανὴν ὄρθην, ὁδοῦσαν αἰτίαι λογισμῶ. Aristoteles uero ὑπολήψιν μετὰ ἀποδείξεως. Zeno uero ἔχει πρὸς Δείξιν φαιτασιῶν ἀμεταπίστων ὑπολήψιν. Differre aut oēs geometriam a geodesia oēs uoluerūt. Geodesiam namq; Proclus Licus ita diffinit γεωδεσία ἔστιν ἐπιστήμη τῶν ἐν τοῖς αἰσθητοῖς σώμασι μετὰ τῶν καὶ σχημάτων διαμετρικῆ ὁ πω δετικῆ. Non dubium autem est quin geometria uerferetur circa figuras & numeros: ut intelligit Quintilianus. demonstrantur tamē multa: quantitate continua: quæ discreta idest numero demonstrari non possunt: ut diuiter quadrati ad latus numero quam rationem habeat non inuenieris. similiter cum dicimus datam lineam sic secare: ut quod sub tota & una portione rectangulum continetur æquum sit: ei quod sit & reliqua sectio: quadratum itidem cum dato rectilineæ æquū quadratum demonstramus: & alia quæ apud Euclidē in decimo elementorum libro. Principia uero geometriæ heron ait axioma hypothesim: & petitionem post principia uero sunt problema & theorema. ut nostri uero transferunt in latinum ambiguitas & præceptum. Procli uero lycii sententia: ortum habuit geometria ab ægyptiis: a quibus primus Thales Milesius ipsam abduxit in græcia post thalem Mamerthius stesichori poetæ frater: & hippias elius deinde Pythagoras: qui multa mea inuenit præcepta: in de Anaxagoras inde Plato. inde ænopolus chius & Theodorus cythereus: & Hippocrates. inde leodamas thasius. & Archytas tarentinus. & thetus atheniensis: & Eudoxus gnidius: qui tribus proportionibus notis: tris alias adiecit. inde Euclides elementarius qui multorum dispersa collegit elementa. Iunior quidē Platone. Schola antiquior erat thosthene & archimede: qui ambo uno fuerunt tēpore. ITAQ; nihil mathematicis illustrius. Mathematicam heron ita diffinit. μαθηματικὴ ἔστιν ἐπιστήμη θεωρητικὴ τῶ νοήσῃ καὶ αἰσθησῃ κατὰ γεωμετρομετρίαν πρὸς τὰ τῶν ὑπεπιπέδων ὄντων ὄντων. Ea autem distribuitur in quantitatem discretam: & continuam. discreta aut per se consideratur: & arithmetica facit: aut refertur ad aliud: & musicam constituit: continua uero quantitas. aut consideratur: ut immobilis: & geometriam facit: aut ut mobilis & tum efficit astronomiam. NEC Disponere: nec illustrare possit. Dispositio namque de prudentia pendet: nulla si quidem œconomia citra prudentiam laudabilis. Illustrari uero nihil sine facundia potest: LICentiam scribendi. Quippe qui eloquendi ignorent rationes. EQ Vibus etiam illa manabāt. Vult Cicero indicare oratoriam facultatem de philosophia ratione descendere: quæ & alibi quoq; demonstrauit. tinitus namque uerborum. & crepitaculum quoddam sit nomen eloquentiæ: citra disciplinam alicuius cognitionem. VIR summo ingenio. Hæc præcipua laus Aristotelis. SCientia copia. Nam non oratoria modo facultate & stilo autem

COMMENT.

usus est: sed quantum rhetoricam poeticamque retinuerit. de his tradita precepta ostendunt: mirificum quoque acumen libri: tam moralis quam naturalis philosophiae: ac dialecticæ: ut ubertatem præferant de animalibus libri atque problemata de cunctis rebus. Isocratis rhetoris gloria: extitit igitur iam senibus illis quos pauloante diximus Isocrates cuius domus Cunctæ græciæ quasi ludus quidam patuit atque officina dicendi magnus orator & perfectus magister: quæ forensi luce caruit: intraque parietes aluit eam gloriam: quam nemo meo quidem iudicio est postea consecutus. Is & ipse scripsit multa præclare: & docuit alios: & cum cætera melius quam superiores: tum primus intellexit etiam in solita oratione dum uersum effugeres modum tamen & numerum: quendam oportet seruari: ante hunc. n. uerborum quasi structura & quædam ad numerum conclusio nulla erat: aut si quæ erat non apparebat. hæc ipsa in bruto: at Quintilianus Isocrates inquit in diuerso genere dicendi nitidus & comptus & palestra: quæ pugnae magis accommodatus omnes dicendi ueneres sectatus est: nec immerito auditoriis enim se non moliciis comparat inuentione facilis: honesti studiosus. in compositione adeo diligens: ut cura eius reprehendatur. HANC enim perfectam philosophiam semper indicaui: Subaudi quæ uariare disciplinarum cum facundia amplecteretur cognitionem. Nam philosophiam dici uoluit: tam platonica: quam aristotelica secta. magnam quædam disciplinam: quæ cunctas in se se artes atque scientias colligeret: quam Platoni placuit moralem ueram dici philosophiam. SCHOLAS idest uacationes & otia. nam scholazo. uaco significat & otior. unde schola otium. DECLAMITABAM causas. Idest fictas actitabam orationes. id enim declamare est. SOCRATICA ratio. Platonis dialogi in quibus disputat Socrates. Nam Plato in epistolis inquit: quæ scripsi socratis fuerunt. MALVM mihi uideretur esse mors: quæ a latinis mors a ueteribus græcis moros prima correpta dicebatur quod sit animæ a corpore separatio. nam meizo. unde moros diuidere significat. CONSTARE uis. Idest in eadem sententia permanere. MISERIA finis in morte. Ita Aristoteles in ethicis. ait omnium tremendorum finem esse mortem. TRICEPS apud inferos Cerberus. Custos inferorum ianua Cerberus dicitur a poetis hunc autem alii tricipitem dicunt: ut hic Cicero. Pindarus ceterum ait habere capita: At Esiodus quinquaginta coeyti fremitus: græce κῶκ τῶ ululo dicitur. quia ululatus est inferorum. TRAIECTIO acheruntis. Acheron fluius est prope acherusiam: quod erachleæ promontorium est: inde ad inferos descensus putatus est: hinc acherus acheruntis: ut trapezus trapezuntis: cerasus cerasuntis. hydrus hydruntis: inde Lucretius Acherusia templa dixit. Acheron uero acherontis: quare fallitur Priscianus opinatus acherunte sub imo a Lucretio dictum per. u. factum ab eo quod est acheron. SITI eneetus tantalus. Iouis & Plotidis nymphæ filius Tantalus hac torqueri pena apud inferos peribetur: ut demersus in aquis potare non queat. superne ad os poma pendere: & perpetua fame affligi. Euripides tamen & quidam alii dicunt capitum saxum iminere: quod significat auarum hominem ueluti tradidit Lucretius.

Nec miser impendens magnum timet aere saxum
Tantalus: ut fama est casta formidine torpens
Sed magis in uita diuum metus urget inannis
Mortales. castumque timent: quem cuique ferat fors

TYCII iecur a Tycio terræ filio ciuitas tityus uocata: ut a priolo priolus ticyi filius barynus fuit nymphis: & calistrati sententia. Euphemius ait neptuni & europæ ticyi filia filium fuisse polaum. de ticyo Lucretius.

Nec ticyon uolucres ineunt acherunte iacentem
Nec quid sub magno scrutentur pectore quicquam
Perpetuam ætatem possunt reperire profecto

Quamlibet innani proiectus corporis extet
Qui non sola nouem disparis iugera membris
Obtineat: sed qui terræ totius orbem

Non tamen æternum poterit perferre dolorem
Nec præbere cibum proprio de corpore semper
Sed ticyus nobis est hic in amore iacentem

Quem uolucres lacerant atque exest anxius angor

Aut alia quauis scindunt torpedine curæ
 TVm illud quod sisyphus uersat saxum. Lucretius.
 Sisyphus in uita quo nobis ante oculos est
 Qui petere a populo fasces sanasq; secures
 Imbibit & semper uictus tris bisq; recedit
 Nam petere imperium quod inane est nec datur unq;
 Atq; in eo semper durum suffere laborem
 Hoc est aduerso nixantem trudere monte
 Saxum: quod tum summo iam uertice rursum
 Voluitur. & plani raptim petit æquora campi
NEQVE profuit hilum. Nonius hilum breue quoddam. Lucilius quod tua laudes
 culpes non proficis hilum. festus hilum putant esse: quod grano adheret ex quo nihil
 & nihilum. **MINOS** Rhadamanthus. Hi fuerunt Iouis filii & europæ: qui apud inferos
 iudices animarum etiam perhibentur. a Minoe minoides sunt dictæ ciclades: quia Mi-
 nos illis imperauit. **ERIT** maxima corona. Id est magnus hominum consensus. **DELI-**
rare. Insanire ducta translatione a fossa agrorum quæ lyra dicitur ad excipiendam quæ
 officiat uliginem. **DESertus** esse possem. Ob ingentem multitudinem quæ id credit.
 sane quanam sit ratio animarum puniendarum. Diuus Augustinus docet de spiritu &
 anima inquiring. Animæ siquidem quæ in corporibus uiuentes per delectationem re-
 rum uisibilibus corporalibus imaginibus afficiuntur a corporibus exeuntes in eisdem
 imaginibus tormenta patiuntur: propterea enim corporalibus passionibus ibi teneri
 possunt: quia a corruptione corporalium affectionum hic mundatæ non fuerint: quam
 corpulentiam de corporis dilectione traxerunt quorundam animæ in eisdem locis in
 quibus culpam commiserunt puniuntur: quædam uero abditis receptaculis usq; ad ul-
 timam resurrectionem continentur: sicut una quæque requie digna est: uel miseria. Idem.
 c. xlviii. psalmo. Infernum hoc appellamus: quod inferior pars mundi sit: dracones &
 omnes abyssi. abyssi profunditates aquarum sunt maria omnia. nubilosus iste aer ad
 abyssum pertinet ubi nubæ. ubi uis uenti. ubi tempestates. ubi pluuia coruscationes:
 tonitrua: grandines: niues: & quicquid uult deus super terram fieri omnia ista hic fiunt
 prope terram: & aliquando sunt homines in cacuminibus montium: & nubes sub se ui-
 dent & sunt pluuia & apparent bene intentis ista quæ perturbato aere concitantur hic
 fieri in ista miseri parte infima. propterea ad ista caliginosa id est ad hunc aerem tanquã
 ad carcerem damnatus est diabolus de apparatu superiorum angelorum. **QVIS** enim
 est tam excors. Amens sicut uecors: quoniam uitalium potentia in corde residet & spi-
 ritus: unde & acumen ingenii: unde & cordatum ueteres dixerunt sapientem. **SI ENIM**
 sunt nusquã esse non possunt. Ut nullam loci teneant denominationem. alioqui intel-
 lectus: ut inquit Alexander: ipseque animus in loco non est: non enim in corpore tanquã
 in loco: quoniam corpus animi est instrumentum: qui euolat incredibili celeritate per
 omnes mundi tractus. **IAM** mallet cerberum metueres. Minus delirum inquit fuerit
 Cerberum metuere: & quæ de inferno diximus: quæ impossibilia factu & contraria crede-
 re. deducit enim Cicero secum disputantem argumentatione ad id quod factu impo-
 sibile est: quo demonstrandi genere sæpe utantur mathematici resoluendo sicut aliter
 ad principia perueniendo. Nam & a principis quæ sunt post principia. fiunt etiam ar-
 gumentatione demonstratiue. nempe componēdos. **HAEC** quid de te recordere. Ve-
 nusta Ciceronis irrisio. **CVM FVERINT** eos miseros esse. Ideo miseros inquit arbitror
 quia esse desierunt. **QVONIAM** me uerbo premis id est occupas nempe uerbo substan-
 tiuo: quia protuli uerbum dicendo sunt miseri. **ID ESSE** aut non esse. Nam de quodlibet
 dicitur esse uel non esse. **AN TV** dialecticis. Id est præceptis artis differendi. Nam
 quæ a græcis dialectica a nostris ars dicitur differendi. Διαλεγομαι. n. differo signifi-
 cat. **NE IM**butus quidem es. Id est parum modo aliquid non attigisti. imbutus enim
 qui hausit aliquid modo. Horatius litterulis græcis imbutus: & idoneus arti. Festus ta-
 men imbutus inquit est quod cuiuspiam rei succum bibit: inde infantibus an uelint
 bibere dicentes bu. syllaba contenti sumus. **SIC** mihi in presentia occurrit. Nam ut nunc
 Cicero quod græci axioma pronunciatum dicit: ita aliquando proloquū. sicut & Au-
 lus Gellius

COMMENT.

Ius Gellius aliquando effatum uelut in hortensio. nempe fundamentū dialecticæ est: quo quid enuncietur. Id autem appellant axioma: quod est quasi effatum: aut uerum esse: aut falsum: modo enunciationem uelut nunc omnes ita ipse in disputatione de fato: ut appellarem axioma. per se enim id nomen habet. At in argumentatione propositio nuncupatur. indicatiuaq; oratio est q̄ solam orationem esse dialectici uoluerunt. solet quo dici axioma in demonstrabilis oratio. nam in omni argumentatione admittitur aliqui uia ut pote principium ueluti omne totum est maius sua parte. aut recipitur pro confesso. Cum tamen egeat probatione id axioma nuncupatur. non quod in questione positum est. non etiam illud: ex cuius consensu nexus efficitur. AVT NIHIL dicis omnino. Nam si neq; uerum: neq; falsum dicis nihil dicis: at qui sine uerbo. nec uerum nec falsum pronuncians nihil ergo dicis. CVM! AIS miser. M. Crassus. uideo calcem id est mortem. NIHIL Sir præterea extimescendum. Nam ut etiam inquit Aristoteles omnium tremendoꝝ finis est mors. MORI VOlo: sed me eē mortuum nihil estimo: Est ēt illud epicharmi καὶ ἀπὸ λῶερ ὄθεν ἠλθε παλιγγα. μεν εἰσ γὰν: πνευμα δανω. uerbum uerbo reddam hoc dicit: & abiit unde uenit iterum. terra quidem in terram. ut spiritus autē sursum. VT ENIM nō efficias quod uis. Quamuis inquit non efficias ut bonum sit mors. INTERpellabo. Id est loquentem interrumpam. nam interpolare est in nouam formam redigere. Plautus in Amphitryone. illic homo me interpollabit. meumq; os finget denuo: & interpolles uetula: quæ se in nouum formant modo ut uiris placeant. Idem albi tum ista uetula: interpolles edentula. Plinius Libro. xviii. & spartum alitur. etiam diuersum ueluti natalium sit impensa est quidem eius natura interpollis. Nonius. Interpollare est mittere & interponere ad nouam formam euertere. fingere. M. Tul. in uerrem actione secunda aliquid demendo mutando interpollando. & est tractum ab arte fullonia: quæ poliendo diligenter uetera quæq; quasi in nouam speciem mutant. CONTinentem orationem. Sermonē perpetuum. PYThius apollo. A pythone ciuitate ubi colebatur pythius est appellatus Orpheus.

ὠνάξ πνοῶνος μεδῶν ἕκα τη βόλε μά τι.
ὄσ λαχέσ ἡ λιθα τὸν κόρυφι σπαραστίδα πῆξύν
σῆύ ἀρέτην ὄμυω.

SED VT homunculus unus. Hoc Platonica imitatione ex timeo sumptum est. PERcipi ea posse dicunt. Id est mathematicis demonstrationibus comprobari. TV VT uidetur. Sub audi facito. est enim allipticos dictum. SVNt enim qui discessum animi a corpore. Hic Cicero incipit uarias philosophorum de anima aperire sententias. Itaq; non erit alienum nos quoq; eminentiorum tradere opinionem philosophorum. Democritus enim & Epicurus: ac stoicorum philosophorum omnis conuentus corpus animā esse pronunciauerunt qui tamen inter se differunt in essentia eius distinguenda. Nam Stoici ipsam flatum dicunt & calidum & succensum. Critias sanguinem. Hipon philosophus aquam. Democritus ignem globosas namq; figuras a tomorum unde ignis & aer constat animam dixit efficere. Eraclitus uniuersitatis anima euaporationem de humiditatibus: at in animalibus exoriri eius generis euaporationem tam intrinsecus q̄ extrinsecus eamq; esse animam. Atqui animam dixerunt uacare corpore. opinione in numerabili inter se discentiunt: quorum alii essentiam dixerunt immortalem: At alii uacare quidem corpore. at neq; essentiam: neq; immortalē. Tales igitur primus animam dixit semper sese mouentem. Pythagoras uero numerum sese mouentem. A sclepiades medicus coexertationem sensuum. Alchmeon immortalem esse animam pronūciauit: quod immortalibus a similetur. Id autem ei in esse ut semper moueatur: sicut diuina omnia lunam solem. stellas & celum totum. Galenus nil quidem profert sed in demonstratiuis sermonibus de anima se dicturum nihil ostendit uisus tamen est a probare animam temperamentum esse atque complexionem: uerum si temperamentum corporis anima est. Cum nullum sit sine temperamento corpus omne corpus habebit animam: ergo neq; lapis: neq; lignum: neq; ferrum anima carebunt. Plato autem animam ait esse essentiam intellectuam per se mobilem in numerum armonicum. Aristoteles uero ait enthelechiam primam corporis naturalis instrumentalis potentia uitam habentis. Clinarchus armoniam quattuor elementorum: hoc est concordiam

elementorum nempe & calido & frigido & humido:& arido consonantiam. Manichæi unā putauerunt esse animā diffusam in oēs at rursus in sese redeuntē: quorum alii multas ac differentes specie. Alii unā specie & multas numero. ALII Cor ipsum animus uideatur. Plato Democritusq; in toto capite esse animum dixit. Straton in parte capitis anteriori. Erasistratus in cerebri cartilagine: q̄ uocat epicranida. herophilus in cerebri cauitate: q̄ ab eo basis nominatur parmenides in toto thorace:& epicurus:& stoici omnes in toto corde: aut in spiritu: qui circa cor. Diogenis in cordis cauitate arteriaca q̄ spiritalis est. Empedocles in sanguinis cōstitutione. Alii in cordis colo. Alii in cordis cartilagine. Alii in septo transuerso: quod diafragma a græcis nominatur. posteriores quidam a capite ad septum transuersum usq; penetrare. Pythagoras uitalem uim circa cor rationalem & intellectiuam circa caput. Pythagoras tamē & Plato animam trifariam diuiserunt. Primo rationalem indiuisibilem fecerunt irrationalem autem partiti sunt. in irrasibilem:& concupisibilem q̄ distributionem Aristoteles quoq; secutus est. Stoici ex octo partibus constare uoluerunt quinque sensibus attribuendo. Sextam uocalem appellando septimam sæminalem. Octauam ducem. a qua hæ omnes deducantur tanq̄ polipodis fibræ. Democritus & Epicurus binas ei partes attribuerunt rationalem. in thorace residere dixerunt: at rationis expertem in toto corpore dispersam. Democritus in super nihil uacare putauit anima. Nam & mortua corpora aliquid animæ habere ratus est:& ubicunq; calorisset aliquid. sensibili parte multa diffluente. IPSE Autem animus ab anima dictus est. Nam uidetur uterq; dictus ab eo quod animos græce: uentus latine dicatur animum tamen solemus mentem:& rationis sedem appellare. animam uero rationis expertem. ZENONI stoico animus ignis uidetur. At in totum si anima corpus est ergo pascitur. & si minuitur sanguis minuatur ipsa necesse est: quod minima uerum. VERVM numerum dixit esse. Hoc si est ergo quantitas discreta cum tamen sit anima continua. Quendam phytotam senem φυτιόν namq; locus est aquo phytiora. QVAM ait a deucalione ortum. Sane prometheus & apimetheus fratres filii iape. ti fuere: ut alii asopi & clymenes: uel themidis. epimethei autem & pãdera: quam omnes dicuntur dii procreasse deucalion & pyrria. QVATTUOR illa genera principiorum esset complexus. Quattuor dicit elementa. terram. aquam. aerem. ignem. QVINTAM quandam naturam. Quintum dicit elementum nempe. æthera. sane Aristoteles: ubi de animalibus locutus est inquit substantiæ quæ natura constant partim in genitæ immortalesq; sæculis sunt omnibus partim ortus participes: atq; interitus intelliguntur: sed partem illam æternam & perinde nobilem ac diuinam minus ideo possumus inspicere: quod admodum pauca illiusmodi sensui patent quorum beneficio: tum de ea ipsa parte diuina tum de eis: quæ nosse cupimus facultas nobis cogitandi indagandiq; suppeditetur res mortales: ut stirpes: ut animantes. Idem aliquanto post proprium autem est finis cuiusq; generationis quamobrem demente etiam quo nam tempore & quomodo & unde eam recipiant: quæ principium id participant plurimum dubitatur. & paulo post. restat igitur ut mens sola extrinsecus accedat eaq; sola diuina sit. nihil enim cum eius actione cōmunicat. actio corporalis. sed enim omnis animæ siue uirtus. siue potentia corpus aliud participare uidetur. idq; magis diuinum q̄ ea quæ elementa appellantur: uerum prout nobilitate ignobilitate ue animæ inter se differunt: ita & natura eius corporis differt. Item corpus autem genituræ in quo sæmen animalis principii contentum una prouenit partim separabile a corpore in quibus diuina pars comprehenditur qualis est: quæ mens appellatur. partim inseparabilem hoc in quam genituræ sæmen dissoluitur: uersumq; in spiritum euanescit. QVINTUM genus adhibet uacās nomine: & si ipsum animum entelechiam appellat. Chalcidius quam appellat Aristoteles entelechiam hæc forma est corporibus accidens ut censet Plato: quam hic specialis essentiam nuncupat. & est imago speciei puræ a corpore & intelligibilis penes quam dignitas exemplaris igitur iuxta hanc formam qua formantur corpora nomina esse imposita rebus uerum est animam tamen esse formatilē: hanc speciē nemo ei concedit hoc quippe formatile fit: & corrumpitur corporibus solutis. anima uero omni corpore antiquior habēs olim & ante coniugationē corporis. substantiam propriam extinctisq; animalibus seperatur: sine perpetuitatis in cōmodo: utpote quam constet in æterno

COMMENT.

æterno esse motu. Alexander autem inquit potentia quidem prima existentia. entelechia uero postrema. nã dissoluto uniuerso horum entelechia quodlibet efficitur. Nicophorus uero Aristotelicam animæ diffinitionem. ita exponit entelechiam inquit primam dixit perfectionē actionis producētem: nouit uãq; & secundã entelechiam. nempe actionem inquit igitur animam primam entelechiam. idest perfectionem habētem: ob q̄ perfectum habet corpus uiuere agnatum. hoc enim est potentia uitam habens nō quod prius sit corpus potens uiuere. non utiq; & uiuens etiam tunc actio ei efficit aduentante ei anima. hoc enim neq; in animalibus: neq; in stirpibus est prorsus inuenire sed omnino animalium simul. & ambo corpus & anima. Cæterum entelechia prima corporis dicitur. potentia uitam habentis anima. propter lignum: propter lapidem propter ferrum aliaq; omnia. quibus non est agnatum & posse uiuere. adiectum autem est naturalis ob artificialia corpora ut sellæ uel lecti: uel alterius arte fabricati ubi non est perfectio neq; ulla anima. At Nemesius Aristotelicam animæ reprehendēs. animæ diffinitionem primam inquit entelechiam uocat formam. secundam uero actionem. atqui prima pars passiea est animæ: quã aīam uocat. rationalē ab ea separans. oportuit uero omne simul accipere hominis animam. ac non a parte diffinire. entelechiam igitur Aristoteles dixit: quod enteles. perfectionem significet & echo habeo. **Q** Vasi quandam continuatam motionem & perennem. hic institerunt quidam aduersus Cicero- nem. existimantes non entelechiam per te litteram. sed entelechiam per. d. litteram fuisse interpretatum. quod entelechia continuationem significet quasi uero uerbum uerbo interpretari sit necessarium. Cum sēpissime cōtra fiat. nam sicut etimologiam. teriloquium uerbum uerbo reddentes dicimus: nec minus originationem quod græce pathos potius affectam uel perturbationem: quam passionem dicimus non uerbū: sed sensum secuti. ita analogiam proportionem dicimus quod græci dolopis Cicero uecors transtulit. quod nihil cum uerbo habet commertii: & infinita eius modi alia. satis ergo habet Cicero si aperit sensum aristotelicum: quem opinatus est his uerbis explicari. siquidem motionem neque in neutro uerbo inuenias siue per a: siue per t scribas. At quod dixit perennem magis congruit cum entelechia quia entelis perfectum dicitur. Cum igitur putauerit Aristotelem uoluisse ad motum animæ perpetuam perfectionem referre animæ. sine ullo interuallo ut res habet: & ut ipse etiam confitetur. transtulit continuata motionem & perennem. ut mentem aperiret Aristotelicam. **LE**VI BVS & rotondis corpusculis. Idest Antomis illis inquam pusillis corporibus: quæ rerum omnium fecit principia. **CON**CVRSV quodam fortuito. Omnia siquidem fortuna & casu fieri ratus est. **AP**VD ISTOS: Subaudi autores atomorum. ut Democritei & epicurei. **S**PEM afferunt. Quippe quod animam esse dixerunt immortalē. **DO** VERO. Subaudi interire. **Q** VAMVIS optimam. Idest quantumcunque optimam. **Q** VOD in omnibus causis. Idest in omni quæstione autorum optimorum plurimum ualet approbatio. qua & ipse Aristoteles frequēter utitur. **ET** P Rimum quidem omni antiquitate. Volens Cicero animorum ostendere immortalitatem argumentum sumit probabile ab eo quod senserunt antiquissimi. hoc enim probabilis argumenti proprium est: ut ab antiquis a peritioribus a multis capiatur argumentum quod non poetis & oratoribus modo: sed etiam philosophis est usurpatum. Nam & Aristoteles ubi conmittitur mundi æternitatem ostendere. etiam ab antiquissimorum opinione ut hic Cicero argumentatur. **ET** Diuina progenie. Crediti enī sunt primi illi homines a cælestibus essentiis ortum duxisse: id quod in genesi Moyses. uidentes inquit filii dei filias hominum: quod essent pulchre acceperunt sibi uxores ex omnibus quas elegerant. **Q** VOS cascōs appellat Ennius. Cascōs inquit Festus priscos Ennius dedit intelligi ut illo uersu. q̄ primū cascī populi genuere latini. **N**EQ; ex sensu & uitæ subaudi corporeæ qua nūc fruimur. nã uita per animã & in aīa ē: & perinde p aīam a corpore exeuntē uitã adhuc habemus. **E** PONTificio iure: qd̄ sanxere pontifices nēpe de rebus sacris ita appellati: a posse & facere uel uarro putat a ponte sublitio tum exstructo. tum reparato. **ET** Cærimoniis. Quæ uocabulo græco noiāmus mysteriadiſtæcerimōiæ a cerete oppido: ut ait Valerius maximus unde repatæ q̄q; a carēdo qd̄ dixerūt.

IN Cæteris humi retineret. Ita enim illi migratione a terris in celum esse putauerunt illustrioribus. Nos uero longe melius etiã ignobilissimis per fidem spem: & caritatẽ: quã in dño nostro Ihesu xpo habemus. CVM diis agit æuũ idest uiuit. ppetuũ æuũ. n. quasi a iã cõv idest semper existens. HINC liber. Idest bachus: sed quia multi fuere nominis addit. DE SE male natus. Qui inuentor uitium colendæ ob beneficium datum mortalibus pro deo cultus est. TYNDARIDE fratres. Castora & polucem dicit. Oebalus enim perieris filius lacedæmoniis imperauit: huius filii tyndareus icharus arne: & hyppothoon. Tyndareus autem ledam habuit uxorem: quæ tradita est a Ioue in cigni formam mutato compræssa: cuius compressus peperit oua bina e quorum altero clytemnestrã: & aelenam habuit: ex altero autem castora & pollucem. extaumentia rammisia: quæ ea fouit oua: ut ait calimachus. QUID ino Cadmi filia. Traditur in fabulis athamas a Iunone in furem deductus ob uxoris athamantis famelem a Ioue dilectam pelicem learcum filium. sagitis confixisse: cuius metu correpta ino palemonem filium comunẽ suum & athamantis amplexa se misit in pelagus: unde mutato nomine ambo marini dei habiti sunt. Ino quidem a græcis leucothea idest alba dea a latinis matuta nomina ta. Ouidius leucothea grais matuta uocabere nostris. palæmon autem a græcis melicertes a nostris portunus. Ouidius quem nos portunum sua lingua palemona dicit. HVMano genere completum est Idest hominibus refertum: qui alterius in celum cõmigrarunt. QVONiam es inimicatus. Idest religionis initia subiuiisti. PHIsica didicissent. Idest naturæ causas cognouissent: quas eruere & scrutari moliti sunt physioloii. VIS quibusdam. Visa uocat: quæ græci phantasmata. DE DIIS praua fenciunt p̄fici namq; illi presertim poetæ: quos coluerunt deos. eosdem multis teneri uitiiis cõfixere. LEX Naturæ putanda est. Quia non cuiusp̄iam sanctione: sed animæ natura firmata est. SERit arbores. Velut palmas: quæ centesimo postea anno uix fatum primum edere perhibentur. IN SYNEphebis. Fabulæ ennianæ nomen est sinephægi. QVARum aspiciet baccham ipse nunq̄. Idest fatum dicitur bacha bachans mulier & bacha unio: siue margarita. Horatius. quæ rotodioribus honuista bacis ambulet: & bacha sine aspiratione fetus arborum. Iuuenalis. bacha nutrita sabina. & hic proprie tamen distinguitur: ut teneri corticis fetus poma a potu dicantur. sicut duri corticis nuces qui uero mediis inter utrosq; glandes. nam & inter glandes Plinius posuit castaneas. At bacha uelut oliuæ. Corna. & lauri fetus. Adoptiones filiorum. Cum in alienas transeunt hæredes familias. SEPVLchorum monumenta. Vlpianus de religiosis sumptibus funerum. LOCum in quo seruus sepultus est religiosum esse. aristo. ait florentinos monumentum generaliter est memoriæ causa impostum prodita in quo si corpus. uel reliquæ in feratur fiet sepulchrum. si nero nihil eorum inferatur erit monumentum. memoriæ causa factum quod græci centophion appellant. QVOD elogia significant. Elogium est testificatio de aliquo. siue uituperationis: siue honoris causa. Quintilianus si & heredatum a se filium pater testatus fuerit elogio: quod is meretricem amaret. OCIOso temistocli. Qui dux fuit atheniensium. LICuit epaminundæ. Qui dux thebanorum de quibus ducibus pleriq; multa: sed in primis Emilius probus. AVGurium futurorum. Augurium præsagium dicit. NEC Funere faxit. Superuacuum est fletu qd̄ etiam metrum respuit. Cum ibidem dixerit nemo me lachrymis decoret. VOLito ninus per ora uirum. Nini legendum est. solebant enim ueteres in carmine. s litteram elidere. ut etiam Cicero meminit in oratore quo uocalis antecedens corripere: ut sæpe Lucretius fecit sicut fierent ex infantibus paruis & ennius oua parere solet genu p̄nis cum decoratum. QUID enim fidias. Huius rei meminit Valerius maximus: sed Aristoteles aliquanto uberius in libro de modo inquiring φασι δὲ καὶ τὴν ἀγαλατοποιὸν φιδίαν κατασιδναξόμενον πλὴν ἐν ἀεροπόλει ἀθηναῶν, ἐν μέσῃ αὐτῆς τῆς ἀσπίδος ἢ ἐαυτῆς πρόσωπον ἐν τῷ σώματι, καὶ σωθεῖσαι ἢ ἀγαλατι διαφανοῦς σπιος δημοργίας. ὥστε ἢ ἀάγμης εἶπὸς βέλοισι αὐτὴν περιαιρεῖν, ἢ σὺμπαν ἀγαλα λύνειν, καὶ συγχεῖν, hoc ē aiūt et statuariū fidiā mineruæ in arce statuā fabricasse i cui⁹ scuti medio sui similit̄. ita iclusit faciẽ & statuæ alligauit p̄spicuo opificio: ut si q̄sp̄iã an ferre uoluisset. tot uniuersã statuã dissolueret: atq; cõfunderet. Sed ut deos esse nã opinamur deos celestes uocat essentias uel quia

COMMENT.

nel quia deos græce latine metus dicitur. quia metrendi sint uel mutatione litteræ ab eo quod græce theos dicitur. accurrendo nomen habens. quod corpora celestia perpetuo sint in cursu: ita namque Plato nam maximus ille opifex cuius nutu reguntur omnia nomine nullo comprehendere potest sicut nequidem mente ulla. at probari facile potest eē numen. nec enim quispiam potest ambigere essentiam esse q̄ quilibet spectat ut lapis est: & lignum & equus: & homo. fateatur & quilibet sensum in esse animalis. tangit enim & uidet & audit & olfacit & gustat. uis quoque imaginandi perspicitur ut in araneis: apibus formicis est memoria uelut canibus: & equis. at est etiam inter ista omnia uis quædam melior. Cognoscendi intellectilis. unde artes atque scientiæ. unde cogitatio solers. se in cælum usque attollit. Cum hæc ita esse manifestum sit. necessario aliquid est excellens a quo hæc componuntur neq̄ enim domus aut nauis. sine artifice potest fabricari. Cum ergo hæc speciosissime compacta. sine opifice esse non potuerint. & cum hæc omnia temporale habuerint principium. illum opificem. sine tempore ullo esse necesse est & quoniam hæc corruptioni sunt obnoxia. illum opificem omnino temporis expertem atq̄ incorruptibilem esse necesse est. si igitur quod productum est. est aliquid. est etiam aliud quod antecedit. si est sensus. est aliquid supra sensibile. si est intellectus ac mens. est etiam supra id intelligens atque eminens & ob hoc deus est. **EX QVO** dictum est mori. Cicero ipse in libro de legibus hic est inquit ille situs uere nam siti dicuntur hi: qui conditi sunt. nec tamen eorum ante sepulchrum est q̄ iusta facta. & corpus cesum. & quod nunc comiter in omnibus sepulti penitus humati dicantur. id erat proprium. tum in iis quos humus iniecta contegerat. eū que morem ius pontificale. Confirmat. nam priusq̄ in eos iniecta gleba est. Locus ille ubi crematum est corpus. nihil habet religionis. iniecta gleba tumulis & humatus & gleba uocatur. adsum atque aduenio Acheronte: ut apud Euripide in Eucuba Polidori loquitur imago.

Ἡ κρηκερῶν κλυθ μῶνα, καὶ σήκου πύλασ
 λιπῶν, ἴν' ἄδῃσ' ἡρώεσσι φέουσαι θεῶν,
 πολυδωροῦ Εὐχέβης παῖς γάρθρ' ἤσ' Κιστέως,
 Πριάμου τε παῖδός.

ATQVE Ardua. Idest uix superabili. **SAXIS** pendētibus. Idest præruptis. ac ruinam minantibus. **CALIGO** inferum. Obscuritas inferorum. **NON** poterant mente completi. Quia sub sensum corporis non cadunt animi. inde homeri tota necyomantia idest mortuorum diuination. quia necys. os mortuus & mantia diuination. dicitur autem ab aliis psychopōria & psychagogia & necromantia. pro eodem. nicephorus itaq̄ aiunt igitur inquit græcorum & chaldæorum sapientes. alios quidem demones esse aerios. alios aquaticos ac marinos. alios terrestres. alios subterranea incolētes. & eorum alios gaudetur nidoribus. alios cruoribus. alios inquinamentis quibusdam. & adhuc alios aliis ideo in oraculis mandasse appollinem. aliis atq̄ aliis utendum sacrificiis per necyomantias. per hydromantias. aliis per aeromantias & aliis per alias. atq̄ hæc Apollo in oraculis. quemadmodum inferis in foueam mitendum sanguinem. Cum mel le nymphis. nec non uinum apud Homerum Circe Vlysssem facere iubet. his uerbis. ἦτοι εἰς ἄδην καὶ πόντον βόθρον ὀρύξαι ἄσπον τε πυρρῶσιον, ἄθα κ' ἄθα. ἀμ' αὖ τῶ δὲ χολῶ χειρῶν πόσι νεκύνεσσιν. πρῶτα μελίκρηθ' ἢ, μετ' ἐπειτα δὲ ἡδὲ οἴνω. ἢ τείνον δ' αὖ δ' ὕδατι. ἠδὲ δ' ἄλλοι τε λίνθ' ἢ παλλίεσσιν. αὖ τ' ῥέ πῃν δὴ χησὶ λισσὶ κλυτὰ ἔθνεα κρηκερῶν, ἄθ' οἴν' ἀρνέδον ῥέξουσιν, θῆλλ' τε μέλαινας. αὖ τ' ῥέ ἕλπος ὄξυ δ' ὄναστέ μύνοσσι παρὰ μηρῶν, ἡδ' αὖ μὴ ἕσσιν νεκύνον ἀνευνηνά. ἡδ' ῥωα ἀμ' αὖτος ἄσπον ἴμεν πρὶν κερεσίασσιν πυθέσθαι. **NECROMANTIA** faciebat. Idest diuinationes de mortuis. quia necros mortuus & mantus nates. **AVERNI** lacus. Lucretius.

Principio quod auerna uocantur nomine id ab re
 Impositum est: quia sunt auibus contraria cunctis
 E regione ea quod loca cum uenere uolantes
 Remigio oblita pennarum uele remittunt
 Præcipitesq̄ cadunt molli ceruice profusæ
 In terram si forte ita fert natura locorum
 Aut in quam si forte lacus sub tractus auerni

IN TVSCVLA.

PVLMONum uī. Idest arteria per quā spiritus recipiatio. **REVO**care mentem a sensibus. Idest a cogitationē abducere a corpore. **AB CON**suetudine. Idest ab eis quæ sentire consueuimus. **FER** Erides syrus. Is præceptor fuit Pythagoræ: qui pediculari periit morbo & primus soluta scripsisse perhibetur oratione. **MEO** Regnante gentili. Gentiles inquit ipse in topicis sunt qui inter se eodē nomine sunt. non est satis: qui ab ingenuis oriundi sunt. ne id quidē satis est: quorū maiorum nemo seruitutē seruiunt ab est etiam nunc: qui capite non sunt diminuti hoc fortasse satis est. nihil enim uideo scauolā pontificē ad hanc diffinitionē addidisse. **MEO RE**gnante gentili. Idest Tulio rege: unde nos ducti. Silius italicus in octauo.

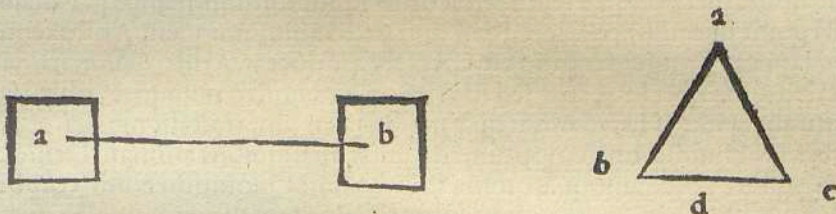
Tullius æratus raptabat in agmina turmas
Regia progenies: & tullo sanguis ab alto
In dole proh quanta iuuenis quantūq; daturus
Ausonia in populis uentura in sæcula ciuem
Ille super gangem super ex auditus: & indos
Implebit terras uoce: & furialia bella
Flumine cōpescet linguæ: nec deinde relinquet
Par decus eloquio cuiq; sperare nepotum.

Ipse autē in bruto uidetur ei accidere sententiæ: ut ab alio Marco Tullio uideatur descendere cū dicit: ut si ego me a Marco Tullio esse dicerē: qui Patricius cū Seruio Sulpitio Consul anno .x. post ex acto reges fuit. **MAGNAM** illā grāciam. Nam magna grācia olim pars Italiæ illa ultima ad ionium pelagus est appellata Ouidius itala nā tellus grācia maior erat. uenerat Euander magna cū classe suorū. uenerat alcides. Clarus uterque genus. **NVLLI** alii docti uiderentur. Quod eximius fuerit mathematicus nec quispiam sine mathematicis doctus fuerit existimatus. **NISI** Quod erat numeris: aut descriptionibus explicandū. Idest mathematicis demonstrationibus cōprobandū quæ aut numeris: aut figuris solent explicari musica nāq; tota ratio atq; subtilitas ratio nibus: ac proportionibus numeralibus cōprobatur sicut Astrologia non numeris modo: sed etiā figuris tā solidis q̄ planis ad omnes astroꝝ motus cōprobandos. **AR**Chitā tibi matūq; cognouit illustres sane philosophos mathematica doctrina in primis insignes ac quia timæi secutus est sententiā de mundi ortu eadē fere quæ ille disputauit. **Q**VAM cū istis. Sub audi aliis philosophis. **MACTE** uirtutē. Idest magis auctæ. Horatius macte uirtute esto inquit. snia dia Catonis. **TERRAM** in medio mundo sit ā. Hoc nanq; tā Ptolemæus. in primo magnæ constructionis mathematicæ: & Cleomedes de modo locutus. & in euclidē in phenomenis q̄ multi alii cōprobarunt. **AD** Vni uersi cæli cōplexū. Recte Cicero ad uniuersi cæli complexū dixit: quia si a terra ad omnia cæli extrema lineæ perducantur omnes erunt æquales: sicut a centro circuli ad concurrentē lineā. non tamen de omnibus globis. idē dici potuerit. Quoniā eorū alii homo centri. alii eccentrici sunt. unde & uagæ stellæ: quæ uoce græca planeta nuncupantur: modo terris proximæ inuehuntur: modo longissime distant: & terra ad lunæ globū puncti uicē non habere cōprobatur. **Q**VAsi puncti instar obtinere. Recte quasi ob magnitudinē: sed ideo puncti instar quod cū herentes Cælo stellæ terra maiores eē cōprobentur suspiciētibus tamē in cælū nobis puncti tamen uicē habere uideātur & punctū genere neutro. sicut inter punctū dicimus. nō ut hodie barbare punctus: quod euelides ita diffinit punctū est cuius pars nulla: q̄q̄ ibi legendū non punctū: sed signū: quoniā græce simion non centron legitur. id quod etiā diuus testatur Augustinus de quātitate animæ locutus inquit: quod nullā diuisionē patiatur punctū uocatur. Cū mediū tenet figuræ si autē principiū lineæ est: uel lineis aut etiā finis: uel cū omnino aliqd notat quod sine partibus intelligendū sit: nec tamen obtineat figuræ mediū signū dicitur est ergo signū nota sine partibus. est autē punctū nota mediū figuræ tenēs. significanter ergo Cicero locutus est. inquit quod centron illi uocant: quia græce centao pingo significat. **VT** TERrena & humida. Idest quæ e terra & aqua sunt. **SVO** Parte ntu. Idest a natura insito quoniā cū in rectā lineā. quattuor elemēta moueantur. terra quidē & aque a corpora deorsum ad mundi centrū descēdunt. Sursum uero subuolant ignis & aer. sua leuitate. **AD** PARES angulos in terrā & in mare ferantur. Idest ad angulos

COMMENT.

angulos rectos. quæadmodum licet perspicere ex fabricis murariis cum plòbeum a mru
 sim: quo directum extruant parietem mittendo. ad perpendicularum etenim cadens suo
 pondere angulos rectos facit utrobique. Nã linea recta supra rectã cadens: ut i diffinitioi
 bus posuit euclides elementariis. ad ppendiculum angulos utrobique rectos facit. terra
 igit & aqua ex aliena regione in suã: quia grauia corpora sunt. ad perpendicularũ caden
 tia angulos utrobique pares facient. sane sciendum est quæadmodũ Eutotius etiã cõme
 minit a scalonita. cũ sit cõmune genus. grauitatis: & leuitatis momentum Aristotelem
 & Ptolæmeũ timæum apud Platonẽ secutos omne momentũ dixisse a grauitate fieri.
 & leuitatẽ. priuationẽ arbitrariã qd a quouis perspici põt. ex eo quẽ Ptolæmeus scri
 psit de momentis libro. necnõ ex Aristotelis physicis traditionibus. timeoq; Platonis:
 ac eorũ interpretibus. Archimedes aut in libro equere pontibus centrũ momenti pla
 nã figurã esse censuit a quo accõmodatus paralellus. maneat horizonti. quẽ lingua lati
 na finientem appellamus: duorũ aut pluriũ planorũ centrũ habente momento nẽ
 pe grauitatis. a quo statera accõmodata paralellus est horizonti ut sit triangulũ. a. b. c.
 in cuius medio. d. a quo paralellus accõmodatus. maneat horizonti. nõ dubiũ quin
 sint futuræ aquæ repentes. a. b. c. partes inter se & neutra magis altera. repet ad horizõ
 rem similiter autem statere existente. a. b. & accõmodatis ex ipso. a. b. magnitudinibus
 si accõmodatus stater. a. c. æqui repentes habeat partes. paralellus manserit horizonti.
 & per centrum. d. accommodationes. a. b. magnitudinum.

VT ILle superioris. Subaudi mundi & intelliguntur terrenæ & humidæ. SICcæ. Idest
 ignea & aerea. RECTis lineis. Quia lineæ: ut Aristoteles inquit a Platone sumẽs tres
 sunt species. recta: circularis: & quæ & is constat. Appollonius tamen pergeus. quartam
 addit speciem: quæ circa cylindrum. ac sicut omnis. linea diffinitur linea est longitudo
 latitudinis expers: ac linearum inquit geminis aliæ sunt planæ. aliæ sunt solidæ. planæ
 quæ in plano sub intelligentia cadunt. solidæ quæ ex sectione solidæ figuræ aperiunt.
 Nam hyperbolæ de qua mox dicitur. solida esse linea cõprobat. Coni siquidem li
 nea est. diffinitur autẽ recta linea hoc modo. linea recta est. quæ ex æquo intra sua pun
 cta includitur. SIVE illi sint animales idem spirabiles. Hoc dicit siue sint ex aere unde
 spiritus: siue flatus. nam & uenti animæ dicuntur quia anenios græce nentus dicit. Ho
 ratius. Impellunt animæ linæa thraciæ: siue igneæ sursum meabunt non in terris mo
 rabuntur. SI VERO aut numerus quidã sit animus. Pythagoras enim numeris cuncta de
 finiens inuenit musicam idest armoniã: & concentum proportionibus constare. nẽpe
 tonum in sesqui octaua proportione diateffaron in sesqui tertia. diapende in sesquialte
 ra. diapafon in dupla. diapafon cum diapente tripla: disdiapafon in quadrupla: & ani
 mam harmoniam habere quandam: ita etiam uirtutes ad numeros reuocauit. Pruden
 tiam quidem ad unitatem retulit. sicut ad fortitudinem binarium. temperantiã ad tri
 narium iusticiam ad quaternarium. quattuor quoq; animo attribuit. mentem & scien
 tiam: & sensum: nam hunc numerum maxime putauit absolutum. quod ut inquit Ari
 stoteles in problematis in decem proportionibus: quattuor cubi perficiantur: quibus
 pythagorei cuncta constare uoluerunt. inde quaternarum numerum maximum iustu
 randum esse duxerunt. quod his ipsorum uersibus comprobatur.

ου μα Τὸν α.μ. τρεῖς ψυχὰ παιδοντας τε ξακτιῶ
 ὄα γὰρ αεραου φύσεως εἰξῶ.μα τε χουσαγ

QVOD subtiliter magis quã dilucide dicitur. Subtiliore inquit ratione disputatur. q̃
 perspicue dinosci possit. AVT quinta illa non nominata: magis q̃ non intellecta natu

e

ra. Aristotelicā autē dicit diffinitionem: quā entelechiā appellauit primā. tres supra dī
 ximus hoc nomine res appellatas. informē materiam formā ipsam. & coniunctim ma-
 teriā cum forma: quemadmodum. Catellus statim natus oculos quidē habet idest ma-
 teriā cum forma oculi: nec dum tamen uidet. Ergo illā non habet entelechiā quæ ui-
 dendi actus nuncupat: sed ipotētia tm̄: qđ si anīa est prima ut ait Aristoteles entelechia
 corporis est ergo forma: qđ si corporis forma est uitā ipotentia habentis. CVM sit uita
 in anīa: nec sine aīa esse possit: quia uita est pp aīam: & aīa uiuit pp uitā. Cū ergo cor-
 pus uitā habeat ipotentia idest aīa: hac p hoc formā. est ergo materia informis. ergo i-
 potentia. qđ aut ipotentia: nec dum est: qđ nec dum est. quō aliquid habere pōt. HO-
 Rum igitur. Idest aut aeris: aut ignis: aut ætheris. At anima corpus non est. nō est hoc
 aliquid. NE Tam uegeta mens. Idest sentiendi uigorem habens. id enim est uegatus.
 Horatius uegetusq; ad munia surgit. NE Cum doluissē quidē unq̄ uidetur. Quia ani-
 mum se habere non sentiat. At Aristoteles qui dicit animā inquit. Lætari & dolere is
 eam dicit filare: & texere. affectus ergo corporis non animi est. qđ igitur Cicero dicat
 animū dolere ita intelligendum est. Platonis nec non Aristotelis in æthiis sententia
 distributus animus est. in partem rationalem. & rationis expertem. rationalis nullo af-
 fectu perturbatur. at irrationalis affectibus est obnoxia. De qua hic Cicero intelligit.
EX INTERUALLIS SONORUM. Quæ græci diaffemata uocant: quæ ex dissimilibus fiunt
 phthongis. Pares enim phthongi armoniā facere qui possunt: nec tamen omne inter-
 uallū harmonia dici pōt: quæ fere a terracordo sumit initium. nempe per diatessaron.
QVAM possit harmoniā efficere. Idest quo pacto animum: quem Aristoxenus uocat
 harmoniā quæat effingere certum est. **CANERE** ipse doceat. Aristoxenum irridet cōmo-
 netq;: ut de anima non loquatur sed id Aristoteli magistro relinquat. oblectetur ipse
 sane cantu. iuxta illud Horatianum quæ medicorum sunt tractant medici. tractant fa-
 brilia fabri. **IN** Diuiduorum corporum. Atomos dicit: quibus animam Democritus &
 epicurei constare uoluerunt: quæ omnia ridicula sunt Quomodo enim corpora indi-
 uida dici possunt. Cum in diffinitioe corporis trina ponantur interualla: quæ omnia
 in semper diuisibilia diuiduntur. Longitudinem & latitudinem: & crassitudinem. dein
 de si uita est & Atomis animata erunt omnes atomi: quoniā temere ut ipsi aiunt. fiunt
 omnia. non possunt non esse aliqua inanimata. alioqui corpus animalis fieret quan-
 doq; sine anima. quod si omnes animata. non erit ergo qđ uacans anima. ergo & la-
 pis: & lignum animata sunt. **LEVIUM** & rotundoꝝ. Lubrica enim corpora dixerunt.
QVI si est hoc quattuor generum. Idest elementorū nempe ignis. aeris. aquæ. terræ.
 Hac duo. Subaudi ignis: & aer. **PRONII.** Idest decliuis ab eo qđ græci dicit πρηνος.
ET SVPERA semper petunt. Quia terra. & aqua medium obtinuerunt: ubi uero non ob-
 tineant seruandæ continui causa eo aer transit: ut in terra abditissima. **SINE** dissipantur.
 Subaudi animi. **CRASSUS** hic & concretus aer. Tres siquidem aeris species faciunt
 physici rarissimum: qui igni coniungitur. mediocrem: qui mediam regionem tenet.
 concretum qui proximus terræ est. in quem diuus Augustinus super illo uersiculo. dra-
 cones & omnes abyssi de apparatu angelorum deiectus & Diabolus. **ARDORE** animi
 concalescunt. Nam ignis calidus & aridus aer. calidus & humidus: unde tamen istæ
 qualitates habeant initium ignorari ait Aristoteles. **NVLLA** est celeritas. Nam quid ue-
 locius dici potest: qđ temporis momento: nō modo cogitatione mundi omnes plagas
 percurrere: sed etiam cælum scandere: ac eadem uelocitate ad inferna descendere: ergo
 corpus dici non potest: cuius nulla talis uelocitas. Attendendum uero quod ait ni-
 hil est animo. uelocius enim mentem celeritas corpus refert. Quintus curtius celerita-
 te opus est. qua uelocitatem antecedas **OMNE** celum hoc. Aerem dicit ut Lucretius.
 quæ generatur in hoc cælo qui dicitur aer. **EX ANIMA** tenui. idest aere. Paribus ex ani-
 matus ponderibus. Idest æquilibrio grauitatis. **QVIBUS** astra sustentantur & aluntur.
 Hoc ex nonnullorum philosophorū sententia quā etiam Plinius secutus in secūdo na-
 turalis historiae libro: ut putentur his uaporibus & exalationibus ali sidera. qđ ex igni
 constare putauerint: cui sententiæ aduersantur peripatetici dicentes ali quæ intereant.
 sidera non interire ideo ne quidem ali. **CORPORIS** facibus inflammati. Spiritus namq;
 corpus est. & is igneus mouit enim cor & a corde per arterias in totum corpus dilabi.

COMMENT.

tur: quo succenso in sanguine nō febres modo præsertim tertianæ: sed etiam cupiditates insurgunt: ut ira: quæ succensio circa cor sanguinis peribetur. **QVOD** his æmule mut. Hic datiuo æmulor coniungitur. Horatius autem cum accusatiuo. pyndarum q̄s q̄s studet æmulari. **LAXA** ti curis sum? Idest nimis anī anxietatibus defessi. **VT** **SP**ectare aliquid uelimus. Quia omnes homines natura scire desiderant. posuit aut spectare & uisere. quia spectare est oculis obtueri: quod aliquando ad mentem transfertur: unde specula de qua spectamus. specular unde prospicimus speculum in quo imagines obtuemur specillum quod oculis adiungimus: quo facillius spectemus & spectrum imaginem nominamus animo conceptam: uisere autem est ire ut uideas. **CVPI**ditas ueri uisendi. Peculiare hoc rationis est ut prius quiescere non possit: q̄ uerum peruiderit. nā tum demum quiescit: sicut natura in armonia: & uita in beatitudine. **ORE** ipse locor. Idest extrema: nam ita totum intuemur. **FACIL**iozem nobis cognitionem rerum celestium. Nam tum corporis nullum erit impedimentum & mens explicatior cuncta longe facillius peruident. **HAEC** enim pulchritudo. Hæc inq̄t cæli forma fecit ut hoies cognitionis cupiditate incenderentur: **CIRC**umfusi erant caligine. Duplex caligo fuit in uita. Vna quidem aeris circumfusi. Altera uero multitudine cupiditatū corporis mēs occupata. **QVI** **HO**stium ponti uiderunt. Meotidas dicit paludes. **ET** **EAS** angustias Subaudi abydi & simplegades & cyanæ petra. **QVAE** est nominata argo. Fertur prima nauis longa fuisse argo. sunt qui dicant danaida qua danaus ægyptum fratrem fugiens primam nauim fabricasse perhibetur. Argo autem unde argonautæ traditur nominata ab argo phrixi filio phrixus enim ex chalciope filia oetæ psitharum regis filios habuit quattuor. argum: chitissarum: mellana & phruntim. Alii autem ab argo artifice argon nauim dictam esse putauerunt. **PEL**lem inauratam arietis. Subaudi qui uexit phrixum & hellen. Strabo tamen ad allegoriam deducens aliter interpretatus est. **OC** **CE**ani freta illa. Gaditanas dicit angustias: ubi columnæ herculanæ ab illa & calpe. ab illa quidem in apherica. calpe uero in europa. **EVRO**pam libiamq̄. Ab europa agenoris filia: sicut libia a libia filia epaphi. **CIRC**unscriptionem. Idest nunquid ab oceano tota aluatur terra necne. **HABIT**abiles regiones. Quæ subaudi in zonis tēperatis. **PRO**pter uim frigoris. Binæ nāq̄ zonæ extremæ quod longissime a sole absint gelu concretæ cultum admittunt nullum. septentrionalis una. australis altera. **AVT** **CA**loris uacantes. Idest nimio calore uacua: ut torida habet zona sub æquinoctiali. **NE** Nūc qdē cernimus ea quæ uidemus. Quæ inquit obtuemur oculis istis corporeis non dicentimus. **NE**q̄ enim est ullus sensus in corpore. Corpus inquit non sentit sed anima. nam tanq̄ laterna in qua conclusum lumen est corpus: ac ut e corpore lumen educum clarius est ita & anima cum corpus exuerit tum efficacior ad omnia cognoscenda. **NON** solum physici. Idest phisiologi: qui naturæ causas perscrutantur. **A** **SE**de animi. Quia ibi animus uidetur insedisse. **NON** eas partes. Idest sensuum membra & quasi instrumenta. **NISI** id agat. Idest nisi sit intenta ei sensui id instrumentum percipere nihil potest. **VT** **CO**lorem. Oculis. **SAP**Orem. Gustu: qui ex linguæ neruulis. **CAL**Orem. Tactu qui ubiq̄ ubi nerui. **ODO**rem. Qui olfactu narium neruulis a cerebro descendētibus. **SO** **NVM**. Quia auribus per tympanum ubi aer exterior illiditur. Quæ omnia animo representantur. **LIBER** animus. Corpore exutus. **NATV**ra fabricata est. Et fabrico & fabricor in eadem significatione dicimus. **TAM**en terrenis concretisq̄ corporibus. Licet inquit animi patere uirtutes uideantur per corporis instrumenta non tamen perspicue aparent: quod terena & concreta sint. officiant ac sese obiectant quominus aparent **QVA** **M**uis copiose. Quamuis idest quantumcunq̄. **NON** **N**ullorum insolentiam. Id est rerum minorem tractationem. solertiam enim dicimus quam uoce græca præctam **EXV**Ltantes. Gestu corporis leticiam ostendentes. **SI** **PH**isica. Idest rerum naturalium causas. **ACH**eruntia templa. Idest inferna loca. ubi enim numen aliquod ibi templum ueteres esse duxerunt. **HOR** **CHI**. Inferni. licet hoc nomen apud græcos non habeat aspirationem eam tamen apud latinos admisit post c. απο του ερχαν. **LE** **TH**ei. Lethes enim fluius inferni ab obliuione dictus nam αληθη dicitur obliuio. **OB** **N** **V** **B**ila. Vnū est uerbum quod significat nubibus opaca. **NON** **P** **V** **D**et philosophum. Cum hæc sint ridicula non debuit gloriari se hæc ex philosophia didicisse. **CVR** non pythagoræ. Si

COMMENT.

Platonice argumentationis fundamentū est: addit porro multū anxie pariterq; inconsiderate nunq̄ euenire posse: ut unū & idem uno eodemq; tempore agat & patiat: mouere aut̄ facere & moueri pati. quasi qui domum ædificet in ædificādo nō faciat. & dū facit nō patiat laborē atq; afficiat suamet cogitatione. q̄q̄ id mouere & moueri: unū & idem sunt in anima: ut nō possis dicere ibi facere & pati: quia cū dicimus ex se moueri dicimus sua ui & potestate ad motū excitari nec aliunde eū habere motū: quod ualet αὐτοκίνητον addit etiā nimiū puerile & admodū alienū a tanto nomine: q̄tum apud nonnullos hic philosophus fortitus est si animæ inquiens eētia motus esset nunq̄ q̄scerit a motu. nā ignis nunq̄ frigidus erit. nec glacies unq̄ sponte calescet. anima ut quādoq; a motu cessat. nō igitur animæ eētia motus est: quid hoc puerilius uidet Aristoteles se nō sentire animū habere: quid. n. est quod hoc corpus regat uegetet & conuoluet in corpore cibum & ppetuo humores intemperie teneat apetat salubria: excrementa eiiciat: eo usq; ut etiā dormiente corpore non mō ista agat: sed etiā quasi libera sapiens sine cōtendat disputet & alia peragat infinita. ait etiā illud puerile. si anima aliis causa motus est sibi eē nō potest. quod eiusdem rei. sibi causa nō sit quicq; cuius est alii quasi qui medet̄ medicus: sibi ipsi mederi nō queat: & multa alia eiusmodi sunt. quæ quilibet secū poterit cogitare. illud quoq; constat omne principiū inesse rei: cuius est principiū. ideo quicq; ab initio suo p̄ficiuntur id in ipso reperit̄ initio. ita caloris initium nō potest non calere ignē ipsum de quo calor quis. negauerit calidū. at ignis inquit nō sese calefacit cū sit natura calidus: nō uidet Aristoteles sibi ipsi aduersam cū hæc dicit: nā cum se mouet anima nō est inter motū mouentēq; distinctio. sed tota ita suo motu mouetur. ut ignis suo calore calescit: nec possit separari. qd̄ moueat in anima nō possunt inquit eadem mitis suis esse. & ideo anima quæ initium motus est nō moueri ne ex motu motus uideat̄ p̄creatus: quæ certe de principii p̄ducitur: aliquādo iter se differe fateamur nunq̄ tamen esse cōtraria ut stare & moueri: qd̄ si uerū sit albū nigri: & humor ariditatis & uirtus uicii foret initium hoc natura nō patit̄. cōueniūt tñ aliquando ut motus quo mouet̄ anima & quo mouet̄ cætera. at Plato nō dixit. motū eē animæ ut p̄siliator uult Aristoteles. sed mouentē se & cætera & eam motionē ab ipsa anima sumere principii: ut sine autore sit. cur aut̄ fieri nō possit ostendat. neq; n. potest. cū enim sit i anima nec possit uiuere quicq; nisi p̄ uitā: nō poterit esse absq; anima donec uiuat: at uita uiuendi principii est: & finis: nec aliunde. sed ex sese: quia ipsa est uita uiuit. ergo & quæ in ipsa uita cernunt̄ tā diu sunt: q̄ diu uita durat. durat aut̄ a tā diu: q̄ diu nō cessat. nō cessat aut̄ rationalis anima etiā sopito corpore ut ex somniis apparet. immortalis ergo: punctū ita lineæ principii est ut eius sit terminus non lineā efficiat lineā ita principii superficiē ut terminus sit nō sup̄ficiē faciat. superficies ita principii corporis ut sit terminus non corpus faciat longe secus anima. nō enim tanq̄ terminus sed principii faciēs motū: & unde motus p̄creatur sicut nequidē in igni quod calefaciat: & perinde: ut moueat non sibi ipsa tribuit sed eētia est: ut moueat nūgale aliud subnectit argumentū oīs inquiens motus. ad exercitū suum eget instrumento: ut singulæ artiū usus docet quod si impossibile iudicat̄ animæ ad se mouendū esse instrumentū erit impossibile seipsam animam mouere: quis nescit ad motus exercitū tū demū quæri instrumenta cū aliquid est qd̄ mouet. aliud qd̄ mouet̄: in aīa uero hoc nō est: ut iādudū disputamus: quippe quod motus eius est in eētia nunq; plane dormitasse hic negari potest Aristotelem: an cū ignis in sua sursum ferē instrumento uidelicet inicit̄ aliquo: uel cū terra deorsum fertur: quod si in corporibus hæc nō desiderant̄. quāto minus in anima idem lascioso p̄similis si mouet̄ inquit anima cū reliquis motibus: & de loco in locū mouet̄. qd̄ si est mō corpus ingreditur: mō rursus egredit̄: idq; frequenter hoc fieri nō posse uidemus. non igitur anima mouet̄: at cū arbores onerent̄ nunquid locū mutant̄: si locū nō mutant̄: & tū mouent̄ augumēto: nō ergo omnia quæ mouētur de loco in locū mouent̄. quod si hæc corpora nō faciunt: quāto magis animam lōge præstantiorē facere oportet. Cum hæc aiebat Aristoteles forte nō sentiebat animā suā esse quæ cogitaret. tanto calore exestuans inuidiæ & maliuolentiæ: ut nō sentiret aīam suam hæc pro argumentis uerba facere: quæ quā sint puerilia quis nō uideat: Cogitando quod quantoq; animus cōcipiet motus cūq; corpus non nisi accessu animæ moueatur. quis negauerit illam moueri addit porro cassa nuce uerba inaniora. nam si anima se mouet inquit neceffe est: ut

ab aliquo motus genere se moueat: ergo aut in loco se moueat: aut seipsam pariendo se moueat: aut seipsam cōsumendo: aut se augendo: aut se minuēdo: hæc sunt enim inquit motus genera: hæc autē singula quēadmodū possunt fieri requiramus. si in loco se moueat: aut in rectā lineā se moueat: aut sperico motu in orbem rotatus: sed recta linea infinita nulla est: nam quæcunq; in natura intelligatur linea: quocunq; sine dubio terminat: si ergo p lineā terminatā anima se moueat: nō semper moueat: nā cum ad finem uenerit: & inde rursus in exordiū redierit necesse est intersticiū motus fieri in ipsa pmutatione redeundi: sed nec in orbem rotari potest: quia omnis spera circa aliquod immobile qd̄ centron uocamus moueat: si ergo & anima sic moueat aut intra se habeat qd̄ immobile est: & ita fit: ut nō tota moueatur: aut si nō intra se habet sequit aliud nō minus absurdū ut centron foris sit: qd̄ esse nō poterit. Constat ergo ex his ait qd̄ in loco se nō moueat sed si ipsa se parit sequitur ut tandē & esse & nō esse dicamus: si uero se ipsa cōsumit nō erit immortalis: qd̄ si se aut auget: aut minuit: eadē simul & maior se & minor reperiet hæc interrogationū tā anxia accumulatio atq; cōgeries de uno eodēq; fonte demanat: qd̄ ratū ac p cōfesso habeat nihil ex se moueri: qd̄ in primis Aristoteli pbando fuerat opinat multitudinem uerborū: tanq; puluere ob oculos iacto se occludere posse oculos: ne ueg; uideāt: at fallit manu nāq; facile possum hūc arcere puluerē: omnia corporis motuū genera perquirat dicat Aristoteles nūquid eius anima cōmoueat ad inquirendū quicq; cū cupit cū irascit sentiat ne: moueri sursum uel deorsum: ante uel pone: dextrorsum uel leuorsum: an circulariter: uel mixto & rectilineo: uel circulari: nā hæc sunt corporis motuū genera: quæ ad locum pertinent ad quātitatē aut augmentū & diminutio: sicut ad qualitatem alteratio: at hæc nō sunt motuū genera quæ fere corporis sunt enim animæ sua & peculiaria motuū genera cogitatio. recordatio: affectus: intelligētia & id genus alia: ut. n. si qs quæ cōueniat asino oīa putet homini quoq; cōuenire: grauis sine aberrari: ita Aristoteles cū de anima loquat nō intelligit se magis de aīa q̄ de corpore uerba facere: anima igitur fons motus uocatur: qd̄ cū sit inuisibilis: motū quoq; mente cōcipias necesse est sola: atq; ideo sine principio ac sine fine cui nihil uisibile simile esse potest: ut cum fluuiorum fontem inuenerimus: non sit ut ultra quod queramus ac sicut fontes plerunq; latent ita & anima: exercet itaq; hos suos motus anima: ut ostēdimus non cum corpore quem motum ita naturalem habet & suum: ut ignis calorem & aqua humorem. & glacies frigiditatem: quid ipse animam esse putauerit diffiniedo ostendit Aristoteles: quā sane recte supra ostendimus: qui entelechiam primam esse dixit corporis: ut sine corpore iuxta eius diffinitionem non sit. diffinitionem uero illā etiam si uera sit. cui non esse accedendum supra ostendimus debuit facere generalem. at potentissimam reliquit rationalem: Facileq; conuincitur ipsam esse essentiam corporis expertem per se perfectam. cunq; particulariter subeat contraria. quod entelechia nēpe forma contraria subire non possit quæ particulariter subit anima: nempe uitium & uirtutem: ait porro animam quam entelechiam esse uoluit. esse immobilem per se. moueri autem per accidens nec absurdum esse putat quæ sit immobilis nos mouere. quando & pulchritudo quæ immobilis sit moueat non utiq; immobile. si igitur corpus per se motū habeat nihil sit alienū ab imobili moueri: at nūc iposibile est imobile ab imobili moueri: unde igitur corpori est moueri nisi ab aīa: neq; n. corpus p sese mobile cum ergo putaret primū ortū motus indicare nō primū: sed secundū ostēdit: nā si nō motū moueat. primū fecerit motū: sin autē p sese motū alioq; etiā moueat. secundū motū ortus ostendetur: unde igitur primus ortus motionis est: corpori: nā quod ait elementa per se se moueri. leuia quidem natura alia: alia uero grauia falsum esse de centrobaris ac æque repentibus demonstrauit archimedes. nā si motus sit grauitas & leuitas nunq; sistent grauia & leuia: sistent autē cū suū nafta fuerint locū: non ergo grauitas & leuitas causæ sint primæ motionis: sed elementorum qualitates hoc si detur: quo pacto ratiocinari & opinari & iudicare potest. leuitatis & grauitatis esse opera: quod si non horum nequidem elementorum: si non elementorum nequidem ex ipsis corporū: preterea si per accidens anima mouetur: & corpus p sese non existente anima ex sese corpus mouebitur. si hoc absq; anima: animal erit ridicula hæc sunt dormitatis: ergo fuit id a principio assumere. quod sibi accepit Aristoteles: at nequidē illud ueg; quod omne natura motum esse ui moueatur & omne ui magna etiā natura moueat mundus siquidē natura motus

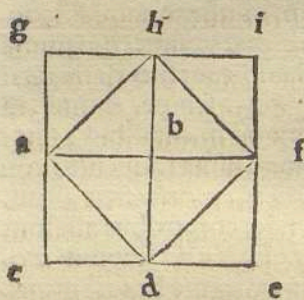

COMMENT.

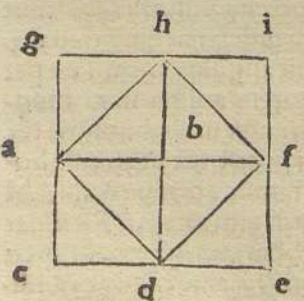
ra motus uel non mouetur: nec siquid naturaliter moueatur. id etiam naturaliter quiescit: quoniam quidem tam mundus: quam sol & luna naturaliter moti naturaliter quiescere non queunt. Quod Aristotelici interpretantes ineptissimis interpretationibus has strophas: ac nugas nimium ridicule conantur excusare: quas si recipiamus nihil unquam a quo piamperperam dici potuerit: ut si panem dixerint. lapides intelligamus & uinum lignum: philosophi. n. suum est ueritatem colere & illos demum. qui sint cultores ueritatis non sophismata: & ineptias consectantes: sed redeat unde exiit oratio: eodem inquam modo anima naturaliter mota. naturaliter quiescere non potest. siquidem quies animae corruptio est: & omnis semper mobilis denique quod a principio ambiguum. per Aristotelem adhuc manet ne utique solum unde corpus contineatur uim habens a natura insita: ut discipetur. Atque haec ut opinor satis hoc tempore ad refellendum Aristotelem ne nos ita uecordes putet. ut existimemus animam primam esse entelechiam & immobilem & in corpore productam. Macrobius autem inquit his praemissis iam quibus syllogismis. de immortalitate animae diuersi sectatores Platonis ratiocinantur oportet aperiri: sunt enim qui per gradus syllogismorum ad unum finem probationis euadant: Certam sibi propositionem sequentis ex antecedentis conclusione facientes apud quos ne priorem. anima ex se mouetur: quicquid autem ex se mouetur: semper mouetur: igitur anima semper mouetur. Secundus ita quod nam sunt ex prioris fine. animam semper mouetur quicquid autem semper mouetur immortale est igitur anima immortalis est & ita in duobus syllogismis duae res probantur. id est & semper moueri animam. ut in priore. & esse immortalem: ut colligitur de secundo. Alii uero usque ad tertium gradum: ita argumentando procedunt: anima ex se mouetur: quod autem ex se mouetur: principium motus est. igitur anima principium motus est. Rursus ex hac conclusione nascitur propositio: anima principium motus est: quod autem principium motus est: natum non est: igitur anima nata non est. Tertio loco. anima nata non est: quod natum non est immortale est. igitur anima immortalis est: alii uero omnem ratiocinationem suam in unius syllogismi compendium redigere: anima ex se mouetur: quod ex se mouetur principium motus est. quod autem principium motus est: natum non est: quod natum non est: immortale est: igitur anima immortalis est: sed harum omnium ratiocinationum apud eum potest postrema conclusio de animae immortalitate constare: qui primam propositionem id est ex se moueri animam non refellit. Sycophantiis merito derisis Aristotelicis superem. ut iam ad Ciceronis uerba ueniamus. **Q**VOD semper mouet. id aeternum est. Alchmaeon ideo immortalem esse dixit animam: quod immortalibus a simuletur: quandoquidem ei sit insitum semper moueri: sicut & diuina omnia mouentur continue. Luna. Sol. reliquae stellae: & caelum uniuersum. **Q**VOD autem motum affert alicui. quodque ipsum agitur alicunde. Velut corpora nostra aliis namque corporibus afferunt motum. eademque ab anima mouentur ut paulo ante ostendimus. **Q**VOD se ipsum mouet. Vel ut animus noster. **P**RINCIPII autem nulla est origo. Nam si originem habeat principium iure dici non potest nisi abusiue ueluti medicinae principia dicimus humores nosse: quibus constant corpora: at hiphysiologiae sunt fines. supra quos alia perquirenda principia. ita perspectiue principia: ut in analiticis posterioribus recte admonet Aristoteles: sunt geometriae fines. perspectius enim: docet cur e minus spectata. minora appareant quo minus autem maiora docendo a maiore angulo maiora uideri: ut quae quo minus spectantur. ex maiore angulo spectari. Cur autem maior sit angulus: non iam perspectius: sed geometres docet. **I**N ANIMUM est enim. Id est carens anima nam mundana omnia. quae mouentur: si non a sua a mundana certe animam mouebuntur. **I**N ESSE animis hominum diuina quaedam. Quin enim diffiteri potest tot in animis hominum eluculentibus disciplinis tanta rerum cognitione: sine diuinitate fieri posse. **N**AM sanguinem bilem. Humores corporis tangit. quattuor per bilem enim tam atram quam flauam dat intelligi. Hi namque humores quattuor cum elementis quattuor: habent rationem atra bilis cum terra arida & frigida: pituita cum aqua frigida & humida: sanguis cum aere calidus & humidus: flauabilis cum igne calida & arida: nec sunt plures tam & si differentiae uideantur aliquae in coloribus spissitudine & raritate. **P**ITUITA uero dicitur. quae graeca uoce flegma nominamus. **Q**UAM uitis quam arboris. Haec enim animamque habent. quia uiuunt uita siquidem in anima est. sed abest diuinitas: quae hominis sanctum animae tributa est. **H**ABET primum memoriā. Haec sane duplex est. quemadmodum Aristoteles recte dixit.

πρὶ μνημῶν καὶ ἀναμνήσεως. q̄ nos possimus interpretari de memoria & recordatione: ut memoria quidē omnia sit animalium: recordatio autē hoīs dumtaxat: quippe q̄. quæ obliterata sunt excideruntq; per imagines reuocat. PLATO recordatione esse nult uitæ superioris. Hæc Aristoteles. ἀναμνήσιν uocat. q̄ Aristoteles: ut solet aduersari Platoni: oēs intendit neruos: ut ostendat nihil intelligentia esse: quod prius nō fuerit in sensu. animaq; tanq; rasam tabulā in qua nihil pictum. sed de Aristotele mox nūc quod instat perscrutemur. PVSIONem quendā Socrates interrogat quādā Geometrica de dimensione quadrati. Socrates de uirtute disputans in menone: seruū inducit mēnonis interrogatū respondentē. ita ut theoremata quoddā inueniat quod prius ignorat a diametro in quā. quā latine dimetientē appellamus: quadrati describentē quadratum: quod duplū est. cuius est diameter. demonstratio autē hoc innitit mō: describit quadratū. a. b. c. d. agitq; diagoniū: siue ut uetustissimi loquebantur diametrū. a. d. describitq; ex. b. d. latere quadratū. b. f. d. e. & ex. a. d. quadratū alterū. a. b. g. h. & ex. b. h. alterū. b. f. h. i. certū igitur est quodlibet latus equale esse ipsius. a. b. c. d. quadrati & alteri quadrati. b. f. d. e. similiter rursus æquales est etiā. a. b. g. h. ipsi. b. f. h. i. ac ut paucis colligā circa primū quadratū gnomonē circūfondit. & annectit reliquis quadratis diagonios: siue diametros. aio igitur primā. h. a. h. f. d. non dubiū quin. c. e. g. i. quadratū quadruplum sit ipsius. a. b. c. d. tria. n. ipsius æqualia circumfusa sunt. quattuor igitur cū sint æqualia uni quadrupla sunt ipsius. id nāq; confessus est euidētia ipsa seruus: & quoniā diameteri descripto quadrato: quattuor. sunt eiusmodi: ut singula in bina triangula æqualia. per diagonia secent. quod omnis quadrilateræ figuræ dimetricus: siue diameter in bina partes æquales faciat triangula. quodlibet igitur octo trianguloꝝ æquale est cuilibet reliquoꝝ: & perinde. c. e. g. i. quadratū duplū est. ipsius. a. d. f. h. Cōprehendit nāq; alia quattuor quadrata. atqui. c. e. g. i. quadratū: quod descripsit ab. a. d. diametro duplū est ipsius. a. b. c. d. quadrati: quod oportuit demonstrasse. Hoc nempe mō Socrates interrogando ostendit seruū per se se ista cognoscere: quæ antea ignorat: ut ex eis q̄ confessus esset euidētissime ostenderet: quod erat in quæstione positū. PVSIONē. Senium Mēnonis dicit: qui apud Platonē in menone a Socrate interrogatur quō metiri quadratū. Conueniat: & q̄ p̄portionē quadratū habeat ad quadratū: uerūtamē qm̄ de linea fit mentio: q̄ quadratū in bina diuidit triangula æqualia. dubiū est an Cicero dimensionē illā noīant. nā ut a iunioribus ea diagoniū noīatur. ita a priscis ad aristotelicā. & platonica usq; tēpora. & aliquanto post est diameter appellata. ea latine dimetientēs a Plinio potuit dimensio a Cicerōe nominari. AD Ea sic ille respōdit. Respōdeo tibi dicimus utpote interroganti & respōdeo ad tua uerba. Interrogo autē te de hac re: & interrogo te hæc rem ut hic

Cicero dixit pusionē quendā Socrates iterrogat q̄dā geometrica. QVO excessit e nita. Cū in carcere ab improbis exhibitā iudicibus ebibit cicutā. REMiniscēdo recognoscere. Connititur Aristoteles eā Platonis refellere sniam: sed frustra ait. n. aiām esse tanq; planā rasamq; tabellās: in q̄ nihil notatū sit quādoquidē a sensibus putat oīa perdiscere nihil. n. inquit est in intellectu: quin prius fuerit in sensib;: multa certe sunt ī intellectu: q̄ sub sensum nullo mō cadere possunt. nā cum punctū sit cuius pars nulla: & linea longitudo sine longitudine in materia nulla eē potuerint si quidē data omni materia ī qua punctū uel linea sit ea erit diuisibilis in semp diuisibilia. ergo sensum uisus effugiet. nō ergo ī sensu & tamē in intellectu. qui excusare Aristotelicā uoluerē sycophantiā. sensum interiorē dixerunt uoluisse Aristotelē intelligi: qui si id uoluisset: ut alia solet consimilia apuisset: uerū ne ita recte. nā & bruta aiālia fantasia nō carent. ut & ipse autor est Aristoteles: & sine Aristotele res ipsa declarat: nec tñ ista in brutoꝝ aiālia fantasia esse possunt. ergo sunt intellectus præcipua. præterea ut supra Aristotelis uerbis in libris de animalibus patefecimus: diuinitas in i

nitatis in i

COMMENT.

nitas in nobis est: quæ certe intellectus ipso confitente: quod diuinus intellectus est. quod
 nã pacto arrastus & nudus oïum rex est. repugnant enim inter se: ut nudus sit & diui-
 nus. quod. n. diuinũ. id supra alia sapit: quæ diuina nõ sunt. sapit ergo intellectus mul-
 ta & nihil sapit: quod ridiculũ est. Item intellectus natura est ea que uis ut itelligat alio
 quin nõ est intellectus. natura ergo intelligens nihil itelligit. item sensus tanq̃ fenestras
 sunt animi: nã nisi adsit intetio animi. qd̃ multis de causis põt accidere sensus nõ fenci
 unt: ut cũ trãseuntẽ nõ prãuidemus. loquentẽ nõ audimus. Cũ tñ ad oculos. imago p
 uenerit & sonus ad aures ut manifestũ sit ipsos nõ sentire: sed animũ. qd̃ ergo p se nõ
 sentit. plus sentit uel oïno sentit qd̃ p se sentit. qd̃ dictu absurdũ est atq; cogitatu. facef-
 sant ergo demũ. ista in Platonẽ Aristotelicã sicophãtia. At Plato ut animã diceret re-
 cordari nõ discere. quippe qd̃ rex oïum in sese fixas hẽat imagines cũ motus est: qd̃ ui-
 dit uiuere lõge esse pstantius: q̃ nõ uiuere: at q uita ipsa aia est: & pp animã corporibus
 ergo corpora animis lõge inferiora. qd̃ porro nobilius & pstantius id imperat inferio-
 ri: & qa natura & ui plus põt. qd̃ minus potest id ei substernit ad prãscriptũq; potioris
 agit. ergo corpus ad pscriptũ animi. ante ergo aius: q̃ corpus: qa ante hõ q̃ uestis ipsius.
 si ante aia q̃ corpus oportuit ipsam & diuinitate & reliquis uirtutib⁹ esse instructã recte
 Igit̃ Plato & ante corpus fuisse utpote nobiliore & p se munitã: utpote diuinam uirtuti-
 bus putauit oibus. **Q V A S** εὐνοία uocat. Ut hic Cicero notionem: ita in topicis est i
 terpratus. fit. n. ab εὐ ppositioẽ q̃ in a nostris dicit̃ & εὐοός mens. nihil. n. ille putat eẽ
 qd̃ oriat̃ & intereat nepe qm̃ forma unicuiq; rei det nomẽ. & cũ eadẽ materia tã diuer-
 sas suscipiat formas nihil te putauit qd̃ creatur & intereat. qa tan mutabile est: ut certũ
 nomẽ nõ habeat. **I D** q; solũ esse qd̃ semp tale sit qualẽ ideam appellat ille speciem nos
 materiã siqdẽ a forma nomẽ hẽt. forma uero ut Plato uoluit idea ab eo noiata i diuina
 mente: uel ut alii ac Porphirius in nudis purisq; itellectib⁹ posita est. semp eadẽ q̃ diuina p
 uidẽtia uaria accedit materiã ei; nomẽ attribuit. Arist. aut̃ utpote tot⁹ dedit⁹ sensibus
 uelut etiã epicurus nullã sepatã ab indiuiduis putat speciẽ: sed eã i ipsis custodiri semp
 ternã q̃ppe q mũdi nullũ horũ & ne qdẽ interitũ facit: ut semp spẽs fuisse ac fore credat
 ac si detur: ut idiuidua speciei alicui⁹ intereat. speciẽq; ipam interire existimat: q̃ opinio
 q̃ explodẽda multi plurib⁹ demonstrarunt argumentis. **C O R P O R E** inclusus agnoscere.
 In quo tanq̃ in laterna inclusus eluceat animus: ac ut laternarũ aliarũ magis aliarũ minus
 opacæ sunt: ita corporum alia magis apta alia minus ad uirtutes animi patefaciendas.
 obex ergo animi corpus. **A D M I** ratio tollitur. Idest aufertur. nã tollere aliquando est
 se sublimẽ facere. Virgilius tollit se quadrupes. Idest erigit. **P E R T**urbatum domiciliũ.
 Corpus siquidem multis succũbit pturbationibus. **N I H I L** aliud est discere nisi recor-
 dari. Ideo edisco memoria cõplector significat: ut cũ ait Quintilianus cogendos pue-
 ros ut multa ediscãt: sicut dedisco obliuiscor. Martialis dedit pacẽ subito feritate re-
 uersa. quãta nec libicis debuit esse iugis. **Q V A N**ta memoria Simonides. Hic e decem
 lyricis poetis unus eximius hieroni regi siracusano multũ dilectus: qui illius noti con-
 uuii sedes discũbentiũ tenaci ptulit memoria. **Q V A E** sit illa uis. Subaudi animæ ad
 recordandũ tot tãtarũq; disciplinarũ diuerticula. **C V M** iurare esse diuinũ. Quid ni? si
 diuina facit opera. cur nõ diuinus aius hẽat. ab opere. n. uniuscuiusq; qd̃libet cogno-
 scimus. **S I Q**uid sit hoc nõ uides. Idest an ætherea an aëria. **A T** quale sit uides. Hoc
 Idest uitia: uirtutes artes: atque sciẽtias: q̃ ai qualitãtẽ indicãt. **A T** q̃tum pfecto uides.
 est si q̃ uirtutes q̃ uitia sint artes atq; disciplinarũ cernere nõ possis. uides tñ q̃ta sint in aia:
 q̃tũ ingeniũ: q̃ta memoria uel hmõi aliud: qd̃ pspicue cõpeat. **Q V I**. n. fundus. Fũdus
 aliqñ ager qd̃ sit fundamentũ redditũ. quãdoq; de uase dẽ pars ima: ut a qbusdã gene-
 re neutro fundũ. nã funda ifrumentũ est unde fundi bulatores disti. **P O S S**it effinge-
 re. Idest effigiẽ facere. **I N**uestigat occulta. Idest igẽio scrutat latẽtia. **H O**ies cõgregau
 Visũ. n. est ipsi Cicerõi i prio rh etoricorũ de inẽtiõẽ fuisse sapiẽtẽ: qui discipatos p siluas
 hoies facũdia psuaserit urbes cõdere: q̃s hoies icolerẽt ianib⁹ cigerẽt: legib⁹ sancirẽt: &
 cõsiliis cõfirmarẽt. **Q V I** sonos uocis. i. rex uocabula. **P A V**cis lras notis Pauca siqdẽ
 sũt lras elemẽta. qb⁹ oẽs p̃fus cõstãt orõnes. lras igit̃ ex phenicia in graciã a cadmo il-
 latas Herod. suidas Pli. Taci. Luca. Rufus fest⁹ & plãriq; alii mẽoria pdiderũt: uerũ alii
 apd̃ ægyptios primũ cõpertas q p figuratã aialiũ prio mẽtis sensus effingere soliti erãt

uelut hodie durant in mathematicis p̄sertim astrologiæ ei⁹ rei aliquæ reliquiæ. deinde apud ipsos Mercuriū litteras phibent inuenisse: alii syrios putāt. Epigenes autē babylo-
 nios. Alii porro pene æternū litterarū usum fuisse uolūt. at qd̄ in græciā uenerint auto-
 rem fuisse cecropē athaniēsem. Alii linū thebanū. Alii troianis t̄pibus palamedē argi-
 nū sexdecim l̄ras inuenisse: alii q̄tuor tm̄ addidisse. ζ. ξ. η. ω. simonidē chium toridē hoc
 est. θ. φ. χ. alii. η. & ω. cadmū autē milesiū. ο. φ. χ. Epicharmū porro syracusanū. ζ. ξ. χ. Ari-
 stoteles autē decē & octo priscas fuisse tradit. In latinū uero pelafgos attulisse. Cōplures
 ferunt: tacitus refert ad hetrusios ab corinthio demaratho peruenisse: ab origine at ab
 Euandro didicisse. at diuus martyr Cyprianus Saturnū in latium eas primū tulisse: ac ī
 primere docuisse postea aliquot a quibusdā additæ sunt & postremo claudius tres adie-
 cit q̄ usu īperitante post obliteratæ sunt uel taciti t̄pibus. AVT errantiū stellarū mot⁹.
 Errantes stellas uocat q̄ erones a quibusdā dicunt a græcis planetarū: quorū motus multi-
 plices a motu quidē primi mobilis totius mundi conuersione una ab ortu in occasum
 & rursus ī ortū intra spaciū uiginti & quattuor horarū. motu autē planetarū suo ab occa-
 su in ortū. motu quoq; æquātis & eccentrici necnō epicycli. & corporis ipsi⁹ planetarū p̄
 latitudinē signiferi. CVR sus. Quia mō celerius ire uident ob eccētri terræ p̄pinq̄tatē:
 mō tardius ob distātiā a terra mō dirigi. cū sublimia petūt: mō repedare cū abiūt epicy-
 clū. mō stare cū attollunt in sublime. PROgressiōes. Ab occasu ī ortū. INSTitiōes cū īsi-
 stere uident. i. obfirmari & e duab⁹ unā facere stationē: siue matutinā: siue uespertinā. nā
 a sistēdo factū. Sisto ueteres stiti supinū stitū: uñ stitio. M. Cato cōtra Tiberiū: qd̄ si uadi
 moniū capite obuoluto stitisses. dictū stitisses: qd̄ sifterat uadimoniiū: ut ueteres sunt ī
 terptati litteratores. Qui fruges. Vt ceres. A Q Vib⁹. Subaudi maiorib⁹ inuentoribusq;
 AD Elegātiora defluximus. Idest acceptabilis fecimus meliora. EX Tempata uarietate
 & natura sonorū. Mira sonorū uocūq; uarietas. De qua ipse de natura deorū: auriūq; itē
 est admirabile quoddā artificiosumq; iudiciū: quo iudicat & in uocis & tibiārūq; & ner-
 uorū cantib⁹ uarietas sonorū interualla distinctio: & uocis genera p̄multa. canorū. fuscū
 leue: asperū: graue: acutū flexibile: durū: q̄ hoīum solū auribus iudicant. est & alia uarie-
 tas a Plinio in Luscinia uoce obseruata his uerbis deinde in una p̄fecte musica scia mo-
 dulatus editur sonus: & nūc cōtinuo spū trahit in longū. nūc uariat inflexo nūc distin-
 guit cōciso: copulat ī torto. p̄mitur. reuocat: infuscāt. ex inopinatu. interdū & secū ipsa
 murmurat: plenus. grauis. acutus creber extentus ubi uisum est utibras sūm⁹: medius:
 imus breuiterq; oīa tā paruulis ī faucib⁹ q̄ tot exquisitis tibiarū tormētis ars hoīum ex
 cogitauit. Q VAE sunt infixæ ī certis locis. Idest ī firmamēto octauorū: globo: q̄ signa
 cōstituunt signiferi duodeci: & extra significat alia. VOCabulo errātia. Vetusissimi enī
 Cū planetas mō festinātius ire: mō tardius: mō stare perspicerēt errātiū uocabulo noīa
 uerunt: at posteriores uocabulū quidē nō īmutarunt: sed rem diligentius obseruarunt
 uideri quidē stare cū attollunt. uel cū deprimunt in epicyclis statione prima & secūda:
 & repedare cognouerunt. i. ab ortu ī occasum ferri ac p̄ latitudinē meare significari cer-
 tis statib⁹ temporibus. Q VINq; errātiū motus. cū solis lunæq; fecisset mentionē sub-
 iūgit qnq; errantiū mot⁹. qd̄ tā solēq; lunā neq; Ptolæmeus in cōstructione mathema-
 tica inter errātes stellas posuerit. Cur at id nō fecerit theon alexādrinus: eius docet īter-
 pres Idē quoq; pappus in signis mathematicus qd̄ nō repedēt sol & luna: neq; statiōes
 faciāt sol quidē qd̄ careat epicyclo luna uero ob celeritatē. IN Timeo Platōis. Vbi thi-
 meus disputare iducit de mōdi opificio. MONdū ædificauit deus. Nā Plato ortū mō-
 di a deo dixit. Aristo. autē: ut se Platoni opponat in cūctis oēs neruos itendit. ut ostēdat
 mondū ortu carere: cuius sycophātiā ut multi ita nos quoq; refellimus. DISSimilli-
 mos motus. Subaudi planetarū: quos memorauimus tardiores: & celeriores uideri p̄
 globos mundo excentros. VNA regeret cōuersio. Idest mot⁹ unus primi mobilis: q̄ ē
 ab ortu in occasum oēs secū interiores uertēdo globos. NE IN sphaera qdē. A græcis
 sphaera a nostris globus dici solet: sphaera inqt Higinius ē species qdā in rotūdo cōfor-
 mata oībus ex partibus æqualis apparens unde circuli finiuntur. huius autē neq; exitus
 neq; initiū pōt diffiniri ideo quod in rotundo omnes tractus & initia & exitus signi-
 ficari possunt hāc Euclides ita diffinit *σφαῖρά ἐστιν, ὅταν ἡμικυκλὶς μὲν ὁμοίως τῆς διαμέτρου
 εἴη, περιεχθεὶς ὑπὸ ἡμικυκλίου, εἰς τὸ αὐτὸ πᾶν ἀποκλινασθεῖς, ὁ δὲν ἡρεῖται φέρεσθαι ἢ
 περιελθῆναι γῆμιν.* Theodosius autem. & heron alexandrinus hoc modo diffiniunt.
 σφαῖρά ἐστι γῆ

COMMENT.

σφαιρὰ δὲ ἔστι γῆμα σφαιρὸν, ὑπὸ μίας ἐπιφανείας περιεχόμενον. πρὸς ἧν ἀφ' οὗ οὐ σιμεία τῶν ἐν ἑῷ, ἢ μέσῳ τῷ γῆματι κειμένων, παύσαι αἱ πρὸς τὴν γῆματι θύβειαι, ἵθι ἀλλήλοισ ἐῖσιν. ἢ γῆμα σφαιρὸν, ἀκρῶς σφαιρῶδες. ὥστε ἐκ τῶ μέσου πάντη, ἴσας ἔχειν τὰς ἀπερσείσεις. ὅταν γὰρ ἡμικυκλὶς μὲν ἴσως τῆς διαμέτρως, περιεχέτω τὴν ἡμικύκλιον, εἰς ταύτ' ἄλλιν ἀπερσείσασθαι, ἢ μὲν πνομὴν ἐπιφανεία ὑπὸ τῆς τοῦ ἡμικυκλὶς περιφέρειας, σφαιρικὴ ἐπιφανεία καλεῖται. τὸ δὲ περιληφθὲν σφαιρὸν γῆμα, σφαιρα. Ab eo quod est sphaera fiunt deriuationes multae ut spheroma. spheriū foliū platani: & spherō terlorē. alia quoq; deriuata. ut Plinius in duodecimo naturalis historiae uolumine de nardo locutus inquit. folia diuisere ad no uam amplitudinē quod adrospherō uocatur maioribus siclis. xxx. quod minore folio est mesospherē appellatur emitur. lx. laudatissimum microspherū e minimis foliū præ ciumq; eius. lxxv. spherā ut quidā perlubent Atlas libiæ filius qui dicitur astrologiā in uenisse: ut alii ægyptii. ut alii afrii: ut alii Milesius inuenit Anaximander. SINE celesti aliquo mentis istinctu. Democritus enim necnon Plato & Cicero de oratore necnon pro archia diuino quodam aitari putauit spiritu poetas idq; Aristoteles in flegidio poe ta fuisse ostendit. SON Antem uerbis uberibusq; sententiis. Grandiloquiū Cicero dicē di genus tangit in quo hæc omnia ueluti in oratore ipse pluribus ostēdit uerbis. nā id a paucis cōmode tractari potest ueluti & Homerus ait ulixi parem potuisse in dicendo inueniri neminē. cui hoc genus attribuit. PHILO sophia oīum mater artiū. Philosophi am Cicero dicit quā ante pythagorā oēs sophiā id est sapientiā nominabant: quā Ari stoteles in metaphisicis fontē re: oīum quæ sub mentē cadunt dicit. Idē proclus in eu clidem. Idē Iāblicus & Brontinus: & Theon dixere: unde phisologia mathematicæq; quattuor: ac reliquæ profluunt disciplinae. DE Inde ad ius hominū. Ius ut Pōponius iu quit de iusticia & iure naturale est quod oīa aīalia natura docuit gētiū: quod apud oēs gentes custoditur. ciuile uero quod populus sanxit Romanus hic Cicero ius hominū intelligit iusticiā. nā subiungit modestiā: quā aliquando tēperantiā uocat deinde ma gnitudinē animi per quā fortitudinē accipimus. ex his nāq; uirtutibus iustitia inq; tē perantia: & fortitudine reliquæ uirtutes emanant. siquidē prudentia: ut Plato & Ari sto teles confessi sunt oīum maior uirtutū est & de parte nascens rationali: ut reliquæ de parte ratiōis. EX PArte supera. Cælestia. INFera. Humana. PRIma. Primas causas deū materiam & ideas iuxta platonem. VLTIma. Indiuidua: ut anniū aīaliū: ita hoīnū: & stirpiū & herbarū: reliquorūq;. MEDIA. Quæ sunt inter principia & indiuidua: ut ele mēta quattuor. NON enim ambrosia deos aut nectare. Ambrosium immortale dicunt græci. unde Homerus.

Ἀμβρόσιαι δ' αἶψα χεῖται ἐπερρώσαντο αἴακρος,
κράτος ἀπ' ἀθανάτοιο.

A quo Virgilius. Ambrosiæque comæ: diuinum uerticem odorem spirauere: est: & am brosia frutex de qua diascorides. ἀμβροσία. οἱ δὲ, βόδω. οἱ δὲ, ἀρτεμισία. Ρωμαῖοι, καὶ πρῶτον σιλβάτικον. οἱ δὲ, ἀπὸ μρούσικον. Αἰνυπῆιοι, μεσῶ θαμνίσκος ὅστις περιπλάσσει τὸ ὕψος, ὡ λυκχιδος, φύλλα ἔχον περὶ τὴν ἐκβολὴν τῆς κοιλίας μικρὰ, ὡς πηγῶν. τὰ δὲ καυλῖα, περι πλάσσει περιματίων ἐκκότων βοδυσθῆσις μηδὲ ποτε αἰθρῶσι. τῆ ὁσμῆς μνηστροφῆς, ἡ δὲ εἰ ζα. λεπίη, διαπλάσσει. καὶ τα πλάσσει δὲ ἐκ καππαδικῆς τῆς σφαίρις. διὸ αἱ μὲν δὲ ἔχει σαλπικὴν τὴν ἐπιφθόρῳ μὲν, ἢ ἀγκυραστῆν, καὶ τα πλάσσει μὲν σφῆρα. At poetæ de cor nu altero capræ amalthææ quæ Iouē infantē aluisse fingit aiunt ambrosiā effluxisse de altero nectar nepe ut hoc cibo: illo potu alleres ex quodā esse deorū uinū rati idq; ne ctar quidem & nostris antiquis grāmaticis latine murrinā a græcis nectar dici putaue re: alii quod barbaro uocabulo hodie elefir. resolui nāq; posse rentur elemēta in sua hy postasim materiā in quā primā qualitibus expertē quæq; sit ad omnes idonea excipi en das subeundasq; qualitates: ut cui primo adhererit: eius subeat formā: inde si ab hoīe assumat spiritus & uiuacis naturalisq; humoris formā admittere ac incolumē ab omni ægritudine q̄diu assumatur custodire. indeq; Metella transmutare: tanta sollicitudine inquirūt alchimistæ uulgo nominati nihil æq; q̄ hoc perquirūt ut auro affluant. AVT iuuētute. Id est hebræ q̄ filia Iunonis fuisse phibet. NEC Home: audio. Qui Ganimedē a diis raptū ait pp formam. Homerus sane in hymno aduenerē. his uerbis id ostēdit.

Ἡτοι μὲν ξανθὸν Γανυμήδεα μητιέτα Ζῶς
Ἡρπασέδου δὲ καὶ Ἰλίου, ἢ ἀθανάτοιοι μετείη.

(Et Illiade

καί τε Διὸς ἠεὶ τὰ δῶμα θεοῖς ἔδιδ' οἴνοχρῶδ'·
Θαῦμα ἰδέειν πάλτε οἱ τετιμῆσοσ ἀθανάτοισι.
Τρώα δ' εἰε χθόνιος τί κ' ἔρω Τρώεσσι ἀνακτα.
Τρώος δ' αὖ θεῖς παῖδες ἀμύμονοσ ἰζεγύνοντο,
Ἰλῶσ τ' Ἀσπράκτοσ τε, κ' ἀπ' ἰθὺσ θεοσ γανυμήδεσ
οσ κ' ἠέλισοσ γένετοσ θνητῶν ἀνθρώπων.
τῶν κ' ἀνφρείλαντο θεοὶ Δι' οἴνοχρῶδεν
κ' ἄλλοσ εἶνεκεσ οἶο, ἰ'ν ἀθανάτοισι μετεῖν·

Xenophon tamen in symphosio ait ganimedem non corporis: sed animi causa sublatum dici propterea quod nomen ipsum cum Homero id testatur γένυται namque oblectatur significat: ut ex animi sapientia dilectus uidetur. ita enim Xenophon inquit. καὶ ἐγὼ ἢ φημὶ κ' γανυμήδην ἀσώματος, ἀλλὰ ψυχῆσ ἀέθεσ ὑπὸ Διὸσ εἰσ ὄλυμπον ἀνενεχθῆσαι. μαρτυρεῖ κ' ἡ γένυται αὐτοῦ. ἔστι μὲν γὰρ δὴ ἔρω κ' ὁμήρω. γένυται δ' ἀκούων. ἔστι κ' φράζ' ὅτι ἠδεται δ' ἀκούων. ἔστι κ' ἄλλοσ δὲ ἔρω πυκνὰ φρεσὶ μῆδεσ εἰδῶσ. ἔστι δ' αὖ λέγεισ, σφά φρεσὶ βουλόματ' εἰδῶσ. ἔστι δ' ἔρω σωμαφοτοδῶν τούτων, οὗ κ' ἠδυσώματος ὀνομαθεῖσ ὁ γανυμήδεσ, ἀλλ' ἠδυσώμων ἀ θεοῖσ τετίμηται. Ganimedes autē a latinis catamitus dicitur Plautus in menegmis. dic mihi nunquid tu uidisti tabulā pictā in pariete ubi aquila catamitū raperet: aut ubi uenus adonim. NON IVsta causa cur laumedonti tanta fieret iniuria. Cicerō laumedontem p troe posuit. nā necdū laumedon natus. ut ex homericis uersibus ostensum est. uerū solet hoc frequenter facere Cicero ut noibus abutatur p priis. ne tā parua rei multū uideatur esse sollicitus ueluti in libro de gloria. Hic situs est uita iā pridem lumina linquens: Qui quondā hecstoreo percussus concidit ense. Fabitur hoc aliquis mea semper gloria uiuet. Ajax cū hecstoreo congregiendi causa agit ut sepeliatur si sit forte uictus declaratq; se uelle ut suū tumulum multis etiam post seculis pretereuntes sic loquantur sed hecstorea Cicero pro aiace posuit uersus homerici sunt.

Ανθρῶσ μὲν γὰρ οὐδὲ σὴμα παύλασ ἠεὶ τεθνηῶτοσ,
ὄν τ' ἀρισεύοντο ἠεὶ τεκτανε φαίδιμοσ εὐπωρ,
ὡσπερ τὴσ δρῆσ, τὸ δ' ἐμὸν κλέοσ ἔρω τ' ὀλεῖται.

non est autē quod Aulus gelius miretur hunc locū a tyrone saltē non fuisse mendatū emendantur siquidē errores non uirtutes. Putauit enim Cicero hanc uirtutē esse ut in re tenuissima imemor uideret eo usq; ut emendari cupierit. qd & Quintilianus quoq; in dicendi uirtutibus sentit ut cū cererē dixisset pro diana: emendatas dixit recte ad monet ita ergo & in epistolis cū dixit homerū nō aiacē nō achilē sed ulixē solū proliportō appellasse. hoc ideo Cicero qm de qua agebat cām tuebat nā & Homerus alios hoc nomine appellauit ut cū inquit. τὸν ῥ' ἔτεκεσ ρωνη ὑπ' οἰτῆσ πτολιπόρθω Et rursus λιγομύνησ τιμῆσοσ ἀχίλλεσ πτολιπόρθω. in. viii. & xv. iliados idē uersus repetit de achile idē i. xx. ὄν ὑμῶσ τεκεσ νηῖσ δ' ἰουτῆσ πτολιπόρθω. Q Vx at diuina? Percūctatio figura ē. IN TERRIS origo Idest de q̄tuor elemētis unde cætera in terris oriunt. AVT Flabile. Idest aeriū. VSI Tatis notisq; naturis. Subaudi quæ in terra dinoscunt. AETERNUM sit necesse est. Nempe quia diuinū. NE HIS quidē. quæ habeo mihi per te uti licebit. Idest non tu poteris efficere ut utar his quæ habeo si uti non potuero corporis enim obiice ipedimur quominus nobis uti liceat eis quæ anima nostra potest. FORMAM suā fortasse. Subaudi nō uidet. Q VAmq; id quoq; Subaudi & minimū. SED relinquamus. Quoniā ex re nostra non sunt. Q VA FACIE quidē sit. Subaudi deus. SPECIEM. Nempe globosam. CONVERSIONIS celeritatē. Vt nouus globus tā ineffabili uelocitate inuehatur ut uiginti & quatuor horarū spacio non tantū uniuersam terrā ambiat. quod foret mirificū. sed spaciū tantū ut centies milies terra tantū non habeat. VICISITUDINES dieꝝ atq; noctium Vt dies noctesq; sibi inuicē cedant. Q VADripartitas. In uer: æstatē autumnū & hiemē AD TEMperationē corpore. Non modo uer: & autumnū dicit: ubi aer tēperatus: sed etiā hiemē cū frigora corpora astringūt: & uires coroborāt. calore intimo humores cō quoquēte supfluos: nā æstas meatus oculos corporis diducit & humores euaporāt: & cruditates exquoquunt. MODeratorē & ducē solē. His nāq; mōdana regit oīa alia ad ortū deducendo. alia ad interitū. siquidē ortus unius: alterius est interitus: q̄ oīa sol suo accessu discessuq; cōficit. LVNamq; a creatione. Accrescens. n. luna. calidior efficit. Cū diminuit. secus. & ipsa humiditatū regina. ut multis rōnibus cōprobat ex eis q̄ i terra pducuntur

COMMENT.

producuntur. **QVA** Si fastorum notantem & significantem dies. Quia singulis mensibus suum conficit ambitum & singulis mensibus fasti ac nefasti dies annotabantur: unde & Ouidii fastorum liber. ideo ait notantem dies mestruos. **TVM** in eodem orbe. Zodiacum dicit. **IN** Duodecim partes. Idest duodecim signa zodiaci. sub quas sol & luna & planetæ quinque feruntur. **EOSDEM** cursus constantissime seruantes. Nam semper sub zodiaco eodem feruntur modo: ut Saturnus quidem conuersionem suam annis triginta peragit ab occidente in orientem. Iuppiter duodecim. mars duobus annis & mensibus octo Sol trecetis sexaginta quinque diebus & fere sex horis. Venus & Mercurius eodem cursu cum Sole. At qui diligentius perspexerunt. Venus mensibus octo Mercurius sex mensibus & diebus sex. Luna ut quidam uiginti & septem diebus & octo horis. ut quidam diebus septem supra uiginti & die dimidio & maxime diecula. Plutarchus uero. Luna inquit dies triginta. his namque perfectus mensis affulsione ad coitum. præterea Anaxagoras Democritus. Cleanthes ab ortu in occasum cunctas stellas ferri dixerunt. Alchimæon uero ut mathematici. planetas motu contrario meare stellis cælo hærentibus ab occasu inque ad ortum. At Anaximander a suis circulis ac globis. in quibus sint singuli ita ferri ait. Anaximenes similiter sub terra & circa ipsum uolui stellas. **TVM** globum terræ eminentem e mari. Duo namque mari firmamenta dicuntur octauus globus & terra **IN** Medio mundi uniuersali loco. Centrum mundi terra. non tamen globorum omnium namque planetarum. alii quidem globi sunt homo cætri. alii eccætri. & perinde planetæ modo sunt in apogio. i. maxima a terra distantia. modo sunt perigii idest proximi terræ. **DVA** bus horis. Idest spaciis ac Zonis nempe tæperatis una nobis incognita iter circulum arcticum & antarcticum & æquinoctialem. Altera quam habitamus inter arcticum & æquinoctialem quæ diuiditur in Asiam: Europam & africam sub axe posita. i. sub septentrione: quia axis a nostris a græcis axon: ut quadratum diuidens in bina triagula linea diagonium nominatur: & quæ circulum diuidit bifariam a græcis diameter a nostris dimetiens nominatur. ita spheram diuidens a græcis axon. a nostris axis dicitur. quamquam est axis. lignum illud quod rotarum foraminibus insertum. Currum sustinet ab euclide ita diffinit. *ἄξων δὲ τῆς σφαιρας ἐστὶν ἡ μίσηλον ἢ δὲ θεία, περιὼν ἢ ἡ μίσηλον ἢ σφαιραται.* Heron autem *διάμετρος δὲ τῆς σφαιρας ἔστιν ἡ δὲ θεία πρὸς τὸ κέντρον ἢ γράμμη, ἢ περατομλήν ἐφ' ἐπιπέδου τὰ μέρη ὑπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς σφαιρας.* At Theodosius *ἡ δὲ διάμετρος, τῆς σφαιρας ἄξων καλεῖται, ἢ ἔστιν ἡ δὲ θεία πρὸς τὸ κέντρον ἢ γράμμη, καὶ περατομλήν ἐφ' ἐπιπέδου τὰ μέρη τῆς σφαιρας ἀμετακίνητος, περιὼν ἢ σφαιρα, κινεῖται, καὶ σφαιραται.* Higinius uero dimensio quæ totius ostenditur spheræ cum & uerisque partibus eius ad extremam circūductionem recte ut uirgulæ perducuntur quæ dimensio a compluribus axis est appellata. huius autem cacumina quibus maxime spheræ nititur poli appellantur: quorum alter ad aquilonem spectans boreus. Alter oppositus auster. **AD** STellas septem. Idest septentrionem de quibus Varro ita loquitur arbitror antiquos rusticos primum notasse quædam in cælo signa quæ præter alia erant insignia: atque ad aliquem usum culturæ tempus designandum conuenire anima aduerrebantur eius signa sunt. has septem stellas græci ut Homerus uocant *ἀμάζον* nostris eas septem stellas boues & teriones & prope eas axem. triones enim & boues appellantur a bubulcis etiam nunc maxime cum arant terram equis uel diuiti ualentes glebarii qui facile proscindunt glebas sic omnes qui terram arabant a terra teriones ut dicerent de tritu. possunt triones dicti septem quod ita sitæ stellæ ut ternæ trigona faciant. **HOR**ifer. Hororē afferens ex frigore quo quia carte africa inde nomen habuit. **AQ** Vilonis. Latine boreæ appellati ab aquis in glaciem conuertendis aquilo dictus: uel quod de altis montibus hyperboreis nascatur tanquam aquila de sublimi loco. **STR**idor. Quia magno cum stridore perflat. altera subaudi ora. **VOC**ant græci antiaxona. Idest opposita axi hoc septentrioni. **CAET**eras partes. Quæ sunt tres. duæ quæ frigore rigent quod longe Sol ab illis distet. quæ sub utroque polo. una nimio calore solis inculta sub æquinoctiali. **VBI** Habitamus. Inter circulum arcticum & æquinoctialem quæ diuisa est in Asiam. Africam & Europam. **NON** intermittit. Idest non ullo anno cessat. **VIT**es letificæ. Idest uberes & pingues. **PAM**pinis. Idest foliis uitium unde panapinari uites dicuntur cum frondes decutiuntur. **BAC**Carum ubertate. Idest sætuum arborum ut oliuæ & lauri. & similibus cum habeat aspirationem hoc nomen

bacha : bachantem denotat mulierem. Cum caret ea tum unionem ac margaritam
 tum foetum arborum ut hic. **HERBIS** prata conuestirier. Prata quasi parata inquit Var
 ro quod humano labore non egeant uestiri ideo dicuntur quod herbae terram uestire
 uideantur ab hominibus sumpta translatione & uestirier paragoge pathos est. **PAR-**
tim aduelescendum. Ut porcis uitalis. **PARTim** ad cultus agrorum. Ut sunt armenta.
PARTim aduehendum. Ut clitelaria & dorsualia. sarcinaliaque iumenta. **AD COR-**
pora uestienda. Ut sunt oues. **Q VASi** contemplatorem caeli. Silius italicus nonne ui
 des hominum ut celsos ad sidera uultus. Sustulerit deus ac sublimia finxerit ora: cum
 pecudes uolucrumque genus. formasque ferarum. segne atque obsanam passim stra
 uisset in aluum. Ad laudes genitum capiat si munera diuum. Foelix ad laudes homi
 num genus. Ouidius os homini sublime dedit. Caelumque uidere iussit. Et erectos ad si
 dera tollere uultus. **VT PLAToni** uidetur. At non soli Platoni: sed Thimaeo cum Py
 thagoricis omnibus: ac propemodum infinitis aliis. qui omnes mundi conditorem de
 um faciunt. **VEL** si semper fuerint ut Aristoteli placet. Sane Plato pythagoreorum se
 cutus consuetudinem nihil sibi doctrinae loco scribendum existimauit: quod in epistola
 ad Dionysium dicit disputationes illas suas fuisse Socratis. sed iuuenes praesentia sua
 edocendos: ut Aristoteles ei ad uiginti & unum annos operam dedisse traditur in dispu
 tationibus autem suis quaedam rerum capita attigit dumtaxat a quo Aristoteles cum
 quae dixerat propemodum omnia auisset quo se principem inter philosophos effice
 ret. Cuncta in ordine digessit. ac ut uideretur dissimulator maximus nihil a Platone
 accepisse eius quae potest inuadit principia. itaque in octauo auditoriorum sermonum uo
 lumine. ac in libris de caelo multis confertim uerbis molitur ostendere mundum or
 tum non habuisse: quas syncopantias strophasque ualidissimis argumentis non Platoni
 ci modo: sed etiam multi alii exploerint. & nisi longiore nobis utendum esset oratio
 ne ad cuncta eius uerba confutanda: quam huic commentationi par esse uideatur nego
 cium per exiguum putaremus eius praestigius refelere: quis enim uulgo: ut hoc tantum
 proferam rerum clarissimarum ab hominibus constitutarum ac inuentarum: ignorat
 origines: tam in Italia reo legum & urbium. quam apud & exteris gentes disciplinae
 omnium atque adeo litterarum. faceat ergo hic a nobis Aristotelicus error: quem non
 nulli consecantur. **OMNI**que pulchritudine uirtutis. Virtus namque animae est multiplex:
 una ad corpus tuendum. altera ad uitam. tertia ad naturam animi aperiendam: ad cor
 pus quidem ut quae in capita: per quinque sensus ostenditur animalis appellata & in cor
 de: quae uitalis & inepata: quae naturalis. a petendo quae utilia corpori expellendo con
 traria comoda conquoquendo ac digerendo. & in uarias res conuertendo quae con
 foueant: quam & si per excrementa. qualiter habeat solent iudicare ut uitalem ab arte
 ria motu & uisu animale. Ad uitam: quae mores respiciunt. ut prudentia. iusticia. te
 perantia. fortitudo habent. Ad naturam animi: ut estimandi & recordandi & imaginandi
 di uis: ac intelligendi unde scaturit sapientia. unde omnes artes atque scientiae. quemad
 modum recte in methaphisicis autumat Aristoteles. Credo equidem in capita. A sensu
 bus enim qui in capita sunt animal dicitur: nec tamen in corpore anima esse perhibet.
 quandoquidem animae instrumentum est corpus: corporis ergo moderatrix animal.
NISI planae in physicis plumbei summus. Idest ita mole corporis graues ut cum plu
 bo conferri posse uideamur in physicis autem dixit in causis rerum naturalium per scruta
 randis. **NIHil** duplex. Idest compositum quia quod tale id omnino mortale est. quo
 niam in ea eunde componitur resoluatur necesse est. **LIBERam** contumaciam. Iudicibus
 acriter instando. **MORTiferum** illud. Hac enim poena athenienses noxios puniebant
 ut eos cicutae potu. **FRAVdes** inexpiabiles. Idest culpas quae purgari nullo modo pos
 sent: fraudem enim ueteres pro culpa posuere. Vlpianus excipitur etiam ille qui capita
 lem fraudem admisit: capitalem fraudem admittere est: tale aliquid delinquere propter
 quod capite puniendus sit: ueteres enim fraudem pro poena ponere solebant: capitalem
 fraudem admisisse: accipimus dolo malo & per nequitiam. Caterum si quis. errore. si
 quis casu fecerit cesabit edictum: unde Pomponius ait neque impuberem neque furiosum
 capitalem fraudem uideri admisisse. Cum cantu & uoluptate moriantur. Dicuntur au
 tem cigni proxima morte futura. suauissime modulari: quem modularum genitum perhi

COMMENT.

bent: ob cœli longitudinem crebramq; motionē uoluptatem pre se ferre. CATO autē
 portū dicit ac uticēsem. COMentatio mortis ē. Platonis uerba sunt φιλοσοφία ἐστὶ
 μελέτη θανάτου. Amonius hæc uerba hoc mō interpretat. Cum iquit homo ex anima
 & corpore constet tam uinculū animæ & corporis: q̄ resolutio duplex est: naturale nā
 q; uinculū quo anima corpori alligat & animal efficit unū est: alterū in animæ optio-
 ne positum: altero seruit anima corpori: altero imperat liberaq; est duplex quoq; resolu-
 tio animæ a corpore: ut mors quoq; duplex: naturalis una; qua omnes hoies moriunt
 nempe qua seperatur corpore anima: quæ uero mors indelectu: & opiniōe posita: ea di-
 citur qua philosophi cominiscuntur: a corpore animā separare: & hac ratione cōmini-
 sci mortem apetere. hoc est a corpore animā separari. in quo atendendū. qđ nō omni-
 no separata a corpore anima: ab it ac relinquit corpus anima: a matrices siquidem ani-
 mæ nimirū corporis post obitū Corpora adhuc ambiūt: atq; diligūt: inde est quod um-
 brosæ imagines circa sepulchra spectantur: ueq; nequidē anima a corpore abducta cor-
 pus omnino ab anima separatur: nam philosophi uiuentes adhuc sese a corpore abdu-
 cunt: est igitur philosophia cōmentatio mortis: hoc est cōmentatio separatiōis animæ
 a corpore. EX his uinculis: corporeis affectibus. Nam qui ī cōpedibus corporis sem-
 per fuerunt. Diuus Augustinus in libro de spiritu & anima inquit. Animæ siquidem
 quæ in corporibus uiuentes per dilectionē reꝑe uisibilia corporalibus imaginibus af-
 ficiuntur: a corporibus exeuntes in eisdem imaginibus tormenta patiuntur. propterea
 enim corporalibus passionibus ibi teneri possunt quia a corruptione corporaliū affe-
 ctionum hic mundatæ nō fuerunt quæ corpulentiam de corporis dilectione traxerūt
 quorundam animæ in eisdē locis in quibus culpam cōmiserunt puniunt. Quædā ue-
 ro abditis receptaculis usq; ad ultimā resurrectionem continent sicut unaquaq; requie
 digna est uel miseria. Volat enim ætas. Horatius heu heu fugaces postume: lambunt
 tur anni: Ouidius: Labit occulte fallit uolubilis ætas. & nihil anni uelocius. PER suis
 uiue memor lætari fugit hora hoc qđ loquor inde est. DOctissimus quisq; contem-
 dit quia ipse epicurus ignarissimus nullam probat scientiam. Usuram nobis largiunt.
 Idest usum animæ cum separata fuerit a corpore ut aliquando tamen moriatur. Quæ
 homerum philosophoꝝ: ob orationis magnitudinem. NAScuntur animos.

FINIS.

Ioannes Petrus Valla Clarissimo ex iustis Iusto Veronensi senatori equiti
iurato iuris utriusque doctori Salutem dicit aeternam.

CVM Naturalis historiae secundi libri locos ambiguos & obscuros: quos olim pater
meus profitendo enarrauerat: in ordinem commentationum redigendos animo agi-
taret: & quia difficile id factu arbitrabar: non quia homini doctissimo paratissimi: ob-
uii & expositi non essent: sed quia tum legendo. tum aliud agendo maioribus nego-
tiis: quae ad rem litterariam pertinebant occupatissimum & implicatissimum esse ad-
uerterem: opere precium fuit succis suis temporibus cum illi per otium uacare liceret
eo dictante quae antea in explanatione horum locorum praecipisset statim colligere:
ut quoad per me fieri posset bonarum artium studiosis prodessem: qui ut erat non mi-
nus eruditissimus: quam humanissimus: quantum quisque suae aetatis alius mihi in hanc rem
flagrantissimo morem gessit. Ne igitur hi fructus quos nostra industria parauerat situ
& squalore obtriti ac reconditi prorsus interirent: eos censui in publicam utilitatem
tanquam e promptuario proferendos. Sed quoniam plurimum interesse arbitror per-
pendere cui has nostras lucubrationes dicaturus sum cogitanti mihi nonnulli occur-
terunt partim quod parentem meum eiusque doctrinam unice dilexerunt partim quod littera-
tura non mediocri polleret: hoc quisque munus uedicare iure optimo uidentur sed ut
acriter animum meum in hanc cogitationem intendo tu unus omnium facile prin-
ceps reliquorum ambitum superasti. Quae uoluntas in hunc hominem testator &
illustrior: quam tua apparuit. Praesertim cum de honore atque utilitate tractaretur. & pra-
ter quam quod ipendio doctus. sublimis & generosi spiritus geris animum & abunde sumi-
nistrantur quae foelicitatis humanae intersint. Quo libentius hoc opus tibi inscribe-
rem etiam dexteritate tua & facilitate alliciebar. Quid quod idem Plinius te hoc
nostro dignissimum munusculo iudicauit. Tum quod iuriscōsultus es maximus homi-
ni de quo agitur controuersia cauere poteris. Tum si opus erit quia militari cingu-
lo accinctus es si non uerbis: cautione armorum eum tueberis: nam ille uidetur con-
queri quod nouo comēsis haberi uelit. Et quo Verona nouo como nobilior & clari-
or esse dignoscitur: eo magis Veronam patriam suam agnoscere uidet. At ne sum quam par-
sit praefatione longior de re ipsa iam dicere incipiam. Vale.

COMMENT.

IOHANNIS PETRI VALLAE IN PLINII PRAEFATIONIS PRIMI LIBRI
NATURALIS HISTORIAE OBSCURIORES LOCOS INTERPRÆTATIO.

N SECUNDVM Naturalis Historiæ Librum interpretatiunculas
igitur posituri existimamus minus obuiis sensibus abstrusioribusq;
succurrendū quæq; aperta fuerint omittenda. & perinde prius episto-
lam paucis perstringemus dictuq; necessaria dūtaxat attingemus ne
expositionem loquatiore q̄ utiliorem fecisse uideamur. Ita sumendo
principiū. LIBROS naturalis Historiæ nouitium camœnis quiritiū
tuorū opus. Nouitium opus dixit Plinius quasi nuperrime factum:
ut serui sunt nouitii qui necdum satis experti sunt uel etiam inde sumpta appellatione
ut euitaret arrogantiam quasi rude & incunditum opus ut etiam mox ostendit est au-
tem hoc nomen adiectiuū ut apud Vlpianum libro. xxi. pleriq; solent mancipia quæ
nouicia nō sunt quasi nouicia distrahere ad hoc scilicet ut pluris uendant: præ sumptū
est enim ea mancipia quæ rudia sunt simpliciora esse & ad ministeria aptiora & docilio-
ra: & ad omne ministeriū habilia. Trita uero mācipia & ueterana difficile est reforma-
re. At nomen substantiuū nouicius pro seruo rudi. Quintilianus in primo institutio-
num oratoriæ. At nouiciis nostris per quot annos sermo latinus repugnat. VT OB-
licere moliar Catullum cōterraneū meum. Si Catullus ueronensis ergo & Plinius faci-
le his uerbis esse cōprobatur conterraneo usus uocabulo: ut municipale suū Cicero
mariū uocat arpinatē: nam ideo cōterraneus dixit quia cōciuis receptū non est uerbū
sicut ne quidē apud græcos ab eo quod est πολίτης non fit σωματιολίτης quoniam
ut inquit Iulius pollux σωματιολίτης οὐλοκίμοϋ apparet mox subiūgit ταχαδε βεβή-
τιον ὁ αὐτοχέων. apparet igitur Plinium cōterraneū ideo dixisse ut castrēse dicit esse
uerbum quia græce αὐτοχέων dicitur. A VERnaculis tuis & famulis. Idem ferme di-
cit famuli inquit Festus origo ab oscis dependet apud quos seruus famul nominaba-
tur unde & familia uocata: & apud Lucretiū in. iiii. Ossa dedit terræ perinde ac famul
improbis esset. Interibi uero mihi nō exigua occurrit ambiguitas: cū certū sit Catullū
aliquāto ante Iulii cesaris imperiū natū esse defunctūq; uita Iuuenem quo pacto potue-
rit noluisse existimari a uespasianis duriusculus. nā ita dicit plinius duriusculū se fecit q̄
a uernaculis tuis ac famulis. uoluit existimari. Tempora siquidē nullo modo uidentur
congruere. Perfricui faciē nec tamē profeci. Perfricare faciē dicunt qui pudorem abii-
ciunt. Martialis Perfricuit frontem posuitq; pudorem Cicero in. iiii. questionū tuscula-
narum quid tergiuersamur epicure nec fatemur eā nos dicere uoluptatem quā tu idē
cum os perfricuiisti soles dicere. Refricare autē est quasi uulnus redintegrare. Cicero in.
iiii. philippica. cū autē illam pulcherrimam facti memoriā refricat tū a suis similibus in-
uidiam aliquā in me cōmoueri putat. Idem in pisonē sic tuis sceleribus rei publicæ præ-
terita fata refricabis. CVM hāc operam condicerem. Condicere dicimur quod in com-
muni dicitur. Vlpianus de aleatoribus quod uero prætor negat se furti actionē daturū
uideamus utrum ad pænalem actionē solā pertineat. An & si ad exhibendū uelut agere
uel uendicare: uel condicere. Idem libro. xii. de conditione indebiti. quod si quis inde-
bitum ignorans soluit per hanc actionē condicere potest si sciens non debere soluit ces-
sat repetitio igitur cōdicere etiā reposcere significat. Idem ibidem si decem aut sticcum
stipulatus solūā quinq; quæritur an possim condicere: quæstio ex hoc descendit an li-
beror in quinq;. NON eras in hoc albo: Afconius pedianus album ciues proflum sic
notabant ut qui senator esset eiiceret e senatu qui plebeius & erro in tabulas refertur: &
æratius fieret ac per hoc nō est in albo centuriæ suæ Cicero in secūdo de oratore ab
initio rerum romanarū usq; ad publiū mutium pontificem maximū. res omnes singu-
lorū annoꝝ mandabat litteris pontifex maximus efferebatq; in album & proponebat
tabulā domi potestas ut esset populo cognoscendi. SED hāc ego mihi nunc patrocini-
a ademi nuncupatione. Nominare inquit Varro dictum qd' res nouæ in usum quo-
quo modo additæ erant quibus ea nouissent noīa ponebāt ab eo nuncupare noīnare
ualere apparet in legibus ubi nūcupatæ pecuniæ sunt scriptæ. Nūcupata pecunia est ut
ut Cincius in libro. ii. de iuriscōsul ti nomine certa noībus propriis pronunciata quā-

IM SECVNDVM PLINII

do nexum faciet mancipiumq; uti lingua nuncupasset ita ius esto ita uti nominarit locutus ut erit ius esto uota nuncupata dicuntur quæ consules; praetores cū in prouinciā proficiunt faciūt ea in tabulas praesentibus multis referunt. At santra libro. ii. de uerboꝝ antiquitate satis multis nuncupata colligit non directo nominata significare sed promissa & quasi testificata circumscrip̄ta r̄cepta quod etiam in uotis nuncupandis esset conuenientius ergo inquit Plinius ademi nuncupatione hoc est p̄missio. ET MOLA tantū falsa litant. Valerius maximus libro secundo. Mola quæ uocabat inquit ex sale constat & farre Inter sacrificare & litare inquit Nonius hoc interest quod sacrificare est ueniam petere. litare est p̄picare & uotū impetrare. Virgilius. Tu modo posce deos ueniam sacrifq; litatis idest impetratis. Plautus in p̄nulo si hercle istuc unq; factum est tu me Iupiter faciat semper sacrificem nec unq; litem. Cicero in secundo de diuinatione his igitur q̄ physicis potius credentibus existimas qui cū pluribus diis immolatur quid tandem euenit ut litetur aliis. ALIIS non litetur. AVT rusticis uocabulis aut externis imo barbaris cū honoris praefatione ponendis. Cnm dixisset rusticis uocabulis & subiecisset aut externis adiecit imo barbaris ut se omnem ambitionem in dicendo ostendat contempsisse ideo etiam facete addidit cū honoris praefatione. ponendis ideo etiā hęc uerba uultuose legenda sunt quia ironica. solet certe Plinius rusticanis uti uerbis ut in sextodecimo cap. xxv. catricionē inquit rustici uocāt. PRæterea iter est nō trita autoribus uia. Paulus in octauo digestoꝝ Via inquit constitui uel latior octo hedibus uel angustior potest ut tñ eam latitudinē habeat qua uehiculū ire potest. Alioqui iter erit nō uia. NI ANimus inquires pasceretur. Est enim trium generū inquires. Salustius i primo historiaꝝ nobis primæ disensiones uitio humani generis euenere qđ inquires atq; i domitū semper in certamine libertatis aut gloriae aut dominationis agitur. SVCcisiuis temporibus ista curamus. Idest nocturnis a succedendo ne an a succidendo deriuetur ambiguū uideri pōt: sed cū fere unico scribat potius a succidendo. Cyprianus in epistolis si hoibus lætū est & gloriosum filios habere cōsimiles & tunc magis generalis delectat si ad patrem liniamentis paribus soboles succisua respondeat: quāq; subcisiuū in quibusdam legit mendose ut opinor ita apud Nonium de indagine uiroꝝ doctorum succisuum secundū sequens Lucilius libro. xxviii. præterea hanc succisua si quādo uoles operam. succisuiū positū succedens succidaneū. Aulus gelius in fine noctiū atticarū ea omnia succisua & subsecūdaria tempora ad colligendas huiusmodi memoriaꝝ disceptatiunculas conferam. Cicero in secundo de oratore quæ ego sero quæ cursim arripui quæ succisui operis ut aiunt iste a puero summo studio. Idem secūdo in Antonium libro. Et tamen omni genere monumētoꝝ meorum perfecisse operis succisui ut meæ uigiliae meæq; litteræ & iuuentuti utilitatis & nomini romano laudis aliquid afferent. Quintilianus in primo institutionū quibus potius studiis hoc temporū uelut succisuiū donabimus. Aliud uero est succiduū aliud succidiū Succiduū nāq; inquit Lactantius tardās a succidēdo siue ut foeturæ succedēs soboles succidua. & succiduū uicarium Statius in quarto thebaidos. Dū præmis obnixo uenabula cominus apro. Poplite succiduo idest summisso & i. vii. hubera succiduasq; apportat miribus agnas. At succidiū a sue deductū est. Varro in rebus rusticis de suis locutus de magnitudine inquit galliarum succidiaꝝ Cato scribit his uerbis i italia i scrobes terna atq; quaterna milia succidia.

Ioannis petri Vallæ in secundi libri Plinii naturalis historiae obscuriora expositio.

Vndum est hoc: qđ noie alio Cœlum appellari libuit: Cuius circumflexu teguntur cuncta: numen esse credi par est. æternū imensum: neq; genitū. neq; interitum unq;. Cunctoꝝ quæ mūdus cōprehēdat scripturus historiā Plinius primo ut æquū est diffinit mundū nō per genus & differentiā qđ ipse cuncta cōprehēdat: sed ab eius partiū ratione potentissimaꝝ: sicut etiā Aristoteles de mundo scripturus in ipso statim principio mundus inquit ex cœlo terraq; ac naturis quæ in his cōprehenduntur cōstitutio est. dicit & aliter mundus uniuersitatis ordo ac exornatio a deo & per deos custodita cuius medium immobile & sedes ac firmamentum uniuersis uictum ferens animalibus uesta materq; supra ipsam uniuersum & omnifariam terminatum in supremum deorum domicilium cœlum appellatum est diuinis refertum corporibus quæ astra

COMMENT.

que astra consueuimus appellare sempiterno citatum motu orbiculari uniuersi cæli mundi que ita globosi perpetuoque ut dictum est moti. bina sunt necessario immobili puncta sibi inuicem e regione opposita quasi sphaera intorno reuolutæ quæ solidâ sphaerâ continent circa quæ uniuersus euoluitur mundus orbiculari motu hinc poli nuncupantur per quos si duci lineam rectam contingat: ut ab altero in alterum perueniat mundi erit Diameter quem axem nominarunt mediam terram habens & polos. extra caeli porro & astrarum substantiam æthera uocitamus. Pythagoras primus Plutarchi sententia uniuersitatis ab ipsius ordine mundum nominauit. hunc Thales & qui ipsum secuti sunt unum esse dixere. Democritus & Epicurus istorumque discipulus Metrodorus in ipsa infinitate infinitos esse prodidit. Empedocles solis decursum circumquaque mundi ambitum uoluit persuadere. Seleucus infinitum esse mundum. Diogenes uniuersitatem quidem esse infinitam: sed finitum mundum. Stoici uniuersitatē a toto distinguunt ut sit uniuersitas cum inani infinita. Totum autem sine inani mundus & perinde non esse uniuersitatē idem quod mundus. Empedocles sicut uniuersitatis partem exiguam mundum esse uoluit ita reliquum inertem siluam. Metrodorus par inquit non uidet ut in ipsa infirmitate unus sit mundus sicut nequidē in longe lateque patenti campo una arista non fuerit infinitosque ideo esse mundos quod causæ sint infinitæ. Nam cum finitus quidem sit inquit mundus Atomi tamen quæ sunt elementa cunctorum corporum infinitæ. At Plato non ex atomis sed ex purissimis productum caelum uoluit elementis. Cum eius discipulus Aristoteles quintum ponat elementum æthera unde & caelum constet & astra. His itaque expositis facilius erit quid dicat Plinius intueri. Is igitur mundum inquit & hoc quod nomine alio caelum appellari libuit. Nam non uno modo mundus dicitur: est enim quandoque adiectiuum aliquando substantiuum cum plura significat cum nuditate ut apud Plautum Ariolarius ceperunt sibi esse in mundo malum. dicitur & mundus muliebris ornatus. Lilius de bello Macedonico libro quarto munditiæ ornatus & cultus hæc foeminae insignia sunt his gaudent & gloriantur: hunc mundum muliebrem appellauerunt maiores nostri. Mundus autem quod alio nomine caelum appellatur a mouendo ut Varro putat dictus. CUIVS circumflexu teguntur cuncta. Hæc Aristotelica sententia est quæ censet extra mundum nihil esse. NVMEN esse credi par est. Animatum Platonis sententia dicit nec tamen deum uniuersitatis Plato uoluit: sed opificium cum inquit οὐρανὸν γὰρ καὶ θάνατα γῶνα λαβῶν καὶ ἐπιπλῦρωσας ὅλας ὁ κόσμος. οὐ τῶν ὄντων οὐρανὸν τὸν τὰ ὄντα περὶ ἐχθρῶν ἀκῶν τοῦ ποιῦ τοσ. θεῶσ ἀγαυ τοσ μενίσσοσ καὶ ἀρίγοσ καλὶ γοσ τε καὶ τε λῆω τα τοσ γένοεν ασ ὀυρανὸσ ὅλασ μονογενυσ ὄν. AETHER nū imensum. Quia si numē mundo isto circumfundit ut aia corpore æternū sit necesse ē nec submensura cadit quæ ne ania quæ nra. NEque genitū. neque. n. gignit: sed creat aia ita nequidē interit. SACER est. Ut numini. i. aia congrua dixit. Ita nunc mundo. i. corpori. Sacer namque ut inquit Vlpianus locus est consecratus. sacrarium est locus in quo sacra reponuntur quod etiam in ædificio priuato esse potest. sacra loca ea sunt quæ publicæ sunt dedicata a principe siue in ciuitate sint siue in agro ergo sacer quia numinis habitaculum. TOTUS in toto. i. totus in ipsa uniuersitate. IMMO uero ipse totus. Id est uniuersitas. INFINITUS. Quia finis eius sub intelligentiā nostrā cadere nō uidet. AC Finito similis quia orbes eius omnes cum moueant in loco moueri necesse est & proinde finiri. OMNIUM rerum certus. Quia sub sensum cadit. ET Similis incerto. Quia incertæ eius causæ. ET Rerum ipsa natura. Quia in ipso cuncta procreantur. est autem natura ut inquit Aristoteles principium motus & quietis in quo existit primo per se & non per accidens. FUROR est mensuram eius animo quosdam agiitasse atque prodere ausos. Ratione enim diametri ad circulum perfecte terræ mensuram prodiderunt inde & cæli a terra altitudinē Posidonius & Eratosthenes. UT Totidem rerum naturas credi oporteret. Cum ut Aristoteles inquit sit natura principium motus & quietis in quo est primo per se & non per accidens. AVT si una omnes incubarent. non uni ut quidam. Ridiculum enim sit dicere naturam incubare mundo: nec minus stultum dicere mundos plures ita inuolui ut cæpa habet tum enim secundus primo & tertius secundo & quartus. tertio atque ita deinceps singulis singuli dicerentur incubare non omnes uni. Præterea ne ita quidem plures essent: sed unus foret mundus quia unum centrum & una elementa.

FORMAM eius in speciem orbis absoluti globatam esse. Stoici tamen & propemodū omnes in ea quidem fuere sententia ut globosum mundum esse dixerit nam id ualet σφαιροειδῆ. Quidam conī faciē habere putauerūt. Nonnulli faciē oui. Epicurus uero & metrodorus: quoniā infinitos mundos esse dixerunt uariarum figurarum esse posse existimauerunt triquetrae figurae alios: alios quadratae & multorum angulorum alios. Hanc ergo formā eius aeterno & irrequieto ambitu inenarrabili celeritate uigintiquatuor horarum spacio circūagi. solis exortus & occasus haud dubium relinquere. Cum sint motuū genera bina unū animae. Alterae corporis utrunq; opinati sunt pleriq; mundo deputatū ut ex motu animae mundi crediti fuerint mor' aīa anialiū. motus autē corporis cum sit unus quidem in praedicamento substantiae. Alter q̄tatis: Tertius qualitatis. Quartus ubi motus substantiae ortus & interitus: quantitatis augumētum & diminutio: qualitatis alteratio. Vbi tria genera rectilineus: mixtus: & circularis: rectilinei sex species sursum & deorsum dextrorsum & laeuorsum ante & pone. Mixti autē generis in finitae esse species possunt circularis una quae contrariū inquit Aristoteles nō admittit haec est qua mundus mouetur: sed quoniā primus motus ab ortu in occasum est. motus uero planetae ab occasu in ortum cur haec esset diuersitas quaesitū est & duae potissimum rationes adduci solent una quod cū ex motu caeli gignant & intereāt omnia & omnis ortus & interitus ex cōtrario in contrariū fiat motus in caelo esse oportuerit cōtrarios: Altera ratio est harmoniae quoniā concentus nō ex similibus sed ex dissimilibus procreatur. Aristoteles tamen nō putat ex motu caeli ullā gigni harmoniā. ESSE innumeras ei effigies animalium rerūq; cunctarum impressas. Quoniā ita notarūt astro nomi in toto octauo globo: nedum in signifero. AC Plerūq; confusis. Subaudi semini bus ut in terris multa indicant nobis monstra. ALIbi plaustra alibi ursi ut in septētrione circa polū uerti plaustrum dicitur. septē enim stellae quae septentrioni nomen dede runt & currum: & boues & bootē dant intelligi & ibidē ursa maior & minor quae helice & cinosura nominantur. TAVri alibi. Vt in signifero. ALIbi litterae figura: non deloton dicit quae litterae figura est in cornibus Arietis quia non conuenit cum eo quod sequitur Candidiorem medio super uerticē circulo: sed cū galaxia quae mediū circuli facies c litterā exprimit sicut & a lacte galaxia nomen habuit apud graecos & apud nos lactei circuli. CAELUM quidē haud dubiā. Caelum Aristotelis sentētia ultimus appellatur globus uniuersi. Secundo modo appellatur caelum a primo globo ad globū usq; lunae. Tertio mundus uniuersus. IGNITUM summo. Scripsit Plinius ignem cū summo ex primi librarii uitiarunt mutando c in t & uerbū unū ex duobus faciendo ignē tum uerbi nouitatē imo rusticitatem corrigendā existimantes ignitum fecerūt quod uitio se factū alii aduertentes ignium emendarunt quorum neutrum recte dici indicant quae secuntur & quae antecedunt nā cum dixerit Plinius uideo dubitari quattuor esse ea sequi accusatiū oportuit ignem quia mox etiā subdit accusatiuum proximū spirit' idq; sensus etiā indicat Plinianus qui est ut ignis cū caelo misceatur quēadmodum terra cū aqua ut aer omnifariā penetrat & perinde statim subdit inde tot stellae collucentium illos oculos ut stellae pp infusum caelo ignē igniculi quidā uideant ut sine cōtrouersa ignē cum sūmo. i. cū caelo legendū sit. CVM q̄rto aquae elemēto: ita dixit tellurē cū elemēto aquae ut supra ignē cū sūmo. EOdē spū pendēt. Spiritū aerē dicit quē supra omnifariā diffusum dixit. QVAE ab incessu uocam' errātia a graecis ab errādo planetae dicunt. a nostris tum erroneae tum errātia sidera. CVM errēt nulla minus illis. Ita Cicerō in tertio de natura deorū maxime uero sunt admirabiles motus earū quinq; stellarum quae falso uocantur errantes. nihil enim errat quod in omni aeternitate conseruat progressus & regressus reliquosq; motus cōstantes & ratos quod eo est admirabilius ī his stellis quas errantes dicimus quia tum occultantur: tum rursus aperiuntur. tum abeunt. tum recedunt: tum antecedunt: tum subsequuntur: tum celerius mouentur: tum tardius. Tum oīno ne mouentur quidē: sed ad quoddā tempus insistūt quae ex disparibus motionibus magnū annū mathematici noīarunt qui tum efficitur cū solis & lunae & quinq; errantiū ad eandem inter se cōparationem cōfectis oīum spaciis est facta cōuersio: q̄ longa sit magna quaestio est: esse uero certā ac definitam necesse est: recte ergo Plinius adiecit cum, errent nulla minus illis. NEC tēporum modo terrarūq;. Quoniam ut

COMMENT.

niam ut anni tempora alia inertia: tum frigore: tum calore: Alia temperata ita & tellus commoda & incommoda frugibus. Hunc mundi esse totius animum: Cuncta siquidem quidam philosophi putauerunt inde animari. AC planius mentē, quasi metientem omnia. Hic suum lumen cæteris quoque sideribus scenerat. Existimat enim plinius ut lunam quæ a lumine dicta est ut placuit catullo ita reliqua sidera a sole lumen accipere quod postea mundo restituant inde noctu collucere quod si ita sit aduersabitur superiori sententiæ quæ fuit ut cuncta ex igni collucerent. OMNIA intuens. Ita homerus iouis oculū solē appellando $\pi\alpha\rho\tau\alpha\iota\delta\epsilon\upsilon\sigma\ \delta\iota\omicron\sigma\ \omicron\ \phi\theta\alpha\lambda\omega\sigma\sigma\ \kappa\alpha\iota\ \pi\alpha\upsilon\tau\alpha\ \kappa\upsilon\beta\epsilon\rho\rho\alpha$

QVA propter effigiē dei formamque querere imbecillitatis humanæ reor. Recte plinius in illos dicit qui effigiem deo quasi homini attribuendam putauerunt ut epicurus qui deo faciem humanam dedit. Nam illud faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram animum non corpus spectat. Alioqui nosse quidem deum potest nemo: ut rectissime plato dixisse arguatur deum inuenire non facile. nosse autē impossibile est. rectius adhuc diuus iohannes chrylostomus contra iudeos deum igitur uocitatus inmemorabilem incomprehensibilem sub intelligentiam non cadentem qui spectari non potest non comprehenditur: uim omnem humanæ linguæ superans: intelligentiæ humanæ cognitionem excedens non obuius angelis nec habetur ab archangelis spectari non potest a seraphin. Teneri non potest a cherubin principatus intueri non possunt: nec dominatus: ne prorsus a quoque cognosci nisi a se. patrem enim soli filius ac spiritus sanctus cognouere. ET BONAE ad ædem latium ara bonam enim & malā ueteres illi fortunam dixere ideo incertam ac temerariam nominauere. ATQUE etiam furorum esse nam furum deam lauerram plautus uocat. IRRIDENDVM uero, agere curam rerum humanarum illud quicquid est summum. Hic se plinius de grege porcorum epicureorum plane ostendit. Quod si ita sit unde tanta prouidentia & ordine cuncta administrantur: quæ oriuntur quæque occidunt? ANNE tam tristi atque multiplici ministerio non pollui credamus: quod ridiculum plinianum argumentum. quasi uero etiam radii solares reliquorumque siderum in latrinis pollui possint quasi non solum cuncta regat deus causarum secundarum ac reliquarum ordine instituto. Occupato deo in tanta mole. Stulte dictum quasi labor sit deo ullus ita loquitur. Rectius aristoteles in totum enim inquit quod in naui gubernator: quod in curribus auriga: quod in choro ductor: quod in ciuitate lex quod in exercitu dux id deus in mundo ut tamen aliis imperandi labor sit cōmotio multa cura multa. Deo autem negotium nullum labor nullus quippe quod ab omni corporali imbecillitate sit immunis. NAM neque sibi potest mortem consciscere si uelit. quod hoc delirum. quasi homo quoque suam interficere animam possit ac disperdere. quæ memorat reliqua temporaria & humana sūt tale uero apud deum nihil est ideo nullum tempus quia cum ipso æternitas. QVANDO ad ea pertinet tota signiferi modulatio. Modulationem signiferi dicit quia ut tāptolemaeus in tertio harmonicon quod pythagoras cælum uniuersum modulatu quodā constare uoluerunt insignifero igitur semicirculi dum taxat ratiocinium ē quod in de xtra læuaque diametri sint similes distantia. Quod si consideres partem semicirculi tertiam erit distantia sexaginta partium quæ est sexangula mundi figura. proinde si capiatur diametri dimidium modulatus intelligitur diapason quæ perfecta consonantia est ut sunt totius circuli duodecim ad sex uel octo ad quattuor uel sex semicirculi ad tria quæ in ratione dupla sunt. diapente autem consonantia quæ in ratione sesquialtera. ut xii. ad. viii. uel. viii. ad. vi. uel. vi. ad. iiii. diatessaron porro consonantia in sesquitertia ratione ut. xii. ad. viii. uel. viii. ad. vi. uel. iiii. ad. iiii. diapason cum diatessaron rationē habet duplam sesquiterciam ut sunt septem ad tria. Diapason & diapente in ratione tripla ut. xii. ad. iiii. &. viii. ad. iii. tonus ut in ratione sesquioctaua ut nouē ad octo habent. Disdiapason in quadrupla ratione ut duodecim ad tria. Nam sexangula mundi figura quæ in partibus sexaginta est amicabile dicitur ac pene par ut par atque cōsimilis cōitus & aduersatio & perinde unisonā facere uidentur harmoniam quod per eandem mundi diametrum radios tum planetæ mittere uidentur. Ac trigesimo anno ad breuissima sedis suæ principia regredi certū est. Nam ut singuli planetæ ratos suos habent cursus. Iuppi-

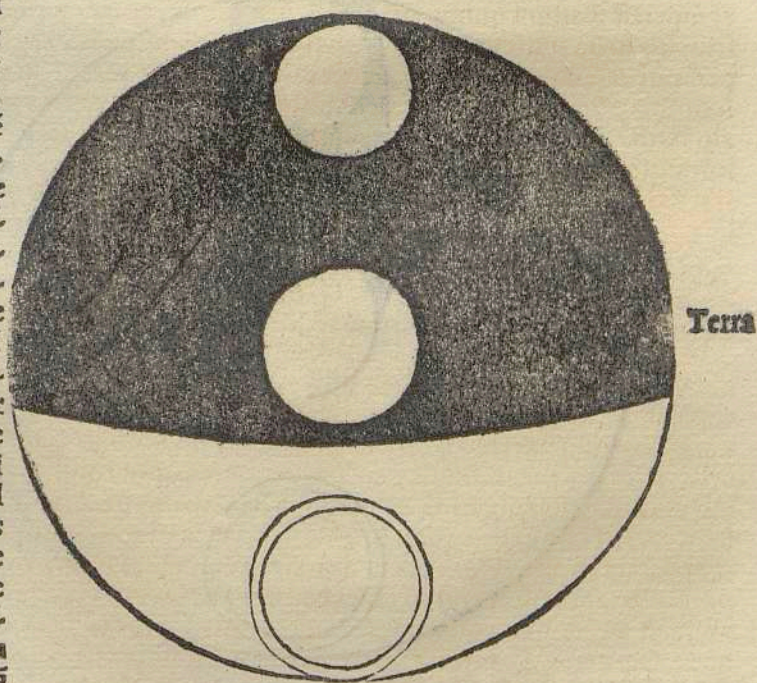

ter qdē. n. anteriorū. Mars duorū. Sol. Mercurius & Venus. n. mensū. Luna triginta dierū ab emersione sub sole ad coitum. Ita Saturnus triginta annorum quod breuissimum spacium est quoniam quod magnus annus appellatur longe maius. Quidam id decē & octo annorum. non nullorum alii sexaginta. ut heraclitus omnium decem & octo milibus annorum solarium. Diogenes trecentis sexaginta quinque annis compleri omnium magnos annos. Quidam intra septem milia septingentos septuaginta septem cōrineri. Alii intra octies octo perfici. est autem magnus annus cum planetes ab eodem signo ad idem redit signum ad eandem partem tam latitudinis q̄ longitudinis significari. Breuissimum ergo spacium saturni est triginta annorum cum ab eodem signo redit ad idem signum eandemq̄ partem: sed longitudinis tantum non etiam latitudinis. Nā multo pluribus annis opus est ut etiam par latitudinis non modo partes: sed etiam partis scrupulo inueniatur. Omnium autem errantium siderum meatus iterq̄ ea solis & lunæ. Apparet plinium cum uulgo planetæ septem dicantur solem & lunam in numerum uenire errantium noluisse quod theon quoq̄ in ptolemæum autumat itaq̄ neq̄ herentes cælo neq̄ uagas stellas solem & lunam putauit appellandas: sed inter utraq̄ue tam ptolemæus q̄ theon esse uoluerunt. His innixas rationibus theon ηλιομ δε και σεληνημ ουτε απ' αμεισ και ειδια τομη φυλαττην αυτουσ ηητετα προσ αλληλουσ διασηματα μη τετα ηροσ τουσ ασεραδ μετεμηβηλαλη τουσ σχηματισμουσ ουτε πλαρωμερουσ διατομη τε σηριζομτασ αυτουσ φαιμελαι μη τε υποσρεφομτασ. Ideo inquit in numero hærentium cælo stellatum non habentur sol & luna quod inter se inuicem interualla non custodiant neque inter stellas & nequidem figuras. nec porro in errantium numerum ueniunt quod stationes facere non uideantur & nequidem repedare. **TERTIVM** martis quod quidā herculis uocant: ut enim saturni sidus alii phænotis uocant ita iouis phahetonis dicunt. Et martis tum pyrohentis tum herculis. Mercurii tum stilbontis hoc est radiantis Tum sacrum mercurii: ut ueneris modo luciferi modo hesperi modo lunonis. **BINIS** fere annis conuerti. Sunt namq̄ qui examinatus locuti dicant annis duobus & mensibus quinque. **SED** ut obseruatio umbratum eius quæ spectantur in solaris & horologiis. **REDEAT** ad notas. quibus horæ definiuntur. **QUINOS** annis dies adiici. Nam cum uelocius primū mobile ab ortu in occasum moueatur q̄ sol ambitum suum potuerit absoluere ab occasu in ortum ideo supra trecentos & sexaginta dies superest spacium quinque dierum & fere horarum sex. mouetur ergo ut non prima scrupula uelut nunc loquuntur omnes minuta absoluat sexaginta quod ē partem unā perficere: sed quinquaginta nouem prima scrupula peragit ut quidam opinantur cum secundis octo. ut uero alii censent tertiis isuper 17. quartis 13. quintis 12. sextis 31. ut uero alii tertiis 19. quartis scrupulis 37. quintis 19. sextis 13. septimis 56. uno quoq̄ die quem horarum uiginti quattuor dicimus. **SVPER**q̄ quartam partem diei. Nempe horas sex. Veram mathematici huic spatio ita deesse inuenerunt ut intra centum annos dies una desit intercalationi sunt qui intra annos trecentos dies modo binas deesse dicant. **ALTERNO** meatu uagum. Repente namq̄ ad solem redit quia ad sexangulam mūdi figuram nonq̄ peruenit ad signiferi autem ambitum peragit tricenis & duo de quinagenis diebus. sunt qui pronuntient uenerem suum ambitum couficere mensibus octo. **MERCVRII** sidus. Hanc mathematici diligentiores suum cursum perficere mensibus sex & totidem diebus putauere licet tam ueneri q̄ mercurio & soli annuus ambitus deputetur a plerisq̄ philosophis. **IN MAGNA** anni ratione dicendos. Annum magnum siderum quidam annis sexaginta absolui dixerunt heraclitus decem & octo milibus annorum. Diogenes trecentis sexaginta quinque annis. Alii septem milibus annorum septingentis septuaginta septem. Ut pauloante memorauimus. **IN** defectu tamen conspicua. quandoq̄ ita deficere spectatur ut nequidem umbra eius obscura appareat ut nequidem ubi sit deprehendi possit id quoq̄ multi se spectasse memorix prodiderunt non ergo semper conspicua. Nam si eccentrici humilitate terræ sit proxima & in umbræ conum medium inciderit prorsus non comparebit sin sublimis ut in sagittario & extra umbræ diametrum tum erit conspicua. **PROXIMA** **CARDINI**. Idest firmamento nempe terræ. duplex si quidem firmameutum octauus

octauus globus & terra. MINimo ambitu uicenis diebus septenisq; & tertia diei parte. Sunt qui dimidia diei parte. nā cū ambitus fuerit lōgissimus triginta dieꝝ est a silente luna ad ipsum rursus coitū. IN COITU solis biduo. ut in sagittario ut celerrime in geminis. SIDERA haud dubie humore terreno pasci. Negāt hoc pipatetici qui maculas lunæ inæquales partes ut mōtes & ualles putēt. FIGVRā autē umbræ similē mœtæ q̄ppe quæ turbinatæ faciei ē. Est siquidē mœta facies ab imo lata: supne acuta. Liuius de bello macedonico ipse collus est in modū mœtæ in acutū cacumē a fundo satis lato fastigiatus a cōtinēti arctæ semitæ aditū habet. NEq; lunæ excedat latitudinē. qm̄ nullū aliud sidus eodē mō obscuret & talis figura semp̄ in mucronē deficiat. Momēti nulliꝝ argumentū est. ideo inquit latitudinē lunæ terræ umbrā nō excedere arguit quod aliud sidus eodē mō nō obscuret. quia nō occultaret uel paucillū mō cū sit celerimi motus luna nisi latior sit umbra. Deinde pōt accidere ut sit uel nō sit latior ubi aliud sidus uel obscuret uel nō obscuret nec. n. certa est nobis globorū pfunditas uel magnitudo Veneris & Mercurii. Item cū rā Venus q̄ Mercurius nunq̄ pueniāt ad diametrū & nequidē ad sexangulā figurā quo pacto obscurari potuerit? SVpra lunā puri oīa ac diurnæ lucis plena. Id plariq; negāt philosophi quippe q̄ terræ umbrā ad octauū usq; globū puenire arguūt qd̄ harentes cœlo stellæ quinq; obscuriores utpote in luce nō spectent reliquis tñ cōspicuis. Quæ alio tēpore sint cōspiciuæ. p̄terea cū in mucronē terræ umbra finiat: sitq; aliquādo luna tota in umbra terræ imersa. sitq; luna amplissimū corpus cur ad solē usq; puenire uel excedere etiā solē nō potuerit nō intelligo. Itaq; pura oīa supra solē esse nō possunt. MESTrui nō sunt utriq; defectus p̄pter obliq̄tatē signiferi si in suis globis feruntur non in signi fero ut propter obliquitatem? At forte id noluit quia ad obliquitatem ferunt signiferi. At ne ita quidem recte. ferunt enim Sol & luna semp̄ sub ecliptica ut sol inq; ita luna tum etiam sub eadem illa obliquitate defectus utriusq; sideris erunt mestrui nō ergo signiferi obliquitas in causa est: sed quod luna modo australis mō septētrionalis sit cū sol sub binis illis partibꝝ mediis semp̄met qd̄ ipse recte ait lunæq; multiuagos ut dictū est flexus. Falsum etiā qd̄ ait mestrui non sunt utriq; defectus. Nā in .M. cccc. xciii. eodē mēse nēpe martis fuit tā solis q̄ lunæ defectus. NON possēt q̄ppe totus sol adimi terris intercedente luna si terra maior esset q̄ luna. Existimat Plinius lunā terra maiore qd̄ nō mō oīum dōctissimoꝝ sententiæ aduersat: sed qd̄ peius ē rōni quin & sibimet nō aduertit aduersari. ait nāq; idq; ueꝝ terræ

Luna

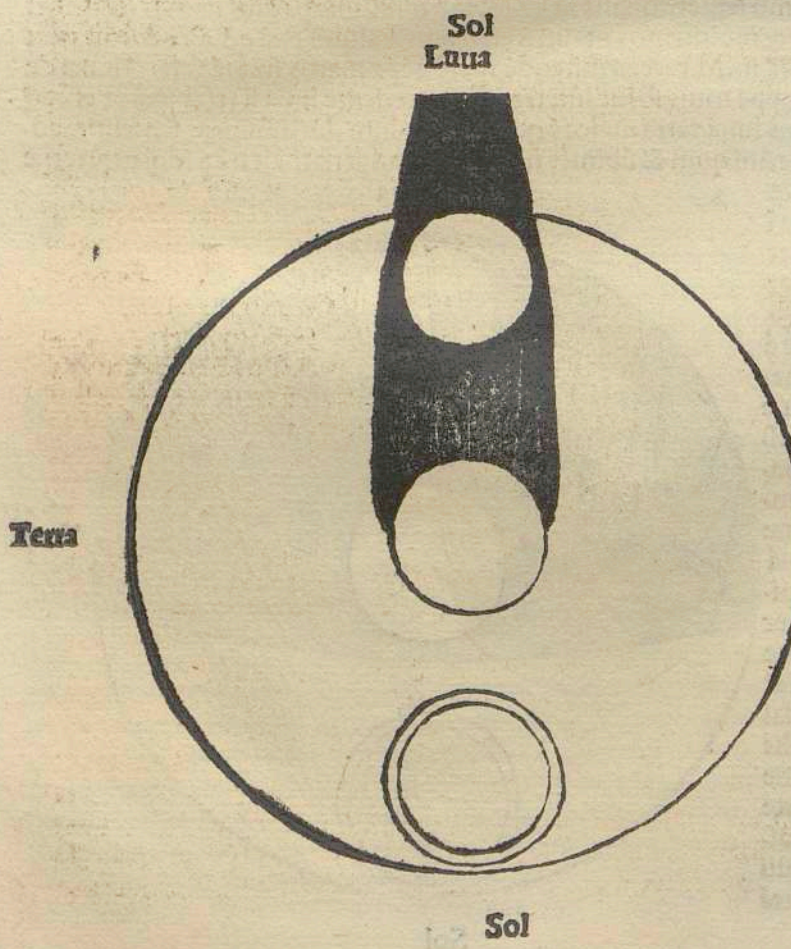
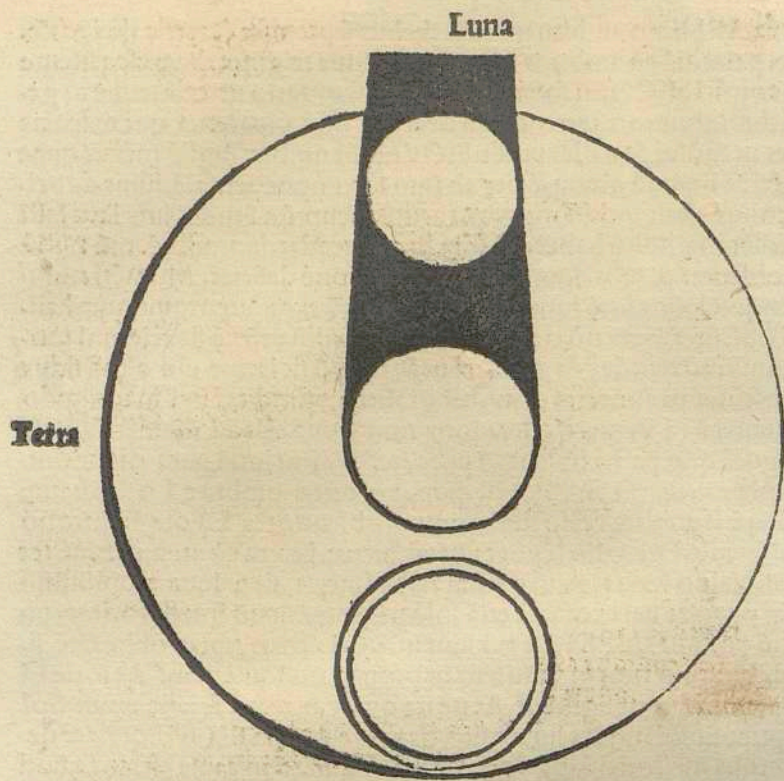

Sol

umbrā turbinatam & mœtæ h̄c facie. p̄inde ī tāta distātia q̄ est inter terrā & lunā umbrā terræq; lūa operit multo angustiore eē necesse ē ea quæ statim a diametro exit cūq; ipsius terræ umbra maior q̄ terra esse nō possit ob solis magnitudinē quæ ipsā undiq; arctat. cū ea umbræ pars sūma angusta ipsā quādoq; lunā totā opiat quo pacto nō erit terra maior q̄ luna? qd̄ uero dicat solē a luna adimi terris id māifesto falsum est nō. n. unq; solis eclipsis in cunctis terræ partibus ē qd̄ si a parte aliq; terræ id argui posse putat eodē mō et nūbecula mō aliqua terrā

IN SECVNDVM PLINII

magnitudine exce-
det sane ut ipse eti-
am ait res ita hēt si
lumē mai⁹ ē q̄ ma-
teria extrema dia-
metri lumīs ad an-
gulos rectos dia-
metri materiae ca-
dere non possunt:
sed plusq̄ mediam
sphericā materiā il-
lustrāt sin aut lumē
æquale fuerit mate-
ria tum quod dia-
metri sint æquales
æqualiter umbrap
fluit in infinitum.
At si materia fuerit
lumine maior itra
diametrū cadēt ra-
dii.ac sicut æquales
diametri āgulos re-
ctos faciebāt ita hic
angulos citra dia-
metrū nā si ad dia-
metrū usq; pueni-
ant sint anguli re-
cti necesse ē pinde
duū inæqualiū cor-
porū æquales dia-
metri qđ fieri nul-
lo modo pōt.id ue-
ro subiectis facile si-
guris hisce dephē-
detur. VT non sit
necesse amplitudi-
nem eius oculoꝝ
argumētis. Quem
admodum putauit
epicurus & secuti
ipsum sicut Lucre-
tius pedalem enim
solē eē existimauit
quia ita nobis obii-
cīt. friuolæ tñ sunt
plinianæ rationes.
qd̄ sol terra sit ma-
ior nisi ea mō qua
de terræ umbra me-
morat. COLūnæ
effigie. Ideo a græ-
cis cylindroides ap-
pellati. TVRbinis
recti. Quæ calathoi-
des uocitāt. MEte
existere

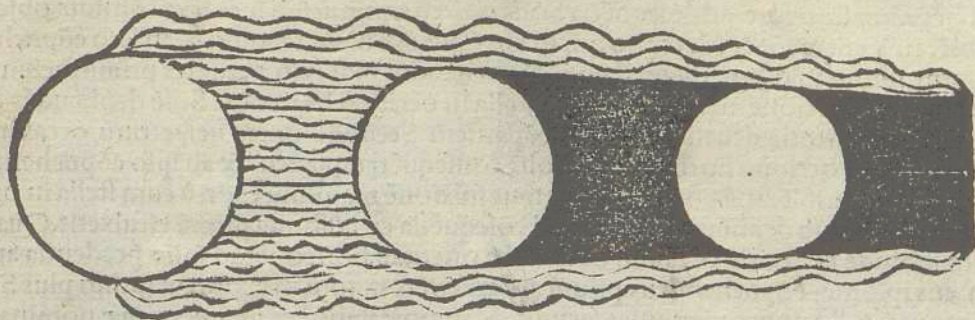
COMMENT.

exi stere effigiem: quæ conoides nominata est umbra. NVLLa amplius relinquatur dubitatio superari magnitudine terram. Imo equidem ut ostēdimus ideo minor. q̄ terra arguitur ut figura subiecta plane omnibus est uidere.

Sol

Terra

Luna

DELiquio Solis. Varro in casina q̄n tibi domi nihil deliquium est dictum ab eo q̄ deliquandū ut turbida quæ sunt deliquantur ut liquida fiant Aurelius scribit deliquiū a liquido. Claudius ab eliquato siquis alterutrum sequi mallet habebit autorē. **ET IN** Luna ueneficia arguente mortalitate & ob id crepitu dissono auxiliante. Manilius.

Ultima ad hesperios infectis uolueris alis

Seraq̄ in extremis quatiuntur gentibus æra.

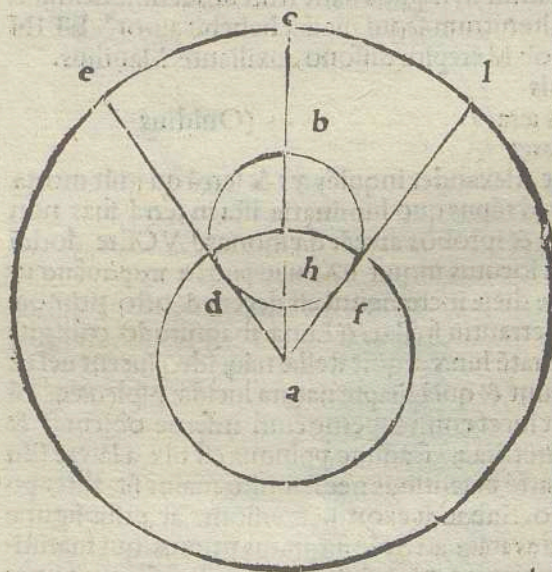
Te quoq̄ luna traho quibus temerata labores

(Ouidius

Aera tuos minuāt. Cur aut id nos docet Alexander inquit æs & ferrū quatiūt mortales q̄ se dæmonas fugare existiment p̄ id tēpus quo luminaria ista in terrā suas non mittunt affectiones q̄ benefaciāt hoibus & improbos arceāt dæmonas. **LVC**ere dodrā tis semūcias horarū. Ptolemæus de Luna locutus inquit ΗΛΕ ΗΜΕΡΗΘΙΑ ΠΑΡΑΥΞΗΘΙΣ ΠΡΩ ΤΩΝ ΕΞΗΚΟ ΤΩΝ ΙΗ. Hoc est singulorū dieꝝ incrementū est decem & octo primorū scrupulorū. **QVO** argumento amplior errantiū stellarū q̄ Lunæ magnitudo colligit. At ne hoc quidē magnitudinē uel paruitatē lunæ arguit stellæ nāq̄ ideo lucent uel ex p̄pinq̄uore loco quia supra Solē inuehunt & quia suapte natura lucidæ p̄spicuarū cū Luna & sub sole a quo lumē capit currat lucet enim superne cum inferne obscurat & quo a Sole lōgius abit eo lucidior apparet. itaq̄ cū adhuc p̄pinq̄ua est uix a latere illustratur radiis solaribus supernā adhuc partē petentibus nec si multo maior sit aliter poterit accidere. **EXOR**iant uero matutino. Subaudi exortu. emersiones ac p̄sus figuræ astroꝝ Ptolemæi sn̄ia sunt nouem. modus itaq̄ ad Solē figuratus primus qui matutinus subsolanus appellat est cum stella in ortu cum sole insidet finienti: quē græca uoce dicimus horizontē. Secundus modus q̄ matutinus ad cælū mediū quē mesaranema græci dicūt cum sole ad ortū in horizonte emergente stella mediū tenet cælū siue sub terra siue supra terrā. Terti⁹ ē modus matutin⁹ lips dictus cū sole surgēte ad ortū ex horizonte stella fuerit in occasu quē Iuuenalis ortū nūmantinū uocat luciferi. Quartus modus meridianus subsolanus cum Sole mediū tenente, cælum stella fuerit in subsolano horizontē. Quintus modus meridianū medii cæli spatiū q̄ mesaranema uocant græci cum sol & stella pariter in medio cæli spacio fuerit. Sext⁹ modus meridian⁹ lips cum Sole mediū cælum tenente stella in horizonte fuerit occiduo. Septimus est modus opsinus subsolan⁹ nūcupatus cū Sole occiduum tenente horizontē stella fuerit i oriēte. Octauus est opsinon mesaranema cum Sole occiduum horizontem tenente stella mediū habebit cælū seu supra terrā seu sub terra. Nonus modus opsinus lips q̄n stella cū sole occiduum tenet horizontē his cognitio nūc etiā fluxiones intelligēdæ planetarū quo Pliniana lectio sit apertior. p̄inde planetæ oriētales ortu matutino sunt q̄ ex radiis solis emergētes p̄p̄ accessum eorū ad Solem aut solis ad eos mane apparere incipiunt. oriētes ortu uespertino sunt q̄ ex radiis Solis emergētes ob distātiā a Sole uespero post solis occasum comparere incipiūt. occidētes occasu matutino qui radios solis subeūt & p̄p̄ accessum ipsorū ad solē mane occultari incipiūt. Occidētes occasu uespertino q̄ solis radios subeunt & p̄p̄ accessum ad solē uel Solis ad ipsos uespero post Solis occasum

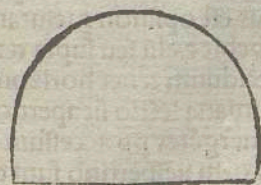
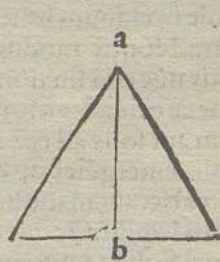
incipiūt occultari. superiores tres nō occidūt occasu matutino: nec oriunt̄ ortu uespertino. At duntaxat Venus Mercurius & Luna. itaq; est inq; Theon alexandrinus in Saturno Ioue & Marte matutinus ortus primus cū stella in horizonte orientali in solis p̄cedentia existens & eius lucē fugiēs primū apparuerit. Vespertinus dein occasus cū stella in ad occasum horizontē ad cōsequētia Solis existens. primū sub luce eius cōstituta obscurabit̄. In Venere aut̄ & Mercurio qm̄ hi circūquaq; Solem reuoluti & ab ipso cōprehēduntur minus ipso p̄grediētes & ipm̄ cōprehēdūt plus ipso p̄cedētes primā dicimus a cōiunctōe fulxionē uespertinū ortū cū stella in occiduo horizonte Solē dephēdēs & in eius cōsequētia deueniens primū cōparuerit. Secundū porro uespertinū occasum cum stella in occiduo horizonte ad Solis cōsequētia apparens & ab ipso cōprehēnsa primū effluerit. Tertiā porro nominamus fulxionē matutinū exortū cum stella in orientali horizonte dephēsa sub sole ac ad cōsequētia ei' cōstituta primū effulxerit. Quartum subinde matutinū occasum cū stella in orientali horizonte ad solis p̄cedentia appa. ens ipsumq; cōprehēdens primū apparuerit & in totū in exortu uespertino plus Sole mouet̄. STATIONES matutinas faciunt. Matutinae stationes quæ & primæ nominantur: uespertinae quæ secundæ hæc secundum ordinē signorū. Illæ uero contra quod totum ut facilius accipiatur subiecta expressissimus figura. Fingo significare & eccentricū cum

epicyclo p̄ cuius centrū duco lineā ueri motus eius ut sit centz qd̄ eccentrici a. signiferi aut̄ h ipsa uero lineā a h b c. quæ celeritatē & motū eius quē habet ab eccentro exprimit. ducant porro ab eodē puncto binæ aliæ ultro citroq; lineæ epicyclū cōcludentes ad signiferū usq; porrectæ ut f h d sit arcus i quo planetes mouet̄ in signorū seriē. Alter cōtra. Planetes itaq; ab b mouet̄ in d in signifero ab c in e præter motū eccentrici tumq; bini motus cōiungunt̄ eccentrici inq; & epicycli in unā eandēq; partē & tum planetes directus & celer ē direct' quidē quia in seriē signorū. Celer uero qd̄ eius motus sit celerior motu eccentrici epicycli planetes porro in d quia ratione epicycli nō uidet̄ in signorū seriē moueri nec cōtra: sed motu dūtaxat ec-

centri in seriē directus dūtaxat dicit̄ si in f moueat̄ rōne epicycli in occasum mouebit̄ ut sit lineā a f. At quia motus eccentrici ei cōtrarius est directus quidē est: sed tardus quæ ex motu eccentrici planetes abest ob epicyclum retrorsum ipsum p̄ferentem i f uero quæ motus epicycli repedantis cōnectit̄ motui eccentrici p̄gredientis in neutrā partē uidet̄ planetes moueri ac in l esse perpetuo tum stationem facere uidetur in d statio prima ex qua repedare incipit at in f unde incipiet̄ dirigi statio secūda dicitur uetustissimi tamē quos Plinius sequitur epicyclum nullum posuerunt æquantem nullum: sed orbem dūtaxat unum quem eccentricum idest centrum mundi non habentem esse uoluerūt i quo stella moueat̄. CIR

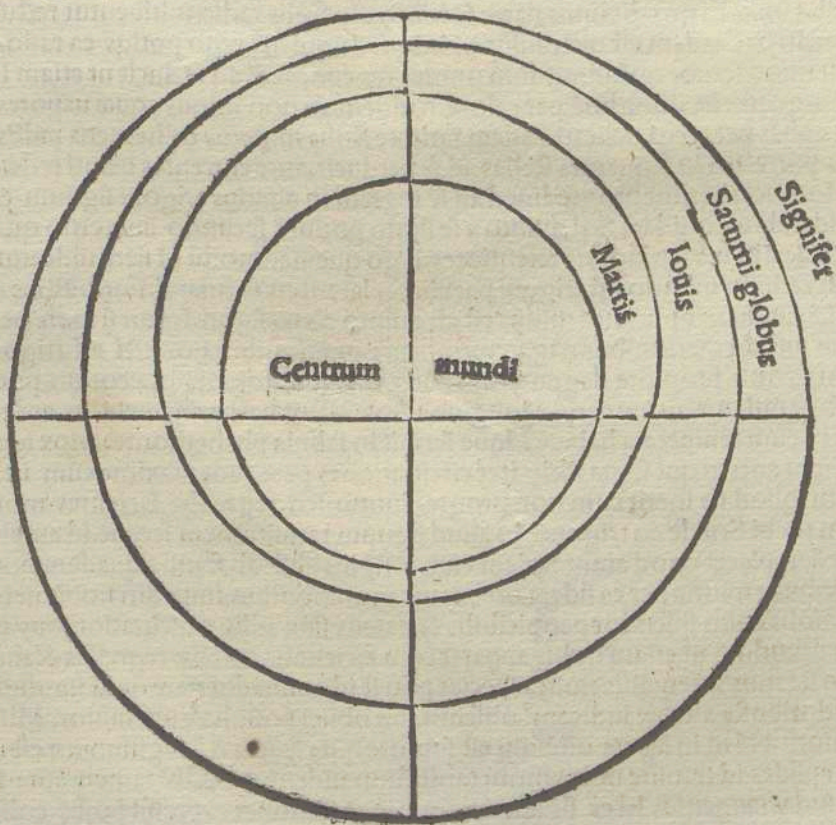
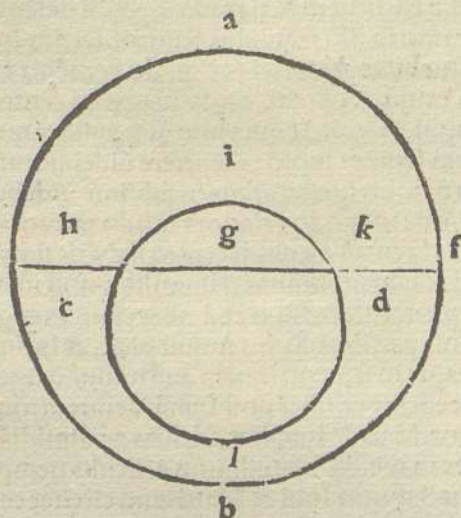
CVlogē ē quos græci apsidas i stellis uocat. Heron alexadrin' apsis iqt̄ est qd̄ min' semicirculo cōphē. sū a recta lineā miore diametro & ābitu maiore semicirculo ut hoc mō. Trianguli autem apsis. ut idem autor ait uocatur a uertice ad basim ducta

COMMENT.

perpendicularis hoc nempe modo apsis est ipsa a b linea: sed Plinius apsidas intelligit circuloꝝ oino partes siue maiores siue minores semicirculo mundi centꝝ nō custodiētes. **CEN**trū cæli hoc est mundi aut etiā octauū globi qđ cælū appellari Aristorelis testimonio supra diximus. **ERGO** ab alio cuiqꝫ centro apsidas suæ exurgunt. Vt in superioribus circulis ostensum. signiferi enim aliud & eccentrici aliud est centrū. **MO**tusqꝫ dissimiles. Vt signiferi & eccētri & epicycli **Q**Uonia interiorē apsidas necesse est breuiore esse. Sit enim signifer a b circulus. ec centrū aut c d diameter a b circuli e f & cētrū uero signiferi g manifestū est h i k apsidem breuiorē esse: planetēqꝫ centro g hoc ē terræ fore ppinquirē ubi i ea fuerit apside ut in i q̄ in aduersa parte circuli nempe in l. **I**gitur a terræ centro apsidas altissimæ sunt Saturno in Scorpiōe. Ephæstion aut ac do rotheus habet inquit Sol domiciliū leonē cuius sublimitas Aries. humilitas Libra aduersans Aquarius quod signum maxime hi bernum ac frigidissimū. Saturnus domicilia habet Capricornū & Aquariū unū qđ dem ut ariditatis particeps. Alterū uero frigidū eius sublimitas Libra. humilitas Aries. Aduersans Leo q̄ frigiditatis expers. Cācer q̄ humectū signū. Iuppiter domos habet Sagittariū & Pisces eiꝫ sublimitas Cācer humilitas Capricornꝫ. aduersantia geminos & uirginē. Mars hēt domicilia Arietē & scorpiū cuius sublimitas Capricornus humilitas cācer. Aduersantia tauꝫ & librā q̄ ambo sunt tēperatæ affectiōis. Venus domicilia hēt Taurū & librā eius sublimitas Pisces. humilitas uirgo. aduersantia aries & scorpiꝫ. Mercurius domicilia hēt geminos & uirginē

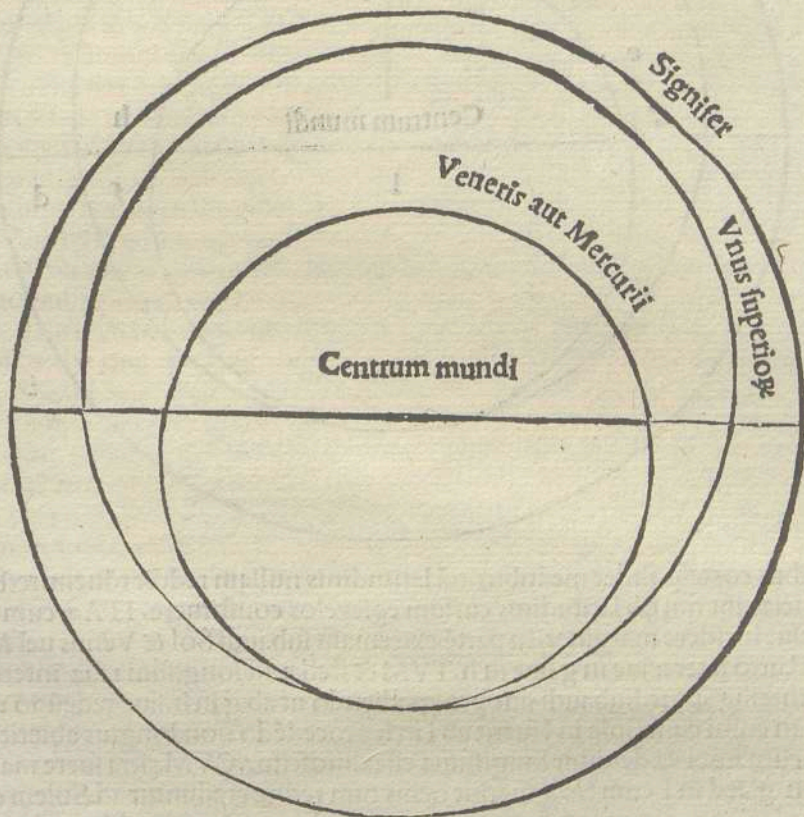

cuius sublimitas pisces humilitas eisdem aduersans Sagittari⁹. Luna humidissima domicilium humidissimum habet Cancrum & Taurum eius sublimitas Scorpius humilitas Capricornus cuius partes nullam habent ariditatem plurima uero refertae sunt ariditate & frigiditate. SED quia deductas ab summa apside lineas coartari ad centrum necesse est. sicut in rotis radios. globi describantur quattuor ut signiferi amplissimus habeatur ab illo secundus Saturni. tertius Iouis. quartus Martis. per mundi centrum ducatur binæ diametri & liquido cernentur ex una parte orbium amplæ apsidēs ex altera uero exiguae & perinde quo magis ad centrum binæ lineæ tendunt eo angulum efficiunt angustiores. At quia minores apsidēs mundi centro sunt uiciniores eo id uno & eodem semper motu percurrere uidebuntur. Contra ubi amplæ apsidēs occurrunt tardius ferri nobis spectantibus in sublime uidebuntur cā ergo sublimitatis & humilitatis astorum ac ut modo celeriora modo tardiora uideantur sunt globi inquit eccentrici hoc est aliud centrum a mundi centro habētis siquidē motus illi naturales certi sunt singulis ac sui & tam sublimitas q̄ humilitas non una singulis est. putarunt singulares mathematici præter eccentricum etiā epicyclum excogitandū esse. VENERIS tantū stella excedit eū binis partibus. Solus inquit proclus lycius sol p̄ medium signiferum inuehitur nunq̄ magis in septentrionem austrumue uergens. Luna plus cæteris planetis utroq̄ uersus secedere perhibet post Lunā Venus utroq̄ uersus ad partes quinq̄. Mercurius ad quattuor. Mars & Iuppiter ad duas ac dimidiā. Saturnus ad partem unam modo. STATIONES in mediis latitudinum articulis nempe in ecliptica. Sane stationes inquit Theon fiunt Saturno Ioui & Marti cum circiter centum uiginti partes uel ducentas quadraginta in Solis consequentia fuerint. Motum augeri q̄diu in uicino sunt terræ. Motus nunq̄ augetur sed unus & idem semper est suis planetis singulis uerum ut ex superiore figura expressum est quoniam modo terræ uiciniores: modo remotiores sunt motus uidentur nobis imitari ut terræ propinquiores nobis properare uideantur propter apsidū tractus breuiores contra uero cum a terra longius absunt. QVAE ratio Lunæ sublimitatibus maxime approbatur. quippe quæ modo celerius modo tardius ex Solis coitu abijt. NVMERUM augeri. Subaudi momentorum motus qua ostendimus ratione apsidum. PERCussæ in qua diximus parte & triangulo Solis radio inhibentur rectum agere cursum. In hac eadem est uictruius opinione. Inquiens. ergo potius ea ratio nobis constabit quod feruor quæadmodum omnes res euocat & ad se ducit ut etiam fructus ex terra surgentes in altitudinē per calorem uidemus: non minus aquæ uapores a fontibus ad nubes per arcus excitari. eadem ratione Solis impetus uahemens radiis trigoni forma porrectus in sequentes stellas ad se perducit. ante currentes ueluti refrenando retinendoq̄ non patitur progredi: sed ad se regredi in alterius trigoni signum esse fortasse desiderabitur quid ita Sol quinto a se signo potiusq̄ secundo aut tertio quæ sunt propiora facit in his feruoribus retentiores. ergo quemadmodū id fieri uideatur exponam. eius radii in mundo uti trigoni partibusq̄ lateribus formæ lineationibus extenduntur. Id autem nec plus nec minus est ab quinto ab eo signo. Igitur si radii per oēm mundum fusi circinationibus uagarentur: neq̄ extentionibus porrecti ad trigoni formam liniarentur. propiora flagrant. id autem etiam Euripides græcorum poeta animaduertisse uidetur. ait enim quæ longius a Sole essent hæc uahementius ardere. propiora uero eum temperata habere idque scribit in fabula phahethonte. Mox idem auctor subdit hi autem qui supra Solis iter circinationes peragunt maxime cum in trigono fuerint quod iis inerit cum non progrediuntur: sed regressus facientes morantur donecum idem Sol de eo trigono in aliud signum transitionem fecerit. id autem non nullis sic fieri placet quod aiunt Solem cum longius absit ab stantia quadam non lucidis itineribus errantia per ea sidera obscuratis morationibus impediri nobis uero non uidetur. Solis enim splendor perspicibilis & patens sine ullis obscurationibus est per omnem mundum ut etiam nobis apparet cum facient hæc stellæ regressus & morationes: ergo si tantis interuallis nostra species potest id animaduertere quid ita diuinationibus splendoribusq̄ astroꝝ iudicam⁹ obscuritates obici posse hæc uictruius. MINIMO ferunt motu. Nā ut in figura ostēsum est superiore quia spatium longissimum est ubi altissimæ apsidēs id transire nobis motu tardissimo uidentur. NON tamen ante stationes secundas augente. Id ex figura quoque quæ stationes expressit possis colligere.

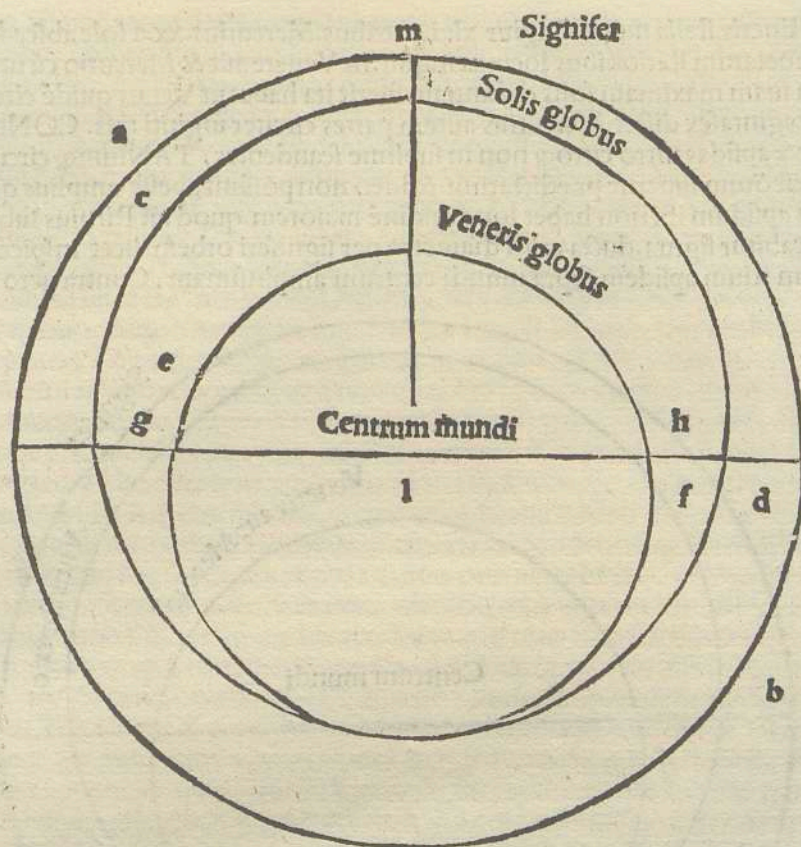
CVM Veneris stella nunq̄ longius .xvi. partibus. Mercurius .xx. a sole abscedant. Theon de planetarum stationibus locutus inquit. In Venere aut̄ & Mercurio cū uterq; ipsorum circa suam maximam solis distantiam fuerit ita habet ut Venus quidē circiter partes quadraginta sex distet. Mercurius autem partes circiter viginti tres. CONuersas habent utraq; apsidas ultro citroq; non in sublime scandentes. TANTumq; circulus eage sub terra est q̄tum superne præditarum. & ideo non possunt abesse amplius quoniam curuatura apsidum ibi non habet longitudinē maiorem. quod ait Plinius subiectam lius explicabitur figura. ducta ergo diametro per signiferi orbem licet inspicere unius superiorum trium apsidem supra mundi centrum amplissimam. Contra uero Veneris

aut Mercurii apsidē superiorē breuē & cōtra inferiorē ad amplissimā & q̄a Solis & Veneris & Mercurii par cursus existimat̄ ideo ab ea curuatura nō abeūt. Verumtamē apparentiis reliquis hęc ratio nō quadrat. Itaq; ista melius & Ptolemæus & ptolemæū secuti prodiderunt. AC SPATIA longitudinis latitudinū euagatione pensant. Hoc si uerum sit Luna quæ per totā signiferi latitudinē euagatur p̄ omnes abire a Sole figuras nō debuit ac ne quidē ad sexangulā mundi figurā puenire. Præterea etiā Mercurii oportuit maiorē q̄ Veneris esse longitudinē Cum Venus per latitudinē longius euehat̄ cum tñ fiat cōtra. sit ergo signifer a b. Solis globus c d. Veneris globus e f ducat diameter p̄ mundi centrū ipsius signiferi sit tota Veneris curuatura g h. Cū ergo Venus in g fuerit & Sol i eadē linea Ven⁹ anteq̄ ad Solē redeat totā ambulabit curuaturā a g in h nēpe partes xvi. & qm̄ in ea ut uult Plinius semp̄ est Venus curuatura cū Sole ducatur linea a centro mundi ad signiferum l m quæ supra diametrum cadens binos utrobiquē angulos faciat rectos. sit itaq; Sol in ea linea pariter & Venus. Tum Veneri curuaturā abluendæ partes uiginti tres supererūt quas cū absoluerit redibit ad Solē & ab h remeabit in g. Idem de Mercurio dicendū esse existimat̄. semp̄ igit̄ ad ea extrema pueniēt spatia. SED ratio canonica fallit. Quod Proclus iquit Διαφωνά αριστοτός. hoc ē dissentit numerus nēpe rōciniū & calculus. Canones quidē dicunt̄ tabulæ rōcinia. fallere ergo uidentur ratiocinia; cū sideris totū explicant ambitū. At ne hęc quidē Pliniana ratio ap-

IN SECVNDVM PLINII

parentibus correspondet meätibus. nã latitudinis nullam reddit rōnem. restius igitur pronunciarunt qui ob latitudinis cursum epicyclos constituere. ITAQ; cum i partem ipsam eius incidere margines. In partē extremam subaudi Sol & Venus uel Mercurius ALTER utro latere: siue in g siue in h. TVM & stellæ ad longissima sua interualla peruenire intelliguntur. Subaudi siue pro grediendo ut ab g in h. siue redeūdo ut ab h in g aut si in coitu cum Sole in l fuerit ab l in h procedēdo non longius abierit quia eius apsidis curuatura ea demum longissima esse dinoscitur. CVM citra fuere margines. ut si non in g sed in l cum Sole fuerint ocius tum redire creduntur ad Solem quia ab h redeunt. VTRIQ; extremitas summa. Veneri quidem. xlvj. partes Mercurio autē. xxiii. IN Martis sidere. Cuius est maxime in obseruabilis cursus. Manifestum est quo propin- quius astrum centro mundi fuerit eo habere maiorem aspectus differentiam eamq; in Luna maximam. In Marte non perceptibilem nam semidiameter terræ ad semidiametrum orbis Luitæ sub sensum cadit At ad semidiametrum orbis Martis magnitudine uidetur respuere. SEX angulas mundi efficit formas. Quia bis sex duodecim quot sūt signiferi signa quæ subnectit Plinius plæraq; aliter obseruata sunt. COMMisuræ apsidum. Vt anabibazon & catabibazon seu ut nostri nunc caput & cauda draconis. MARTI igneus. Ideo etiam pyroeneta ipsum græci uocant. Pyrois ab igne nomen inuenit. MERCURIO radians. Nam & stilbon appellatus. CONnexo uisu inerunt quæ cœlo cō- tinentur. Inerunt scribendum nam statim consequitur multitudo conferta inest. HE- Berante cætera. Scribendum cætero quo Plinius sæpe utitur aduerbio. DIVIDua est. Quæ græce dicitur διχοτομοσ sicut dimidium a dimidio est ita diuiduū in duas par- tes æquas diuisum. SEMInabit orbe. Græce amphicyrtos. IN Aduerso. In diametro ut nunc loquūtur omnes in opositione. SED quæ recta in exortu suo consurgunt. Signa sex recta consurgunt ab initio Cancrī in finem usq; Sagittarii. Totidē obliqua scandūt a principio Capricorni ad finem usq; Geminorum obtemperantq; recte scandentibus hoc est bina signa quæ unius fuere longitudinis a principio Cancrī sibi inuicem cedūt ut Gemini Cancro Taurus Leoni Aries Virgini. Pisces Libræ Aquarius Scorpioni. & Capricornus Sagittario. Sed Pythagoras. musicis rationibus mathematici prope om-

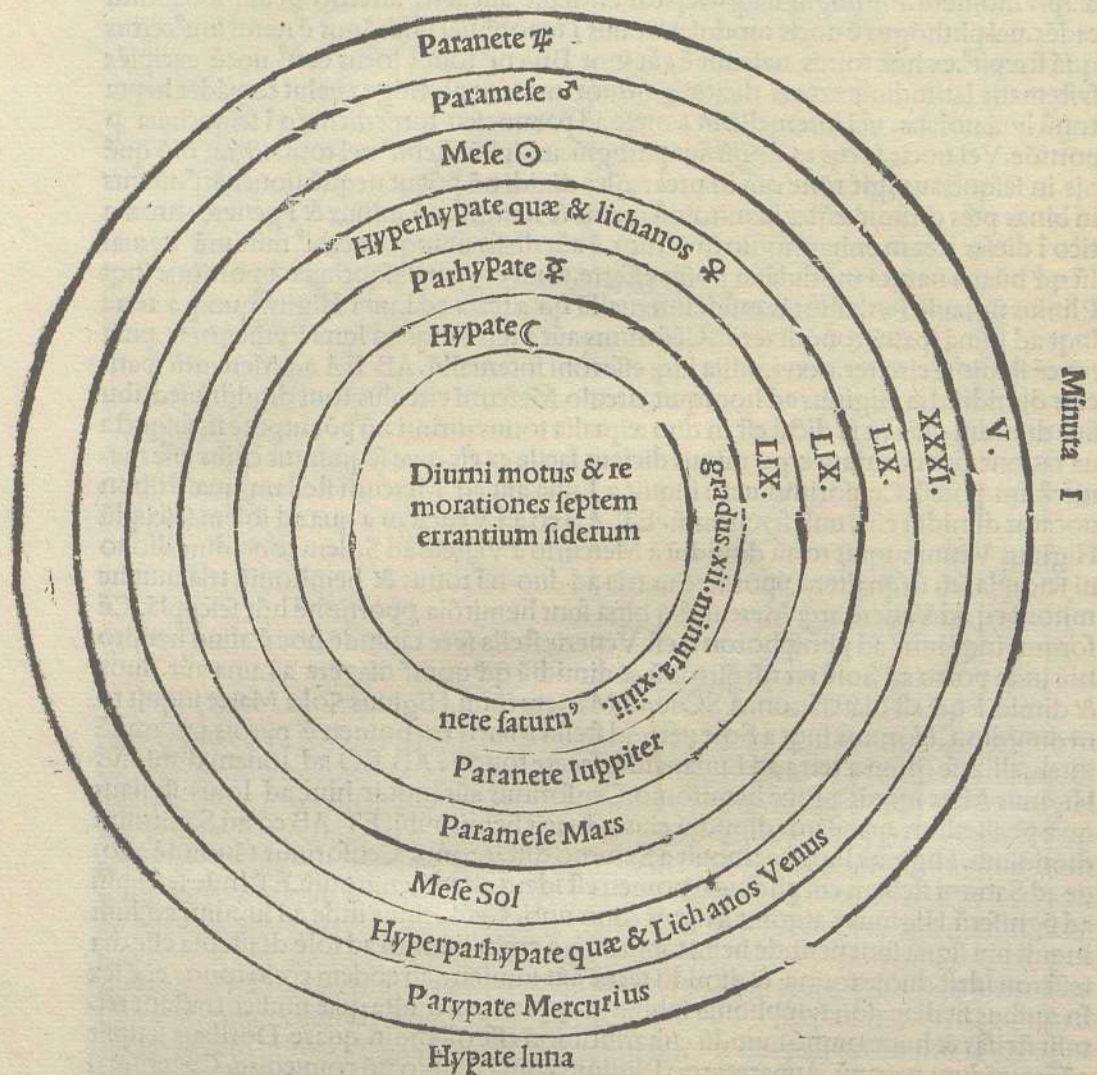
COMMENT.

nes cœlum cōstare ac moueri uoluerūt q̄ tota inq̄sitiō a Pythagora sūp̄sisse credit̄ ini-
 tiū. is ergo inq̄t Plini⁹ appellat tonū q̄tū absit a terra Luna. & qm̄ tonus interuallū est ī
 sesq̄octaua p̄portiōe cōstitutū certis cōstās p̄thōgis ut hic accipit̄ pri⁹ qd̄ sit p̄thōgus
 aperiēdū. Phthōgus igit̄ ē hm̄ōi harmōiāe principiū q̄le nūeri ē unitas & lineā punctū
 & t̄pis momētū. Phthōgus itaq; strepitus ē. strepit⁹ aut̄ aeris affectio p̄cussi subauditū
 cadēs. uel phthōgus ē uocis modulatae casus ī tenorē. uel phthōgus ē nerui uni⁹ certus
 qd̄ā strepit⁹. ex hoc tomis nascitur ē aut̄ inq̄t Bryeni⁹ tonus locus cert⁹ uocē excipiēs
 systematis latitudinis expers diciturq; q̄ttuor mōis ut phthōgus uelut terpāder hepta
 tonū lyrā noīans. uel interuallū ut a mese ad paramesen tonū dicim⁹ q̄ ī sesq̄octaua p̄
 portiōe. Vel uocis locus ut doriū aut phrygiū aut lyliū dicim⁹ uel tonū ictum mō quē
 uis. in sesq̄octaua igit̄ rōne qm̄ in ptes æq̄les diuidi nō pōt ut neqdē nouenari⁹ nūerus
 in binas ptes dirimit̄ æq̄les hemitoniū maius & hemitoniū minus & ī genere chroma
 tico ī dieses tres in enharmonio in q̄ttuor. ē aut̄ diesis ut inq̄t Bacchi⁹ minimū interual
 lū qd̄ hūana natura modulāter possit efferre. tonū ergo in sesq̄octaua p̄portione inq̄t
 Plinius noīauit Pythagoras mūdi interuallū qd̄ a terra ad Lunā. Higin⁹ quoq; a terra
 inq̄t ad Lunā spatiū tonōdixerūt. Censorinus aut̄ a terra inq̄t ad lunā Pythagoras puta
 uit eē stadiōꝝ circiter. cxxvi. milia idq; esse toni interuallū. AB EA ad Mercuriū spatii
 eius dimidiū. Ita Higinus ad hoc īquit circulo Mercurii circulus toni dimidiū: sed abu
 siue dimidiū quia ut iā dictū est in duo æqualia tonus dirimi nō pōt utpote in sesq̄octa
 ua ratione: hemitonium ergo minus dicit ut facile ex eis quæ sequuntur cuius esse ma
 nifestum potest. Censorinus uero inquit a Luna aut̄ ad Mercurii stellam quæ stilbon
 uocatur dimidiū eius uult semitoniū. ET AB eo ad Venerem a qua ad solem fescuplū
 Higinus Venus inquit tonū dimidiū a Mercurio a Venere ad Solem tono dimidio to
 ni fescupla seu fescualtera p̄portio ē ut tria ad duo. nā tonus & hemitoniū tria sunt he
 mitonia q̄ ad Venerē atq; Mercuriū q̄ bina sunt hemitōia p̄portione h̄nt fescuplā. Cē
 sorinus inq̄t hinc ad phosphoron q̄ est Veneris stella fere tātundē hoc ē aliud hemito
 niū inde porro ad Solē ter t̄m̄ q̄si tonū & dimidiū qd̄ uocat̄ diapēte a Luna aut̄ duos
 & dimidiū qd̄ est diatesseron. A SOLE ad Martem tonū. Higinus Sol a Marte inquit to
 ni dimidio. Censorinus inq̄t a Sole uero ad stellā Martis cui nomen ē pyrois tantundē
 interualli esse q̄tum a terra ad Lunam idq; facere tonon. AB EO ad Iouem dimidiū.
 Higinus Mars inquit a Ioue hemitonio. Censorinus aut̄ inquit hinc ad Iouis stellam
 quæ phæthethon appellatur dimidiū eius qd̄ facit hemitoniū. ET AB eo ad Saturnum
 dimidium. Higinus Iuppiter inquit a Saturno distat tono. Censorinus tātundē a Io
 ue ad Saturni stellam cui phœnon nomen est idem aliud hemitoniū. ET Inde fescuplū
 ad signiferū. Higinus Saturnus a signis tono uno. Censorinus inde ad summū cœlum
 inquit ubi signa sunt perinde hemitoniū itaq; a cœlo summo ad solē diastema esse dia
 tesseron idest duosq; tonos & dimidii terræ aut̄ sumitate ab eodem cœlo tonos esse sex
 in quibus sit diapason symphonia subiungitq; præterea multa quæ musici tractant ret
 tulit stellas & hunc omnē mundū enharmonion esse ostendit. quare Dorilaus scripsit
 esse mundum organū. Apparet ergo Plinium cum Higinio nō conuenire. Cæterum si
 ubi Plinius fescuplū dicit tonus sit sex tonos totū a terra ad signiferū complebit inter
 uallum unde Aristoxeni sententia diapason est consonantia: nec tamen recte Aristoxe
 nus quippe qd̄ tonū in duas partes diuisit æquales qd̄ supra fieri nō posse ostendimus
 & omnes præter aristoxenios annuūt musici siquidē bini toni cū minore hemitonio
 diatessaron cōplent: ut tres toni cum minore hemitonio diapente ex quibus constat
 diapason cōma igitur deest ad sex tonos perficiendos. Verum nō iā sex toni: sed septē
 ut liquido cuius potest colligere a Plinio colligūtur. qd̄ prorsus caret ratione. nec to
 nus locus potest intelligi alioqui plures adhuc fuerint nā Aristoxeni sententia tres de
 cim dicunt̄ Ptolemæi uero octo. At antiquissimorum sententia tres dumtaxat Dorius
 Phrygius Lydius nō etiā phthongus quia uel unus neruus diapason cōplere potuerit
 & plures & pauciores Dēiq; hemitoniū ip̄m neq; locis neq; phthōgis cōuenit. IN EO
 Saturnū dorio moueri. Antiquissimi ut diximus tres dumtaxat tonos cognouere doriū
 q̄ grauissimus est quē Saturno ob mor⁹ tarditatē deputauerunt. Phrygiū acutū quē Ioui
 attribuerūt: sed Mercuriū ait phthongo moueri quia figurā mundi nullā cōplet & nequi
 dem p̄ oēs signi unius partes usq; p̄uehit̄ cunq; signū nullū p̄ficiat suo cursu iure factū

IN SECVNDVM PLINII.

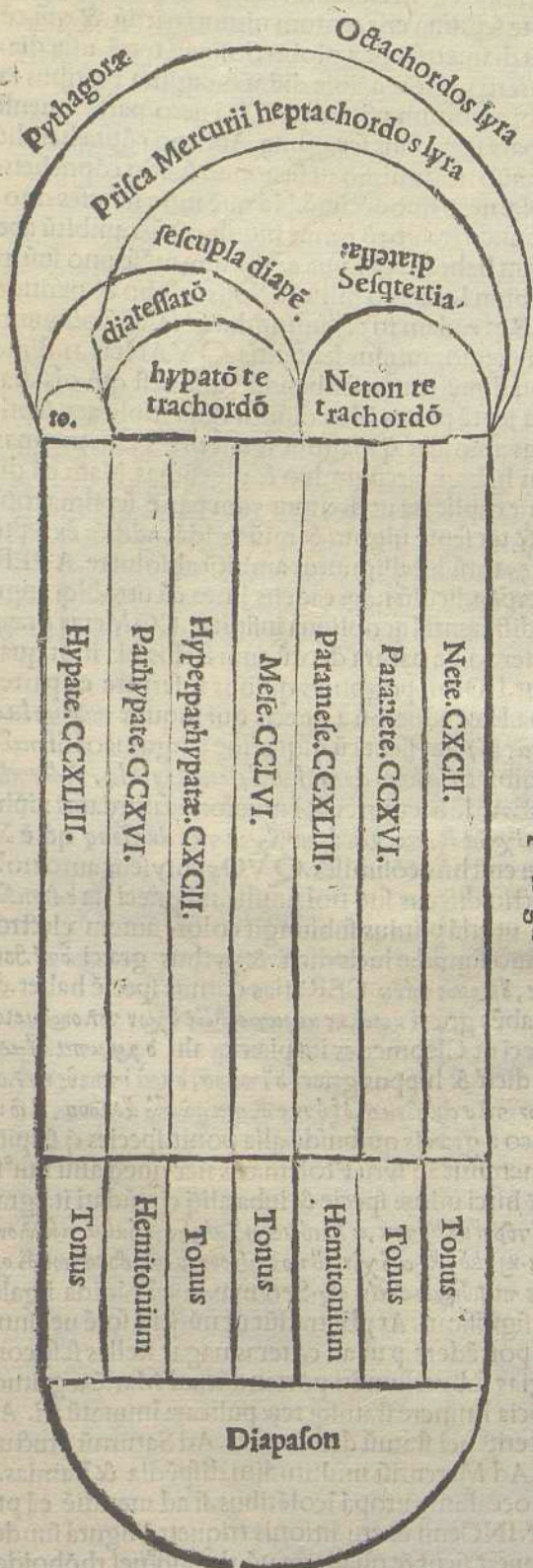
uidef ut ei nequidē ullū deputer interuallū. At his expositis par uidef ut qbus globis quos nernos ueteres deputerarint pariterq; motus planetaꝝ ostendamus. quo totus ille globoz; cōcentus melius innotefcat. Nequidē illud huic loco incongruū existimam^r Nete ̄.

quæ fuerit octochordos Pythagoræ lyra aut Mercurii heptachordos subiecta explicare figura huiusmodi: Rursus tonoz; acutior est mixolydius quo grauior lydius hemitonio lydio grauior phrygius tono. mixolydio triemitonio: quo grauior dorius phrygio quidē tono lydio aut ditono. At mixolydio diateffarō hoc grauior hypolydius hemitonio at phrygio trihemitonio ut lydio diateffarō. mixolydio tritono: sed hypolydio grauior hypophrygius tono. At dorio trihemitonio ut phrygio diateffaron lydio diateffarō: sed mixolydio tetratono uerū hypophrygio grauior hypodorius tono ut hypolydio tetratono & hemitonio ut mixolydio pentatono. STADIŪ. cxxv. nostros efficit passus hoc est pedes sexcētos. xxv. Censorinus ut eratosthenes inq; geometrica ratione colligit maximū terræ circuitū esse stadioz; cclii. miliū. Ita Pythagoras quot stadia inter terrā & singulas stellas essent indicauit stadiū aut in hac mūdi mēsurā id potissimū intelligendū est qd̄ italicū uocant pedū. cxxv. Nā sunt p̄terea & alia lōgitudine discrepātia ut olympicū qd̄ ē pedū. dc. Itē pythicū pedū mille. Sane mēsuraz; agrestiuū suā appellationē habētū minima ē digitus q̄ ēt uncia noīat quicquid minus digito fuerit a partib⁹ ei⁹ nomē accipiet cui⁹ mēsurā p̄ trāsuersū pollicis iuxta unguis radicē cōsideramus quattuor

COMMENT.

Proflambanomenos. CC. LVI.
Grauissimus phthongus.

mus quattuor itaq; digiti efficiunt palmum. i. palestem græce quattuor palmi pedem tres palæstæ spithamen. pes & dimidius cubitum paruum. tres pedes gradum quattuor ulnam. quinque passum: nouem pedes cubitum magnum: decē pedes decempedā. Centum uiginti quinque passus stadium. octo stadia mille passus quod ungo dicitur miliarē. NAM cum trecētis lx. & fere sex partibus orbis solis ex circuitu eius patere appareat circulum per quem meat. manifestum certe ē omnem magnitudinē in infinitas partes esse secabilē. maximum tñ cœli circulū oēm mathematici ī trecētas & sexaginta partes distribuerūt qa signifer duodecim cōstat signis & singula signa ī partes distributā sunt triginta p quæ ī suo globo Sol inuehit. Plinius uero hūc ipsum orbē in partes trecētas sexaginta & fere sex partes diuidendū putat qđ tot sunt anni dies trecēti inq; & sexaginta quq; & fere diei pars quarta un postea dies in tercallares. At secus ē qđ Plinius opinetur. Non enim quia tot sunt dies ideo Solis circulus tot partiū erit. quoniam cum motus Solis ab ortu in occasum & rursus in ortum a primo fiat mobili celeriusque primum mobile ambitū unum faciat qđ possit sol e trecētis sexaginta partibus unā pficere. qđ ipsi superest soli spatiū quq; dies & quartā fere diei partē anno absoluit. Sēperq; dimetiens tertiā partē ambitus & tertiæ paulo minus septima colligat. Diameter græce: latine dī dimetiēs. docet itaq; ac plurib; demōstrationib; ostēdit Archimedes ī libro quē de circuli dimēsiōne īscripsit diametrū circuli triplicatā cū ipsius diametri paulo minore parte septima totius circuli ambitum perficere. At quoniam cœli globus in circulos diuiditur ducta diametro superne a globo per terrā quæ cœli centrum est ad eam globi partem cœlestis quæ inferna est ipsa hæc diameter quæ totius ambitus globi cū paulo minore parte septima pars tertia est a terra quæ mundi centrum est media dispescitur: ut pars eius dimidia a globo cœlesti ad terram perueniat pars altera

Acutissimus phthongus

dimidia a terra rursus inferne ad globi alteram partem superiori aduersam penetret. Cuncta totus ut diximus Solis circulus diuisus sit in trecentas sexaginta partes diameter quae tertia eius pars est omiffa illa fere septima erit centum uiginti partium & quoniam ceteralis terra interuenit mediam dirimens diametrum erit a globo Solis ad terram usque diameter dimidium nempe partes sexaginta. tertia agitur a Sole distat sexaginta partibus talibus quales trecentae sexaginta eius globi ambitum perficiunt. SEXTA uero parte imensum spatium. nam trecentae sexaginta partium pars sexta sunt sexaginta. ANIMO comprehendit inesse altitudinis spatium. scribendum annuo non animo ut sit annuo spatium comprehenditur ut paulo ante memoratum est. LVNA uero duodecima. Nam quae intra menses duodecim Sol perficit cursum. Luna mense uno circuit. ratio igitur inquit cursus ambitum aperit ut cum aequalem planetam inter se cursum habeant & Luna ambitum mense uno suum perficiat ut Sol annuo spatium. appareat globum Lunae eo minore Solis globo & perinde etiam diametrum. EADEM ad caelum agunt. Res eadem in caelum adducunt. Caelum octauum globum dicit ut supra quoque Aristotelica memorauimus sententia. QVANTAS. n. dimetiens habeat septimas. Dimetiens non dimetientes scribendum. sensus est quoniam omnis diameter qua ambitus circuli explicatur in septem partes ideo diuidit quia triplicatae septima pars additur ut totus circuli ambitus absoluat. quae magnus fuerit orbis tam magnas eas septimas habeat necesse est. TANTAS habere circulus duo & uigesimas. Nam cum dimetiens quae graece diameter appellatur triplicata ut diximus cum parte septima totum ambitum cuius est diameter absoluat & ter septem uiginti & unum reddat addita ex septem porro partibus una uiginti & duae partes totum intelliguntur ambitum absoluerent. A PERPENDICULO mensura caeli constat. Ad perpendiculum namque cadens linea cum utrobique angulos faciat rectos nullam habere potuerit differentiam at obliqua infinitas. COMETAS graeci uocant nostri crinitas. Cicero tamen in tertio de natura deorum cum stellis his inquit quas graeci cometas nostri cincinnatas uocant. IDEM pogonias quibus inferiore ex parte in speciem barbae longae promittitur iuba. Haec aduerbium a graecis qui inquit *πρωγνιστος* *ειν των κριτων* *δεν*, *δελω πρωγνος* *εχων* *τας κμας* sicut cum inquit crine sanguineo illi *παις κμας* *ου ματος* *δης*. A COTIA iaculi modo uibrant. graeci *ακοντιας*, *ομοια ακοντιω*. *η* *ωσπερ* *σθηρος* *κραινεται*, *ου φανειρος ηλιου*, EASDEB euiore & in mucrone fastigiatas xiphias uocauere. *εφιας*, *εραχυτρος* *μην*, *ωχρος* *δε*, *και* *εφηρεισ*, *εχων* *τας ακτινας* quod est Xiphias breuior quod est sed pallidus radiosque ensi hinc cossimiles. QVOS chryseus auro noie similis. medose ita legitur est. namque uero lectio discus suo noie similis. nam graeci ita *οδισκιδης* *δισκος* *περιφρησ*, *η* *εδδω* *ωσ* *ηλεκτρον* ut etiam plinius subiungit colore autem electro. PITHETES dolioque cernit figura in concavo fumidae lucis dicitur & pythus graeci *οπιθης*, *ησπυαθης* *μην* *φωτος* *πληρης*. *η* *δε* *χημα*, *ομοιος* *πιθω*. CERATIAS cornus specie habet. dicitur & cerastes a cornu oino nome habes graeci *κερατης* *κερατειδης* *εχων* *πλοημοις*. LAMPADES scribendum est lapadias graeci ut Cleomedes ita plerique alii *ολαμπαιδης*, *ομοιος* *λαμπαιδης* *καλομηνης*. HIPPEUS. dicitur & hippos graeci *οιππος*, *ο* *και* *ιππευς* *καλου* *μοιος*, *δινω* *λοπαιδης* *ισπου*, *διαραινων* *τας ακτινας*, *οξυτης* *δε* *παιρα* *των* *αλλων*. *διδ* *η* *παις* *ταυταις* *ετυχε* *προσηγοριας*. Decimo loco a graecis quibusdam alia ponit species quae salpingus de qua mox Plinius noiat cuius meminit ad syrum Ptolemaeus nec quae alii huius cisse mentionem graecum conperio. FIVNT & hirci uilose specie & iuba alique circumdati ita graece tragi appellantur unde *γινονται* *δε* *η* *ετροποι* *κομυται*, *οι* *λεγομενοι* *ισαρι*, *δινω* *μαλιν* *η* *ωσπερ* *δριων* *νεφελης* *πιναις* *περικεμοις*. *η* *πινω* *μην* *αρχην*, *ουτω* *φαινονται*, *εις* *δδρατων* *δε* *χημα* *αποτελδονται*, *ε* *πλειω* *η* *επ* *αη* *μδρας* *πεφυησσι* *φαινεται*. Sed maxime in caecida. i. galaxia. VENTOS autem ab iis graues aestusque significari. At perhibi tradunt ut nunquam ad solem uel lunam comam suam cometas conuertere ita uaria portedere per ut ad caeteras uagas stellas sese conuerterint ad Iouem. n. come domos regias subuersum iri portendunt. ad Martem aegritudines in armis & iteritus bella quoque atrociam imminere statumque res pulicarem imutatum iri. Ad uenerem magnae mulierum reginarumque iteritus uel statum desolatioes. Ad Saturnum fructuum terrestrium caritate & oio cara annonam. Ad Mercurium multitudini dispedia & infamias. si ad orientem conuersi fuerint asianis. si ad occasum europae incolentibus. si ad meridiem ea parte incolentibus mala quae diximus minitant. INGENII & eruditionis triquetra figuram fundere. Id namque figurae genus Mercurio deputat sicut & quadrata non rhombus uel rhoboides io paribus angulis. SVNT quae & haec sidera perpetua esse credat suorumque abitu ire ut rufus festus. Et numerosa

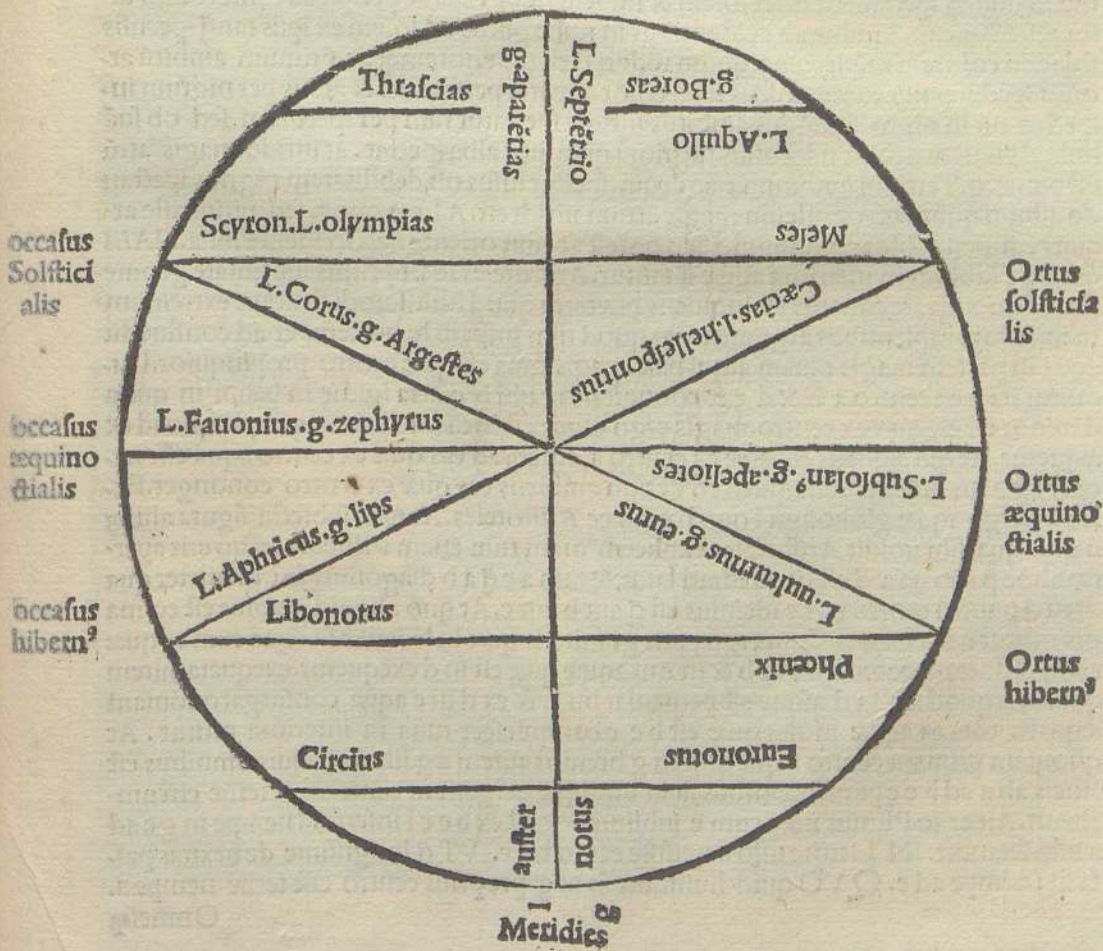

COMMENT.

Et numerosa suæ lugentem funera gentis
 Electram in terris mæstum dare nubibus orbem
 Sapius obscuris caput ut sit cincta tenebris
 Nonnunq̄ oceani tamen istam surgere ab undis
 In conuexa poli: sed sede carere sororum
 Atq̄ os discretim procul edere destitutam
 Germanoq̄ choro sobolis lacerata ruinis
 Diffusamq̄ comas cerni crinifq̄ soluti
 Monstrari effigiem. Diros hos fama cometas
 Commemorat. tristi procul istos surgete forma
 Vultum ardere diu perfundere crinibus æthram
 Sanguine sub pingui rutiloq̄ rubere cruore.

ALII uero qui nasci humore fortuito & ignea ui ideoq̄ solui. Sane Pythago rei nõnu
 li stellam esse cometem putant qui nõ semper ut diximus appareat. Alii refractionem
 nostri uisus ad Solem p̄modu ut in speculis impræsiões. Anaxagoras Democritus
 coitu stellæ duay: uel pluriu collucentiu. Aristoteles ex arida euaporatione ad ignis
 usq̄ concauu aerisq̄ cõuexum. straton astri lumenia nube cõprehensum densa quẽad-
 modu in fulgentibus fieri soleat corporibus. Heraclides p̄oticus nubem sublatam a lu-
 mine sublimi succensam ut modo similis barbe. modo torri: modo columnæ uel hu-
 iusmodi aliis fiat. ut Peripatetici etiã opinantur. Epigenes spiritus eleuationem terra re-
 fertã succensa. Bohetus aeris remissi uisionẽ. Diogenes stellas eẽ cõetas. Anaxagoras ab
 æthere radios deferi. ideo eẽ cõfestim extingui. Metrodorus lapsum ex ui Solis in nu-
 bes radiatẽ. Xenophanes cucta hmõi nubiu succensay: cõstructiones cõmotiõesq̄ esse.

Septentrio

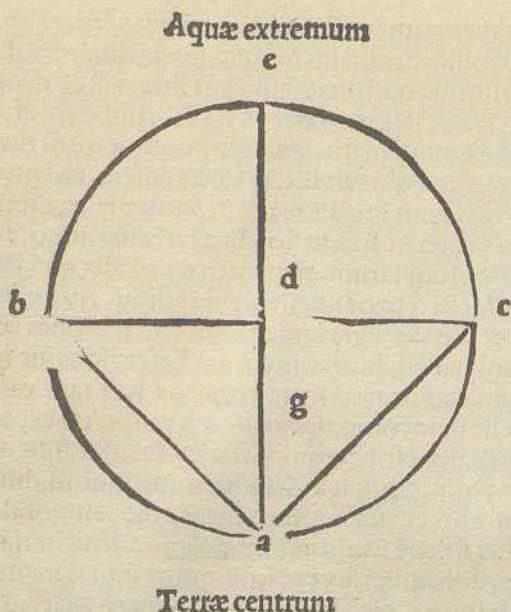

IN SECVNDVM PLINII

ORGANIS excogitatis: ut astrolabis & dioptris: sed postea Ptolemæus examinatiores excogitavit sicut etiam posteri ac nostri temporis alia. LAMPades uocant plane faces alterum holidas. Ita Cleomedes δύο σχήματα ἔστιν ὧν τὰ μὲν λαμπάδες καλοῦνται τὰ δὲ βολίδες ἀλλὰ μὲν λαμπάδες ἐπὶ τῆσ' ἀρχῆσ' διακαίονται αἰδὲ βολίδες πυρώδασ κατὰ φερονται ἔλκονσ' αἰ ἀνλακα μακρὰν. CVM rex Philippus græciam quatteret ita leon de chasmate loquutus οὐτε φιλίππος ὄρα. μὲν τοῦ ἔσαλτσε τῆσ' ἔλλαδα. VERSI coloris græci ποικιλόχροσι τινες κύκλοι. VETES quattuor omnino. Omnis uentorum ratio Aristorelica Pliniana & Ptolemaica hac fere figura exprimitur subiecta. TENUi remedio aceti in aduenientem effusi cui frigidissima est natura. Si ob id quia natura frigidissima alia longe frigidiora id facere oportuit quæ sine controuersia sensus noster deprehendit ob id lethalia non ergo hoc ipsa prestat frigiditas: sed uis soli naturæ cognita ut in multis euenit aliis. Cæterum nequidem aceti uis frigidissima a medicis perhibetur: sed ab aliquibus frigiditatis modo alicuius particeps ab aliis etiam temperate dicitur qualitatis idq; comprobatur Galenus grauis & doctus in primis autor potest autem uideri id facere quod non humectandi modo uim habeat: sed etiam attenuandi: est etiam ubi arefaciat. PREster uocatur amburens. Inde etiam nomen habet nam πρησ τὸ καίω hoc est amburo significat. LAEVA prospera existimantur quoniam læua mundi parte ortus est. Pythagoras Plato & Aristoteles dextram mundi partem orientalem plagam unde motus principium uocant. Lauam autem occidentuam. At Empedocles dextram ad æstium tropicum. Lauam ad hibernum ut Plutarchus de iis quæ philosophis placere prodidit memoriæ. PER plurimum refert per cum superlatiuo connexum notandum est. AVT unq; lapidem in eo fuisse credatur. creditur impersonale uerbum. MANifestum est radium solis immissum cauæ nubi repulsa acie in solem refringi. Quodcumq; in aquam transierit nubes ex aduersoq; solem habuerit uisusq; spectauerit inter solem & nubem nube caua ac perspicua existente tum uisus refractus cum lumine ab existentibus in nube guttis ad solem ex ipsis tanq; speculis solarem colorem inspiciens arcuum uideri facit superioremq; ac primum ambitum arcuus spectat puniceum: punicus namq; color apparet perspicuus & albus per nigrum inspectus aut in nigro. secundus ambitus uiridis spectatur non per speculum sed ob suam imbecillitatem debilis namq; uisus nigriora quæ sunt alba spectat. at uiride magis atrum est puniceo. Tertium ambitum cæruleum. spectat uisus ob debilitatem nigrius spectando album quoniam cæruleum magis atrum uiridi est. A luna quoq; sed rariuscule arcuus emicat in soloq; plenilunio fieri potest ac tum oriente uel occidente luna. NAMq; cum e sublimi in inferiora aquæ ferantur. Aristoteles id imprimis subtilitate geometrica demonstrare conatus est inquiens præterea quod huiusmodi sit aquæ extremum manifestum capientibus argumentum quod uim insitam habet semper ad confluentem aqua in partem magis cauam atqui pars magis caua est quæ centro propinquior. Ducantur itaq; ex centro a b & d e & connectantur ubi b c acta igitur in basim in qua a d minor est eis quæ ex centro. magis ergo cauus est locus. defluet itaq; aqua quoad exæquetur. At qui æqualis eis quæ ex centro a e. itaq; ad eas quæ ex centro aqua esse necesse est nam tum demum quiescet. Verum ambiens eas quæ ex centro continget. Extremum ergo aquæ globosum in quo b e c. hæc Aristoteles. At nos subiecta figura aliisq; uerbis quæ sibi uoluit Aristoteles explicem. nam tum etiam Pliniana lectio erit apertior: hoc pacto quia a d est ut quadrati latus & tam a c q̄ a b diagonius seu diameter quadrati d punctum centro terræ uicinius est q̄ aut b aut c. At quo aliquid grauius est eo magis nititur ad centrum. Cum ergo paris grauitatis quæ in b & in c sit aqua cum ea quæ est in d fluet perpetuo quæ in b & in c ut aquæ quæ est in d exequetur. exequata autem quiescet. quod si ab a d usque est perueniat linea & ex d in e aqua confurgat quoniam æqualis tota ea aquæ moles quæ est b e c conquiescet quia in interiora nititur. At quoniam primæ a centro æque sunt in g breuior autem a g linea reliquis omnibus est lineis ab a ad b e c peruenientibus fit ut undique uergant in centrum & terræ circumfluant. Ait ergo Plinius namq; cum e sublimi hoc est ex b e c in inferiora nempe in g e ad a usq; ferantur. IN Littore ullo accessisse eas in b e c. VT q̄ longissime de uexitas passa sit: nempe ad e. QVO quid humilium sit ut g proprius centro esse terræ nempe a. Omnesq;

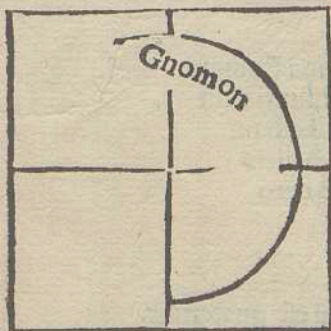

COMMENT.

OMNESq; lineas quæ emittantur. Subaudi ab a uel g. PROximas aquas. Hoc est quæ in d. BREViores fieri q̄ ad extremum mare a primis aquis. Nempe ab a quod in intima terra intelligatur centrum ad extremum mare quod circum aluit terram nempe b e c in plana figura hoc demonstratur sed reuocet ad animum ut solida ut globosa terra est intelligatur. ERGO totas omni ex parte aquas nempe b e c ac etiã d. VERgere in cẽtrum. Nempe a. IDEOq; non decidere. Subaudi in aerem. QVO-
niam in interiora nitantur quæ sunt in b c. Nitantur primo in d inde in g deniq; in a. ET Dioptræ quæ uel maxime id confirmant. Dioptra specular dicitur seu fabrile instrumentũ quo geometræ declinationum interualli dimẽ-
sionẽ examinant. QVAM globo simi-

lem & cum ea aquas iisdem intelligitur argumentis. Intelligitur impersonale uerbum quia accusandi casus asciuit. NEC canopum italia & quam uocant Bernices crinem. In extremo argus temone posita lucens stella canobus nominat. hæc Ptolemæi & Procli sententia in rhodo uix spectari potest nec omni spectabilis nisi ex sublimibus locis. At in alexandria omnino semper spectatur nam signi eius prope pars quarta eminens super horizonte apparet. Deltotos autem postea a callimacho bernices crinis appellatus: ut Probus inquit ut uero quidã prodidere Conon mathematicus Ptolemæo adu-
latus beronicis crinem constituit quod & Callimachus ait inquiring ἡ Δε κωνῶν ἐβλά-
ψεν ἐν ἡερὶ τὸν βερωνίκοιο βουραχον. ὄντα παρακάνη πρᾶσιν ἐθῆκε θεοῖσι. VASAq; horoscopa. Quibus horæ spectantur ab hora. & scopo considero. SOLis itaq; umbilici quem gnomonem appellant. Diftus gnomon ab eo quod est gnorizo quod ualet co-
gnosco quoniam eo horæ depræhenduntur sicut etiã gnomon apud Geometras quo quadrati area cognoscitur est autem hoc modo ut diuiso in quattuor partes quadrato
circa quadratum unum reliquæ partes gnomonem faciunt hoc modo. & gnomon ho-
rologii unde ars gnomonica dicta Victruius ut inueniantur regiones & ortus earum

sic erit ratiocinandum collocetur ad libellam marmore-
um amusium mediis mœnibus: aut locus ita expoliatur
ad regulam & libellam ut amusium non desideretur: su-
praq; eius loci centrum mediũ collocetur aheneus gno-
mon indagatio umbræ quæ græce sciateres dicitur huius
ante meredianam circiter horam quintam sumenda est
extrema gnomonis umbra & puncto signanda. Deinde
circino deducto ad punctum quod ẽ gnomonis umbræ
longitudinis signum ex eoq; a centro circumagenda li-
nea rotundatione itemq; obseruanda pomeridiana isti
gnomonis crescens umbra & cum tetigerit circinationis
umbram & fecerit parem ante meridianæ umbræ & reli-

qua. Iterum sol inquit æquinoctiali tempore Ariete Libraq; uersando quas ex gnomone partes habent nouem eas umbra facit. viii. in declinatione cœli quæ est Romæ. Itẽ que athenis quæ sunt magnæ gnomonis partes quattuor umbræ sunt tres ad quinque duo. Rhodi ad tarentum undecim quinque ad tres cæterisq; omnibus locis aliæ alio modo umbræ gnomonum æquinoctiales a natura rerum inueniuntur desperatæ. Itaq; in quibuscunq; locis horologia erunt describenda eo loci sumentur est æquinoctialis umbra & si erunt quemadmodum romæ gnomonis partes nouem umbræ octogenæ de-

IN SECVNDVM PLINII

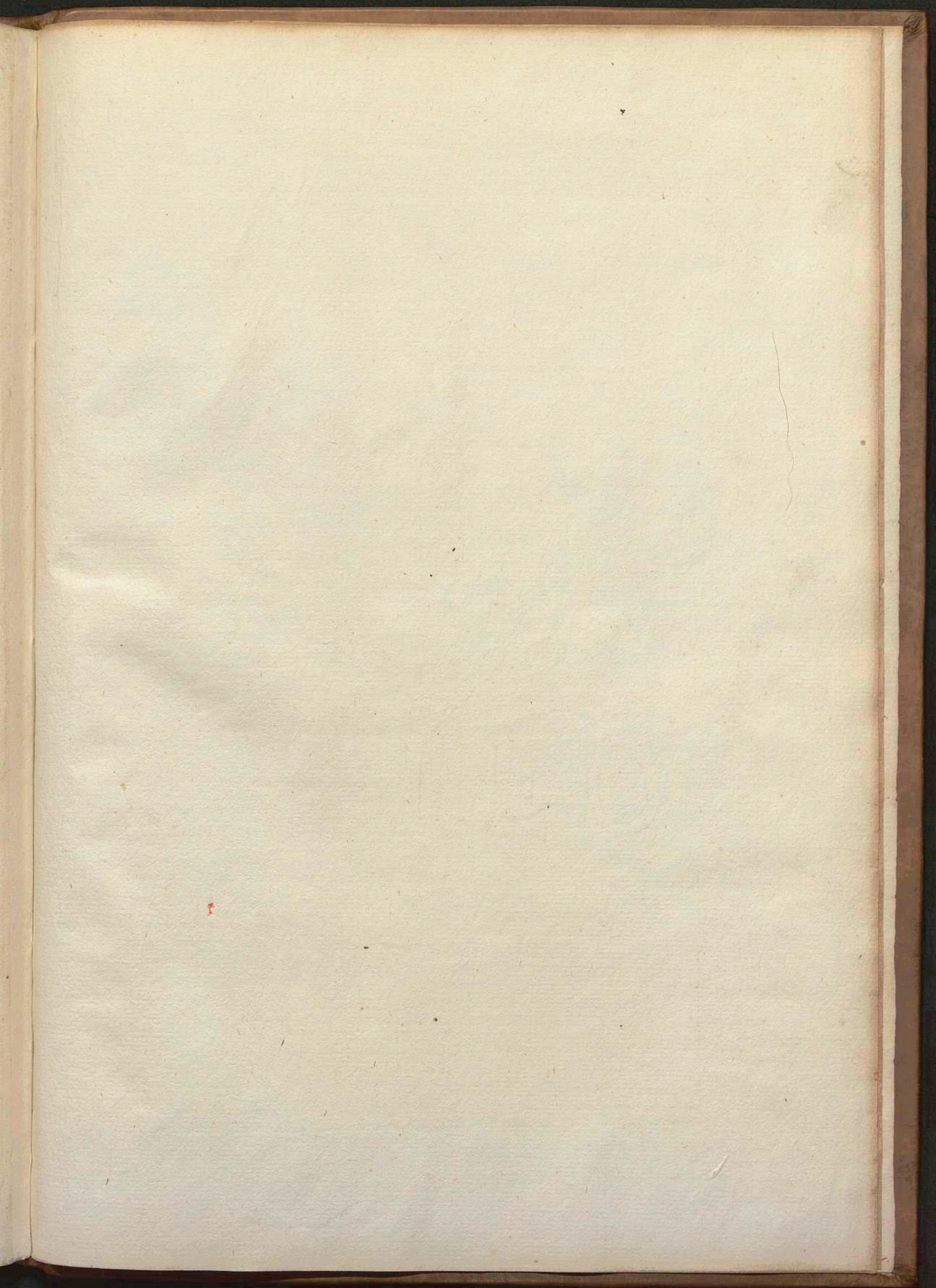
scribantur in planicie & ex media profortas erigatur ut sint ad normā quæ dicitur gnomon: & a linea quæ erit planities in fine gnomonis circum nouem spatia dimetiantur & quo loco nouæ partis signum fuerit centrum constituatur ubi erit littera a & deducto circino ad lineam planiciæ ubi erit littera b circinatio circuli describatur quæ dicitur meridiana. Deinde ex nouem partibus quæ sunt in planicie ad gnomonis centrū octo sumantur & signentur in linea quæ est in planicie ubi erit littera c hæc autem erit gnomonis æquinoctialis umbra. & reliqua. Proclus ait se obseruasse in autumnali æquinoctio maiores esse umbras quæ uerno ex quo apparet in Ariete Solem a terra sublimiorem In Libra humiliorem. IN BERENICE urbe troglodytarum. nam & in epiro alia quæ. Pyrrhus cōdidit quæ ut Plutarchus ait a berenice focru quæ uxor fuit Ptolemæi dicta APPELLARIS ascia. Idest umbræ expertia quia scia umbra dicitur. scire tamen conuenit nationes omnes aut periscias esse ut quæ æquinoctialem habent horizontem aut heteroscias ut intra tropicos & polos habitantes: aut amphiscias ut quæ intra tropicos habitant easque solas cum sol earum imminet capitibus esse in meridie ascias: alioqui nullus est experte umbræ locus. DVO decim horas æquinoctiales. Horæ æquinoctiales definitæ sunt magnitudine. omnis æquinoctialis hora. xv. temporum. at indefinitæ sunt multitudine: sed in die æquinoctiali duo decim in hieme breuiores contra habent quæ temporales appellantur a græcis a nostris uulgares dici solent multitudine definitæ semper nāque duodecim in quo uis die longo uel breuio. Indefinitæ sunt magnitudine siquidem magnitudinem definitam non habent. Nam omnes dies horarum. 12. ueteres faciebant. ideo in euangelio ad Petrum apostolū qui saluum mundum fecit Christus an nō sunt inquit duodecim horæ diei: sed pro tempore augentur minuunturque inde temporalis horæ nomen adeptæ quæ ex horologio dantur quæ autem æquinoctialis hora temporalis habeat quindecim illic manifestum. globus enim herentium cælo stellarum a meridie motus in eundem locum reuolutus spatio. xxiiii. horarum complet trecentas sexaginta partes circuli quas cccx. partes si diuidas in uiginti quattuor horas fiet hora quindecim temporum. Ait Plinius in merohe longissimum diem duodecim horas & octo partes unius hore colligere. At Ptolemæus tresdecim & incolas amphiscios esseque ibi qualium gnomon. lx. talium æquinoctialem umbram partium. xvii. scrupuli primi dimidii secundorum scrupulorum iiii. IN BRITANIA xvii Ptolemæus autem in maxime australi parte ait. xvi. & dimidiam at in maxime boreali. xvii. & quartam partem. IN EUBOEA septies die ac nocte reciprocantes. ibi defunctum uita plerique græci memorie prodiderunt Aristotelem alioqui attenuatum senio quod eius motus causam nosse nō posset ea re indignabundum decessisse. quasi uero cætera cate nosset. si uerum magna homines arrogātia. BATHEA ponti. Idest profunda. nam bathus idē est quod profunditas.

Impressum Venetiis ære Eruditi Viri Marci Firmani
In officina Simonis Biuilaquæ. Illustrissimo Principe Domino Leonardo Lauredano Rem publicam moderante. Anno Domini. Millesimo quingentesimo secundo. Die uero decimo mensis Nouembris.

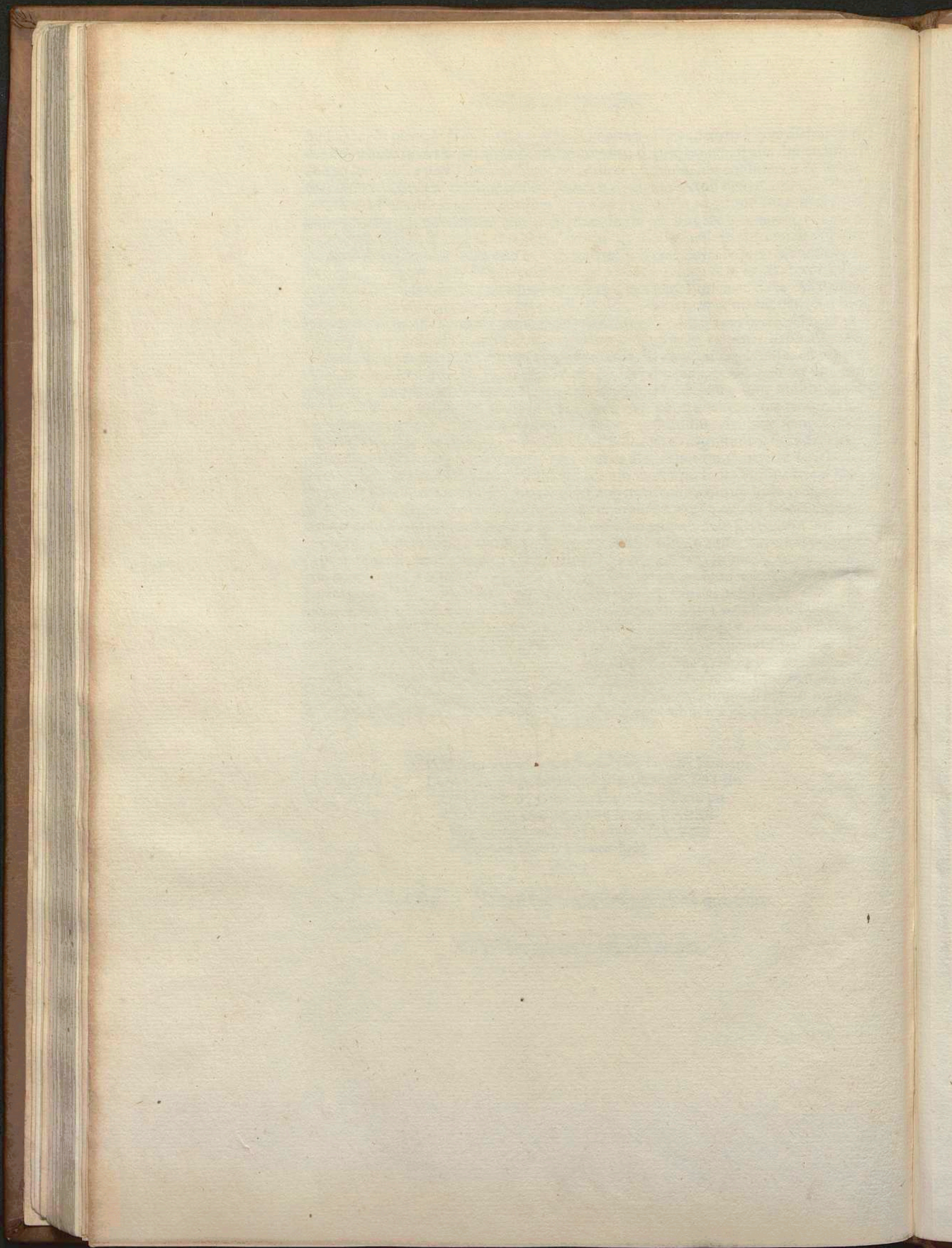
a b c d e f g Omnes sunt terni præter g qui est quaternus.

CVM GRATIA ET PRIVILEGIO.

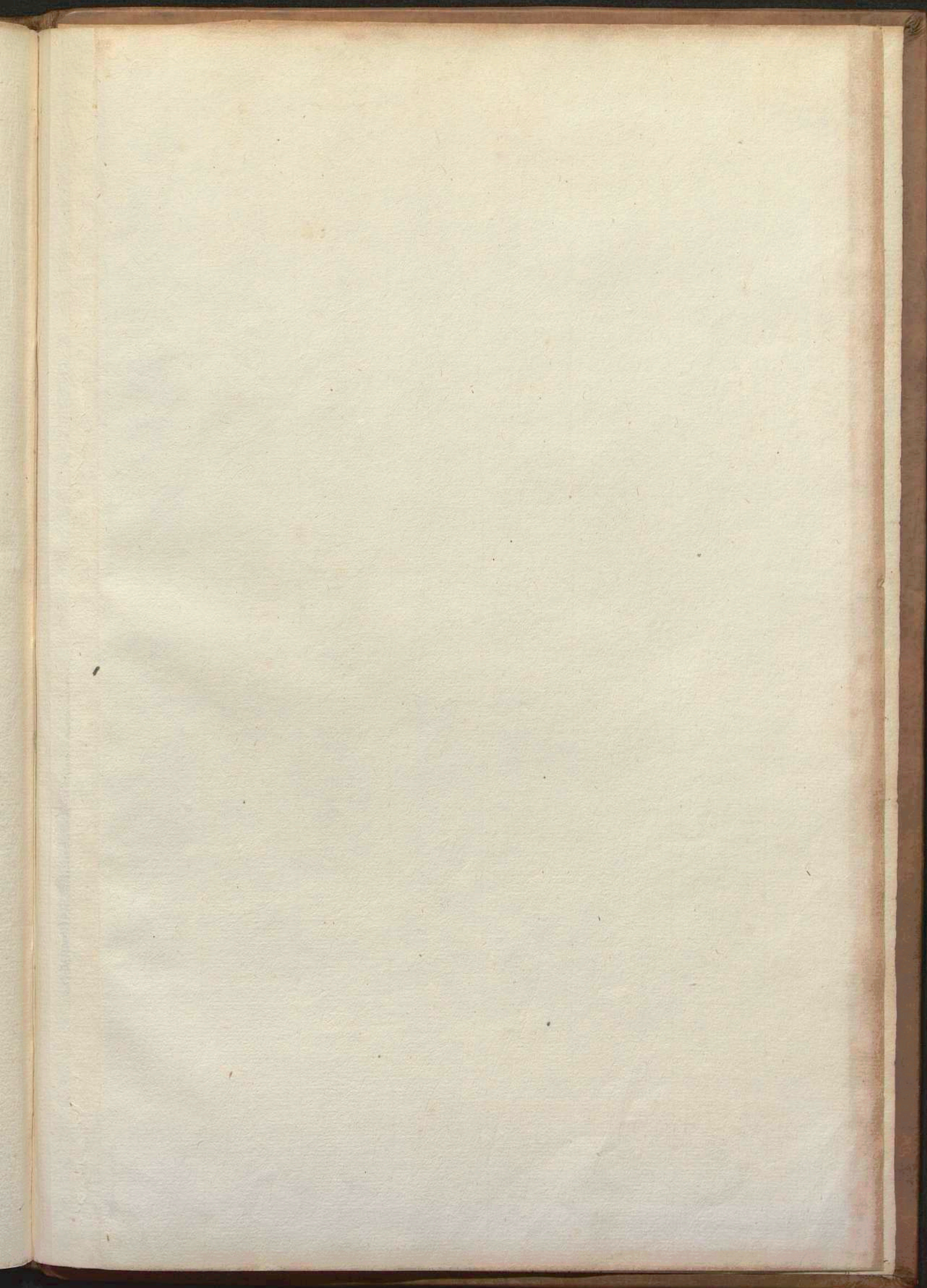

7

1-7.7.78

440/74/24063(1)

RARA

X13<7424063100010

